

Vatra veche

1

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul III, nr. 1(25), ianuarie 2011 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coşbuc
VATRA, 1971 *Redactor-şef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-şef Nicolae Băciut

Liviu Ştef, Biserica din Băgaciu, Mureş. Din ciclul „Satul săsesc”

Antologie *Vatra veche*

FĂRĂ SĂ ŞTIU

Iubire, sunet argintiu,
lumină-n apă, lunecare,
de unde chemi cântând, din care
aur adânc arzând în mare

mă tot îndemni să vreau, să fiu?

Vie te joci cu multul viu,
iar şi iar la tine lunec,
mă fac auroră, mă-ntunec,
acu-s văpaie, acu fumeş,
fără-ncetare mor şi-nviu.

Cu tine infinit mă-nbiu,
pe toate limbile te laud,
aud ecou şi parcă n-aud,
ci de-mi şoptesc că-n van te caut
te strâng la piept fără să ştiu.

NICU CARANICA

VATRA VECHE DIALOG CU IOAN ALEXANDRU

SUMAR

Antologie „Vatra veche”: Nicu Caranica, „Fără să știu”/1
Festivalul ca instituție, de Nicolae Băciut/2
Vatra veche dialog cu Ioan Alexandru, de Raia Rogac/3
Posteritatea lui Ioan Alexandru, de Nicolae Băciut/6
Vatra veche dialog cu Adrian Păunescu, de Raia Rogac/7
Eminescu între autohtonie și universalitate, de George Popa/10
Lucian Blaga între „ființa istorică” și „conștiința istorică”, de Marian Nicolae Tomi /15
Cuvintele purtătoare de înțelepciune (D.R. Popescu), de Loredana Ionela Tuchilă /18
Eseu. Adaptabilitate și transfer, de A.I.Brumar/23
După moartea lui Orfeu (Laurențiu Fulga), de Nina Arhip/25
Direcția nouă. Legea morală..., de Elena M. Cîmpan/27
Cronica literară. Lucașfărul...(George Popa), de Aurora Ștef/28
Resurecția poemului (Nicolae Băciut), de Carmen Ardelean/30
Să te comunici pe tine (Cornel Cotuțiu), de Ion Radu Zăgărean/32
Convorbiri despre valori (Raia Rogac), de Mihai Cimpoi/33
Pe urmele clasicilor? (Alexa Gavril Băle), de Marian Nicolae Tomi/34
Tăcerea magilor (Valentin Marica), de Cezarina Adamescu/36
Dansul inorogului (Theodor Răpan), de Melania Cuc/38
Carte oprind clipa (Iuliu Ionaș), de A.I. Brumar/39
Filtre. Antologii de haiku, de Iulian Dămăcuș/40
Între cer și pământ (Ioan Chirilă), de Persida Rugu/40
Vecinii lui Păstori (Gheorghe Bălăceanu), de Călin Ciobotari /41
Cartea alcool (Ion Mureșan), de Menuț Maximilian/42
Instincte canibalice (Liviu Ofileanu), de George Pașa/43
Eduard Costin sau mărăștia destinului, de Ioan Astăluș/44
Biblia, extraterestrii și OZN-urile (Filip Cornel Domide) de Raveca Vlașin/45
Povești pentru Georgiana (Cezarina Adamescu), de Elena Buică/45
Elegii de iarnă, de Theodor Răpan/47
Documentele continuității. Camee sub cheie. Istorie la secret (Mihai Gramatopol), de Cornelia Maria Savu/49
Opinii. Pe urmele cauconiilor, de G.L.Teleoacă/51
Din bunăvoință creștină (Teodor Ciuruș), de Elena M. Cîmpan/53
550 de învățământ german la Reghin (III) de Hans Ganesch/54
Ghetoul bucureștean interbelic, de Rodica Lăzărescu/55
Ocean întors. Părintele Rafail, de Constanța Abălașei-Donoșă/56
Dialoguri despre Constantin Noica, cu Alexandra Wilson-Noica, de Carmen Tania Grigore/ 58
Poeme de Liviu Popescu/60
Arborele leale, de Corina-Lucia Costea/61
Poeme de Adrian Botez/62
Din jurnale. Arghezi sau viața, de George Anca/63
Poeme de Geo Constantinescu/64
Gramatica lui Robert, de Gabriela Căluțiu Sonnenberg/65
Poeme de Dumitru Toma/66
Interviu cu prof. dr. Ilie Rad, de Liliana Moldovan/67
De-semne, de George Baciu/72
Noi catrene din Valea Vinului, de George Popa/73
Ambalaj pentru suflet, de Suzana Fântânar/74
Scrisoare din Franța, de Ioan Lilă/75
Poeme de Alexandra Onofrei/76
In memoriam Gabriel Stănescu, de Adrian Botez/77
Citirea culorilor (Mihai Țăruș) de Claudia Partole/78
Prietenii mei, internaționi. Magdalena Chirilov, pagină de Mariana Cristescu/79
Pamflete, de Hydra N.T./80
Reîntoarcere în Ithaca (Augustin Buzura), de Carmen Ardelean/81
Cultur'all/ de Cristina Paraschiva Marțiș/81
Curier. Genul epistolar/82
Epigrame de Vasile Larcu/85
Pictura lui Liviu Ovidiu Ștef, de Nicolae Băciut/86
Poeme la închiderea ediției, Eugen Axinte, Elena M. Cîmpan/86
Premiile revistei *Vatra veche*/87
Proză de Alexandru Jurcan/88

Ilustrația numărului:

lucrări din ciclul "Satul săsesc", de Liviu Ovidiu Ștef

Notă: Materialele primite sunt publicate în ordinea sosirii la redacție. Nu vă pierdeți răbdarea și încrederea. Materialele bune vor fi publicate.

FESTIVALUL CA INSTITUȚIE

În adolescență, am intrat în pielea actorilor, iar Clubul Tineretului, din str. Ștefan cel Mare, din Bistrița, era Teatrul nostru.

Bistrița a avut mereu nevoie de Teatru, a resimțit mereu lipsa acestuia. Dacă mai luăm în calcul că Bistrița a dat și un director de Teatru Național, și nu oricare, pe Liviu Rebreanu, că a dat singurul actor din acest spațiu nominalizat pentru Premiul Oscar, Ion Fiscuteanu, că alții bistrițeni slujesc ca actori alte scene teatrale din țară, avem imaginea mai aproape de realitate a locului pe care Teatrul îl ocupă aici.

Inițierea unui festival de teatru, sub onorantul patronaj al lui Liviu Rebreanu, rămâne, până la urmă, o soluție de compensare a acestei frustrări.

Pentru că Bistrița ar fi meritat un teatru și argumentul suprem e că prezențele teatrale fac săli pline în acest oraș, că există un public care, încet, încet, și-a asumat soarta, dar s-a și modelat, s-a spulcuit.

E argumentul forte care susține ideea înființării unui teatru la Bistrița. Teatrele trebuie să funcționeze acolo unde există public, acolo unde mesajul teatral are destinație.

La Bistrița e un public minunat pentru teatru, chiar dacă nu a beneficiat întotdeauna de spectacole de vârf, fiindcă deplasarea unui spectacol cu decoruri, personal etc., nu e simplă și nici ieftină.

Cu toate acestea, publicul bistrițean de teatru a crescut, e un public rafinat, din toate categoriile de vârstă, și, lucru important, tineretul are o pondere semnificativă, ceea ce înseamnă public asigurat pe termen lung.

Într-un astfel de context socio-cultural, Festivalul Național de Teatru Profesionist „Liviu Rebreanu”, prin cea de a VI-a sa ediție, organizată impecabil de managerul Centrului Cultural „Liviu Rebreanu”, dr. Dorel Cosma, este o adevărată instituție teatrală, una pe care o merită Bistrița și care reprezintă poarta deschisă spre un vis al bistrițenilor, dincolo de orice criză: un teatru profesionist.

NICOLAE BĂCIUȚ

VATRA VECHIE DIALOG CU IOAN ALEXANDRU

*Conștiința păcatului este cea
mai mare valoare a omului*

Mă aflu la Biblioteca Publică *Onisifor Ghibu* din Chișinău, unde publicul de aici a avut o minunată întâlnire de suflet cu poetul, parlamentarul, marele om de cultură și credință Ioan Alexandru. Domnia sa a avut amabilitatea să-mi răspundă la câteva întrebări și să binecuvânteze convorbirea noastră de suflet.

Binecuvântează, Doamne, acele cuvinte pe care le vom spune spre zidirea fraților noștri, spre mântuire, în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.

Acum suntem gata și putem încerca să vorbim despre Adevărul care ne ține ca persoane, familii și Neam înaintea lui Dumnezeu și a Omenirii.

-Domnule Ioan Alexandru, sunteți un mesager al poeziei românești contemporane. Vă considerați și un mesager al divinității?

-Da, în măsura în care fiecare creștin botezat în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh este profet, este împărat și preot al Dumnezeului cel viu. Există un sacerdoțiu al fiecărui creștin de a fi un mesager, un mărturisitor al lui Iisus Hristos. Și până astăzi, de 2000 de ani, în toate țările creștine, poeții au fost mărturisitori ai învierii lui Iisus Hristos. Așadar, și eu, în marele șir de poeți creștini români și europeni, ai lumii creștine, mă socot, la rândul meu, un diacon, un slujitor al cuvântului lui Dumnezeu, întrupat în istorie, care este Iisus Hristos.

-Tălmăciți Biblia într-un fel aparte, original, s-ar părea, la un moment dat, că asistăm la un

spectacol divin. Cum v-a venit ideea de a interpreta anume așa?

-Eu predau Biblia la București din anul 1972, după ce m-am întors de la studii. Adică de 22 de ani. Neîntrerupt, an de an, am citit textele originale în fața studenților și am tradus. De bună seamă, e aproape o viață de om închinată studiului Cuvântului. Toată tineretea mea s-a petrecut cercetând scripturile și, ca atare, după atâția ani, sigur, unele pagini, unele cuvinte din Sfânta Scriptură, unele fapte, au început să-mi vorbească și să-și destăinuie esențele. Și aceasta este interpretarea pe care am făcut-o aici, la Biblioteca Publică *Onisifor Ghibu*, la dumneavoastră, după ce am făcut-o în nenumărate țări ale lumii referitor la istoria biblică a primilor oameni.

-Apropo, de această conferință cu tema *Ce este Omul?*, pe care ați susținut-o la Chișinău. Din păcate, nu mulți, având în vedere întreaga populație a Republicii Moldova, au avut posibilitatea să fie martorii destăinuirilor dumneavoastră. Ele, însă, constituie esența vieții și ființei umane, merită să fie auzite de un public larg.

-Mass-media poate să facă ceva pentru acesta, de aceea am și venit aici. Fiind ascultat de cei de față, în măsura în care aceștia vor socoti că pot zidi pe alții, mesajul se va răspândi. În Scriptură, se spune că dorința, atunci când vine de la Dumnezeu, se împlinește. Dacă va fi dorință, se va răspândi, dacă nu, va rămâne într-un cerc mai restrâns. Vă dați seama că e greu de reprodus același lucru pe care l-am desfășurat în două ore acum la microfon.

-Ați vrut să subliniați că Omul trebuie să simtă Conștiința păcatului. Considerați că aceasta este esențial?

-Conștiința păcatului este cea mai mare valoare a Omului și constă în capacitatea lui de a-și recunoaște greșelile. Sfinții Părinți au spus că un om care își recunoaște greșelile este mai mult decât unul care ar putea să învie morții, atâta putere e într-un om care are curajul să-și mărturisească păcatul. Dar ca s-o poată face, el trebuie să aibă credință, iar ca să poată fi trezit la credință, el trebuie să întâlnească oameni credincioși. Un om credincios ce înseamnă? Înseamnă un om care este în stare să-și dea viața pentru celălalt, un om al

iubirii. Sfinții Părinți spun că a-i spune cuiva: *te iubesc*, înseamnă a-i spune: *am să fac tot ce pot ca tu să nu mori niciodată*. Deci, dacă întâlnești un om al iubirii, în stare să-și pună viața pentru tine, atunci începi să te apropii de Dumnezeu și atunci Dumnezeu îți revelează păcatul în așa fel, încât nu te distruge, pentru că orice recunoaștere a păcatului este așa o avalanșă de gânduri întunecate peste om, încât, dacă nu ai de ce să te apuci, te sinucizi. Mulți oameni care ajung la Conștiința păcatului, măcar parțial, și nu sunt credincioși, n-au cum să se apuce de Dumnezeu cel viu, îndeajuns...

-Probabil n-au curajul să devină credincioși, dar nu-i târziu niciodată...

-Nu-i târziu, riscă însă să aibă mari suferințe, de aceea oamenii evită mărturisirea și evită să coboare în adâncurile lor pentru a se recunoaște ca oameni ai păcatului. Dacă însă întâlnesc oameni care iubesc, atunci au și curajul mărturisirii și aceasta-i apropiere de Dumnezeu, adică Îl lasă pe Dumnezeu să se apropie de ei și să sălășluiască în inimile lor.

-A conștientiza păcatul, a-l recunoaște e una, dar...

-Înțeleg ce vreți să spuneți: dacă odată cu recunoașterea păcatului vine oare și îndreptarea lui. Evident, când descoperi că ești într-o băltoacă de noroi, prima reacție este să ieși de acolo și să eviți de acum încolo să mai ajungi în altă băltoacă.

-Dar știind că ești iertat sau, mai bine zis, rugându-te pentru iertarea păcatului, poți face altul, crezând că primul a fost iertat.

-Nu, pentru că iertarea nu vine dintr-o dată, iertarea vine pe parcursul întregii vieți. Nimeni nu are siguranța că Dumnezeu l-a iertat, deși l-a iertat cu desăvârșire, dar cu cât pătrunde mai adânc în conștiință că este un om al păcatului, cu atât mai mult își dă seama cât de scârbos este păcatul. De ce? Păcatul este un lucru atât de groaznic, încât a trebuit să moară Fiul lui Dumnezeu pentru el. Când ajungi la convingerea că păcatul omoară și că te omoară pe tine, dar că acest păcat al meu a trebuit să-l omoare pe Hristos ca tu să poți trăi. Evident, când am conștiința că prin păcat eu Îl omor zilnic pe Hristos și fac parte din cei care l-au răstignit, această groaznică faptă este un semnal că trebuie să fug de păcat și să nu-l mai fac.

Curățirea de păcat nu se întâmplă decât atunci când nu mai dorești nici în vis să-l mai faci. Atunci te-ai curățat, când ajungi la convingerea că păcatul înseamnă nu numai depărtarea de Dumnezeu, dar ucidere de Dumnezeu și de Om. Și, ca atare, nu mai vrei să fii ucigaș de oameni și de Dumnezeu în viața ta. Aici se întâmplă curățirea. Sigur că aceasta-i cea mai importantă problemă a vieții noastre: în ce măsură ieșim de bună voie de sub lacătele, de sub infernul păcatului de bună voie, din iubire și din libertate nu mai vrem să facem păcatul, cu niciun preț. Fiecare dintre noi a fost botezat și la botez a primit niște puteri. Așa cum o fată, când se mărită, primește de la mamă-sa zestre: 12 saci, în care să-și pună viitorul grâu, fețe de pernă, cearșafuri, haine ș.a.m.d., așa primim noi la botez o zestre de la Dumnezeu și anume, puteri cu care să ne luptăm în viață ca să rămânem oameni în voia lui Dumnezeu. Și aceste Puteri ne ajută, mai ales, în încercări mari. Și una din aceste mari puteri se numește puterea de a te împotrivi răului. Vine răul peste tine, vine minciuna și puterea lui Dumnezeu te ajută. Mă gândeam la fratele nostru Ilașcu, în cușca lui, acolo, câte încercări de acestea n-au venit peste el să-l pună în situația de a accepta răul și de a merge cu el. Adică, putea să-și zică: toți merg, am copii, am familie, hai să zic și eu cum zic alții, adică să mint. Sunt sigur că în sufletul lui, în cușca aceea, poate nici nu știa că are o mare putere de la botez în el. Aceasta s-a trezit dintr-o dată și s-a opus răului. **Puterea de a te împotrivi răului este o mare taină a vieții.** Și ca atare cel care s-a luat la harță cu acest rău, până la urmă, biruie. Dacă însă te lași atras de rău, el te distruge. Deci, puterea aceasta de a te împotrivi răului este o armură a Duhului Sfânt de la botez în fiecare dintre noi, pe care trebuie s-o redescoperim fiecare, s-o punem în lucrare și să nu acceptăm răul, de aceea nu ne temem. Vedeți câtă liniște e la voi? În ciuda frecurilor, amenințărilor care apasă, e liniște, pentru că s-a trezit în noi puterea de a ne împotrivi răului. Și ea, puterea, se trezește în unul astăzi, în altul mâine. Pus în situația de a conlucra cu răul îți dai seama că nu ai voie s-o faci, nu-ți face plăcere, te împotrivești lui și aceasta-i Măreția umană, acesta-i

Martirajul, aceasta-i Sfințenia omului. Pe lângă puterea de a te împotrivi răului Dumnezeu ne-a dat **puterea Rugăciunii. Aceasta, ca și puterea de a accepta suferința, face parte din definiția Omului.** Să nu facem confuzie între rău și suferință, împotriva răului trebuie să lupti, suferința însă trebuie s-o accepți.

-Dar, acceptând-o, ai putea ceda răului?

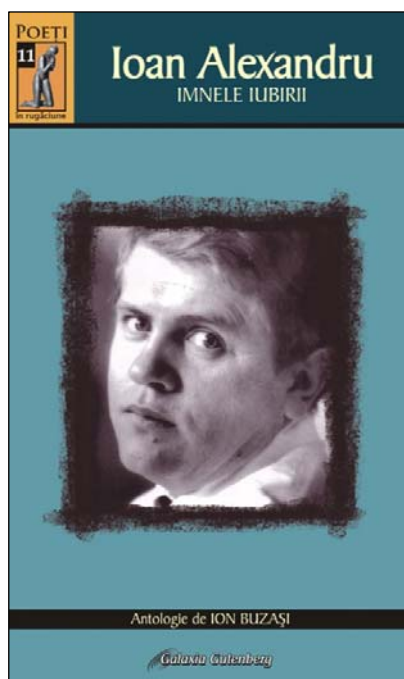
-Nu, Hristos n-a cedat răului, acceptând Crucea. Acei răi, care l-au judecat pe Hristos vroiau ca el să fugă de pe Cruce și atunci ei nu i-ar fi făcut nimic. Sau Ilașcu putea ieși din cușcă, îi dădeau drumul, dacă accepta răul și nu suferința, putea fugi de pe Cruce. Acceptând suferința, acolo, în cușcă, Crucea se preface în Rai, Crucea devine Raiul lui Dumnezeu, devine Palatul lui Dumnezeu. Deci, acceptarea suferinței este o putere. Cu răul trebuie să lupti, dar suferința trebuie s-o accepți, pentru că este o putere care te eliberează. Hristos a murit pe Cruce, dar a înviat din morți. Așadar, cine acceptă suferința, știind că este prigonit în suferință ca să nu facă voia răului, iese biruitor prin înviere, Învierea lui Hristos și prin dănuire Lui veșnică ca martir și ca mărturisitor al Crucii Învierii și al puterii lui Dumnezeu, care se ascunde în această Cruce.

-Vorbiți-ne despre puterea Rugăciunii.

-Dacă e să definim Omul printr-o singură formulă, am putea spune că este creatura care are posibilitatea să

între în dialog cu Dumnezeu cel viu. Am sosit aici pentru că dumneavoastră ați vrut foarte mult să stați de vorbă cu mine. V-ați sculat dimineață, v-ați îmbrăcat frumos și ați venit să putem sta de vorbă, cum și stăm. Dacă ar veni președintele SUA, v-ar face mare plăcere să stați de vorbă cu el sau poate chiar v-ați duce nu știu până unde, ca să stați de vorbă cu președintele Americii. Dacă ar apare un mare Sfânt, o mare personalitate sau un actor cu renume, v-ar face mare bucurie să stați de vorbă, nu-i așa? Noi suntem acele creaturi care putem sta în fiecare zi de vorbă cu Dumnezeu, fără telefon, fără anticameră, fără pregătire din timp, fără cadouri, fără toate astea. Avem această putere în noi, pe care a pus-o Dumnezeu când ne-a plăsmuit, de a-L chema și El răspunde. **Singura noastră certitudine pe Pământ, ce ne face să nu fim singuri și abandonăți, este Rugăciunea.** Un om care nu se roagă, care n-a stat niciodată de vorbă cu Dumnezeu, nu știe că El este viu. Chiar dacă citește cărți, inclusiv filozofie, se gândește, se zbate, dar nu știe că Dumnezeu este viu. Sunt atâția filozofi, atâția oameni care nu se roagă niciodată. Sunt atâția oameni care sunt botezați, dar care niciodată nu și-au pus în practică puterea Rugăciunii, niciodată nu L-au chemat pe Dumnezeu. Îi întreb pe studenții mei, care sunt evlavioși, se duc la biserică, aprind lumânări: voi L-ați chemat vreodată personal în viața voastră, ați simțit o căldură personală, stând de vorbă cu El, v-a dat niște directive, ați simțit intim că s-a amestecat în viața voastră

sau o faceți în virtutea tradiției să vă meargă bine la examene? Rugăciunea este această relație personală între Cel care a făcut Cerurile și Pământul, Iisus Hristos, care a înviat din morți, și făptura mea. Aceasta se întâmplă de două-trei ori pe zi. Părinții din mănăstiri au făcut și miezonoptica. Le pare rău să treacă toată noaptea și să nu mai stea o dată de vorbă cu El, și atunci au pus miezonoptica, și mai stăteau o oră în rugăciune la miezul nopții. Se culcau, adormeau și pe urmă venea cineva la ușă și bătea: hai, să mai vorbim cu El, că noaptea trece și somnul nu-i așa de bun ca dulceața miezonopticii. Și mergeau și se rugau noaptea. Pot să spun și eu cum am descoperit de tânăr la Mănăstirea Sihastria puterea Rugăciunii de noapte. Ne sculam la miezul nopții la lumina candelor și a lumânărilor și ore în șir se auzeau numai șopote ale oamenilor care se rugau singuri în fața Dumnezeului celui viu. Nimeni nu le vedea înfățișarea. **Cel mai mare dar al vieții omului și cea mai mare putere cu care se poate îmbrăca, și care având-o, nu-i lipsește nimic, este puterea Rugăciunii.** Am două fătuce și sunt la studii în străinătate, își apropie de sfârșit lucrările de studii, deci, sunt fete mărișoare și mi-au scris la un moment dat: dragă tată, ne-ai dat cea mai mare avere și ne-ai făcut cel mai mare bine în viață - ne-ai învățat să ne rugăm. Vă dați seama? Am avut cinci copii, în vremurile grele n-am putut să le dau cine știe ce, hăinuțele treceau de la unul la altul. N-am putut nicio haină măcar ca lumea să le fac, dar ziceau: ne-ai dat cea mai mare avere - puterea ca să ne rugăm și ne-ai învățat să ne rugăm. Aici, unde suntem, la studii în străinătate, în fiecare seară și în fiecare clipă facem ceea ce ne-ai învățat și simțim că ne dă putere. Dacă aș putea să adresez un cuvânt surorilor și fraților din Basarabia, familiilor celor care citesc această convorbire, îndemnul este: **Faceți tot ceea ce puteți și învățați-vă să vă rugați și prindeți gustul Rugăciunii, prindeți gustul lui Dumnezeu în viața voastră.** Mi-aduc aminte când am fost să mă spovedesc cu soția mea, eram tineri, la Mănăstirea Agapia. Acolo era un călugăr bătrân, care fusese medic, un om foarte învățat în probleme spirituale. Eram tineri căsătoriți și el m-a întrebat: tu ai gus-

tat din bunătatea nevastii tale? Și pe ea a întrebat-o: tu ai gustat din bunătatea bărbatului tău? **Adică, iubirea este așa, ca și în grumaz un măr dulce și bun, sau o hrană bună în cerul gurii.** Dacă aveți acest gust unul pentru altul, nu vă va despărți nimeni, niciodată. Dacă nu aveți acest gust, o să căutați să gustați pe altul sau pe alta. Așa este și cu Dumnezeu. Ai gustat pe Dumnezeu? Ai îmbucut din bunătatea lui Dumnezeu? Ai gustul în grumaz, căci așa zice Scriptura: **Gustați și vedeți cât de bun e Dumnezeu.** Cum să guști pe Dumnezeu nevăzutul?, vine întrebarea, iar răs-

punsul e: prin Rugăciune. **Rugăciunea înseamnă a gusta bunătatea lui Dumnezeu pe care grumazul și toată ființa ta nu-l mai uită niciodată. Cine are acest gust în ființa lui este un om salvat și nu se mai desparte de Dumnezeu niciodată.** Unitatea între această persoană și Dumnezeu este desăvârșită și atunci, că-i în pușcărie, că-i liber, că-i sărac, că-i bogat, nu contează. Cum zicea Sfântul Vasile cel Mare, pe care-l sărbătoriți astăzi după calendarul vechi: unde mă puteți trimite? Oriunde m-ați trimite și acolo va fi Dumnezeu, nu mă puteți despărți de El. Și același lucru l-a spus Ioan Gură de Aur, într-o altă situație, căci și el a fost exilat: dacă mă trimiteți în exil, în temniță, și acolo-i Dumnezeu. Dacă mă trimiteți în moarte, și Hristos a fost omorât și a înviat din morți, dacă mă bateți, și Hristos a fost bătut, deci, ce ați putea să-mi faceți ca să mă despărțiți de Dumnezeu? Nimic. Acolo însă unde prin Rugăciune se întâmplă această

fuziune, această gustare a bunătății lui Dumnezeu, se vede. Imediat îl vezi pe un om dacă este de formă creștin, dacă este de formă religios. Acum, după revoluțiile acestea, multă lume își face cruce de formă sau chiar intră în partide politice creștine, își dau seama că ar trebui să fie creștini, dar nu sunt. Acolo însă unde este gustare de Dumnezeu și unde-i Rugăciune reală, acolo oamenii sunt mântuiți și poți avea încredere în ei. O familie construită din asemenea parteneri, care-L gustă pe Dumnezeu, nu se mai desparte niciodată. Acolo vin copii fericiți. Asta nu înseamnă că nu poate fi suferință destulă în casa aceea, dar nimic nu-i mai poate despărți unul de altul și de Dumnezeu cel viu care-i Hristos. **Aceasta-i libertatea noastră și bucuria noastră că avem un Dumnezeu, pe care-L putem gusta în bunătatea Lui și din care putem trăi în tot ce avem mai bun în viața noastră. De la El provine și de la El primim și El ne schimbă viața mereu și ne-o înnoiește, și ne-o întărește. Asta-i puterea Rugăciunii.** Noi, cu studenții, la fiecare sfârșit de oră, facem Rugăciune. De obicei, seara, încercăm să învățăm împreună cum să ne rugăm. **Puterea Rugăciunii este un lucru fundamental.** Poți să știi multe, să înveți multe, dar dacă nu știi să te rogi și nu prinzi gustul Rugăciunii, și în Rugăciune nu se întâmplă această apropiere de Dumnezeu cel viu, pe care-L guști și Îl trăiești, viața ta devine grea, căci viața este foarte dificilă.

-Și acum să trecem de la Ioan Alexandru – omul lui Dumnezeu la Ioan Alexandru – poetul...

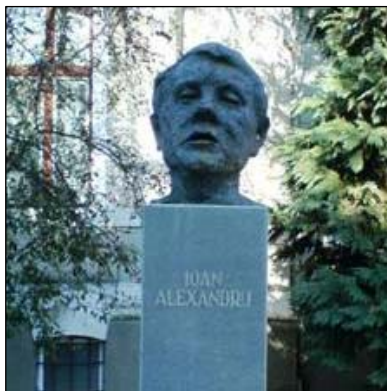
-Ei nu se pot despărți. Poezia este tot Rugăciune. Poezii de seamă ai lumii spun mereu că **poezia este descoperirea bunătății lui Dumnezeu.** O parte din cărțile mele se cheamă *Imne*. Imnele înseamnă cântare de nuntă când se descoperă bunătatea miresei și mireasa descoperă bunătatea mirelui. E un strigăt de biruință: Ce frumos e Dumnezeu! Ce frumoasă este lumea!

Foto: *Mormântul poetului din cimitirul Mănăstirii Nicula, de lângă Gherla.*

Ce frumoase sunt plantele! În cărțile acestea, pe care le-am scris, îmi propusesem să cânt frumusețea și splendoarea întregii omeniri și frumusețea florilor. Am zeci, sute de poezii despre toate plantele. Am studiat și botanica pentru a cunoaște plantele, am cercetat toate vietățile, albinele, munții, râurile, izvoarele, zăpada, starea vremii, am scris foarte mult despre toate lucrurile acestea. Pe urmă, despre oamenii de seamă, oameni care au merit în jertfă, cum a fost Ștefan cel Mare, care s-a bătut atâta pentru Hristos. Am studiat istoria noastră și universală, și am luat pe rând toate persoanele biblice mari și le-am cântat aproape pe toate. Am cântat aproape fiecare cuvânt al lui Iisus Hristos și am încercat să-L dezvăluiesc în înțelesurile Lui. Deci, Poezia este Rugăciune. Dimineața cum mă scol, spun Rugăciunea nemijlocită și pe urmă continuu Rugăciunea prin scris. Deci, nu este nicio deosebire.

-Chiar în fiecare dimineață scrieți?

-Aproape în fiecare dimineață. De vreo șapte luni spun *Tatăl nostru* în Parlamentul României. Spun Rugăciunea de dimineață înaintea celorlalți, înainte de a se începe ședințele. Sigur, în Senat, pe lângă alte lucruri foarte importante, se discută și despre predarea religiei în școli, care la dumneavoastră nu se face. Acum începe să se predea și la dumneavoastră. Este un lucru foarte important, pentru că tocmai aceasta te învață să te rogi și să descoperi frumusețea lumii și a lui Dumnezeu. Pot să spun că între în-deletnicirea sfântă de a te ruga și în-deletnicirea zilnică de a scrie nu trebuie să fie deosebire, nicio ruptură. Un inginer care are o minte de descoperitor, un fizician sau un medic, care face operații, continuă această Rugă-

ciune. Am cunoscut un miliardar în SUA care se scula la patru dimineața și se ruga două ore ca să-i lumineze Dum-nezeu mintea cum să împartă miliar-dele la oameni creștini și sie. Iată și un om, aparent prozaic, care tot e un om în Rugăciune, un om al lui Dumnezeu. Eu îmi iubesc la nesfârșit soțioara și oricare la fel. Am sărbătorit nunta de argint, dar iubirea noastră a tot crescut, pentru că ne rugăm împreună. În fiecare clipă vrei s-o mai vezi și să mai auzi un cuvânt despre celălalt, din iubire. Așa-i și cu iubirea de Dumnezeu: în fiecare clipă te gândești la El. *Ce mai faci?* e un poem foarte frumos. Paul Claudel, marele poet francez, era un om de diplomație și într-o zi obișnuită, obosit, intră în biserică și zise: Maica Domnului, știi că sunt obosit și am venit numai să-Ți fac cu ochiul, să știi că sunt aici, fiindcă mi-e foarte dor de Tine și vreau să mă rog Ție. Deci, în orice facem, tragem cu ochiul la Cel de Sus și la Dragostea noastră cea mare.

-Aici, la Biblioteca O.Ghibu, sunt prezentate într-o expoziție mai multe cărți de-ale dumneavoastră, cu regret foarte puține. Puține sunt și în librării. Ce ne puteți spune despre cărțile de ultimă oră, cele de

la tipografie, dar și din sertar?

-Am vreo cinci cărți încă netipărite, în manuscris. Am o carte importantă despre Iisus Hristos, *Lumina lumii*. Am o carte despre puterea Rugăciunii, o cărțuie care-i foarte importantă. Încerc să-i învăț pe oameni cum să se roage și plec de la experiențele cu studenții când ne rugăm împreună. Anul acesta am scos trei cărți, care s-au vândut imediat: *Cu Biblia în America*, *Adevărul despre Revoluție* și o carte de convorbiri cu un coleg de facultate despre salvarea României, despre renașterea României, plecând de la experiența americană, germană și românească a mănăstirilor și a perioadei de studii. Deci, trei perspective asupra renașterii României. Toate sunt apărute. Pe 20 voi lansa-o pe ultima, am și exemplarul de semnal aici. Ea a apărut în trei ediții. În cele trei convorbiri despre America, Germania și România discutăm și probleme politice, și probleme economice, din perspectivă creștină.

-Și un moment poetic...

-Acum timpul a trecut. O să avem o discuție în continuare, altă dată când vin la Chișinău. Atunci numai despre poezie vom vorbi, bine?

-Bine. Mulțumesc.

P.S. Din păcate n-am avut fericirea de a-l mai avea pe Ioan Alexandru în calitate de convorbitor. În scurt timp de la discuția noastră, după o grea suferință, s-a stins ca o lumină lină rămasă aprinsă în sufletele celor care l-au iubit și l-au apreciat, între care și subsemnata.

RAIA ROGAC

Foto: Bustul poetului din fața Bibliotecii Județene Bistrița-Năsăud

POSTERITATEA LUI IOAN ALEXANDRU

Ne-am întâlnit la Bonn, la ceas de seară, în miez de toamnă ploioasă a lui 2010, cu unul dintre fiii poetului, Ioachim. După cum se știe, Ioan Alexandru (născut la 25 decembrie 1941, Topa Mică, județul Cluj) a murit la 16 septembrie 2000, la Bonn. Stranie coincidență, la zece ani de la moartea poetului, să fiu la Bonn, în cătarea... trecutului și posterității poetului.

Fusesem în casa poetului din București, în 25 mai 1982, eu încă student, trimis de Romulus Guga, pentru a realiza un interviu pentru revista *Vatra*, (apărut în nr. 6/1982), revistă la care am și fost angajat în octombrie anul

următor. M-a primit cu căldură, cu prietenie, cu o exaltare patetică, în gândurile lui despre Transilvania, despre Logosul întrupat în istorie, despre iubire.

Constat că posteritatea lui Ioan Alexandru, ca și a altor scriitori români importanți, de la Marin Sorescu la Marin Preda, nu e pe măsura dimensiunii operelor acestora. L-am provocat atunci pe Ioachim Alexandru să încercăm, după puterile și mijloacele noastre, să-l readucem în actualitatea literară pe Ioan Alexandru. Acest interviu e parte a acestui demers. Revista *Vatra veche* vă invită să vă alăturați dorinței de recuperare și restituire a operei unui important poet al generației '60.

NICOLAE BĂCIUȚ

VATRA VECHÉ DIALOG cu Adrian PĂUNESCU

„În România, acum e o mișcare diavolească de sabotare a însemnelor creștine” (II)

- Nu spune nimeni acum în Senat *Tatăl nostru*, odată cu dispariția regretatului Ioan Alexandru. Țineți minte acest lucru?

- Cum să nu țin minte! Vreau să vă spun că în România, după părerea mea, acum e o mișcare diavolească de sabotare a însemnelor creștine din locurile publice, inclusiv din cele care se găsesc de veacuri. Această mișcare e discutabilă, nu e respinsă cu violență și indignare de oameni, ci unii sunt de o părere - alții de alta. Unii zic că nu ar trebui să ne bisericism. Aiureli! Ioan Alexandru a avut un rol excepțional și pentru generația mea. Eu am fost coleg de bancă și prieten bun cu el și l-am iubit, l-am lăudat pentru marele lui mesaj liric și mistic, de altfel, eu mi-am dat doctoratul în opera lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ioan Alexandru. El, Ioan Alexandru, a avut un rol mare și în societatea românească, apărând cu icoane în fața poporului, în fața mulțimilor de oameni.

- Tălmăcind Biblia la Universitate...

- El a dat un mare exemplu de românitate și curaj. Pierderea lui Ioan Alexandru este de nemăsurat.

- Vă amintiți de poezia *Parastas*?

- A mea?

- Da.
- Sigur.
- Am auzit-o zilele trecute la o lansare, m-a impresionat foarte mult. Să vorbim în continuare despre antologia dumneavoastră.

- Doamne ocrotește-i pe români, se numește.

- Titlul inspirat dintr-un cântec popular...

- Nu-i popular, e al meu.

- Dar a fost îndrăgit atât de mult, încât a devenit popular.

- E un cântec scris de mine în 1989 și a devenit între timp popular. L-au luat și diverse cântărețe populare, dar e un cântec al meu. Iată chiar să vă arăt. L-am impus în toți acești ani și acum am folosit titlul pentru a cuprinde toate poeziile dintr-o perioadă pe care diverși nemernici mi-o contestă. Îmi contestă perioada, îmi contestă stilul poeziei, mă fac comunist ș.a.m.d. Mă rog, eu nu sunt anticomunist, dar am avut multe accente de contestare a comunismului în viața mea, în cărțile mele. Și nemernicii nu se ocupă de cărți, se ocupă de bârfele dintre ei, că sunt niște găști nenorocite, care, din păcate, au găsit înțelegere în preajma președintelui și au scos acest raport anticomunist, care nu are sensul de a purifica societatea, ci de a o încăiera. Și aici e ceva foarte grav. Așa ceva nu se poate accepta, nu de aceasta noi ducem lipsă, noi avem nevoie de armonie și unitate, nu de noi separări. Eu am avut o voință de apropiere de politica națională a lui Nicolae Ceaușescu, inclusiv de faptul că e primul român de după 1944 care a repus, uneori la sugestia și obsesia mea, în drepturile ei poezia *Doina* a lui

Adrian Păunescu și fiica sa, Ana Maria Păunescu, Tg. Mureș, 30 aprilie 1998.

Foto: Răzvan Ducan

Mihai Eminescu, la 13 octombrie 1984.

- A fost introdusă în manuale atunci?

- El a acceptat ca eu să recit public în cadrul Cenaclului *Flacăra* poezia *Doina*, fără a face prea mare scandal. Am recitat-o de atunci în fiecare zi pe stadioanele din Țară. Am spus-o pentru prima dată pe stadionul din Reghin. Am fost invitat la București, am cerut în 1968 aprobarea. Am avut acest drept pe care mi-l cerusem într-adevăr în 1968, la 30 august. El, atunci, în 1968, mi-a zis: „Îți comunic eu când va fi nevoie să-i dăm drumul”, ceea ce însemna că, în fond, era de acord cu totalitatea eminesciană. Și mi-a dat voie în 1984, după 16 ani. E ceva. Dar unul din motivele din care, probabil, a fost dărâmat Cenaclul *Flacăra*, a fost acesta - că trecusem și la *Doina* lui Eminescu. În 1989 Nicolae Ceaușescu a primit sugestia, de această dată nu de la mine, ci de la Ștefan Andrei, fostul ministru de Externe, de a retipări cartea de poezii pe care a publicat-o Maiorescu din opera lui Eminescu. În 1989, se împlineau tocmai 100 de ani de la trecerea lui în eternitate. A fost retipărită întocmai, cum a fost tipărită inițial pe fonografie. Și în acea carte de poezii era poezia *Doina*, care a început să circule. La această chestiune, la această faptă l-au îndemnat și știrile pe care i le-a adus același Ștefan Andrei, că o poetă de la Chișinău și un prozator român - poeta Leonida Lari și prozatorul Ion Druță, au făcut o revistă undeva, la Tallinn, în limba română, în care pe prima pagină era *Doina*.

- De fapt, primul număr l-au tipărit la Riga ziaristii V.Pohilă, I. Zavadschi și V.Zagaevschi, iar al doilea a fost tipărit la Vilnius, tot în țările baltice. Celor trei li s-a adăugat și Dan Spătaru(Borș). Începând cu numărul trei *Glusul* s-a editat la Chișinău.

- Vreau să vă spun un lucru pe care nu-l știe nimeni, dar pe care vi-l spun eu, o veste în premieră, o chestie extraordinară, că Nicolae Ceaușescu a avut pe masă revista *Glusul* - așa îi spunea atunci...

- Așa îi spune și acum, s-a revenit la denumirea inițială.

- Deci, în momentul în care a trebuit să moară avea *Glusul* cu

Doina lui Eminescu. Vă mai dau un amănunt: era o manifestație la Chișinău și conducerea de atunci a partidului și statului se afla la Brăila, și se uitau pe un televizor, pe care veneau imagini de la Chișinău, și acolo a văzut Nicolae Ceaușescu, cutremurat, după cum povestea Ion Dincă, o clipă fenomenală istorică, în care o poetă se aruncase în fața tancurilor sovietice și cerea dreptate, independență, imn național pentru Neamul ei. Era aceeași Leonida Lari. Și Ceaușescu a fost extrem de șocat de curajul și demnitatea intelectualilor basarabeni. Deci, această dimensiune a lui Ceaușescu, de câte ori am putut, eu am sprijinit-o, am criticat însă multe dintre nenorocirile comunismului ca sistem. Iată, un exemplu:

*E prea lung drumul până-n comunism
De nu-l scurtăm cu gări și cu etape,
De nu-l aducem totuși mai aproape,
E prea lung drumul până-n comunism.*

*Am mai visa, de nu s-ar face zi
Și pruncii nu ne-ar întreba de pâine,
E lung și drumul scurt de azi pe mâine
Cu atât mai lung ce ni se năzări.*

A considera comunismul ca o năzărire atunci, nu era un lucru ușor. Sau să vă spun și alte versuri:

*Am mai închide ochii și-am tăcea,
Dar clasicii visării ne somează
Să fim lucizi, s-avem gândire trează
Și drumu-i lung și viața ne e grea.*

*Nu-i niciun semn mai bun, mai pozitiv,
Sunt crize de cetate în cetate,
Înnebunim, când visul nu se poate
Și-n fișe scrie: fără de motiv.*

*Iluzia și panica mereu
Sunt cele cele două jalnice extreme,
De care-avem și mâine a ne teme
Că tot nu-l vom găsi pe Dumnezeu.*

*Când, obosită, într-un cerc închis,
Scârbită, umilită, lumea noastră,
A vrut să ne arunce pe fereastră,
I-am dat un drog, i-am programat un vis.*

*Acesta e, total și nebunesc,
E comunismul, unica dreptate,
Cel hotărât a le-mpăca pe toate,
Pilonii lui pe osul nostru cresc.*

*Prea lung, prea tănuit, prea lung, prea lung
Pustie veșnicie, exemplară,
Ni-i dor din când în când de câte-o gară
În care oamenii își mai ajung.*

Sau poezia care a avut foarte mare efect în epocă și s-a tras în ea cu toate armele: **Imnul dialecticii**

*Nimic nu se face, de n-are opus
Nimic nu există, când nu-i să-l conteste,
Oricât se înalță puterea de sus*

Ovații o țin, dar o țin și proteste.

*Eternul război dintre minus și plus
E cea mai curată și sfântă poveste
Nimic nu se face, de n-are opus
Și viața mereu o poziție este.*

*Aceasta n-o vor nici tiranii cei mari
Nici slavii de rând ce le cântă din tavă.
Trăiți, învățând fericirea grozavă,
Că nu veți muri monolit gospodari.*

Și alte poezii de acest gen sunt cuprinse în cartea pe care vă voi dăruii, cartea de versuri antologice, sunt multe rămase în afara copertilor. Toate mă costă, căci toate cărțile le scot pe contul meu, deși am un anumit rang în stat - sunt președintele Comisiei de Cultură a Senatului, nu mi-am permis niciodată să iau un leu de la stat ca să-mi tipăresc vreo carte după 1989. Deși, nici înainte de 1990 nu făceam asta, pentru că din vânzarea cărților mele îmi veneau mari beneficii. Am tipărit o carte în tiraj de 150 mii de exemplare. Pe vremea aceea a fost record mondial. Vă dați seama ce însemna orice ieșire pe piață.

- **Și mai înseamnă...**

- Din punct de vedere al pieței, nu întotdeauna, pentru că nu ajunge la oamenii vestea, nu știu oamenii. În 2004 am scos 12 cărți, în fiecare lună câte una. Și acum scriu.

- **Cărți noi, cu poezii noi?**

- Numai poezii noi. Iată să vi le arăt: *Antiprimăvară, De mamă și de foaie verde, Copaci fără pădure, Ninsoare de adio, Logica avalanșei, Un om pe niște scări* ș.a. Să vi le dăruiesc.

- **Să trecem și la un alt aspect al activității dumneavoastră – calitatea de profesor universitar. Legătura de suflet și de sânge e foarte bună, având în vedere că ați avut părinți, unchi și mătuși pe post de profesori.**

-Nimic nu este mai important pentru un popor decât păstrarea credinței și păstrarea conștiinței.

Adrian Păunescu, Andrei Păunescu, Ana Maria Păunescu și Adrian Păunescu junior în parcul din fața Universității "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia (1 Decembrie 1997)

La această luptă grea trebuie să contribuie, și o fac de o istorie întreagă, pedagogii, dascălii și preoții. Nu avem motive să ne plângem de mesajul pe care-l primesc tinerii de la pedagogii noștri. Și în Basarabia, din toate datele pe care le avem, această operă delicată este în același timp și mereu periclitată. Pedagogul rămâne calea de atac la adresa sufletelor tinere. Pedagogul, știind să lucreze inteligent și credibil, va crea în tinereții săi discipoli o armată de oameni îndrăzneți și inspirați în măsură să slujească idealurile comunității din jurul căruia au venit ei la viață. În casa familiei mele de la Bârca, județul Dolj, pe un perete era un tablou al unei promoții a unei Școli Normale din Sibiu și mottoul sub care era așezat acest tablou, motto care m-a obsedat și mi-a determinat multe din acțiunile de viață în acești 63 de ani, cât am trăit, era: **Învățătorul este o lumânare care se consumă luminând pe alții**, așa a rămas în memorie această propoziție. Am trecut de mii de ori pe lângă acest tablou și iată rostul unui alegorism adevărat. Mi-a rămas în creier pentru toată viața. Le transmit tuturor acestor **lumânări care se consumă, luminând pe alții** din Basarabia, salutul meu fratern și colegial, dorința de a-i vedea înfrățiți în această bătălie pentru istoria adevărată și pentru limba română. →

Foto: Adrian Păunescu la Librăria „Romulus Guga” din Tg. Mureș, cu ocazia lansării volumului „Cartea Cărților de Poezie” (29.11. 2000)

- **Și pentru majorarea salariilor, care pe departe nu sunt decente.**

- În România, nivelul salariilor e totuși mai bun. Și un moment foarte trist că mulți pedagogi pleacă la muncă la negru peste hotare, pe calea pribegiei, văduvind școlile, familiile.

-**Același lucru se întâmplă și la noi, pleacă îndeosebi pedagogii și medicii. Dar să trecem la o notă mai optimistă. Nu demult am fost într-un sat și acolo niște profesori foarte buni au organizat o serată extraordinară dedicată memoriei Doinei și lui Ion Aldea-Teodorovici. Știu că ați fost prieteni apropiați și undeva diriginta menționa că și-ar dori o întâlnire cu prietenii lor. A fost cântată și Ruga pentru părinți. S-a făcut auzită și propunerea de a vă face o invitație. Ați veni? Ați fi în stare?**

-Cum să nu fiu în stare? De ce să nu fiu în stare?

- **Ați spus că aveți oroare de vama...**

- Dar ce, eu confund poporul cu vama lui? E ca și când aș crede că vama este izvorâtă direct din popor. Nici vorbă de așa ceva. Pot veni oricând, dacă lucrurile sunt rezolvate în principiu, dacă ne înțelegem asupra momentului când să facem aceasta. Nu e niciun fel de opreliște din partea mea. Nu aș veni fără o cât mai mare eficiență, adică să fie 4-5 întâlniri - la școală, la bibliotecă, la casa de cultură etc., dar nici într-un caz nu se poate pune problema că aș refuza o asemenea invitație. Uitați-vă, aici sunt cărțile pe care vi le dăruiesc, inclusiv antologia.

- **Vă mulțumesc mult.**

- Am fost precoce și ca vocație lirică și ca vocație bărbătească. Am făcut copii atunci când am fost tânăr, dar și când am fost matur. Am doi copii mari. Jana are 39 de ani, Andrei are 37 de ani și Ana-Maria are 16 ani. Andrei are, la rândul lui doi copii, de fapt, o fată și un nepot, Adrian și un strănepot. Suntem mulți și probleme multe.

- **Numele Andrei e ceva semnificativ pentru familia dumneavoastră?**

- E o obsesie sonoră.

- **Pentru mine acest nume e aproape de suflet pentru că tata s-a numit Andrei.**

- Mama a dorit ca eu să mă numesc Adrian. Nu prea era prin

zona noastră acest nume. Odată cu acreditarea lui s-a și multiplicat numele. Sunt foarte mulți Adriani și Andrei. Am avut mare noroc în viață cu copiii, pe care i-am iubit și-i iubesc, și cărora le-am și rămas dator, mereu dator și pe care a trebuit să-i am în vedere ori de câte ori am avut de făcut un gest limită. De la un timp încoace, grija pentru copii, deja și față de nepoți, m-a blocat, m-a pus în gardă și gesturile pe care le-am făcut a trebuit să le gândesc mai de multe ori decât în prima tinerețe, când eram în stare de orice: eram în stare să sar în foc, eram în stare să mă bat cu oricine. Acum sunt nițel mai prudent și cu reacții mai încetinite. Cu toate acestea, nu m-au împins copiii la oportunism și nici nu mă obligă la cedări de natura credinței. Cred și aștept să le văd urmașii.

- **Să încheiem acest dialog cu o frază a lui C. Brâncuși, simplă, dar care mi-a plăcut foarte mult.**

- Acea că dacă nu mai ești copil, ai murit demult?

- **Nu. Fraza sună așa: „Oricum, înainte!” Să sperăm că vom merge înainte în ideea de unitate, de Neam, de apropiere sufletească.**

- Da, tot ceea ce este natural, tot ceea ce este firesc, tot ce este în consens cu voința lui Dumnezeu va trebui să se întâmple. Absolut tot. Eu am credința că nu neapărat la lumina zilei, undeva și prin mișcări geologice adânci, apropierea noastră se va petrece. Ne trebuie însă niște oameni în continuare care să se implice și să se sacrifice pentru a pune în ordine ceea ce acum e în dezordine. Pentru că iubirea e ordine și ura e dezordine. Avem nevoie de regăsirea și restituirea iubirii dintre noi.

- **Înainte de a-mi lăsa pe carte un autograf, vă rog unul scurt pentru toți cititorii.**

- Se poate în versuri?

- **Sigur!**

Participanți la parastasul lui Adrian Păunescu, Târgu-Mureș, 12 decembrie 2010

*Ține minte, încă-o dată,
Țară, mamă-ndoliată,
Cu destinul tras pe roată,*

*Și că-ți este încă roabă
Fata ta cea basarabă,
Ce de dorul tău întreabă.
Ea-și răspunde, ea întreabă*

E scrisă în 1971. Mai mult n-aș putea adăuga.

- **Mulțumesc mult și sper să ne revedem.**

P.S. Recent, în august 2010, Academia de Științe a Moldovei i-a acordat lui Adrian Păunescu titlul de Academicin de Onoare.

P.P.S. La 5 noiembrie 2010, în spitalul Floreasca din București, inima lui Adrian Păunescu, după câteva stopuri cardiace, s-a oprit pentru totdeauna. S-a dus dintre noi la întâlnire cu Grigore Vieru, cu Doina și Ion Aldea-Teodorovici, cu Ion Vatamanu... și atâția alți mari patrioți ai Neamului. Noi, basarabeni, am devenit și mai orfani fără A.Păunescu. La 7 noiembrie 2010 a fost înmormântat în Cimitirul Bellu, pe Aleea Scriitorilor, lângă mormintele lui Mihai Eminescu, George Călinescu, Mihail Sadoveanu, Nicolae Labiș, George Coșbuc, Eugen Barbu, Zaharia Stancu.

RAIA ROGAC

Foto sus: Răzvan Ducan și Nicolae Băciuț la slujba de parastas, la 6 săptămâni de la moartea poetului Adrian Păunescu

(Foto din volumul Răzvan Ducan, Epistole către Adrian Păunescu, Editura Nico, 2010)

Asterisc

Eminescu între autohtonie și universalitate*

Într-o zi de grație a secolului XIX, căminarul Gh. Eminovici din Ipotești Botoșanilor, nota pe scoarța unei psaltiri: „Astăzi 20 decembrie 1849, la ora patru și cincisprezece europenești, s-au născut fiul nostru Mihai”.

Apariția lui Mihai Eminescu pe pământ românesc a fost considerată un miracol. La acest superlativ s-au înscris, între alții, Rosa del Conte, intitulându-și cartea *Eminescu sau despre absolut*, și Emil Cioran, care scria: „Ce a căutat pe aici acel pe care și un Buddha ar putea fi gelos? O excepție inexplicabilă printre noi... Fără Eminescu ar trebui să ne dăm demisia”. Iar Garabet Ibrăileanu: „Eminescu cel mai mare liric modern. Apariție inexplicabilă în literatura noastră. Un meteor venit din alte lumi”.

S-a scris o întreagă bibliotecă despre opera eminesciană. Adevărate monumente hermeneutice au fost ridicate de înalte conștiințe ale culturii noastre și străine, începând cu Titu Maiorescu și Garabet Ibrăileanu, până la Mircea Eliade și Constantin Noica.

În cele ce urmează, vom încerca să arătăm succint de ce aceste prestigioase personalități consideră că opera lui Eminescu a fost decisivă pentru făurirea spiritualității noastre și, totodată, prin ce a îmbogățit creația sa patrimoniul spiritualității universale, așa cum rezultă din interferențele cu marii gânditori ai lumii.

Pe plan românesc, în primul rând așa cum a afirmat profetic T. Maiorescu, autorul *Lucașărului* a realizat un fapt fundamental: *a creat limba noastră literară*. „Pe cât se poate omenște prevedea, scria distinsul critic, literatura română va începe în secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale, care a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării românești”. Limba autorului *Lucașărului*, scrie Gavril Istrate, este „o sinteză istorică și geografică a limbii poporului însuși, din trecut și până astăzi, de la Dunăre până în munții Maramureșului. Fără Eminescu, limba noastră literară ar fi rămas la jumătatea scării pe care a înălțat-o, prin el, până la treapta cea mai de sus”. În acest sens, Eminescu a făcut pentru noi ceea ce au făcut Dante pentru italieni, Shakespeare pentru englezi, Cervantes pentru spanioli, Goethe pentru germani.

Ca atare, noi vorbim acum despre poet - îl celebrăm sau îl punem în discuție - cu acele cuvinte pe care finul său simț al limbii le-a intuit ca fiind cele viabile pentru graiul nostru perenă. Prețuirea de către poet a graiului românesc mergea până la a-l investi cu puteri cosmice: „Aici ne aflăm noi, românii, limbă cumpănă universului” (ms. 2257, 12r).

O altă semnificativă realizare, tot în domeniul graiului autohton, este următoarea. Graiul fiecărui popor are un anumit potențial de muzicalitate. Or, datorită unei sensibilități muzicale de excepție, Eminescu a reușit să surprindă în lirica sa acea formulă ideală de îmbinare a cuvintelor românești, acele acorduri care *valorifică la maximum capacitatea de cântare a limbii noastre*. Astfel, Eminescu, adaugă Gavril Istrate, a transformat graiul românesc „în cea mare simfonie pe care o cântăm cu toții astăzi”. Limba română în cea mai armonioasă și aleasă frumusețe, atât în ce privește încălcătura melodică precum și ca expresivitate - este cea utilizată de Eminescu. Timbrul versului eminescian este unic, inconfundabil, exercită un adevărat *mysterium fascinans*, prin fluiditatea sa magică și senzația de lumină și puritate eterică, purtând către negrăit. Căci, scria Eminescu: „Muzica atinge cel mai înalt rădăcinile ființei noastre” (ms. 2257, 12r).

Este locul să relevăm faptul că la armonia liricii eminesciene, în afară de melodicitate, participă de asemenea un complex de alți factori: - fermecătorul discurs liric; elevația simțirii și a cugetării; metrica adaptată suflului ideții poeziei respective; rimele care se cheamă afin între ele; metaforele care descoperă înrudiri electiv de surprinzătoare noutate; de asemenea, *logica internă* a poemului, una din cele mai subtile reușite eminesciene. Prin excelență, *Lucașărul* este construit pe o exemplară logică interioară, comportând o liniatură unitară, confină teatrului antic, cu maximă economie de personaje și acțiune.

Una din marile intuiții eminesciene a fost faptul că armonia constituie receptorul nostru aprioric primordial, pentru că armonia este condiția ontologică *sine qua non* a ordinii existențiale umane. „Sufletul percepe că armonia este împlinirea finalității sale naturale”, afirmă Santayana. Ca atare, armonia constituie unul din secretele receptivității uimitoare a poeziilor lui Eminescu.

Asemenea poetului anonim, alături de punerea în vibrație a sufletului graiului autohton, lirica lui Eminescu este străbătută de simțirea cea mai specifică a omului de pe aceste meleaguri - *dorul*. Cuvânt intraductibil, *dorul* este o stare limită - o tensiune sufletească de neistovit, de neîmplinit, și astfel nu are sfârșit decât într-un dincolo care este transa, pierderea de sine, așa cum mărturisește definitivul poetului popular: „La fântâna lui Novac/ Se-nâlnește drag cu drag/ Se sărută până zac.// La fântâna din răzor/ Se-nâlnește dor cu dor/ Se sărută până mor”.

Se observă aici că nu se întâlnesc două nume, ci două principii. Pentru că *dorul* este un principiu, se află în sfera esențelor. Una din cele mai dense poezii eminesciene, *Peste vărfuri*, este un concentrat al metafizicii *dorului*, și anume: magia muzicii, infinită chemare a *dorului*, induce o fermecătoare sfâșiere lăuntrică purtând la moartea inițiativă, la dizolvarea în inefabil. Constantin Noica propunea o filozofie românească plecând de la conceptul de dor.

O altă faptă eminesciană privind autohtonismul a fost *conștiința etică a rădăcinilor*, exprimată mai ales în *Doină*, iarși cuvânt intraductibil și melos unicat. Această poezie este exemplară ca adevăruri istorice și ca frumusețe artistică. Amintim numai faptul că în primele două versuri Eminescu definește lapidar, pe de o parte geografia fizică a țării, „De la Nistru până la Tisa”, acest lucru într-un moment când hotarele erau legitime doar *de jure*, și nu *de facto*, iar în al doilea vers este înscrisă geografia sufletească a neamului: „Tot românul plânsu-mi-s'a”. Iată cât de expresiv este creionat tagmismul naturii, care era decapitată: „Își dezbracă țara sânel./ Codrul, frate cu românul./ De secure se tot pleacă/ Și izvoarele îi seacă”. Mai notăm că distihul final, referitor la străinii cotropitori - „Îndrăgi-i-ar ciorile/ Și spânzurătorile”, pare foarte posibil inspirat de tabloul lui Brueghel, *Coșofana pe spânzurătoare*, care este o diatribă picturală împotriva stăpânirii spaniole, figurând un grup de țărani ce dansează veseli în fața unei spânzurători, sfidând în felul acesta pe asupritori.

O altă revelatoare intuiție eminesciană privind valorile perene de acasă privește *matricea stilistică* a culturii românești. Pentru Eminescu, nu peisajul unduitor deal-vale, de la începutul baladei *Miorița* constituie această matrice, cum a susținut Lucian Blaga, de unde concluzia eronată că fondul psihologic al românului ar fi cel al resemnării, al supunerii pasive în fața destinului. Dimpotrivă, Eminescu postulează că tiparul modelator al spiritualității noastre este *muntele* - către care suie în final apoteotic balada vrânceană: „Este muntele tată al râurilor și al poporului nostru. Acesta e cumpăna lui, cântarul cu care-și cântărește patimile și faptele”. Prin urmare, înălțarea grandioasă și nu șerpuirea șovăitoare constituie sânel genetic al culturii românești. Deschiderea către

*Conferință susținută la Academia Română, Filiala Iași, la 30 ianuarie 2010

nemărginire, către sublim, românul a învățat-o de la munții săi, adaugă poetul : „*Dar nu-s culori destule în lume să-nvestmânte / A munților Carpați sublime idealuri*”. Coloana brâncușiană a infinitului este una din dovezile cele mai peremptorii ale apriorismului spiritului înălțării caracterizând sufletul românesc.

O altă constantă a liricii eminesciene în concordanță cu viziunea autohtonă, este *sacralitatea*. Românul are o vorbă care sună ca un blestem „*Cine n-are nimic sfânt / N'aibe loc pe-acest pământ*”. În spiritul acestei viziuni ancestrale, Eminescu aplică atributul „sfânt” pe o arie cvasi exhaustivă a componentelor naturii și ale vieții, așa cum în lirica universală are loc de asemenea la Friedrich Hölderlin. *Eminescu a preschimbât lumea într-un templu în care se efectuează euharistia cosmică, transformarea lucrurilor în idealități sfinte*. Prin această investire axiologică, geniul își plătește datoria de a fi fost chemat oaspete al ființării de model omenesc.

În rezumat, cultivând valorile active majore ale spiritualității noastre, și „fiind astfel foarte român, Eminescu este universal”, așa cum inspirat afirma Tudor Arghezi. Și tot autorul *Univeltelor potrivite* îl numea „sfântul precurat al ghiersului românesc...care și-a muiat pana în luceafăr”. În context, amintim cuvântul lui I. L. Caragiale : „Eminescu avea aerul unui sfânt tânăr coborât dintr-o icoană bizantină”. Octavian Goga : „Dacă Eminescu ar fi trăit în vremuri de paroxism religios, ar fi fost beatificat”. Iar frumoasa carte a Zvetlanei Paleologu-Matta, *Eminescu și abisul ontologic*, se încheie cu cuvintele: „sfântul Eminescu”.

În ceea ce privește universalitatea creației eminesciene, aceasta ne este relevantă prin două coordonate : instrumentele de meditație asupra existenței și corezonanțele cu marea cultură a lumii.

Instrumentele de meditație au constat, pe de o parte, în ceea ce Eminescu numește *instinctul metafizic*, având deschidere spre infinitul gnoseologic, iar de cealaltă parte, în ceea ce noi am definit ca fiind - *spiritul hyperionic* (*Spațiul poetic eminescian*, Junimea, 1983).

Intuiția metafizică a modulat poezia sa reflexivă, pentru că orice poezie veritabilă este metafizică; iar cu ajutorul spiritului hyperionic, spirit al absolutului, al supremelor elanuri ale minții, Eminescu a valorizat lumea și viața - cognitiv și axiologic. Datorită acestor două concepte, care constituie *originalități eminesciene* pe plan universal, creația lui Eminescu reprezintă o „*privire filozofică a inimii*”, după cuvântul său, ceea „*inimă a intelectului*” din viziunea Magistrului Eckhart, „*ochiul transcendent*” din viziunea lui Augustin, ce i-au permis deschideri metafizice supreme: „Un prinț al gândirii umane, afirmă George Munteanu, inteligență excepțională și noblețe exemplară. Un titan al Spiritului”.

Deschiderile lui Eminescu spre universalitate acoperă o arie culturală foarte întinsă. Astfel, analogiile cu spiritualitatea *indiană* au fost printre cele mai semnificative și mai roditoare. Dintre acestea, amintim: cosmogeneza din Rigveda, tradusă și reluată în noua interpretare în *Scrisoarea I*; paralelismul dintre Sakuntala și romanul *Geniu Pustiu*; ideea avatarului, a eternei întoarceri; viziunea panteistă a *Upanișadelor*, potrivit căreia spiritul universal, Brahman, se reflectă în sufletul omului – Atman. Au fost notate unele similarități cu texte hinduse sau budiste privind *Luceafărul*, *Glossă*, *Mortua est!*, *Odă (în metru antic)*, *Rugăciunea unui dac*. Ecu al filozofiei indiene în viziunea poetului este și concepția conform căreia iubirea constituie factorul de reintegrare în Unul universal; din iubire a fost creată lumea, prin iubire trebuie să se izbăvească de ea însăși. În cartea sa – *Eminescu și India*, scriitorul indiană Amita Bhoose, conchide: „Eminescu este singurul poet european care a făcut India nemuritoare în țara sa”.

Numeroase sunt interferențele liricii eminesciene cu *antichitatea greacă*. În poezia *Venere și Madonă*, Eminescu definește astfel spiritualitate elenă: o lume ideală, pierdută astăzi fără întoarcere, idealitate ce consta dintr-o transfigurare mitică a vieții și o exprimare poetică. Pentru locuitorii vechii Elade, miticul și poeticul nu erau doar formule estetice teoretice, ci reprezentau modul lor efectiv de viață.

Prezentarea Greciei în vastul poem *Memento mori* este feerică. După îndelunga descrierea a naturii, răsfrântă în liniile clare ale

cugetării și ale artei arhitecturale și statuare elene, în a doua parte a evocării, apar trei personaje, simbolizând partea de neliniște metafizică și mister care bântuie de întotdeauna mintea omenescă. Este vorba de un *cugetător* (Thales? Anaximandru? Heraclit? Empedocle?) străduindu-se zădarnic să concentreze universul într-un semn unic, dar în care el nu crede, astfel că nu poate convorbi decât cu propria sa umbră de pe perete. Al doilea personaj este un *sculptor orb*, deci care nu vede realitatea, ci numai icoana din propria-i sumbră închipuire, astfel că el modelează în piatră „*o durere-ncremenită*”, metaforă a vieții omenesci.

Al treilea personaj este zeul muzicii, *Orfeu*, jelind pierderea soției sale, Euridice. Ca atare, Eminescu opune peisajului magnific al Greciei un triptic al tragicului, reflex al universului tragediei antice : *tragică este cugetarea umană, tragică imaginea despre om a sculptorului și tragic este destinul zeului muzicii*.

Eminescu interpretează gestul lui Orfeu de a-și sfărâma lira de stânci aruncând-o în mare după pierderea Euridice, ca reflectând „*decăderea gândirii Greciei*” : decade imperiul raționalității și al viziunii ordinii universale, rațiunea și armonia cosmică fiind descoperiri centrale ale spiritualității grecești. Această intuiție anticipativă eminesciană va fi confirmată de Edmund Husserl care afirma: „*Europa spirituală își are locul de naștere bine determinat, națiunea greacă antică*” - și considera drept cauză a crizei umaniste europene - „*eșecul raționalismului grecesc*”.

Există și alte implicații eminesciene ale culturii antice. Astfel, conceptul platonician al Ideilor eterne aflate în sfera inteligibilului din transcendent și constituind modele ale formelor răsfrânte în lumea sensibilă, este exprimat, pe de o parte, în *Venere și Madonă*, unde întruparea umană a zeiței realizează idealul secțiunii de aur din arta sculpturală a vechilor greci; iar într-un catren, de model persan, din poezia *Rime alegorice*, este formulată aceeași temă privind întruparea în lumea sensibilă a Ideilor nemuritoare din Empireu: „*Femeia goală cufundată-n perne / Frumusețea ei privirilor așterne. / Nu crede tu că moare ea vreo dată. / Căci e ca umbra unei vieți eterne*”.

Marmura este un motiv invocat deseori de Eminescu, ecou al admirației poetului pentru arta antică, așa cum apare încă din poezia *Venere și Madonă*: „*Venere, marmură caldă, ochi de piatră ce scânteie / Tu ai fost divinizarea frumseții de femeie...*”, iar în postuma *Gelozie*, marea genezică a Afroditei Anadyomene este suferința poetului: „*Și să-mi răsa din marea de suferinți, înaltă, / Ca marmura eternă ieșită de sub daltă*”. Postuma *Apari să dai lumină* este construită pe simbolică miticului sculptor Pygmalion, care modelează în marmură pe Galatea, se îndrăgostește de ea, și cere Afroditei să-i dea viață. Asemeni lui Pygmalion (în una din variante, titlul poemului era *Pygmalion*), pe fondul metaforei „marmură”, Eminescu „dăltuiește” imaginea femeii iubite în piatra cea mai luminoasă, simbol al purității – printr-o serie de transferuri metaforice, tot atâtea incantații în mers ascendent – lebdă, zână, înger, luceafăr pentru a atinge, în final, o metaforă absolută – îndumnezeirea eternului feminin.

Amintim că poezia *Glossă* este un expresiv catehism al filozofiei stoice. Fiecare vers transpune o experiență amară a poetului, care a devenit un aforism valabil pentru totdeauna:

*Privitor ca la teatru
Tu în lume să te-nchipui :
Joace unul și pe patru,
Totuși tu ghici-vei chipu-i.*

*De te-ating, să ferii în laturi,
De hulesc, să taci din gură,
Ce mai vrei cu-a tale sfaturi,
Dacă știi a lor măsură.
Tu așează-te deoparte,
Regăsindu-te pe tine,
Când cu zgomote deșarte
Vreme trece, vreme vine.*

În lirica eminesciană, apar de asemenea întrupări ale celor două simboluri polare grecești - spiritul apolinic și spiritul dionisiac. Expresii ale *apolinicului* – ale seninătății și armoniei -

care constituiau fondul sufletesc al poetului, răzbat feERIC în numeroase poezii, precum *Dorița*, *Somnoroase păsărele*, *Făt Frumos din tei*, *Povestea teiului*, *Înger de pază*, *Călin*, *Crăiasa din povești*, prima parte a *Scrisorii a IV-a*. Și peste toate, acea armonie unică, aproape inexplicabilă, afirmă Rosa del Conte, emanând din fiecare poezie, fiecare îmbinare de cuvinte și idei. Poetul singur s-a caracterizat ca atare: „*Voi-am a mea limbă să fie ca un râu/ D' eternă mângâiere... și blând să fie cântu-i*”. (Icoană și privaz) „*Să caut armonia a sferelor senină*”. (Mureșanu).

Numeroase sunt de asemenea secvențele dionisiace, exprimând fie extatica trăirii, fie fenomenologia triptică urmată de Dionysos - viață, moarte inițiativă, renaștere pe un plan existențial superior. Un exemplu din registrul transei: „*El asculta tremurător; Se aprindea mai tare/ Și s-arunca fulgerător./ Se cufunda în mare*”.

Regăsim cele trei stadii - viață-moarte-renaștere - în evoluția ontologică a *Luceafărului*. Făptură a „formeii cei dintâi”, la chemarea unei muritoare, astrul acceptă coborârea în sfera umanului, echivalentă unei morți inițiatice, pentru ca să urmeze renașterea sa ca Hyperion, ca entitate increată. Culminația dionisiacului are loc în drumul către Demiurg, acea săgetare fulgurantă, tensiune extremă a dorului care arde spațiile astrale și timpii, ca și cum s-ar trece dincolo de orice dincolo: „*Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe./ E un adânc asemene/ Uitării celei oarbe*”. Dionisiacă, mai presus de toate, este *Oda* (în metru antic), în care se succed diversele mistuiri extatice - iubirea, suferința, visul, moartea, pentru ca sinele geniului să ajungă la solitudinea absolută transmندانă, o înviere din spațiile arzătoare, consumptive ale existenței intramundane: *bios-tanatos-bios*.

Relativ la *Hyperion*, în mitologia greacă el apare ca unul dintre titani, fiu al Geei (pământul) și al lui Uranos (cerul); la rândul său, era tatăl soarelui, al lunii și al aurorei. Se observă, prin urmare, că esența sa era prin excelență lumina - o chintesență a luminii diurne și nocturne. Lumină astrală este *Hyperion* și la Eminescu.

În *Luceafărul*, aflăm o sinteză dintre cele trei principii: poemul se deschide cu frumusețea *apolinică* a fetei de împărat și a idealul ei ceresc de iubire; urmează *dionisiacul* dramaticelor întâlniri cer-pământ, murire-nemurire, continuat de *hyperionicul* dialog ceresc, în contrast cu *apolinicul* pământesc al iubirii împlinite a celor doi muritori - totul încheindu-se cu însingurarea absolută a eonului de sus.

În afară de interferențele cu spiritualitatea indiană și cea elenă, lirica eminesciană consună cu viziuni ale unor filozofi precum Giordano Bruno, Benedict Spinoza, Arthur Schopenhauer. Și anume, cu Spinoza prin concepția panteistă; cu poetul filozof italian prin inducția intenției de „*a modifica și înălța mult Luceafărul à la Giordano Bruno*”, așa cum scrie în una din notele sale, de unde rezultă că *Eminescu* considera poemul nedeterminat; iar afinitatea față de Schopenhauer a avut loc prin luciditatea pesimistă relativ la valoarea existenței umane.

Mai precizăm un fapt important. În ceea ce privește *geniul*, la profilul pe care îl descrie Schopenhauer într-un text rămas clasic, *Eminescu* adaugă o dimensiune cu totul nouă. Această viziune nu apare în *Luceafărul*, unde *geniul* este văzut în cadrul ontologiei umane, ci e formulată în postuma *Povestea magului călător în stele*, a cărei intitulare mai potrivită ar fi *Lume și Geniu*. Aici *geniul* este definit ca o entitate străină într-o lume străină, unde nu are niciun înger și nicio stea, deoarece el nu se află în planul Creației, din care motiv Dumnezeu nu-i poate înțelege cifra. Este cea mai radicală concepție filozofică despre *geniu*.

Ca atare, două naturi și-au dat întâlnire în personalitatea lui *Eminescu*: pe de o parte, entitatea *intramundană*, eul de serviciu în lume - o construcție alcătuită din agregate mentale mereu în disoluție și refacere, unde se reflectă o lume ea însăși în neîncetată

disoluție; interacțiunea dintre ceea ce poetul numea „*complexul ideilor obicinuite*” - adică, împrumutate din contextul socio-cultural - și ceea ce tot el numea „*vertebrele caracterului*”, adică fondul genetic, în funcție de care reacționăm la ideile comune, „*acesta este eul*”, notează *Eminescu*. De cealaltă parte, se afla *sinele*, *geniul*, entitate din afara lumii, ființa pură a spiritului, care își dădea seama că este doar o *conștiință-martor transmندانă*, „aruncată” într-o lume necunoscută - a fragilității și a tulburării.

Din largul câmp al metafizicii, marea admirație a lui *Eminescu* a fost pentru filozoful din Königsberg, despre care afirma: „*Kant este biblia filozofilor* (ms. 4028), *Este cel mai profund dintre muritori*” (ms. 2267). În cele ce urmează, vom urmări modul cum rezolvă autorul *Luceafărului* concepția kantiană privind problema cunoașterii, dezvoltată în *Critica rațiunii pure*.

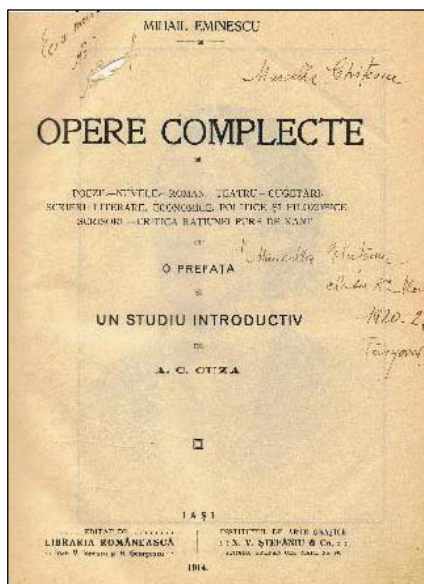
Kant distinge trei nivele ale capacității cognitive umane: intuiția sensibilității, intelectul și rațiunea. Aparatul *sensibilității* noastre intuitive, prima care ia contact cu lumea din afară, dispune de două tipare, două receptacole apriorice, spațiul și timpul, care primesc și organizează materialul amorf venit din exterior, de la *numen*, de la lucrul în sine (*das Ding an sich*), care rămâne necunoscut. A doua treaptă cognitivă este intelectul. Acesta, cu ajutorul *categoriilor* - de asemenea apriorice - ordonează și sintetizează datele oferite de intuiția sensibilității. A treia treaptă este rațiunea, care încearcă să dea răspuns unor întrebări esențiale, precum: sufletul, Dumnezeu, libertatea metafizică.

În ce privește *spațiul*, *Eminescu* dezvoltă o fenomenologie originală deosebit de ingenioasă. Cu ajutorul unor mișcări impulsionate din exterior, *el convertește realitatea din afară în spații lăuntrice*, lucru lesne de efectuat, pentru că sufletul este mișcare pură. Mișcările folosite sunt fie ale unor elemente ale naturii, fie mișcări muzicale sau luminoase. Primele două dinamici intervin, de pildă, în poezia *Peste vârfuri*: lunecarea lunii pe cerul nocturn, tremurul frunzelor codrului - alături de sunetul cornului, sunt mișcări care creează spații ale interiorității, având darul să se prelungească indefinit - „*Mai departe, mai departe./ Mai încet, tot mai încet...*”. Un exemplu de vibrații ale luminii producând transferul sufletesc, aflăm în poezia *Și dacă...*: „*Și dacă norii deși se duc/ De iese-n luciul luna,/ E ca aminte să-mi aduc/ De tine-notdeauna*”.

Cât privește celălalt receptacol al sensibilității, *timpul*, *Eminescu* preschimbă secvențe ale „*vremuirii*” în prezent etern, în „*feerie înmărmurită*”, scop al oricărei arte, formulat încă de Pindar, care afirma: „*există o vecie a vremii*”. Model strofă ultimă din *Pe lângă plopii fără soț*: „*Tu trebuia să te cuprinzi/ De acel farmec sfânt/ Și noaptea candela s-aprinzi/ Iubirii pe pământ*”. Sau finalul din *Dorița*: „*Adormind de armonia/ Codrului bătut de gânduri/ Flori de tei deasupra noastră/ Or să cadă rânduri-rânduri*”.

Într-un cuvânt, *Eminescu* își asumă liric spațiul și timpul transformându-le dintr-un apriorism impus, într-un continuum spațiu-timp al vibrației noastre lăuntrice. Lumea este preschimbată în transorizonturi ale sufletului, cu instituirea de prezenturi înveșnicite poetice. Armonizarea cu lumea exterioară prin intimizarea ei constituie încă unul din secretele originare ale armoniei indusă de lirica eminesciană.

La nivelul *intelectului*, dincolo de categoriile stabilite de Kant în ordonarea informațiilor oferite de binomul spațiu-timp, *Eminescu* are intuiția unei noi categorii, și anume, este vorba de *arhei*, relevați în proza postumă *Archaeus*. Arheii constituie, afirmă C. Noica, *principiul etern din orice existent*. Sunt identitatea lucrurilor, sinele nostru profund. Ei devine activi, se manifestă ori de câte ori facem eroarea de a nu fi conform cu noi înșine, și în felul acesta sunt lezați, „jigniți”, cum se exprimă *Eminescu*. Suntem sancționați cu propria

noastră greșeală.

Încercând unele identificări - pentru Empedocle arheul a fost eterul, pentru Hölderlin fulgerul poeziei primit din mâna Tatălui pentru a fi dăruit oamenilor, iar arheul lui Eminescu a fost luceafărul, cum singur o spune; "Ca un luceafăr am trecut prin lume".

La treapta rațiunii, în ce privește sufletul, poetul considera că acesta constituie atât o entitate preexistentă, *natura naturata*, cât și *natura naturans*, adică se autocreează pe sine prin emoțiile inimii și ale minții și se dăruiește afectiv naturii, vieții - idee similară preceptului din Bhagavad-Gîta - „Tu ești rodul propriilor acte. Ești ceea ce înfăptuiești.”.

Relativ la problema divinității, poetul înclina spre panteism. Într-o scrisoare către Veronica Micle, el afirma: „Dumnezeu nu-i în cer, nu-i pe pământ, Dumnezeu e în inima noastră”; iar în altă parte: „Sufletul e sfărâmură de Dumnezeu care se caută pe sine însuși”. Aserțiunea: „Eu e Dumnezeu” (ms. 2262, f. 2v) - este coincidentă cu afirmarea lui Iisus (Ioan, 10,24): „Eu am spus: sunteți Dumnezeu”, cu viziunea lui Giordano Bruno: ”Totul este în tot... toate, particule din unitatea divină, din Dumnezeu” - și de asemenea, cu axioma *Deus sive Natura* spinoziană. Și iată și cuvântul lui Hölderlin: „Un zeu se află ascuns în fiecare om în cerul inimii”. Eminescu proclamă astfel pandumnezeirea a tot ce există. Pe planul *poeticului*, lumea este o *teofanie în reciprocitate*: Dumnezeu se manifestă în om, omul se arată în Dumnezeu.

Dacă analogiile cu filozofia greacă au pus în evidență consonanțele platoniciene, precum și cele apolinice și dionisiace, iar analogiile cu gândirea kantiană ne-au relevat modul personal în care Eminescu rezolvă treptele gnoseologice din concepția cugetătorului german, surprinzătoare și semnificative sunt consonanțele, mai ales pe plan ontologic, cu cel mai proeminent gânditor al vremii noastre, Martin Heidegger.

În cartea sa de bază - *Sein und Zeit* - Ființă și timp - care este o abordare empirică a existenței, Heidegger afirmă că omul este o ființă aruncată în lume din marea, necunoscuta Ființă. De aici conceptul de *Da-Sein* aplicat omului. Este astfel reluată ideea biblică a primului om aruncat din rai. La Heidegger, motivul aruncării omului într-o lume a morții („fără consimțământul său, fără drept de apel”), nu e cutezanța de a fi năzuit să fie asemenea lui Dumnezeu, ci constă în aceea ca omul să dea mărturie despre marea Ființă, să o „păstorească”, să o perfecteze. Ființa se luminează în om, ba chiar afirmă că fără om ființa nu ar exista.

Acest postulat-pivot al ontologiei heideggeriene o aflăm anticipativ la Eminescu: „Suntem nefericiri zvârlite în brazdele veciei” (Preot și filosof), „Sărmane inimi închegate 'n vreme, sărmane patimi aruncate-n lume (Ah, mierea buzei tale). Pentru autorul *Luceafărului*, aruncarea a avut loc nu din cauza unui păcat adamic, nici pentru că Ființa universală are nevoie de noi în scopul de a se manifesta. Ci, faptul că, în mod originar, viața este „nimicnicie, umbră, mizerie, peire”, că „eternă-i numai moartea - jucăria ei e tot” (Varianta la *Scrisoare I*), și „Vis al morți-eterne e viața lumii 'ntregi” (*Împărat și proletar*). Eminescu îl pune pe seama răzbnării Demiurgului asupra răzvrătitului Lucifer, titanul cel ucis și aruncat din cer. (*Mureșanu, Demonism, Confesiune*).

De observat o deosebire semnificativă: Heidegger privește problema relației Ființă-om, *Sein-Dasein* din punct de vedere ontologic și teleologic, în timp ce pe Eminescu îl preocupă problema axiologică, etica procesului existențial: el nu acceptă ca firești răul, suferința, nimicnicia, moartea.

Un alt concept central al filozofiei lui Heidegger, care, prin epopeea *Ghilgameș*, vine încă de la sumero-babilonieni și o întâlnim apoi de la Heraclit și tragicii greci până la Leopardi și Kierkegaard, e neliniștea față de fatalitatea neantizării. „Fenomenul neliniștii ne furnizează constituția ontologică originară a *Dasein*-ului”, conchide Heidegger. *Sorge* constituie esența noastră abisală, pentru că omul este *Sein zum Tod* - ființă întru moarte.

La Eminescu, neliniștea capătă o cu totul altă motivație și adâncime. Și anume, ea privește nu numai spectrul morții din actuala ființare, ci ideea că, odată ce am avut neșansa de a ne naște, intrăm în ciclul funest al revenirii sisifice a aceleași vieți destinată

pieirii pe toată întinderea veșniciei. Este vorba de *spaima de a ființa*, așa cum apare în postuma *Bolnav în al meu suflet*.

În ce privește problema adevărului, Heidegger scrie că Ființa însăși este un ne-adevăr, și că nonesența adevărului e pre-existentă adevărului. La rândul său, Eminescu afirmă că adevărul se confundă cu minciuna. „Să 'nving eu adevărul sau să 'ntăresc minciuna/ În cumpenele vremii sunt amândouă una” (N'am fost la înălțime); „Eu caut adevăr - găsesc minciuni”; din acest motiv, „Eu adevăr nu cat - ci'nțelepciune” (În căutarea Șeherezadei); pentru că „înțelepciunea este un izvor care țâșnește până la cer”, completează Eminescu.

Pe de altă parte însă, afirmă Heidegger, există un adevăr absolut, cel al Deschisului (*Offenheit*), pură lumină care conține tot ceea ce ființează, idee preluată de la Hölderlin și Rilke. Deținătoarele acestei deschideri, ale acestei iluminări sunt poezia, artele în general. Heidegger postulează că *arta este o devenire și o ajungere la adevăr a Ființei*. Prin rostirea poetică, *Dasein* devine locul unde esența omului și cea a adevărului se contopesc și se definesc reciproc.

La rândul său, Eminescu depășește concepția sumbră, apofatică despre existența umană din poezii precum *Mortua est!*, *Rugăciunea unui dac* - prin ideea că omul are o solie în lume, aceea de a transfigura poetic lumea: „Geniul este o doua creațiune a lumii prin artă... el aude șoapta misterului divin, primește sublimul adevăr din cer...ridicând piscuri din ce în ce mai sfinte”.

În ce privește limbajul, Heidegger afirmă că el este cel care exprimă Ființa, instituind în felul acesta ființarea umană. „Menirea rostirii despre ființă ca destin al adevărului e legea supremă a gândirii”. Este vorba de limbajul autentic, care este cel poetic. În concepția lui Heidegger, salvarea omului, dar și a Ființei, constă în instituirea de prezenturi absolute smulse timpului heraclitian cu ajutorul limbajului poetic.

Or, analog, Eminescu relevă importanța limbii în structurarea sensibilității și a gândirii. Limba modulează activitatea spirituală - și conduce viața în diversele ei manifestări. Poetul scrie: „Din mii și mii de vorbe consistă-a noastră lume...Nu noi suntem stăpânii limbii, ci limba e stăpâna noastră... Limba și legile ei dezvoltă cugetarea”. Iar Heidegger: „Limba este deopotrivă loc de adăpost al Ființei și locaș al esenței omului”; rolul de a întemeia *Casa Ființei*, aparține poeziei.

Casa Ființei pe care geniul eminescian, conștiință-martor supra-mundană, a construit-o în lumea omului prin graiul poetic, constituie un sanctuar armonios, a cărui boltă este arcuită de cuvântul *sfânt*, având în centrul ei asemenea Panteonului Roman, o deschizătură care unește cerul cu pământul, nemărginirea din afară cu interioritatea. Pereții sunt transparentți, alcătuiți din *mit* și *vis*, catalizatori care transmută lumea în idealitate, iar *dorul* constituie ferestrele spiritului deschise întru comuniune spre natură, spre univers. Apoteotic, *inefabilul* transsubstanțiază eteric întregul templu.

În ce privește problema libertății metafizice, pentru Heidegger libertatea omului constă - pe de o parte - în proiectarea sa în lume, depășirea, transcenderea de la Ființă la *Dasein*. iar pe de altă parte - în capacitatea supunerii și fidelității față de Ființă. Este o libertate derivată din libertatea abisală a Ființei. Misterul libertății se află în acest proces al izbucnirii omului în lume, prin care devine răspunzător de sine și capabil de a-și depăși condiția creând istorie, o lume a sa pe care o stăpânește.

Foto: Bustul lui Mihai Eminescu, amplasat în Parcul dendrologic Buziaș

Libertatea spirituală a constituit o preocupare centrală pentru Eminescu. În concepția sa, există o diadă antinomică : lume-geniu. Iar lumea umană este, la rândul ei, o alcătuire paradoxală – viață-moarte. Or, datorită *simțului absolutului* - „Dumnezeu lăuntric”, de care vorbea Marc-Aureliu (*Cugetări*, II,17), *Geistgefühl*, simț al spiritului la care se referă Kant - acea „intuiție metafizică” aparținând geniului, viziunea lui Eminescu privind libertatea metafizică radicală, înrudită cu cea indiană, concepe o a treia stare, o a treia realitate dincolo de ființă și ne-ființă. Este Marea Realitate, corespunzând lui Brahman în hinduism, Nirvanei în budism. În concepția indiană, realul este văzut ca o dichotomie : existență-care-există și existență-care-nu-există, (Sergiu-Al-George, *Filozofia indiană în texte*, Ed. Științifică, 1971, p.233).

Există, prin urmare, o ne-ființă vie, un neant activ Din acest motiv, Eminescu aspira la depășirea acestei antiteze: „O, de-am fi fost pe când nu era nici ființă și nici ne-ființă”. Ca atare, poetul gândea nu numai dincolo de Prima Zi a creației, ci dincolo de Nemanifestare, unde, se scrie în Bhagavad-gîta (VIII, 30) se află o altă existență neexprimată, eternă, care nu pierde atunci când toate ființele pier. Este suprema formă de eliberare metafizică, formulată și de Giordano Bruno, care încredința „intellectului eroic”, capacitatea de a înfăptui acest suș extrem al gândirii.

Într-un cuvânt, discuțiile privind problema libertății se petrec la Heidegger în cadrul conceptului Ființei, în timp ce pentru Eminescu eliberarea radicală trece dincolo de întrebarea hamletiană – „to be, or not to be”. Într-o postumă, *Sunetul păcii*, vorbind de setea sa de adâncă pace nirvanică, poetul scrie : „Așa un sfânt - neatins, neatingând, solitar”...

*

Viziunile sale filozofice au constituit pentru Eminescu ecranul pe care s-a înscris ideea poeziilor. Ele constituie fața lor secretă, profundă. Reprezintă cheia contextuală în care trebuie citită lirica sa. Vom da exemplu poezia *Lacul*. La o primă privire apare limpede că este vorba de suferința poetului pentru faptul că prietena sa nu a venit la o întâlnire așteptată. În realitate, sensul poeziei se luminează într-o cu totul altă deschidere. Se observă că întâlnirea trebuia să se petreacă la marginea unei ape, iar pe această apă plutesc nuferi. Or, nufărul, lotusul este floarea din apele primordiale, din a cărei corolă ia naștere Brahman. Acesta inițiază creația, adică dedublarea sa. Dar, diviziunea Unului a fost o despărțire de sine, o sfâșiere, astfel că a rezultat o dublă suferință: a zeului și a omului. Or *kama*, iubirea, este energia spirituală care, reîmbinând pe tu cu eu, încearcă să restabilească unitatea din ajun, vindecând în felul acesta acea sfâșiere îndoit dureroasă. Acest lucru Eminescu l-a spus în mod repetat, și culminativ în următoarele versuri care rezumă concepția sa asupra iubirii : „Două inimi când se-mbină, / Când confund pe tu cu eu, / E lumină din lumină, / Dumnezeu din Dumnezeu”. Dar în poezia *Lacul* iubita nu a venit, miracolul refacerii Dintâului nu a avut loc. De aici suferința poetului. În această lectură, dintr-o elegie romantică, *Lacul* devine o poezie reflexivă, o meditație la una din problemele fundamentale ale gândirii - drama genezei. Sunt două nivele diferite de semnificație. Un asemenea raport între fața externă, aparentă și fața internă, transcendențială, constituie una din trăsăturile liricii eminesciene.

Vorbind despre universalismul lui Eminescu, trebuie să ne referim și la un alt aspect al gândirii sale, mai puțin relevant, și anume, profetiile, deschiderile sale anticipative privind vremea noastră.

Astfel, în 1882, în cartea *Știința veselă*, Nietzsche, prevestea „moartea” lui Dumnezeu – *Gott ist tot* - și adăuga: "Dumnezeu a

murit în conștiința oamenilor din Europa. Trebuie să ne așteptăm la o lungă suită de demolări, distrugerii, ruinări și bulversări”. Dar, cu peste un deceniu mai înainte, Eminescu anunța în *Memento mori* – apunerea lui Dumnezeu și a marilor deschideri filozofice : „E apus de zeitate și asfințire de idei. // Nimeni soarele n’oprește să apuie-n murgul serii, / Nimeni Dumnezeu s’apuie de pe cerul cugetării”.

Și tot în *Memento mori*, poetul formula o tulburătoare idee, și anume : nu cumva actualmente are loc momentul eschatologic, sfârșitul cosmic : „Știm de nu trăim o lume ce pe nesimțite cade? // Poate că în văi de caos ne-am pierdut de mult... de mult”. Corelativ, în aceeași epocă, Nietzsche scria în *Also sprach Zarathustra*: „Ne precipităm într-o cădere continuă”.

În ceea ce privește modernitatea, Eminescu formula și o altă semnificativă clarviziune: „frenzie și dezgust, dezgust și frenzie - iată schimbările perpetue din sufletul omenesc modern”.

În contextul acestor profetii, confirmate de epoca noastră, în care are loc o adevărată Hiroșimă a valorilor, amintim cuvântul lui Simion Mehedinți : „Numai prin Eminescu aflăm calea salvării din prăpastia în care am căzut. Cine va călca alături se va rătăci. Se nenoroceste pe sine și va nenoroci și pe alții, crescând ruina țării”.

*

Este universal marele fiu al Moldovei de Sus, pentru ca a descifrat și tălmăcit în nuanță originală sufletul omenesc și înțelesurile lumii. Opera sa alcătuiește o adevărată *Philosophia perennis*. Și este de precizat că un sistem filozofic poate fi contestat, nu și un poem. Amita Bhose afirmă : „Eminescu a fost mai mult decât poet; el a fost un *darsanik* (cel care vede), a fost un *kavi*, (poet înțelept),

în sensul termenilor indieni”. Aproape fiecare poem încearcă să rezolve o întrebare fundamentală a minții omenesci.

Cine a parcurs opera sa poate afirma că Eminescu a spus cam tot esențialul despre tot esențialul - cu uimitoare luciditate și justețe a adevărului, precum și justețe de ton. În poeziile antume și postume, în multitudinea de însemnări din manuscrise ni se relevă întinderea, varietatea și altitudinea cugetării sale.

Eminescu este ghidul nostru etic și vizionar. Este modelul absolut, afirma Roza del Conte. Pentru Eminescu poezia a fost mai mult decât un exercițiu estetic, chiar superior, ci o adevărată dramă; o dramă sacră în a ridica lumea și pe noi ceilalți la puterea poetului, ca unică formă de reală ființare.

Aristotel afirma: „poezia este mai adevărată și mai elevată decât istoria”. Iar Hölderlin „Ceea ce durează, poezii întemeiază”. Veșnicia românească a fost întemeiată de Eminescu. „De la Eminescu încoace noi existăm în adevăratul sens al cuvântului”, afirmă Șt. Teodorescu. Opera sa constituie chintesenta definitorie a spiritualității românești. Ieșirea din spiritul hyperionic - ar însemna ieșirea din sistemul nostru ordonator ontoaxiologic, rătăcirea fără țintă, așa cum ar avea loc cu o stea dacă ar evada de pe orbita sa, și ar umbla bezmetică prin spații. Un fel de moarte spirituală.

Condiția existențială a fiului Ipoteștilor a fost sublimul: a viețuit într-un sublim, a cugetat, a simțit, a suferit sublim. Reamintim cuvântul despre sine ; „Ca un luceafăr am trecut prin lume”, și se întreba „Fost-am în lume unic ?” Noi cei de astăzi - cu unele minuscul excepții - știm că Eminescu a fost unic. Făcându-ne dar sublimitatea poeziei sale, el ne spune că pentru a-i înțelege creația, avem nevoie de aripi care să ne poarte fulgerător într-un dincolo al celei mai înalte eliberări spirituale :

Da, la voi se-ndreaptă cartea-mi,
La voi inimi cu aripe.
Ah! lăsați ca să vă ducă
Pe-altă lume 'n două clipe.

GEORGE POPA

Foto: Portrete ale lui Eminescu

Lucian Blaga între „ființa istorică” și „conștiința istorică”

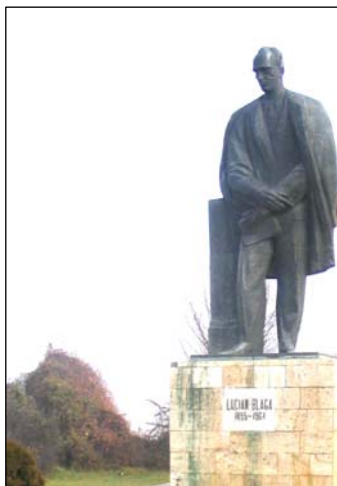
„Sistemul (filosofic al – n.m.) lui Blaga este singular în contextul universal al filosofiei contemporane. Poet și dramaturg de întâia mărime, filosoful gândește în imagini și vorbește liric. Creează simboluri, servindu-se în acest scop de mituri”, afirma unul dintre exegeții săi. Așa încât a ne apleca, chiar numai asupra uneia dintre multiplele laturi ale gândirii blagiene, e deja o întreprindere dificilă și chiar îndrăzneță. Pentru că asupra filosofiei sale s-au pronunțat, nu de azi de ieri, mințile cele mai îndrăznețe și mai luminate de la noi. Dacă aprecierile pozitive, chiar ditirambii, nu lipsesc, apoi nu lipsesc nici detractorii sau cei care au negat valoarea în sine a sistemului filosofic blagian.

Din aceste pricini evidente, dar și din altele mai ascunse vouă, noi ne propunem să schițăm doar câteva dintre trăsăturile concepției lui Lucian Blaga asupra istoriei. „După toate semnele, istoria este prin excelență o dimensiune a existenței umane. Printre toate ființele terestre singur omul se poate mândri cu o istorie”, scrie filosoful. Acest citat delimitează istoria, o definește chiar ca un dat specific uman, și numai uman, în toată complexitatea și măreția sa.

Cum istoria nu se poate desfășura în afara timpului, mai întâi ne vom opri tocmai asupra *orizontului temporal* în concepția lui Blaga. Filosoful distinge un *timp psihologic*, care este un timp trăit de fiecare individ altfel decât ceilalți semeni. Întinderea acestei trăiri este una incomprehensibilă, dată tocmai de sensibilitatea și cultura fiecărui om în parte. Celălalt timp este *timpul fizic*, măsurabil, cognoscibil în dimensiunea și întinderea sa.

Orizontul temporal psihologic este un timp trăit ca destin, inconștient în cele mai multe cazuri. Acesta, la rândul său, este clasificat de gânditor în alte trei orizonturi temporale: timpul havuz, care este viitorul, timp cu o valoare exclusivă și dominantă pentru existența umană. Al doilea este timpul cascadă, adică tocmai cel care aparține trecutului și care echivalează pentru noi oamenii cu decadența, cu pieirea. Și, în fine, Blaga mai distinge timpul fluviu, adică tocmai timpul prezent, permanența și echidistanța noastră față de ceilalți indivizi, dar și față de evenimentele lumii înconjurătoare. Privind cu atenție această disjungere a orizontului temporal, constatăm că ea are mai mult o valoare metafizică decât una metodologică specifică și necesară unui istoric. Acest lucru se datorează îndeosebi faptului că Blaga operează aici un decupaj al timpului, ba chiar provoacă o discontinuitate a acestuia, numai și numai pentru a impune o altă viziune asupra istoriei în acest caz. Conștient de acest neajuns, încearcă o corecție a conceptului de mai sus, apelând la ideile lui J. B. Lamarck și G. Couvier despre evoluția în spirală și cea ciclică a timpului în istoria animalelor și a plantelor precum și în cea umană. Dacă primul susține evoluția graduală a istoriei naturale, cel de-al doilea este cunoscut ca adeptul teoriei catastrofelor în ce privește evoluția temporală a lumii în întregul ei. Așa încât Blaga va opta pentru o explicație personală a derulării

timpului lumii vii, deci și a timpului istoric. Pentru el istoria capătă sens, deci și timpul ei devine recognoscibil, dar numai și numai prin relativitate și inconștient. Drept pentru care și scrie că „istoria dobândește un profil interior și o semnificație mai profundă, prin aceea că e investită cu un centru gravitațional, fie plasat în trecut, fie în prezent, fie în viitor”. Dar el vine imediat să distingă între „timpul simplu ca desfășurare de evenimente, care nu e încă istorie”, și

istoria adevărată care „e timp și spațiu articulată” pe coordonatele creatoare, proprii oricărei colectivități, deci și individului însuși. Istoria evenimentială îi este străină gândirii blagiene, câtă vreme el susține că adevărata istorie se compune din fapte cu valoare cognitivă superioară. Și aici el exemplifică prin „remarcabila cultură populară” (totalmente abstrasă timpului și evenimentelor, am adăuga noi) și prin „civilizația urbană impunătoare” din Dacia Traiană (aici, credem noi, lucrurile se complică dacă vom vorbi despre influențe, stiluri, sau mode artistice existente în imperiului roman și care au putut influența într-un anumit timp și provincia Dacia).

Dar, să-l urmărim pe filosof atunci când el încearcă să identifice momentul de început al timpului istoric. Pentru Blaga acesta este tocmai momentul antropogenezei, care este și momentul genezei istoriei însăși. Altfel spus, istoria își începe evoluția (și derularea? – n.m.) ca o „mutație ontologică”, mutație ce se produce și se petrece „în momentul când omul apare ca subiect activ în lume, născocind pumnalul și focul, el apare și ca subiect creator de cultură. Ceea ce implică structuri bio-psiho-spirituale cu totul specifice, ca produs al unei evoluții verticale. «Insuficiențele biologice» ale omului nu pot veni în discuție într-o explicație a civilizațiilor și a culturii umane decât în chip accesoriu, ca un factor ce «incită» la productivitate și atât”. Și iată cum tocmai am referit și la o altă propunere a filosofului: *legea plafoanelor biologice*. Această lege se susține, în esența ei, printr-o simplă sintagmă blagiană: „o evoluție verticală (a ființelor vii – n. și subl.m.) stă în raport invers cu gradul de specializare la care a ajuns o evoluție orizontală (subl.m.) de bază” a acestora. Prin evoluția orizontală, viața depinde aproape exclusiv de mediul în care ea se dezvoltă și acesta este cazul tuturor animalelor. În evoluția verticală viața își afirmă fecunditatea formală prin producerea de noi și noi valori de organizare în raport cu mediul în care se viețuiește. Și cel care o face este numai omul. Încă din paleolitic, omul a fost împins, în mod inexorabil, către acte de cultură. Tocmai datorită acestora, omul a putut înfrunta gravitatea condițiilor de mediu, le-a putut domina și învinge. Iată cum omul este destinat, determinat să facă imposibilul încă de la începutul existenței sale: să schimbe lumea, să-i corecteze neajunsurile, s-o stăpânească. Dincolo de progresele tehnologie implicate în acest demers, omul s-a apropiat și de toate acțiunile și credințele atât de specifice acelor timpuri și pe care astăzi noi le numim puteri magice. Pentru că, scrie Blaga „magical, captabil prin voință, era poate singura speranță ce-o mai putea avea omul în condițiile cumplite ale glaciului. Și omul se agață, cuprins de o panică într-adevăr cosmică, de acest unic gând, în ciuda tuturor insucceselor tehnicii spirituale prin care el încearcă să-și aservească

magicul... Omul a trăit câteva sute de mii de ani în condiții extreme care impuneau, ca supapă a existenței sale, acest vis”, vis care nu este altceva decât proiecția realității într-un spațiu virtual cognoscibil și apt în a fi stăpânit, controlat, modificat conform speranțelor și dorințelor acelor oameni. Dar ea este și „arta de semnificație magică” la care omul apelează pentru a suplini neputința și spaimile. Și, Blaga nu ezită să se tot uimească de arta rupestră, care tocmai asta înseamnă: stăpânirea lumii exterioare prin magia născută în mintea și în sufletul primilor oameni.

Dacă inițial Blaga raporta istoria la un *eon spiritual*, asta pentru a putea depăși criza spirituală de tip elenistic, mai târziu el va conferi istoriei o dimensiune umană categorică, scriind: „Printre toate ființele terestre singur omul se poate mândri cu o istorie”, pentru a conchide mai încolo, aproape triumfător, că „omul creează istorie... omul deplin este așadar ființă istorică (subl.m.) prin definiție”. Iar acest om este privit ca un orizont care revelează misterul, magicul din existența proprie.

Totuși, istoria este văzută de Blaga și ca un câmp de manifestare și de realizare a celor mai depline posibilități umane (i.e. posibilități culturale, civilizatorii în ultimă și esențială instanță). Împlinirea unor asemenea posibilități fiind tocmai modul însuși de ființare umană ca atare. Ființare care, în ultimă instanță, este tocmai istoria de care face el vorbire. „Istoria, zice Blaga, înseamnă în primul rând afirmarea de diversă intensitate, amploare și accent a modului ontologic specific uman... Istoria... presupune o nouă ordine ontologică, mai plenară decât natura.” Și, în concordanță deplină cu concepția sa fundamentală, Blaga afirmă că „închegările principale ale istoriei sunt cele culturale, cu toate acestea istoria e mai mult decât istoria culturii”, ea este, în mod evident și decisiv, tehnologie, civilizație, organizare socială, cu toatele închegate organic în de-acum cunoscutele „cadre stilistice” blagiene.

Pentru un gânditor dispus să acorde magiei, visului expiator, un rol determinant în istorie, negarea istoriei ca o cădere în păcat sau ca o împărăție a lui Dumnezeu ne apare aproape surprinzătoare. Și asta deoarece Blaga vede în desfășurarea istoriei o tristă aventură cognitivă și axiologică, aventură care are doar rolul nefast de a mutila existența și natura umană însăși. Ba, în destule momente ale ei, o anulează sau o anihilează într-un șuvoi neostoit de bune intenții mereu ratate, mereu frânte (să fie destinul umanității chiar atât de fatal încât nici măcar speranța să nu-și mai aibă locul ei modest în această istorie? – n.m.).

Cine se frânge mai întâi? E tocmai omul, tocmai *ființa istorică* la care face trimitere directă una dintre lucrările blagiene aici la temă. Și în această lucrare, Blaga definește *ființa istorică* drept subiect al cunoașterii istorice, deci și al unei filosofii a istoriei. Dacă Descartes privește omul ca pe un construct abstract (gândire, suflet unit cu trup, afecte), model văzut din afara istoriei. Pascal, în schimb, îl vede pe om ca pe o ființă legată definitiv de destin, o ființă nefericită, grăunte infinitesimal azvârlit în universul dușmănos,

deci o ființă covârșită de misiunea de a se salva pe sine însăși. Oare tocmai de aici să se fi născut și conceptul blagian despre omul istoric?

Pentru a ajunge la *ființa istorică*, filosoful definește mai întâi *conștiința istorică*, pe care, parafrazându-l chiar pe filosof, o putem defini ca „un joc secund”, un „apendice foarte treaz al filosofiei”, ca „o sumă de acte” ale conștiinței în general, ca o reflectare a conștiinței asupra ei însăși, acte „intrate, firește, în sânge” ca atitudini consolidate ale fiecărei ființe în parte. Rădăcinile acestei conștiințe istorice filosoful le află născându-se tocmai în Orientul Antic. Aici el identifică, spre exemplu, în listele de nume ale faraonilor, listele lui Manethon, adevărata substanță magică a religiei egiptene. Pentru că numele este tocmai echivalentul magic al lui Ka, al sufletului celui enumerat în aceste liste, înșurire de nume făcută ca într-un fel de litanie sau de pomelnic sui generis, „o mumie sonoră” cum o definește Blaga. Și tocmai acolo ar trebui, poate, să aflăm mugurele conștiinței istorice. El poate fi tocmai în legătura care se stabilește între numen și ființa supusă degradării, dar care supraviețuiește prin sufletul său nepieritor și prin faptele culturale, civilizatorii, izvorâte tocmai din rațiune.

Mai departe, Blaga relevă „atitudinea pozitivă a perșilor față de istorie” pe care o găsește în înfruntarea perpetuă dintre Ormuzd (Binele) și Ahriman (Răul), permanenta luptă dintre spirit și materie din existența umană. Prezențe permanente în existența oamenilor, cele două entități definesc tocmai unitatea gândirii vechilor perși și justifică permanența existenței istorice. Filosoful identifică la indieni prima exemplificare a conștiinței timpului prin reîntrupările obligatorii atingerii Nirvanei. Așa încât el conchide că istoria la indieni este „un act spiritual de ieșire din lume” într-un anonim total. De aici încheierea lui că istoria indienilor nici nu există. Succesiunile reîncarnărilor nu au nimic a face nici cu timpul istoric, nici cu evenimentele istoriei, rămânând doar un fapt de conștiință atemporală și enigmatică. Vecinii lor de la nord, chinezii, sunt în schimb obsedați de timp, de eveniment, consemnând de mii de ani cronologii fastidioase și inventând istorii fastuoase și mirolante, în care eroi fantastici și fanatici făuresc mereu, zi după zi, evenimente, deci istorie. Și nu o fac singuri, ci într-o devălmășie empatică și bolnăvicioasă cu miile de zei ce le populează panteonul (aici am putea găsi o apropiere surprinzătoare cu grecii antici, care se comportau surprinzător de asemănător cu vechii chinezi! – n.m.).

Ajungând la greci, Blaga afirmă despre ei că nu erau interesați de adevăr decât în măsura în care acesta genera și se suprapunea cu frumosul (Tucidide va face, cumva, figură aparte în această istorie a istoriei grecilor, ignorând povestea, legenda în favoarea adevărului consemnat în documente sau din fapte cunoscute de el direct! – n.m.). El consideră că autorii greci, chiar și atunci când apelau la logica faptelor, nu lăsau de o parte trăirile, afectele, sufletul celor implicați în istorie.

Foto: Liviu Ovidiu Ștef, *Biserica cetate Saros*

Pentru că, iată ce scria filosoful: „când grecul va fi pus în fața unor fapte istorice, a unei întâmplări, el va căuta să ridice aceste fapte, aceste întâmplări la nivelul unor semnificații tipic ideale”. Deci, conchide el, nici una dintre faptele omenești nu are consistență reală dacă nu sunt trecute prin filtrul sufletesc, dacă nu corespund unui anumit ideal de existență. Faptele ar trebui să se supună, și se supun, în concepția blagiană, conștiinței istorice a făptuitorilor lor.

„Metafizica creștină vede viața istorică din perspectiva unei treceri spre altceva, mai esențial, ca o pregătire în vederea unei lumi de dincolo” scrie Blaga, trasând definitivă ruptură dintre antichitate și epoca modernă. Mai întâi, istoria continuă de până la Iisus – deși nu „iubește” evenimentele, totuși nici Blaga nu poate escamota existența și rolul acestora în istorie! – a fost segmentată, fracturată în două epoci distincte și, cumva, antagonice. Întruparea vremelnică a lui Iisus, având termene și finalități greu de admis de istoria însăși (vezi căderea în păcat, momentul cristologic, judecata de apoi), transformă *ființa istorică* într-o „simplă iluzie”. Se pare că, totuși, Blaga avea nevoie în demonstrația sa și de eveniment, și de documente care să ateste ceea ce, iată, se poate susține doar prin fapte de conștiință, moment în care – vezi Evangheliile – istoria este scrisă din afara faptelor și a realității.

În concepția blagiană, fenomenele istorice nu sunt numai fapte singulare, ireversibile și individualizate, deci ele nu înseamnă o simplă „înscrisoare în timp a unor fenomene, unice în felul lor”. Ele sunt fapte specific umane și cu o structură aparte. Această structură *devine* în timp, se modifică după anumite legi sau variabile aleatoare. Cu alte cuvinte, ele se petrec undeva și cândva, *hic et nunc*, și, aparent paradoxal, ele sunt absolut ireversibile și de nerepetat (totuși, oare nu de puține ori istoria este definită ca o sumă de greșeli pe care omul este dator să le repete? – n.m.). Sugestivă este și părerea lui că nu există fenomene care să fie mai însemnate ca altele, fenomene care să fie „obiectivări ale unor valori sau care au o raportare la valori”. Acest lucru se întâmplă pentru că indivizii, ființele istorice în ultimă instanță, își leagă, ireversibil, viața de anumite „valori”. Din nefericire aceste „valori” nu au „întotdeauna și o demnitate istorică”, adică sunt și rămân irelevante pentru istoria în sine. E greu de definit această „demnitate”, dar rămâne indiscutabilă aserțiunea că istoria se petrece din pricini mai degrabă obscure decât excepționale sub aspect axiologic. Și aici Blaga nu scapă prilejul pentru a-l combate pe W. Dilthey, care susținea „obiectivarea” faptelor istorice tocmai prin exacerbarea stării psihologice a indivizilor care făuresc istoria. Prin aceste păreri, Dilthey „își anulează (tocmai –n.m.) intrarea în țara care i s-a făgăduit”: istoria, va scrie Blaga.

Pentru că el concepe existența istorică a omului în două moduri distincte, pe care le și numește orizonturi (să fie aici o anticipare *avant la lettre* a nivelurilor de realitate ale lui Basarab Nicolesco? – n.m.): „orizontul lumii date și în vederea conservării sale” și „orizontul misterului în vederea revelării acestuia”. Deja este știut acest fapt, Blaga apreciază că numai fenomenele care au „stil” sunt istorice cu adevărat, el le acordă acestora, și în acest fel, „demnitate și semnificație”. De aici va trage și definirea istoricității faptelor ca fiind „existența temporală a unui fenomen de înfățișare stilistică”. Cu alte cuvinte istoria este „o dimensiune a unor fenomene ce apar numai în legătură cu

viața umană”. Iar ca un corolar al concepției blagiene asupra istoriei, se concluzionează că aceste fenomene sunt numai rezultatul faptelor unui om deplin, care „este, prin definiție, o ființă istorică”. Așa încât istoria nu poate începe decât în momentul în care „se declară omul deplin”, adică tocmai atunci când se produce un salt, o mutație calitativă evidentă față de omul anterior, om care trăiește, a trăit, numai într-un mod orizontal până atunci (natural, animalic; *Homo habilis*, primul făuritor de unelte, ontologic e *altceva* decât așa-zisul om-maimuță, *Australopithecus*, care l-a precedat – n.m.).

Momentul în care acest „om deplin” dobândește și „conștiință istorică”, pentru a și înfăptui cu adevărat istoria, este un moment crucial și esențial pentru devenirea omului ca om. Dacă pentru Blaga conștiința filosofică este doar „un apendice” al filosofiei, în conștiința istorică se răsfrâng nu numai cuceririle spiritului, ci și cele ale existenței anonime, ale relațiilor cu lumea concretă, reală și materială din jurul individului. Prin progresele sale tehnologice „omul deplin” câștigă în luciditate (chiar dacă, zicem noi, se produce concomitent și ruperea, dihotomia dintre lumea interioară, spirituală și cea exterioară, materială, reală), deși acest fapt se petrece în alt mod decât prin „trezirile filosofice”, zice Blaga.

Trecerea de la evenimentul în sine sau de la documentul istoric, ce încearcă să-l descrie și să-l consemneze cât mai exact, la o semnificație anume, fapt considerat de Blaga esențial și definitoriu pentru „omul deplin”, este tocmai etapa necesară și de neevitat în formarea conștiinței istorice. Aici putem identifica tocmai orizontul misterului, cel care, totdeauna, conservă, e drept că în forme dintre cele mai ascunse și mai indicibile, istoria în sine. Cum și când se produce acest lucru, ține tot de mister, dar este indubitabil că așa s-au petrecut toate câte au fost să fie istorie în devenirea și existența umană (oare se mai petrec ele și astăzi? – n.m.). Din cele de mai sus, reiese cu claritate că Blaga respinge existența „faptelor pure”, evenimente rupte de o perspectivă spirituală și afirmă, peremptoriu, superioritatea mentalității, a spiritului asupra acestora. Deși aici nouă ni se pare că el afirmă o succesiune cumva pe dos a acestor lucruri. Faptele istorice sunt, de fapt, rezultatul implicatelor spirituale, dar și consecințele acestora. Ele se sprijină, deci, pe o susținere spirituală fără de care nici nu ar putea exista fapte istorice ca atare. Sau, concede filosoful, ar avea doar o existență limitată și fără urmări reale asupra istoriei însăși. Prin consecință logică, ele nu ar mai fi fapte istorice.

Dacă istoria poate fi definită așa cum a făcut-o Blaga, nu ne mai rămâne decât să acceptăm, împreună cu el, că „toate «progresele» îi sunt deschise omului în afară de unul singur: în afară de acela care ar afecta într-un fel principiul misterelor în univers (subl.m.)”.

Bibliografie:

1. Lucian Blaga, *Despre conștiința filosofică*, Ed. Facla, Timișoara, 1974.
2. Emile Bréhier, *Mari teme ale filosofiei*, Ed. Humanitas, București, 1993.
3. Lucian Blaga, *Încercări filosofice*, Ed. Facla, Timișoara, 1977.
4. idem, *Ființa istorică*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1977.
5. idem, *Trilogia culturii*, Ed. Minerva, București, 1985.
6. idem, *Trilogia cosmogonică*, Ed. Minerva, București, 1988.
7. E. Puha și V. Cristian, *Conștiința istorică. Originea și trăsăturile conștiinței istorice românești*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

MARIAN NICOLAE TOMI

CUVINTELE PURTĂTOARE DE ÎNȚELEPCIUNE

(Elemente de paremiologie în opera lui D.R. Popescu)

„Vorbăria multă nu este dovadă de minte înțeleaptă.”
(Folclor)

În lucrarea *Proverb și context*, Pavel Ruxăndoiu afirmă: „proverbele nu sunt folosite niciodată izolat, ci încadrate într-un mesaj mai cuprinzător, care reprezintă contextul lor funcțional. Racordarea proverbului la un astfel de context poate fi descrisă, în general, ca o reluare a termenilor contextului funcțional și substituirea lor cu termeni «metaforici», ceea ce implică instituirea, în actul concret de comunicare, a unei similitudini între cele două serii de termeni. *Contextul funcțional* reprezintă, de regulă, o situație concretă care – de multe ori – poate fi o întâmplare sau poate indica un șir de evenimente, codificabile într-un mesaj narativ”¹, acesta completând mai departe: „În actul concret de comunicare, proverbul nu aduce de regulă, un mesaj nou, ci raportează mesajul concret la varianta lui generică, substituindu-i și lărgindu-i semnificația. În același timp, proverbul reprezintă o atitudine față de mesajul concret, o interpretare a lui.”²

D.R. Popescu nu se poate compara cu Ion Creangă în privința citării de proverbe și zicători (Ov. Bârlea observă la scriitorul humuleștean plăcerea de a se lăsa încântat de plasticitatea lor), însă este evidentă tendința de a folosi înțelepciunea populară spre a reliefa aspecte importante de viață, a oferi norme de morală sau a-și consolida opera din punct de vedere estetic.

Se observă în opera lui D.R. Popescu preferința pe care o au personajele de a sublinia o situație printr-un proverb sau o zicătoare, unele preluate direct din lumea satului, așa cum le înregistrează culegerile, altele modificate cu diverse scopuri.

Astfel, în primele volume de nuvele, ele sunt citate întocmai: „Lenea e cucoană mare care cere de mâncare.” (*Dor*) [spune tatăl Lenei despre Milu care refuzase să care vacile moarte și să le jupoai] – trasându-i personajului un portret exact, dovedind o bună cunoaștere a oamenilor, căci hermafroditul în discuție are un caracter îndoielnic, spirit criminal bine dezvoltat, inapetență pentru respectarea bunei rânduieli. „Cine nu dă doi lei pe moarte, nu dă nici măcar un franc pe viață” (*Duios Anastasia trecea*) [afirmă Cătărina, bătrâna satului, citată de învățătoarea Anastasia în discuția cu Costaiचे, subliniind necesitatea îndeplinirii ritualului chiar și în cazul sârbului, spre a nu face „neamul acesta care suntem, de răs”], „Nu se știe de unde sare iepurele” (*Somnul pământului, Bâlc și doctorul pleacă la vânatoare*) – spune doctorul care nu se prea grăbește să vâneze, în ciuda faimei de mare vânător susținută de trofee de acasă și de sfaturile sale care se vor specializa în experiențe cinegetice. „Dacă mintea ar crește pe toate cărările ar paște-o și măgarii” (idem) – spune același doctor după ce-i împărțise celui alt o adevărată experiență de viață. Afirmăția are drept scop sublinierea superiorității sale (proverbul având funcție de ghid în probleme importante de viață), însă în contextul fragmentului personajul denotă doar o instinctualitate primitivă, lipsită de adaosuri pe care civilizația le presupune. În *Grădinile fericțiilor* o femeie, Vasilica, se vrea inițiatora mai multor lecții de viață. În momentul în care Mia încearcă să o consoleze pe Ana, al cărei soț se sinucisese, spunând că viața și moartea „sunt date de cel de Sus. Și noi nu ne putem împotrivi dărnicii lui”, Vasilica completează cam aberant: „Calul de dar nu se caută la dinți”. La prima vedere, proverbul ar avea aici funcție de consolare în împrejurări grele, pe care viața le presupune uneori.

Sensul proverbului citat este că darul pe care îl primești trebuie să te mulțumească, indiferent de valoare. Contextul genetic este îndepărtat, iar cititorul află astfel câte ceva despre personajul emitent al proverbului, spre decodarea superioară a mesajului operei, pentru a nu se mai realiza confuzia aparență-esență. Ana nu are doar ideea bolnăvicioasă, așa cum s-a spus, că cele două femei care se instalează în casa ei vor să o omoare, ci cele două grabnic executoare ale ordinelor medicilor din spital au mai învățat câte ceva despre camuflarea adevărului referitor la moartea unor persoane. Substituindu-se orgolios voinței divine, cele două se fac instrumentul unui fatalism trucat, iar modalitatea de utilizare a proverbelor ajută la descoperirea caracterului lor fariseic. Împreună cu alte elemente din fragmentul citat, proverbul contribuie la descoperirea adevărilor voit ascunse ale operei lui D.R. Popescu. „Marcela a crezut că urciorul merge la apă întruna, se vede că nu era de pe la țară, să mai învețe ceva proverbe.” (*Grădinile fericțiilor*), astfel că, neținând cont de adevărul cuprins în acest proverb, a continuat cu furtul paltoanelor celor veniți să se spiritualizeze în cadrul adunărilor cu caracter religios și a fost prinsă. *Urciorul nu merge de multe ori la apă* este un proverb folosit pe scară largă, cu funcție normativă spre păstrarea la nivel optim a raporturilor umane în viața de zi cu zi. Aici utilizarea lui arată că nicio situație nu este repetabilă la nesfârșit, mai ales dacă ea reflectă un act necorespunzător. „Trupul este copia de lut a sufletului” (idem) – intră în seria *Ochii sunt oglinda sufletului*. Pentru a sublinia că adevărul iese la iveală oricând este folosită o expresie ușor licențioasă: „Bate vântul trestia și se vede chestia.” (ibid.). Referitor la „nefericirea” nevastei al cărei soț nu are amantă se poate citi: „Mai bine să curgă apa peste gura paharului, decât să n-ajungă să umple paharul.” (ibid.) – variantă a proverbului: *Mai bine să întrecă decât să n-ajungă*, cu funcție de generalizare, vizând experiențele individuale.

Umbrela de soare (Pădurea) surprinde un element folcloric schimbat. Pentru a arăta că băiatul care o pândește se face că n-o place [Făniță], o fată spune că acum „o face pe Ghiță în porumb”. Pentru Făniță problema este că nu vrea să se înscrie la colectiv, iar la afirmația sa: „O veni ea apa și la moara mea”, fratele său îl ia peste picior întrebându-l dacă vrea cumva să-și construiască o moară. Spre a sugera că alegerea tânărului de a nu se înscrie în colectiv este greșită, se folosește tot un proverb: „Unde nu-i minte, degeaba dă Dumnezeu ploaie.”, ce vine pe linia proverbului: *Unde-i minte îi și noroc*, cu aceeași funcție de generalizare. În *Livada*, pentru a arăta că intrarea în colectiv înseamnă să fii gospodar (călăuză în viața practică), Adam afirmă: „Vara e bine să-ți faci sanie și iarna căruță.” Spre a arăta că destinul tânărului scăpat teafăr din război nu este mai tragic decât al altora, se citează o părere împământănită: „Bătrânii spun că odată ce ne naștem facem primul pas spre moarte.” (*Drumul*, vol. *Leul albastru*).

Pentru a sublinia că niciodată Glăvan nu va intra în colectiv, Matei (*Zilele săptămânii*) folosește un proverb: „Când o face plopul mere și răchita micșunele.”, variantă a proverbului: *Când o face salca mere și răchita patlagele*. „Căinele care nu latră mușcă.” se referă la un personaj al romanului, Lae, în a cărui geantă se găsește mătase pentru Tanța, prietena soției sale Irina, de care îl bănuiesc unii că ar fi îndrăgostit. „Atâta timp cât ești dispus să vorbești despre nemulțumirile sau resentimentele tale înseamnă că nu ai de gând să te răzbuni pe cineva.”³ Dar aici nu este vorba de răzbunare, Lae fiind un personaj „pozitiv” al romanului, ci doar de lipsa de comunicare, ce duce la confuzii și situații regretabile. Referitor la ceea ce se spune în sat că cei doi ar fi amaniți, există și un comentariu: „Cățeaua dacă nu ridică coada...” ce are același sens cu cel al proverbului: *Cățeaua până nu pleacă prin mahala, câinii nu se iau după ea*. Iar pentru a arăta supărarea lui Marin, văcarul, care nu putea intra în colectiv pentru că nu ar fi adus mare lucru, se folosește un proverb: „Oamenii tăcuți pe toate le pun la inimă”. „Buturuga mică răstoarnă carul mare” vine ca un comentariu la ceea ce se întâmplă cu Gogu, care se lăudase că el îl bate pe Marin,

¹ Pavel Ruxăndoiu, *Proverb și context*, Editura Universității din București, 2003, p. 45.

² Idem, p. 49.

³ *Rudică, T., Costea, D., Psihologia omului în proverbe*, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 91.

însă în urma confruntării se demonstrează contrariul. „Detaliile își au importanța lor: o mică neatenție o gafă de moment sau un alt defect minor pot compromite reușita unei acțiuni tocmai când te aștepti mai puțin.”⁴ Aici este vorba despre superioritatea lui Marin din punct de vedere fizic, un fel de Hercule al lumii satului, care preferă să nu se folosească de atributele sale, dar în cazuri de maximă necesitate o face.

Ciuciulete, alt personaj din aceeași operă, deși are cererea de înscriere în colectiv, nu le zice nimic nici soției, nici copiilor și nici celor cărora le dă cererea, iar aceștia consideră modalitatea sa de manifestare drept o adaptare la situația descrisă de cunoscutul proverb: „Vorba lungă, sărăcia omului.” Funcția proverbului este aceea de explicare a unei situații concrete. Pentru a-i sublinia lui Glăv că nu mai are nicio putere, că aceasta aparține acum comuniștilor, aceștia îi spun că: „S-a dus baba cu colacii ăia. Nu mai curge apă la moara ta.” Același proverb se întâlnește și în *Truman Capote și Nicolae Țic*, aici proverbul atrage atenția asupra faptului că ambiția lui Măcâneță de a fi ca un Dumnezeu ce face și știe binele și răul este doar o iluzie. Despre Marin Scăfaru se spune că nu-i bine să-l înjuri, căci își „ia boii lui Dumnezeu în cap” (*A-și lua ale trei fii și lumea în cap*) și te mai și lovește unde „și-a pus popa miru” (*Zilele săptămânii*). Aici este folosit cu sensul de a reacționa violent într-o situație limită dată. Expresia „a-și lua boii lui Dumnezeu în cap” mai are și sensul de a căpăta putere (în *Vara oltenilor*). Proverbul „să faci din fânțar armăsar” (idem) este sfatul pe care Geacără, pândarul, i-l dă lui Macedon – de a exagera cu descoperirea celor care mai duc „o drugă acasă, ori un castravete” spre a deveni „om cu vază” receptat drept sârguitor în apărarea bunurilor gospodăriei. Gigă Brandenburg, personaj cu un caracter puternic, la fel ca toți cei șapte frați, explică faptul că lui nu-i place „să umble cu banița plină pe jumătate” (idem), vizibilă fiind aici funcția de exemplificare a proverbului într-o situație concretă. Proverbul funcționează ca mijloc de autocaracterizare a personajului, pentru care minciuna, delatorii și prefăcuții trezesc în el spiritul de dreptate iar reacțiile pot fi unele pătimașe. Pentru a sublinia că nimeni nu cunoaște gândurile lui Macedon se folosește un proverb: „În oala acoperită nimeni nu știe ce fierbe.” (ibid.), iar președintele, Vică, observă că acesta a devenit de la o vreme mai deschis și, reușind să-i câștige încrederea, îl determină să i se destăinuie, dialogul lor marcând o transformare pozitivă a personajului. „E ușor să nu-mi dai dreptate și să râzi de pe mal, când nu ești în apă, și mai ales după ce a trecut vârtej.” (ibid.), variantă pentru proverbul *E ușor a râde de pe uscat de cel ce e în vârtej*, subliniază necunoașterea motivației psihologice pentru care Macedon a devenit în ochii satului un răzvrătit și a modulii în care unii (printre care Bicuşcă) au gestionat această furie a sa spre a-l determina la fapte reprobabile. Necesitatea de a fi tu însuși este sintetizată în același fel: „Vezi că dacă porți pălăria altuia, îți cade păru.” [îi spune Gică Filimonei, spre sfârșitul romanului, când procesul său de maturizare pare să se fi încheiat cu succes], funcția normativă a acestui proverb referitor la experiențele individuale fiind aici ușor de recunoscut.

În romanul *F*, preotul chemat de rude înaintea morții mătușii Maria ține să povestească neapărat ce a visat, iar naratorul consideră că de fapt aceasta intenționează să explice „ce e cu boala mătușii”: „Era dimineață și proverbul spune, și eu vă spun ce spune proverbul, nu ce cred eu că *De-ți iese preot înainte nu-ți merge bine!*”

Despre Noe, cel ce face cruci sătenilor și a construit o arcă spre a se salva de potopul pe care îl consideră iminent, la replica lui Don Iliuță că „e deștept, nu e nebul; are minte bogată”, directorul [Moise] citează un proverb cu funcție de generalizare: „Unde e minte destulă, e și nebulie destulă”. Alte proverbe din *F* se referă la viață și moarte, aici proverbul fiind adaptat la moartea mătușii Maria de Ana, în dialog cu Cocorâța: „Cine moare, Noroc are, cine trăiește, Pătimeste.”

Despre Țeavălungă (Costică) (*O bere pentru calul meu*) îi zice Nicanor lui Moise: „Se ține de turul tău ca b... de pantaloni”,

Liviu Ovidiu Ștef, *Biserica cetate Biertan*

proverb ce merge în aceeași serie cu: *Se ține de om ca scaitul de coada porcului, Se ține după capul lui ca gaia mașul*. „La balega moale, puțină apă-i trebuie”, și care surprinde lipsa atributelor umane ale lui Țeavălungă, mulțumit cu ciorbă fierbinte, tuică și femeie caldă, a cărui dispariție nu ar fi mare pagubă, individul intrând rapid în uitare. Funcția de generalizare a proverbelor este evidentă și în aceste exemple, experiențele zilnice repetabile conducând spre anticipări ale faptelor indivizilor. Despre Liviu Țeavălungă, afirmă naratorul Nicanor că: „voia să-i aducă musca în gură Sevastiței, să-și bată joc de ea.”, acesta fiind variantă a proverbului: *A-i veni cuiva musca la nas*.

În opinia lui Moise, „cine se rupe de pământ ca Ahile o sfeclește” este o „zicală din tinerețea personajului” (pe care o debitează în dialogul cu Lilica) transformând-o ulterior în: „Cine se rupe de mase, o pune de mămăligă.” (*Împăratul norilor*). Pentru a se accentua conștiința încărcată a lui Moise, se folosește un proverb: „Doar cine nu muncește nu greșește.” Astfel, Moise nu ar fi putut dormi dacă ar fi omorât-o pe fiica sa, Anita, chiar dacă a mai greșit și el, dar comentariul ulterior furnizează și o informație interesantă despre Moise care, chiar dacă știe că greșește, nu încetează acțiunea respectivă. Deși ar trebui legat de zicerea: *Cine nu intră în apă nu învață să înoate*, proverbul suferă o îndepărtare de acest sens.

Spre a arăta transformările pe care le-a suferit personalitatea lui Moise, într-o discuție cu Anișoara Caramalis și Tică Dunărișu este rememorată o scenă în care Don Iliuță spusese „exact ce știu de la mama”: „mămăliga când prinde coajă, se crede cozonac”, iar pe Anișoara Caramalis o caracterizează la fel de plastic, prin parafrizarea unui proverb: „O domnișoară perfectă: care știe tot, dar n-are acte, care a mâncat murături, și usturoi, desigur, dar nu-i pute gura.” Funcția de explicare a caracterului acestor personaje este îndeplinită prin apelul la aceeași sursă folclorică. În discuția citată, tot Don Iliuță face apel la proverbul *Omul sărac e al doilea drac, Omul sărac e pui de drac*, în varianta: „omul sărac e drac”, pentru a arăta cum își schimbaseră atitudinea Moise și ai lui când au dat de gustul puterii, cum se credeau superiori altora. Apoi completează: „Ăștia erau săraci cu duhul, draci de-amiază”.

Gălătioan îl anunță pe Moise că nu îl va mai susține, nu îi va mai acorda „creditul” în școală, subliniind trecerea timpului când Moise era de folos, prin proverbul: „S-a dus baba cu colacii”. Dezvăluind faptul că el trebuia să îl facă să dispară pe Horia, dar din ordinul lui Gălătioan, Moise motivează acum și necesitatea dispariției proprii persoane făcând apel la cunoscutul proverb: „Cine sapă groapa altuia să cadă și el în ea [după ce-a căzut cel ce trebuia, ori n-a căzut... he... he...]” Aici explicația dată în *Psihologia omului în proverbe* se potrivește situației: „nu numai răul înfăptuit, dar nici cel doar plănuit nu rămâne nepedepsit”⁵.

⁴ Rudică, T., Costea, D., op. cit., p. 36.

⁵ Rudică, T., Costea, D., op. cit., p. 23.

Echivocul asupra dispariției lui Horia Dunărințu este păstrat până la sfârșit. „Poama rea nu pier” surprinde garanția dată de Gălătioan lui Moise că, dacă se autodenunță, singura pedeapsă va fi aceea a excluderii din partid, nimeni neputând a-i face rău, rămânând totuși sub protecția sa.

Ploile de dincolo de vreme surprind un „proverb” realizat ad-hoc, pentru a se îndepărta de subiectul omorului pe care l-ar plănuși Adrian: „Cine bea bere, pohtește la muier.” Pentru că șoferul a fost îmbiat la băutura și n-a zis ba, acesta își liniștește călătorii printr-un proverb: „Soiul rău nu pier.” În același roman, lui Moise, care merge să își „vadă” viitorul la Anghelina, i se dă sfatul-călăuză: „ferește-te de șarpele care-și mănâncă singur coada” (p. 182).⁶ Se propune o variantă livrescă pentru proverbele *Ferește-te de cărbunele acoperit* sau *Ferește-te de câine mut și de omul tăcut*, interdicție explicată, oarecum, pentru că în același context, Anghelina îi spune că „numai cei proști sunt fuduli și semeți, și răd de ce-o să fie”, trasând astfel teama lui Moise [Uroboros] pentru că nu se mai simte puternic precum odinioară. *Șarpele cât de mult îl vei mângâia* [oricât de ocupat cu mâncatul propriei cozi], *el tot te va mușca* – spune proverbul. Sunt aici trasate caracteristicile unui anumit gen de oameni (în care se încadraseră și Moise), care sunt precauți în acțiunea în manieră probabilă, făcând ca proverbul *Șarpele nu-și arată niciodată coada înainte* să fie mereu de actualitate.

Funcționând de obicei într-o narațiune, contribuind la decodarea optimă a acesteia, proverbul apare uneori ca microcontext: „considerat izolat, proverbul reprezintă el însuși o organizare contextuală, pe care am denumit-o, adecvând terminologia lui Rifaterre, *microcontext*.”⁷

Iepurele șchiop se deschide printr-un proverb cules de Anton Pann: „Cine se învață mincinos se îmbolnăvește când spune adevărul”, urmate de alte proverbe cu funcție de ghid, comentate de doi prieteni la o bere, spre exemplu: „Haina face pe om.”, sau de proverbe comentate în mod surprinzător: „Cartea e cel mai bun prieten al omului. O idioțenie. [Da, poate să-ți fie prieten, dar poate să-ți fie și cel mai mare dușman, mai rău ca morfina, să zicem, depinde de carte, depinde de tine...].” De altfel, unul dintre personaje definește marile adevăruri ale lumii drept „marile platitudini, ha, ha...” , augmentând această părere: „Colecționez mari adevăruri locale și universale care sunt niște mari prostii”. Căpătând valoare anticipativă, acestea pun în gardă cititorul în legătură cu ceea ce va urma, descrierea unei lumi ieșite din firescul vieții, a unui spațiu aberant, pentru care valorile nu mai contează, iar binele se confundă cu răul. Despre un personaj, Velisarie Procopiu, cel care a început o carte despre populațiile care au trăit în decursul veacurilor pe pământul de azi al României, cu scopul de a vedea influențele religioase, culturale, se spune că este „brânză bună în burduf de câine”, pentru că îi place mai mult să se plimbe decât să stea în bibliotecă spre a-și desăvârși opera. Copoiul Pabil, recunoscut ca trăgător cu urechea și turnător de elită, găsește potrivit a-i spune Margaretei un proverb, spre a sublinia că de fapt el ar avea de comentat, și chiar știe mai multe decât spune despre situația politică a României, dar se abține: „Tac, tac, fiindcă lauda de sine, zice proverbul, că nu face bine.” Depășind funcția normativă a proverbului, citarea acestuia vizează doar efecte perlocuționare. La rândul său, Margareta vorbește despre această „etică subredă” în goana politică făcând apel la un proverb: „Fuge cine poate și se salvează cine poate”. Aceasta își consolidează discursul printr-un proverb specific altei culturi: „Există un proverb evreiesc grozav: că Dumnezeu neputând fi peste tot a inventat mamele... Deci crezi ce vrei, că și ele sunt o

⁶ Șarpele Uroboros, suficient sieși, „șarpele mușcându-și coada, și care nu încetează să se învârtă pe el însuși, se închide în propriul lui ciclu, evocă roata existențelor, samsara, parcă osândit pe vecie să nu poată scăpa din ciclul său, pentru a se ridica la un nivel superior: simbolizează atunci veșnica reînnoaștere, cercul nesfârșit al renașterilor, veșnica repetiție, care trădează predominanța unei pulsioni fundamentale de moarte.” (J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. III, p. 416).

⁷ Pavel Ruxăndoiu, *op. cit.*, p. 46.

parte a lui, și altceva...” Acesta este comentariul pe care îl face Margareta spre a-l convinge pe Pabil că există lucruri importante la care ar trebui meditat, viața omului, speranțele pe care oamenii ca Ilie Dragomir încearcă să le împlinească. „S-a dus baba cu colacii” îi spune Papavă lui Gogu, când sunt strânși la cârciumă și îl așteaptă pe Ilie Dragomir, a cărui moarte era hotărâtă în seara respectivă de copoiul Lohoveanu. Pentru a demonstra inutilitatea amintirilor Rozinei despre viața sa anterioară, ce subliniază condiția sa de evreică, cu violuri ale militarilor, lagăre etc., în comparație cu preocupările sale asupra momentului Antonescu, asupra situației României față de Germania, Eduard se folosește de un proverb: „Țara arde și baba se piaptână.” Nu întâmplător, capitolul ce ține loc de postfață, disertație despre cunoscutul basm *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*, propune aproape de final un proverb ce devine cheie pentru întreg romanul: „Cine a învățat a muri s-a dezvățat a robi”. Pornind de la păreriile unui personaj al ciclului *F*, interesant prin bizareriile și gândirea sa, Noe, conform căruia „omul nu poate fi înfrânt și făcut rob dacă învață că poate muri”, M. Popa făcea următoarea observație: „moartea care ucide frica eliberează de obediență” (*Istoria literaturii române de azi pe mâine*, p. 713).

Podul de gheață vine să explice prin proverbe și aforisme că fiecare popor are dreptul la credințele lui: „Câte bordeie, atâtea obiceiuri”, „Dumnezeu este personalitatea sintetică a întregului popor” și face și o invitație la meditație: „vorbăria multă nu este o dovadă de minte înțeleaptă.” Ultimul are o paternitate cunoscută, îi este atribuit lui Thales din Milet. „Cine are timp pentru o babă?” sugerează *Și-a trăit traiul și-a mâncat mlauiul*: „Proverbul este folosit, în general, pentru a exprima ideea că cineva și-a încheiat ciclul vieții, dar uneori și pentru a exprima o senzație de ușurare că am scăpat în sfârșit de mentalitatea conservatoare sau chiar refractară a persoanei respective, care s-a opus constant schimbărilor ce se impuneau.” (T. Rudica, D. Costea, idem, p. 93).

La moartea bunicii lui Zoli (*Podul de gheață*), o femeie, văduva lui Lăzăreanu, îndeplinește elementele de ritual și tot ea enunță un proverb: „Cine moare, groapa lui și-o astupă”. Funcția de consolare în împrejurări grele este regăsită în același roman. „Pământul ne rabdă pe toți” este folosit spre a sublinia atrocitățile săvârșite împotriva lui Teofil Boboc sau a doctorului Voiculescu, de către oportuniști, grabnici în a îndeplini ordine.

Proverbul „berzei chioare îi face Dumnezeu cuib” (cu funcție explicativă) este propus de Ioniță (*Orașul ingerilor*), la moartea nereușită a Cleopatrei (fosta actriță, luată din bordel, care refuzase să își mai vândă trupul și luase niște pastile care doar o admiseră). Evenimentul îl nemulțumise pe Frank ce se crede creatorul și stăpânul „bordeliilor” din fostul azil.

„Cine se-ncurcă vere cu moartea nimic nu-l mai descurcă de ea – proverb de-al lui Melantie” (idem) vine ca un comentariu la hotărârea lui Cata-Chițiga de a-i duce pe copii să o vadă pe mama lor împreună cu amantul pentru ca imaginea să nu li se mai șteargă din minte. Gestul Elvirei este echivoc, pentru că despre ea circulă zvonuri că îi atrage pe ofițerii germani spre a-i omorî în momentele de vulnerabilitate.

„Țara arde și baba se piaptână” (ibid.) arată nedumerirea Valeriei prinsă în cearta domestică Cata-Cațiga și soția sa Elvira, ridicolă în contextul grozăviilor războiului. Repetarea proverbului dă informații despre Cata-Chițiga, care în timpul războiului e preocupat de aventurile nevastei, de hârtii stranii, ce îi arată că va muri. Nevasta lui Cata-Chițiga doarme dusă după o partidă amoroasă cu un neamț, ceea ce determină comentariul: „Țara arde și muieră sss-se...” Neștiind ce să facă cu coșul în care se presupune că se află capul neamțului retezat de Elvira, tinerii încep să peroreze despre univers, cosmos, etern, iar Melantie și Măcăneală ajung la dispută. În coș se afla capul unei vaci, descoperă Noe „...sssî bbbaba se piaptână”. „Țara arde și muieră dă pilde” este aici utilizat cu scopul de a arăta că pe Elvira o interesează mai curând plăcerile proprii decât problemele țării. „Țara arde și pațachina se piaptână” cu varianta „Țara arde și pațachinele se i-ni-ți-a-ză” se referă tot la Elvira, dar se potrivește de data aceasta și tinerilor. În momentul în care soldații, cu Oneață

și Pâinecoaptă, vin să îi înmormânteze pe cei găsiți la moară, țiganca pe care Rilă o bănuiește a fi Estera cântă („Codrule, pice-ți frunza galbenă”, ceea ce ar anticipa se pare sfârșitul lui Rilă). „Țara arde și oacheșă cântă” comentează Rilă, sugerând că nu prea cântă țigăncile, deci persoana folosește o altă identitate spre a se sustrage unui destin nemeritat. De fapt, bărbații romanului, cei care rostesc proverbul, sunt inactivi în problemele majore ale țării, mai curând activează, prin mijloace proprii, femeile la care se referă proverbul. Sensul proverbului fiind deturnat, el subliniază de fapt esența romanului. Romanul pare a sta sub semnul acestui proverb.

Referitor la acest proverb, *Lumea/țara piere și baba se piaptână, se pot afla următoarele explicații: „Egocentrismul firii unora este atât de pregnant, încât îi face să fie preocupăți de persoana lor chiar și în momente de răscruce pentru comunitate.”⁸, interesantă fiind în context și părerea lui Balzac: „Egoistul împarte cu alții numai griile și supărările lui.”*

Cata-Chițiga vede explicațiile Valeriei despre război, despre eroismul femeilor și importanța patriotismului bărbătesc drept fabulații donquijotești și nu se sfiește să o acuze de a privi lucrurile cu inocență prin folosirea unui proverb: „Tot ce zboară se mănâncă!”

Se poate descoperi în roman o variantă interesantă a originii și motivului răspândirii proverbelor, emisă de Noe: „Veșnicul adevăr bagatelizat, făcut proverbe – ca să se mai distreze poporul, și singur, bre!”

Discurs enigmatic, cu realizări semantice în context, proverbul se adaptează ușor modalității pe alocuri echivoce de scriitură pe care o practică D.R. Popescu: „Divinul nu poate duhni ca vinul” (*Dumnezeu în bucătărie*), zice Gogoneață care are vise premonitorii. „Părinții mănâncă aguridă și copiii li se strepezesc dinții: 1387”, ce poate fi văzut și cu funcție de generalizare, dar și de consolare, surprinde un adevăr de șase secole și explică „surprizele și inechitățile existenței zilnice a omului.”⁹ Pentru Titirișcă, cel ce stătuse la închisoare zece ani, nu este bine „să se vorbească de funie în casa spânzuratului”, să nu se pomenească de Valentina, pentru a căreiucidere fusese închis: „bunul simț ne cere să nu sporim suferințele celui aflat în nenorocire, vorbind de exemplu, de posibilitățile care ar fi putut exista de a preîntâmpina cauzele care au produs acea nenorocire.”¹⁰, mai ales că vinovat de moartea acesteia nu fusese el, ci soția care reușise să transfere vina, cu abilitate, asupra soțului mult-iubit.

Referitor la Dinu, care-și face ochi dulci cu nevasta lui Iezechie, Crina (*Truman Capote și Nicolae Țic*) propune unele considerații în manieră aforistică: „Capul de măgar nu albește niciodată”. „Cine spală căpățâna măgarului își pierde și săpunul și timpul” îi spune Emil lui Iezechie care o tot suspectează pe Crina (căreia „i-a secăt laptele de când l-a văzut pe Dinu”) și găsește un sens fiecărui amănunt. Variantă a unui proverb italian, *a spăla capul unui măgar înseamnă a pierde și leșia și timpul*, acesta se referă la faptul că omul nu își schimbă caracterul; și a încerca să schimbi pe cineva înseamnă să lupți pentru o cauză deja pierdută. În disputa dintre funcția de consolare și cea de generalizare intervine funcția de persuasiune, pentru că deja personajele lui D.R. Popescu devin interesate de efectul pe care îl pot produce asupra auditoriului.

„Obraznicul mănâncă praznicul!” surprinde jocul verbal și gestic al lui Emil cu femeia luată în mașină, care determină meditații asupra femeii: „înger al morții”, „fufa” sau „piți mitologică” – pentru a nu se împlini partea a doua a proverbului: „rușinosu’ roade osu”.

„Ochii care nu se văd au după ce să se uite, he, he” este un proverb care se referă în varianta Emil Zărzărel la femei, cu scopul de a-l consola pe Iezechie cel încornorat de Crina, deși Emil părea să vorbească despre Beladona Prazilii și încerca să se convingă că lui adevărul propus de proverb nu îi va face vreodată probleme.

Proverbul „măgarul și când tace e tot măgar” se referă la momentul de liniște profundă după meditația lui Eldar, la efectele unor momente când „poți face o prostie, necum o crimă”, acesta intuind că liniștea lui Iezechie nu este inocență, că pregătește ceva.

Există în aceste romane proverbe explicate pe larg, referitoare la situația țării și la caracterul bravilor locuitori ai acesteia care se ocupă de destinul său cultural și politic. „Țara arde și baba se piaptână; Prostul dacă nu-i fudul, pareă nu e prost destul – și alte asemenea proverbe, ce voiau să spună, mai pe ocolite, că se crease o clasă de lăbări în lume, plimbăreți prin capitale și metropole, gargaragii ce n-aveau nici în clin nici în mănecă hm!... (*Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol*). Explicația ultimului proverb: „Prostul este atât de puțin conștient de absurditatea vorbelor și faptelor sale, încât pretinde celor din jur să i le aprecieze. Dar tot ceea ce ar putea învăța un prost este de a încerca să dea prostiei lui un aspect agreabil.”¹¹ se potrivește perfect atmosferei descrise în roman.

În același roman este citat proverbul: „Paște murgule iarba verde!”, ce vine să întărească hotărârea lui Mircea (funcție de subliniere) de a nu juca într-o piesă pusă în scenă de Gorgos, personaj răuvoitor și ignorant cu subiect inspirat de evenimentele din pădurea Frăsănet, al căror autor îl bănuiește.

Se observă la D.R. Popescu, mai ales în acest roman, maniera ludică în care folosește unorii proverbele, profitând de instabilitatea termenilor ce îl compun. Efectele, în afara zămbetului inerent, se găsesc în plan mai profund, probând lipsa de adeziune a naratorului la unele întâmplări, a căror semnificație depășește stadiul inocent faptic. El nu este o fantoșă, ci e declarat personaj întreg, cu calități ascunse și defecte declarate fățiș, care comentează, critică, se amuză de lumea pe care o creează și care îl atrage în centrul evenimentelor. „Uneori labilitatea termenilor nu-i decât efectul unei poftede de joc subtil, o provocare a inteligenței și o remarcabilă pornire către șaradă, dar întotdeauna scotându-se pe sublinierea, uneori violentă, a câte unui înțeles. O aparentă explicare a unei expresii populare surprinde inocularea totală a ironiei în ultimul roman (*Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol*): „A avea ochii mai mari decât burta (pântecul) înseamnă oare a paște calule iarba verde?” Uneori, expresiile paremiologice par direct venite din tradiție, însă au neapărat și un scop ascuns: „Casele pe care le zidește proparul țin până în ziua de apoi.” Deși uneori par doar adevăruri general valabile, ele se potriveșc situațiilor concrete: „Dragostea e ca și-o râie, te mănâncă și-n călcâie”, „Ea (dragostea se-nțelege) te înmoaie și te-mbată, și te lasă leșinată.”, „Și te scarpini și de-o stâncă, ziua, noaptea te mănâncă.” surprind și tentațiile Danielei Caproșu, născută Scabie. „Dragostea e ca și-o râie, te mănâncă și-n călcâie.” este un fragment dintr-un cântec pe care D.R. Popescu îl folosește și în teatru, însă aici uzitatea repetată a frazei citate îi conferă statut de expresie paremiologică.

Altădată, pentru a atrage atenția, personajul citează un proverb care să „surprindă” înțelepciunea populară: „Îți faci treaba cu el, vorba românului, dar nici porumb în pătul nu mai ai.”

„Cine are limbă lungă, nu-și păzește sufletul” vine ca o explicare a gestului de a arunca vederea de la Sulina, îndelung modificată, pe care intenționase a o trimite Francescăi și mamei acesteia („la amândouă ca să nu se interpreteze”). Funcția de călăuză a proverbului „cine-și ține gura închisă, nu-și arde limba” nu poate fi pusă în aplicare de naratorul romanului, personajul Mircea (în cazul său logoreea nu pare de bun augur), care se simte oarecum obligat să explice de ce nu se căsătorește cu Valeria, mama Francescăi, explicație puerilă (lipsa banilor, revoluție sexuală), căci motivele dispar în cazul nunții cu Francesca. Situația echivocă din final, urmărirea acestuia și dorința de anihilare a următorilor, amintind de scena similară din *Vânătoarea regală*, reprezintă consecința nerespectării acestor proverbe și a unei gândiri ce depășește mediocritatea, drept care persoana trebuie să dispară.

Altădată (*Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol*), naratorul-personaj comentează: „Numai că fiind la volan trebuia să

⁸ Rudică, T., Costea, D., op. cit., p. 19.

⁹ Idem, p. 85.

¹⁰ Idem, p. 89.

¹¹ Rudică, T., Costea, D., op. cit., p. 49.

țin seama de proverbul: «Călătorului îi șade bine cu drumul.»” Se vede cum uneori proverbele explică viața alertă, aici faptul că nu mai are timp să admire peisajul. De fapt, se eschivează în a lua vreo atitudine în fața Valeriei și Francescăi, după trădarea celei din urmă, și se concentrează aparent pe condus Dacia.

„Nu trebuie să te dai niciodată pe mâna Norocului, căci te lasă cu... fundul gol, scuzați! Și chiar... chiar fără cap pe umeri...” vine ca urmare a meditației pe seama soartei lui Vlad Tepeș (influențat de actele fratelui său turcit, Radu cel Frumos), determinată de dorința politicianului Sâmbăoan de a construi un monument nu lui Vlad Tepeș, cum ar fi de așteptat, ci lui Radu cel Frumos!

Proverbul „țara arde și baba se piaptână” arată faptul că Gorgos se pripășește în a trage concluzii referitoare la dispariția Francescăi, fiind dispus mai curând a-l acuza pe Mircea de a fi vinovat decât să caute adevărul făptaș sau să dezlege semnificația evenimentelor.

„Dar berzele nu le vopseam, fiindcă nu era niciun proverb care să ne îndemne să nu umblăm cu barza vopsită!” surprinde o anumită practică a naratorului și a prietenilor acestuia în copilărie, căci vopsitul aripilor ciorilor în diverse culori și atârănarea la gât a clopoștelor li se părea că le oferă o identitate nouă și un aer apocaliptic. Proverbul surprinde în realitate dezacordul, manifestat ironic, față de practicile personajelor descrise în roman, despre caracterul îndoielnic al acestora. „Țara arde și baba Gorgos se piaptână – Gorgos îl bănuiește de moartea propriului copil (sigur este copilul Francescăi), când de fapt important ar fi să se caute elucidarea misterului cu probe. Obstinația de care personajul dă dovadă, corelată cu lipsa mobilității intelectuale nu îl lasă să vadă semnificația reală a lucrurilor, ci să persiste în presupuneri inutile. În altă situație, proverbul reflectă o stare de spirit: „Cine ară cu domnii, grapă cu curul (proverb; nu-mi aparține).” El vine ca meditație la adresa lui Sâmbăoan, iar pentru a sublinia caractere se emite o sentință modificată: „Vom muri și vom vedea!”

Călugărul Filippo Lippi și călugărița Lucrezia Buti reactualizează proverbul „minciuna repetată la infinit devine un adevăr posibil.” El surprinde caracterul îndoielnic al lui Ardei Cârțu, prim-trădător și măsluitor de frunte, care confecționează o legendă stranie despre Vlad Tepeș și calitățile vâmpirești ale acestuia.

Capitolul *Secolul Marx* al romanului *Falca lui Cain* propune ideea de lume ca teatru. „Căci lupii își schimbă părul, dar năravul, ba. Folclor.” – proverb care are ca scop a sublinia faptul că nimic nu se schimbă. Pare că întreg romanul stă sub semnul acestui proverb, iar aluziile sunt profund politic-românești.

Pentru Antichitate și Evul Mediu, proverbele reprezentau: reguli de morală, călăuze pentru viața practică (funcție educativă), mijloace de împodobire a cuvântului (intenție estetică). La D.R. Popescu funcționează pentru primele două etape ale operei primele două funcții, în cea de-a treia etapă fiind regăsită cea din urmă, primele două părând a funcționa „răsturnat”.

Funcția proverbului se manifestă numai în relație cu contextele concrete în care este utilizat și această funcție variază în raport cu natura contextului: un prim loc, în opera scriitorului studiat, l-ar ocupa proverbele cu funcție de generalizare, apoi cele cu funcție normativă, consolare, subliniere, călăuză, ghid, explicare, exemplificare. În contextele identificate, un rol important îl are funcția persuasivă care pare să devină preocupare permanentă pentru personajele scriitorului, fie ele „pozitive” sau „negative”. Propunând variante ale unei situații, proverbul nu mai are ca scop doar să convingă de valabilitatea lor, ci și pe acela de a determina pe auditor să creadă în adevărul propus de ele și în cel al situației relatate.

Pornind de la tipurile de auditoriu propus de Perelman și Olbrechts-Tyteca – universal (argumentația trebuie să-l convingă pe acesta de caracterul constrângător al rațiunilor furnizate, de evidența lor, de valabilitatea lor absolută și atemporală, independența de contingentele locale sau istorice), interlocutorul (argumentația persuasivă are o valoare mai mare decât convingerea), subiectul însuși (citat de P. Ruxăndoiu în lucrarea *Proverb și context*, p. 152) – se observă pentru opera studiată

preocuparea permanentă a personajelor de a utiliza diverse mijloace spre influențarea cât mai puternică a auditoriului – printre care și utilizarea proverbelor și orgoliul de a presăra argumentația cât mai plastic. Nu se întrevăde întoarcerea spre sine în scopul înțeleptirii sau al schimbării atitudinilor. Excepție de la această stare de fapt face doar personajul-narator al romanului *Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol*, care își comentează faptele și prezintă consecințele devastatoare ale nerespectării acestor „table de legi”.

Interesant devine faptul că Sevastița, un personaj important al ciclului *F*, cunoscătoare și practicantă a multor manifestări folclorice, demonstrează o lipsă acută a abilității în limbaj paremiologic. Carența aceasta este explicată prin motivul utilizării de către celelalte personaje a acestei bogății seculare. Dezinteresată de gradul de expresivitate a contextului, manifestările acesteia sunt tranzitive, atât la nivel faptic, cât și lingvistic.

Determinism univoc, proverbul poate fi utilizat doar integrat unui act concret de comunicare. Modalitățile de adaptare contextuală sunt: adaptarea la stilul și topica contextului funcțional, conexarea nemijlocită a termenilor proverbului cu corelativi imediați ai contextului funcțional, conexare nemijlocită realizată prin interferarea proverbului cu termenii contextului funcțional și raportare pe secvențe la datele acestuia, aluzia la proverb fără enunțarea integrală, parafraza aluzivă și tehnica parafrazei proverbiale. În cazul personajelor lui D.R. Popescu, proverbele și zicătorile nu sunt introduse decât rar printr-o marcă stilistică, la fel ca în opera lui Creangă („proverbul spune” – *Vânătoarea regală*; „proverb, nu-mi aparține” – funcționând ca explicație în *Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol*), ci sunt topite în frază, ele fiind spuse de obicei, nu doar gândite. Acestea sunt utilizate „pentru a oferi consistență structurilor mentale ale personajelor, care adeseori comentează sau califică o situație cu ajutorul proverbelor și a zicătorilor.”¹², cât și pentru a sugera evoluția unei lumi sub imperativele unui regim sau ale războiului etc. Cezar Tabarcea vorbea despre rolul mărcilor stilistice: „Marca introductivă a proverbului (*vorba ceea*) nu este elementul care poate sugera conținutul cu contextul; ea are numai rolul de a indica receptorului schimbarea planului discursului.”¹³ De asemenea, unele romane folosesc aluzia fără enunțarea integrală („Câteaua dacă nu ridică coada...” – *Zilele săptămânii*), tehnica parafrazei proverbiale („Vom muri și vom vedea” – *Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol*; „Ochii care nu se văd, au după ce să se uite, he, he” – *Truman Capote și Nicolae Țic*), parafraza aluzivă („Dar berzele nu le vopseam, fiindcă nu era niciun proverb care să ne îndemne să nu umblăm cu barza vopsită!” – *Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol*). Dacă talentul scriitorului rezultă și din modul în care acesta utilizează proverbul, D.R. Popescu se dovedește extrem de inventiv în a adapta situației un proverb ce revine obsedant în romanul *Orașul îngerilor*: „Țara arde și muiera sss-se...” „Țara arde și muiera dă pilde”, „Țara arde și pațachinele se i-ni-ți-a-ză”, „Țara arde și oacheșă cântă”.

Despre rolul proverbelor în opera literară se poate conchide citând următorul fragment din lucrarea *Folclor literar românesc*: „Ele subliniază acele elemente din atitudinea, sentimentele și gândurile naratorului care fac din acesta un reprezentant, un purtător de cuvânt al mediului său social.”¹⁴ Faptul că proverbul traversează toate etapele creației probează importanța pe care i-o acordă scriitorul D.R. Popescu acestui element de sorginte folclorică.

LOREDANA IONELA TUCHILĂ

¹² Silviu Angelescu, *Mitul și literatura*, Editura Excelens, București, 1999, p. 142.

¹³ Cezar Tabarcea, *Poetica proverbului*, Editura Minerva, București, 1982, p. 242.

¹⁴ Mihai Pop și Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, EDP, București, 1976, p. 240.

Eseu

Adaptabilitate și transfer

sau Cu prepoziția înspre în era schimbării

Trăim, începând cu deceniul 9 (al secolului trecut), spune Alvin Toffler (v. **Transfer de putere**, 1990) în epoca dominației cunoașterii, inteligența taie acum punțile brutale forțe fizice, nu va împiedica însă și violența. Altfel de violență. Cei care dețin cunoașterea – adică informația și computerul, iar nu doar coșurile negre vărsătoare de fum – își transferă lejer și în folosul propriu puterea, ceilalți s-ar putea să mizeze, cum se vede, pe agresiunea tribală, deja pe forța militară. Acestea, se spune, pot fi zădărnice prin integrarea informațională, printr-o neconținută deschidere, a rămâne așadar numai păstrători de vechi patrimonii, într-o dimensiune conservativă, înseamnă a influența în masă exclusiv propagandistic, contând pe elementul tradițional; uneori în formele nestăpânite cunoscute (istorie triumfalistă sau, cum s-a zis mai de curând, „istorie de parasatas”, pusă adică pe dezgropare și veșnică pomenire, apoi reminiscențele idolatrice certate cândva de Emilio Gentile etc.). Firește, tranziția la schimbul eficient de informații, în anume condiții de libertate, nu e lipsită de dificultăți în cazul tradiționalismului nepocăit, dar aceasta, ne îndeamnă A. Toffler, ar trebui cel puțin încercată. Ar însemna oare acest lucru și o dezagregare – rea – a mentalităților? Unele, străine fiind, chiar ar trebui dizolvate. Suntem însă în dificultate, pe orișice meridian am fi așezați, atunci când disoluția s-ar referi la cultura națională: negare a specificului (diferenței), a ființării etnice (din păcate prizate adesea numai în cadre etnografice, folclorice, deja politice etc.).

Nu e inutil a scruta acum, pe scurt, modul în care se va fi alcătuit și a lucrat – entuziast ori sceptic – la unii gânditori români conceptul specificității; cât, pe urmă, de dureroasă ar fi fracturarea lui (ca *formă filosofică*) în vederea disponibilizării și redimensionării noastre în cunoaștere – pentru schimb informațional, adică în vederea tranziției de la neriscanta adaptare la schimb și speranță.

El însuși mai degrabă printre sceptici, Mihai Ralea (v. **Între două lumi**, 1943) spunea că psihologia etnică românească întâmpină greutăți prin disocierea severă între două tipuri de apreciere. Unul aparține scepticului radical. Acela, cu obișnuințe mai lungi sau mai scurte prin culturile străine (când nu sunt alogeni interesați), ar nega tot: nu avem artă și literatură proprii, știință, stând aici înapoia altor popoare; avem o structură și o compoziție etnică inferioare, locuirea într-un orient stătător ne-a pervertit etc. Scepticul radical, crede M.Ralea, e vinovat de: insensibilitate națională, egotism definitiv, comoditate, o ieftină poză. Dar, scrie mai departe gânditorul, „Exact opus acestei mentalități, apare o alta care, cu tot aspectul ei profund patriotic, rămâne tot așa de obtuză, tot așa de refractară la priceperea sufletului național ca și cea dintâi.” E mentalitatea grandomană: lipsită de o vedere clară și de spirit critic „din cauza unui factice sentiment de orgoliu național, de grandomanie șovină.” E drept, un rost ar avea această mentalitate, dar numai în unele momente („Poate că își are și folosul ei educativ național” – îngăduie Ralea). Însă (afirmând că: „Ceea ce ne trebuie e o atitudine critică justă. O înțelegere bazată pe înțelegere și discernământ”) ce pune M.Ralea în locul defrișat, ce ne recomandă? Bizuit pe inutilitatea termenului de rasă, aceasta fiind la toate popoarele numai în amestec, el folosește totuși

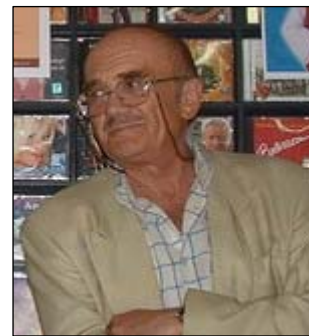
termenul la caracterizarea ființei românești: aici mixtura ar fi impresionantă, la noi multiplicitatea raselor și influențelor care au plămădit poporul de astăzi a fost mai mare ca ori-unde. Variația influențelor, ce a continuat și după formarea poporului român, prin invaziile ulterioare cunoscute, a determinat o neutralizare de caractere. Românii sunt adică lipsiți încă de un nucleu, de o tonalitate preponderentă. A voi să faci psihologia românului e a te lovi numaidecât de un haos de elemente externe incomplet asimilate. Avem puține secole de libertate următoare consolidării definitive ca stat (aci, ca să întărim, relativitatea e mare) și acest lucru e, în cazul nostru, esențial. Suntem încă în devenire, în imprevizibil, în imprecizabil. Nu ne întâlnim deocamdată decât cu vagi indicii, cu veleități, cu simptome.

La constituirea unei definiții a specificului, M.Ralea pune, între altele, și întrebările bune: care e sufletul nostru și cum oglindește el lumea? Cum se reflectă în român universul și ce sens atribuie omul românesc acestei reflectări? Care sunt credințele lui, amăgirile, speranțele, miturile? M.Ralea rămâne însă aproape de pragul minimalist, iar în caracterizarea ce întreprinde (adică atunci când încearcă o „caracterizare psihologică”) recurge și el, cu unele excepții, la o modalitate epitetă, marginală – meteahnă „tradițională” în care mulți au căzut.

Astfel, fiind incredințat că pentru psihologia etnică o izbutită documentare e oferită de studiul producțiilor autorii de seamă ai seminției sale etc. Românii au însă o culturale ale unui popor, fiindcă în acestea sufletul său s-a afirmat în chip obiectiv, M.Ralea (ca și C.Rădulescu-Motru în 1908 și apoi în 1927) ia în considerație exclusiv marile personalități creatoare de plusprodus noetic: raționalismul francez se evidențiază în Moliere, Racine, Voltaire, Des-cartes ș.a., sentimentul devenirii permanente al germanului e perfect învederat la literatură tânără neconcludentă. Apoi, cui să se adreseze etnopsihologul interesat de duhul românesc? Țăranului sau arterei boierești?, se mai întreabă el ignorând că, de exemplu, la Eminescu (și aproape peste tot în folclor, de unde s-a inspirat poetul național) boierul sau domnitorul sunt țărani din fruntea obștii...

Între orient și occidental, e convins M.Ralea, românul ocupă un loc aparte, regiunea e deplasată totuși spre marginea răsăriteană cu valori mai mult negative. Adică, dacă occidentalul e insul aptitudinii creatoare prefăcând ambianța și – paradoxal, după chiar proverbul nostru – sfințind el locul, orientalul e un pasiv, un resignat. Răsăriteanul se supune mediului, e zăpăcit sub puterea naturii, care îl apasă, îl zdrobește. E fatalist. În puterea naturii recunoaște puterea „zeului”, față de care simte a avea o prea slabă voință, nu e nicidecum gata de o insurgență. Ignoră fausticul. Orientalul acceptă tot, nu are nicio ambiție, nicio rezistență.

Se observă ușor că termenii folosiți de M. Ralea sunt destul de brutali, parcă deja pejorativi. Între mentalitățile orientală și occidentală, românii ocupă însă, după gânditorul nostru, o valoare totuși intermediară: este *adaptabilitatea*. Nu e încă o activitate creatoare, până la un punct e chiar o ușoară înfrângere. Dar dacă resemnarea e încetare a vieții,

adaptatea, din contra, e o formulă încă energetică, o putere (crede M.Ralea) încă tânără și vie. Are un sens activ și presupune voință de transformare. Cum nu te poți adapta decât la ceva ales în prealabil, premeditat, adaptarea e și o selecție: a lucrului ce convine dintr-o multiplicitate oferită. Fiind așadar un adaptabil (dintre vecini, grecii și italienii, ne încredințază M.Ralea, nu mărturisesc mai întâi nota adaptativă, fiind prea pasionali; alții, mai de aproape încă, însă cu fumuri de Europa, nu se adaptează, ci imită etc.) românul ar avea prin excelență funcția realului. De aici însă și reversul neplăcut: o lipsă când și când a fanteziei, carențe de luciditate, scepticismul, inapetența de combativitate îndelungată etc. Românul, observă Ralea cu o vorbă ce a făcut carieră, preferă spiritul tranzacțional. E de văzut totuși în ce împrejurări, cât e de pregătit să facă tranzacțiile utile. Deocamdată, încă adaptabilitatea. Ea i-ar fi scăpat pe români de sub rele vremuri istorice, i-a făcut să supraviețuiască etnic sub furtunile ce le-au trecut ruinător, pe deasupra capetelor plecate. Datorită adaptabilității, românii nu s-au pierdut la atâtea tentative de deznaționalizare. Și tot adaptabilitatea, încheie Mihai Ralea, îi face pe români harnici, înțelegători de tot ce găsec optim la străini, fiind gata a și-l însuși, dar cu chibzuință. Sunt, pe urmă, vioi la la noutate, supli, fără de ură și invidie, inteligenți, lipsiți în general de nostalgia și melancolia dezrădăcinării. Sunt mefienți, va să zică neîncrezători în prima ofertă, răbdători la viclenirile celui alt.

Să nu constituie acestea – cu variația lor și, apoi, împotrivirea între ele – o motivație suficientă pentru schimbul românilor cu lumea în era cunoașterii și a „transferului de putere”? Cu condiția, firește, de a renunța când și când la adaptabilitatea prea încordată, intrând adică în lucrarea schimbării, a transferului profitabil.

În **Situația spirituală a timpului** (ed. germ. 1931), Karl Jaspers spune că, de regulă, omul aude mereu o limbă din trecut (va fi fiind menit adică, ar preciza aci Heidegger, unei arheologii a limbii), dar prin existența, prin viața sa, el o vorbește în viitor. Omul își va fi căutând așadar o formă în spirit spre a încerca (după ce s-a statornicit în aceea) proiecte ulterioare; așteaptă, cu siguranța spiritului în care locuiește, timpul ce va să vină. Forma (în așa-numita „*problemă a granițelor*”) este numai o varietate ce constituie frontiera altei varietăți. Prin urmare, ea este (susține Alain Boutut în **L'Invention des Formes**, 1993) o noțiune calitativă, nu o mărime, precum masa, viteza, temperatura: nu scade, nu crește; nu i se va cunoaște însă nici principiul de conservare. Rene Thom (1982) e încredințat că universul întreg e numai un spectacol în care se perindă neîntrerupt nașterea, viața și distrugerea, nimicirea formelor. Universul este așadar o morfogeneză și e cu puțință, recunoscând-o, să dai așa seama „de existența și stabilitatea formelor, de apariția și dispariția lor”. Forma, prin urmare (cu atât mai mult aceea în spirit, conștientă de ea însăși, am putea numi de aceea *formă filosofică*), ar fi mereu „*între*”. Mai mult încă, ea este îndemnată să fie *spre* (*înspre*): spre dispariție, putem zice, dar și *înspre* o altă *re-alcătuire*. În adâncul ei mereu nepătruns, această formă e neliniștită de posibila ei încetare și va fi, din această cauză, și neconținut căutătoare (vezi în acest sens și cartea mea **Despre Fiiința Românească**, 2001). „Spre” e scopul ei ascuns, nedivulgat, dar nu mai puțin fatal, inevitabil. În lumea fiiinței românești, forma acestei fiiințări e cosubstanțială, după Constantin Noica, lui „*întru*” („Limbiile noastre i-a plăcut să gândească prin *întru* o prepoziție fără poziție exactă, ca o așezare mișcătoare sau în

orice caz încărcată de tensiune” – v. **Sentimentul Românesc al Fiiinței**, 1978), dar ea nu e solidară totdeauna și cu „*între*” ? „În raport cu *întru*, clasicizat la noi de către Noica – scrie Mircea Muthu – vocabula *între* (*între* Orient și Occident, *între* efortul de recuperare și tendința de globalizare, *între* tentația metafizicii europene și gândirea de sorginte patristică etc.) are șansa de a deveni un veritabil operator ontologic” (vezi Mircea Muthu, **Dinspre Sud-Est**, 1999). Despre acest operator a vorbit și discipolul pălțișan, insolitul Constantin Barbu, în **Întemeierea românescului** (rev. „Ramuri”, 1981). În **Cartea arheilor** (rev. **Steaua**, 1980), C.Noica, abordând „puterea de întruchipare”, o vocație numai a spiritului, ne încredințază despre „nevoia de forme”. Deja, poate, chiar despre nevoia de o formă filosofică: filosofică, nu doar mentală, întrucât (cum apreciază Jaspers) „oamenii sunt ceea ce sunt nu doar prin naștere, instrucție și educație, ci și prin libertatea fiecăruia considerat în parte, pe baza a ceea ce este dat și i se dă lui”. „Trebuie apoi luat în considerare că numai în această formă avem o conștiință spirituală a situației care rămâne deopotrivă cunoaștere și voință; numai aici găsim – va spune din nou filosoful german – incertitudinea posibilului care trezește în om, prin conștiința pericolului, întreaga sa putere, fiindcă este conștient de decizie”. În **Situația spirituală a timpului**, Karl Jaspers continuă astfel: „Deoarece mersul lumii este indescifrabil, deoarece până astăzi tot ce a fost mai bun a eșuat și poate eșua din nou, deoarece, deci, mersul lumii în timp nu este deloc numai ceea ce este important, orice planificare și acțiune care se raportează la un viitor îndepărtat este întreruptă, pentru a crea și a însufleți, acum și aici, Daseinul. Eu trebuie să vreau ceea ce este important, chiar dacă în față se află sfârșitul tuturor lucrurilor. Acțiunea inspirată din apărarea împotriva indezirabilului, un de nedorit care va veni, nu va avea forță decât prin voința îndreptată spre realizarea prezentă a unei vieți proprii. În fața viitorului întunecat, a amenințării și prăpastiei sale, apelul de a realiza cât este încă timp, devine cu atât mai imperativ. Gândirea de prognoză ne azvârle înapoi, în prezent, fără a părăsi spațiul planificării în cadrul posibilului. În final, singurul lucru care, în mod cert, îmi rămâne de făcut este să fac, în prezent, ceea ce este autentic”.

Formă este un termen din latină înrudit cu *firmus* (gândit, observă C.Noica, drept ceea ce face ca un lucru să țină). În forma filosofică se țin laolaltă (ca sub o firmă) ideile pe care ea le adăpostește. Ideile se adăpostesc, e aceasta o tentație a lor irepresibilă. De altfel, apreciază C.Noica, „nevoia de a se adăposti e ceva universal”. În lumea românească, povestea filosofică a sculpturilor lui Brâncuși (spuneam cu alt prilej, în **Fiiință și Loc**, 1990) este, până la un punct, o poveste a adăpostirii acestora. O altă poveste (pomeneam în aceeași lucrare), tot despre adăpostirea în formă (a fiiinței, a ideii), o vom afla în basmul lui Petre Ispirescu **Pasărea Măiastră**: locul și fiiința, suprapunerea lor inviolabilă. Dar, aminteam, în forma filosofică din lumea fiiinței românești îl găsim, insolubil, și pe *înspre* – prepoziția de înaintare, aceea care sfidează oprirea; e și neliniștea, dar și căutarea. Chiar și *întru*, operatorul acesta al lui Constantin Noica, nu e livrat doar dintr-o poziție determinată, el e (precum acest *înspre*) o așezare mișcătoare, o tensiune ce așteaptă să rupă barierele, să treacă pragul; să sporească ori, cum ar fi cazul câteodată cu românii, să facă, în prezent, măcar ceea ce este de făcut.

A.I.BRUMARU

După moartea lui Orfeu

M-a atras de la început ideea de a scrie despre un autor care a traversat o istorie atât de zbuciumată: s-a născut la câteva luni după intrarea României în Războiul de întregire și a murit 68 de ani mai târziu, în timpul celui de-al XIII-lea Congres. Se numea Laurențiu Ionescu, s-a născut într-un sat, a rămas fără mamă pe când avea numai trei săptămâni și, unsprezece ani mai târziu, a fost trimis la un liceu militar. Dar a visat încă din copilărie să devină scriitor și pentru asta și-a schimbat numele, biografia – prea banală pentru gustul său pentru spectaculos – și a vrut să-și schimbe și destinul, devenind student la Litere și colaborator la „Universul Literar”. Destinul însă, nepăsător, l-a tras înapoi sub arme și, în iunie 1941, l-a împins între primii militari români care treceau Prutul. A luptat câteva luni cu arma în mână, dar și prin scris, fiind și reporter de război, până când, la 23 august 1941, a fost rănit în Ucraina. În perioada de refacere, la București, se întoarce la proza fantastică, scrie febril și își publică într-un prim volum, *Straniul Paradis* (aprilie 1942), șase povestiri pe care le socotește cele mai bune. Și-a văzut, cu siguranță, ieșind de sub tipar această carte, cea mai dragă lui, dar și cea mai vitregită de istorie, pentru că nu se întorcea pe front decât în august 1942. Câteva luni mai târziu, în noiembrie, cădea prizonier la Cotul Donului, pierzându-și, pentru totdeauna, libertatea spirituală.

În lagărul siberian, a devenit antifascist și a revenit în țară în 1945 cu batalionul Tudor Vladimirescu, în drum spre frontul de vest. La terminarea războiului, supraviețuise fizic, dar nu și ca scriitor, pentru că niciuna dintre sutele de pagini publicate de el până atunci nu se mai potrivea noilor timpuri. Deci nu mai era scriitor și nici nu putea să redevină decât făcând schimbarea la față. Și a făcut-o.

A început din nou să scrie, acum... la „Glasul Armatei”. Fugise de armată înainte de război, pentru că dorea din tot sufletul să fie scriitor. Dar fusese adus la școala de ofițeri sub amenințarea tribunalului militar și a încarcerării. La sfârșitul războiului, armata a devenit pentru el un refugiu care, în plus, îi permitea să scrie din nou. Altfel decât până atunci, dar să scrie. Și-a făcut din nou, ca altădată la „Universul Literar”, un adevărat atelier de creație din această colaborare. De aici și-a făcut și el auzit un glas, cu totul schimbat, timp de aproape un deceniu. A abordat din nou mai toate temele noii actualități, ca altădată, în revista liceului. Dar acum nu se mai căuta pe sine, ca la vremea adolescenței, ci voia să redevină scriitor. A contribuit și el, în această perioadă sumbră, la sovietizarea literaturii române. Dar nu acesta era scopul, ci mijlocul. El voia să redevină scriitor și realismul socialist nu l-a descurajat. A scris apoi despre război cum voiau noii guvernanți și nu cum îl cunoscuse.

Nu avea voie. Dar cărțile lui nesfârșite și aride din trilogia „Eroica” cuprind și câteva pagini uluitoare în care străbate nu numai adevărata față a războiului, ci și talentul scriitorului.

Mereu atent la această nouă plăsmuire a sa, imaginea războiului și a lagărului siberian, încadrabilă în canoanele comuniste, Laurențiu Fulga n-a prins de veste la timp că realismul socialist pierde tot mai mult teren, amenințându-i recâștigata poziție de scriitor.

La mijlocul deceniului al șaselea, e nevoit s-o ia de la capăt, a treia oară. O face la cincizeci de ani cu o tenacitate și cu un optimism care seamănă mai degrabă a înverșunare. Publică în 1966 tot o carte despre război, *Alexandra și infernul*, care îi uimește pe foarte mulți, mai ales că volumul său de debut se afla adânc îngropat în uitare. Patru ani mai târziu, apare cartea lui cea mai bună poate, *Moartea lui Orfeu*, în care vorbește deja despre spaimele creatorului legate de moartea creației sale, ucise

tocmai de strădaniile lui neîndemnatice de a o face să-i supraviețuiască. Laurențiu Fulga continuă să publice câte o carte la fiecare doi-trei ani, dar fiecare dintre aceste volume este o reluare sau chiar o republicare sub alt titlu. Este o criză de inspirație care se prelungește, trădând faptul că libertatea scrisului venise pentru el cam târziu. Din 1966 până în 1984 (anul morții), îi apar cu totul opt cărți. Prima dintre ele, *Alexandra și infernul*, marchează o evidentă desprindere de politic, dar ea nu va fi niciodată totală. În *Moartea lui Orfeu*, *Salvați sufletele noastre* și *E noapte și e frig, seniori*, impresionantă este în primul rând căința creatorului care-și sacrificase creația făcând compromisuri.

Îi salvează aceste regrete târzii opera de uitare? Se salvează scriitorul Laurențiu Fulga prin opera lui de timpul neiertător? Sunt întrebările care îl torturează în ultimii săi ani pe acest creator, întrebări pe care și le pune și această lucrare. Răspunsurile le va da tocmai timpul. Un studiu monografic nu poate decât să scoată la iveală cât mai multe dintre mărturiile scrise ale timpului, despre scriitor și despre opera sa. Cum Laurențiu Fulga s-a străduit să vorbească, de la întoarcerea lui din război, cât mai puțin despre sine, iar urmașii au păstrat aceeași tăcere, informațiile n-au putut fi decât acelea din biblioteci și din arhive, câte s-au putut obține, respectând legile în vigoare.

Le-am cuprins în cele cinci capitole și două anexe ale lucrării, într-o ordine pe care am socotit-o necesară pentru a clarifica unele nelămuriri – și au fost destule – în legătură cu aspecte ale biografiei și ale operei.

Am intitulat primul capitol „De la Fulga la Cotul Donului”, socotind că, la capătul acestei prime etape, Laurențiu Fulga și-a pierdut pentru totdeauna, ca scriitor și ca om, libertatea interioară. Am urmărit cele două biografii, cea plăsmuită și cea adevărată, preocupată să-i întrezăresc adevărata personalitate din tot ce am găsit scris de el și despre el în revista liceului militar pe care l-a urmat, în debutul din „Bilete de papagal”, în monografia sa *Campania a II-a* (1938), în tot ce a publicat în „Universul Literar” înaintea apariției primului său volum,

Straniul Paradis din 1942. La sfârșitul celui de-al doilea capitol, cel consacrat debutului, pentru a pune în evidență felul în care această primă carte a scriitorului a fost, pentru totdeauna, îngropată în uitare de o istorie potrivnică, am prezentat puținele, foarte puținele reacții critice ale vremii ca și faptul că rescrierea *Straniului Paradis* din 1975, declarată de autor „reeditare”, i-a indus în eroare pe cei mai mulți critici. Scoțându-și atunci la iveală, după 33 de ani de la publicare, așa-zisul volum de debut, Laurențiu Fulga își afunda în uitare cartea lui cea mai dragă, mereu temător de cenzură.

Am încercat apoi să demonstrez că *Straniul Paradis*, cel din 1942, n-a fost, de fapt, niciodată interzis oficial, deși îndeplinea condițiile, dar nici n-a mai fost citit sau măcar pomenit. A rămas ascuns și așa-zisa republicare l-a ascuns și mai bine, pentru că el rămânea periculos și în 1975.

În capitolul romanelor realismului socialist, am inclus și prezentarea reportajelor de front din iulie-august 1941, comparând cele două fețe ale războiului, înfățișate la interval de cincisprezece ani de același combatant scriitor. Am încercat astfel să demonstrez posibilitățile reale ale scriitorului de receptare a unei realități copleșitoare. În încheierea acestui capitol, am urmărit reacțiile criticii vremii. Mi s-a părut necesar s-o fac acolo și nu în capitolul destinat criticii, din două motive: am vrut să arăt de ce Laurențiu Fulga a continuat să scrie mistificând războiul și lagărul siberian într-o vreme în care se întrezărea deja depășirea derutei provocate de realismul socialist și, în al doilea rând, pentru că am recunoscut în acele articole critice, cu mare satisfacție, îmi amintesc, o polemică timidă, două tabere începând să se delimiteze între critici, în legătură cu predominanța politicului în literatură. Cei care își voalau cu grijă reproșurile în legătură cu lipsa de autenticitate a scrierilor lui Laurențiu Fulga începuseră să condamne timid realismul socialist.

Ultimul capitol, cel al criticii, s-a dovedit cel mai dificil, pentru că urma să cuprindă foarte mulți autori. Despre Laurențiu Fulga s-a scris foarte mult, mai ales după ce el a devenit, în 1968, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor. Câțiva dintre ei au scris chiar mai multe studii despre cărțile scriitorului. Se impunea criteriul cronologic, dar, alături de el, urmărirea în timp a părerilor aceluiași autor, în diferitele lui studii despre operele lui Laurențiu Fulga.

De la prima până la ultima lui carte, scriitorul vorbește despre Judecata de Apoi. Dar dacă în primele ea este numai amintită, în cele dinspre sfârșitul vieții, ideea aceasta devine pregnantă, o adevărată obsesie. Și cum Laurențiu Fulga a trăit obsedat de mitul scriitorului, pentru el Judecata de Apoi înseamnă, în primul rând, judecata criticilor și a cititorilor viitori. Am intitulat acest

ultim capitol „În fața criticii, înaintea Judecății de Apoi”, încântată de polisemia prepoziției care-mi permitea să sugerez cele două idei.

L-am plasat la începutul acestui capitol pe Octav Șuluțiu, cu o cronică publicată în „Revista Fundațiilor Regale” în decembrie 1942, despre volumul de debut. Am reluat în felul acesta discutarea debutului numai pentru a arăta că Laurențiu Fulga a ignorat toată viața cele mai multe dintre severele reproșuri pe care i le făcea criticul, în timp ce altele, câteva, i-au sugerat modificări în textul „reeditării” din 1975. L-am citat amplu pe acest prim critic mai important al debutului autorului, pentru că lui îi răspunde, se pare, Laurențiu Fulga foarte supărat în „Confesiunea” reluatului *Straniul Paradis* din 1975, deși

criticul murise din 1949, iar cronica lui părea atunci și ea uitată. Unele dintre reproșurile cuprinse în ea vor reveni la cei mai mulți dintre autorii următori.

Am introdus în prima anexă câteva pagini despre colaboratorii revistei Liceului Militar din Chișinău care au pătruns apoi în literatura română, fie și numai cu un volum, două, de versuri. Am făcut-o pentru a pune în evidență atmosfera în care Laurențiu Fulga,

elevul Ionescu, începe să țeară și apoi să materializeze visul de a deveni scriitor. Mai toți acești tineri scriau poezie în primul rând, iar Laurențiu Fulga tot asta a intenționat la început, e limpede, odată ce și-a început colaborarea cu versuri. Poate că a renunțat tocmai din cauza lor, a acestor colegi, la versuri. Virgil C. Gheorghiu îi era coleg de clasă, iar talentul acestuia era recunoscut de pe atunci. Oricum, la lirism nu va renunța niciodată Laurențiu Fulga. Va scrie proză fantastică mereu lirică, împletind romantism, expresionism și simbolism, avându-l ca model în primul rând pe Gib Mihăescu prin obsesii, dar și pe marii poeți interbelici și, întotdeauna, pe Eminescu. Temele neapărat prezente de la prima până la ultima lui carte sunt iubirea, moartea și creația, iar reproșul cel mai important care i s-a făcut întotdeauna este patetismul. Proza aceasta este interesantă prin strădania de originalitate care înseamnă însă, în cazul ei, tocmai topirea tuturor acestor influențe, dar este și anacronică, chiar de la debut, prin gustul pentru spectaculos, chiar terifiant uneori, al autorului ei. Dacă poate rezista timpului o astfel de proză, n-o poate spune decât timpul.

NINA ARHIP
(Fragment de studiu monografic)

Foto: Liviu Ovidiu Ștef, Biserica cetate Cloașterf

LEGEA MORALĂ DEASUPRA NOASTRĂ ȘI CERUL ÎNSTELAT ÎN NOI

Dacă nu s-ar fi deschis măcar o singură dată cerul din noi, înstelat, înstelând, înstelându-ne și înstelându-vă, dacă nu ne-am fi trezit într-un singur moment din noaptea de-afară cu lumina stelelor noastre lovindu-ne, ocrotindu-ne, inspirându-ne, poate că n-am fi cunoscut niciodată atingerea îngerului, șoptind doar pentru noi – medii bune conducătoare pentru vraja de litere – într-o discreție rară, de-a nu fi auzit, de-a nu fi copiat, repetând: „scrie, scrie, scrie; acum, acum, acum, nu lăsa clipa să treacă, nu o pierde, nu te pierde.

Dacă nu ne-am fi născut și n-am trăi într-o lume guvernată de sabia lui Damokles deasupra capului, a greșelii, a păcatului, a vinii, a întrebării negre: „ce vor spune semenii noștri dacă și noi scriem?”, femei, bărbați, copii, tineri, bătrâni, dacă ne vor huli sau nu, dacă mai merită să sporim „corola de minuni a lumii”, fără să o stricăm, fără a distruge nimic din farmecu-i de cleștar, atunci poate că n-am fi îndrăznit, dincolo de temeri și de critici, să debutăm, să scriem, să publicăm, să intrăm în vârtejul unui joc secund, în literatura care pentru mai toți dintre noi înseamnă „a doua șansă”. Sunt atât de puțini cei privilegiați care trăiesc numai din scris, nu doar sub aspect financiar, dar și existențial, cei ce-și duc viața prin contexte fericite, în preajma cărților, schimbând rafturi cu lansări, ediții cu târguri, concursuri cu jurii, citit cu scris, și atât. Mult mai numeroși sunt scriitorii de duminică.

Dacă drumul pe orizontală este unul al pătrunderii în lume și al întâlnirilor de tot felul, caduce, esențiale, întrebătoare, uluitoare, nemuritoare, cel pe verticală străbate întreaga ființă, de la posibil la imposibil, probând limite, margini, țărături, și trece, prin noi, dincolo de pământul pe care pășim, de aerul pe care-l respirăm. Acest drum este referențial, ne situează în timp și în spațiu, ne dă sens, ne motivează. El este original, individual, aparține fiecărui creator, gânditor asupra destinului, în particular și în general, imprimă ceva aparte unui spirit literar. Drumul pe verticală ne preocupă în permanență, înregistrează odată cu noi glorie și deznădejde, redundant, odată cu rostirea: „cine sunt, unde mă aflu, cum sunt?” Sunt întrebări fără stăpân, care ne provoacă și se regăsesc în literatura pe care o scriem. Niciodată finită, mereu fugind de punctul final, care nu aparține, din păcate, scriitorului, ci este al unui cititor colectiv, dacă ne permitem a numi astfel receptarea, plecând de la sintagma „personaj colectiv”.

Cum ar arăta literatura fără o conștiință de sine a scriitorului? Veți spune, surâzând: „mai e nevoie de răspuns? Nu vedeți atâtea exemple în jur?” Și, totuși. Nu credem că lucrurile sunt atât de tulburi, ieșite atât din matcă, lăsate în derivă, precum un text anonim care, nici acesta măcar nu ar putea fi acuzat de lipsă de responsabilitate. Dacă ar fi așa, atunci am lăsa textele în voia soartei, nu le-am mai semna, nu le-am mai da culoare, sens, apartenență. Suntem optimiști când visăm la grija față de literatură, ca la grija față de părinți, de copii, de patrie.

Cum ar fi această conștiință de sine, fără o evaluare corectă și demnă a scrisului, fără a admite cinstit că greșim, dar și strălucim, că ne ridicăm în/ din genunchi.

În fiecare există o axă, un alt „axis mundi”. În jur trec ore, zile, ani, se adună pagini. Și altceva. Scriitorul definitiv. Exită el, oare? Când nu-i profesor, filosof, matematician... Cel mai tare argument al trecerii este cel de-a lăsa în urmă cărți. Dar ce se-ntâmplă cu cel care pornește la drum drept scriitor și, după două – trei cărți, de senzație, în care mulți își pun speranțe, după ce e primit în USSR, e lăudat, „la trecutu-ți mare, mare viitor”, la numele-i senchină mulți ca la icoane și, deodată, nu mai scrie. Rămâne el scriitor? A fi scriitor e ceva care, odată ce ai fost, nu mai poți scăpa de această „etichetă”, și să vrei? Și dacă, după ce a fost scriitor, descoperă, așa, peste noapte, că e/ ar fi mai mare pictor, mai bun, sau muzician sau sculptor, și se convertește și trădează și se schimbă, trece în altă uniune, își dă demisia, atunci mai este/ rămâne el scriitor? Scriitorul de altădată? Scriitorul mereu?

A fi scriitor e o constantă, atunci când nu există alt remediu al veșniciei din noi, altă „altă dulce zăbavă”... decât scrisul cărților, umplerea fiecărei camere de zi, a fiecărui figure de miere.

Din punct de vedere literar, „a fi în orizontal” înseamnă a citi cărțile reprezentative, care au înrâurit viața, de la origini până în prezent, a ține legătura cu trecutul, pe cât posibil; iar a trăi în vertical presupune impunerea liniei proprii, dreptei care întrerupe și continuă, în același timp, ce „taie” curgerea printr-o prezență irepetabilă.

Am folosit „legea morală deasupra noastră și cerul înstelat în noi”, am inversat ordinea instalată de filosof, în care și noi credem, firește, pentru că, am observat, dorința de-a ajunge din „vertical” în „orizontal”, de-a îngroșa rândurile drumului drept, e atât de mare, încât o învinge pe cea de-a fi „în vertical”, cu riscul de-a mai rămâne puține linii verticale, mai sigure și cu distanțe mai mari între ele. E greu să fim „vertical” și „orizontal” în același timp, desenând cu preocuparea/ activitatea noastră un echer cu laturi aproape egale, unde latura de pe pământ poate fi în viitor (de ce nu?) sau în trecut, dar latura de la cer la pământ nu poate fi decât la timpul prezent.

Literatura de azi se grăbește să ajungă la repere, dar ele nu se confecționează peste noapte și dacă nu le avem, nu se impun, atunci nu trebuie forțată nota; vor avea parte de ele cei ce vor veni, imediat sau mai târziu. Graba de-a ajunge la/ pe pământ, orizontal, se traduce, de multe ori, prin a fi recunoscut, intrat în galeria de portrete, în rând cu... literatura, cu alte figuri, afișate la vedere, în defavoarea gestului frumos de-a sta drept, în bătaia soarelui. Reprezentanții orizontalului, nedefinitivat, nerecunoscut, „ne-uscat”, sunt actanți în derivă. Prin zarva lor de-a ajunge cât mai repede trecut, istorie, antologie, nu realizează decât, cu tristețe spunem, un alt proces de ardere a etapelor, de-a intra devreme în rafturi, de-a fi puși, prematur, la pământ, la poea.

În creșterea și descreșterea ideii de literatură, uităm că partea nevăzută a orizontalului are și ea, la rândul ei, linii verticale sau, dimpotrivă, că nu tot ce a dispărut rămâne valabil. Așadar, să nu ne grăbim să devenim trecut. Important, credem noi, este ca umbra liniei să fie pe măsura liniei înseși, a noastră, când, inspirat, mai scriem, iar legea să corespundă cerului și stelele să nu estompeze legea morală. Și atunci vom simți nevoia unei singure cărți, despre care vom scrie în numărul următor.

ELENA M. CÎMPAN

CRONICA LITERARĂ

Luceafărul. Treptele spiritului hyperionic

Toți pretindem că-l cunoaștem pe Eminescu. Am citit tot ce s-a scris despre el, am reținut pe dinafară versuri sau poate am fredonat romanețe. L-am identificat cu Luceafărul și, uneori, chiar l-am căutat pe cerul senin al verii. El reprezintă, de fapt, blazonul nostru spiritual, sinele nostru comun spre care ne întoarcem mereu pentru a ne regăsi, pentru a ne înfrumuseța, pentru a ne înălța.

Am crezut că s-a spus totul despre Eminescu, că nu mai este nimic de adăugat. Că nu e așa ne spune o carte superbă, „Luceafărul. Treptele spiritului hyperionic”^[1] semnată de un profund cunoscător al operei poetului, George Popa^[2]. O carte care ne cucerește de la prima pagină, în care autorul ne oferă o nouă interpretare a nemuritorului poem *Luceafărul*, o lectură în cheie filosofică despre arheul sinelui eminescian și despre treptele spiritului hyperionic.

Cuvintele repetitive ce exprimă spiritul operei unui poet, „nucleul original activ ce emite energiile iradiante armonizatoare” sunt „arheii” construcției lirice, ne spune George Popa, care identifică la Eminescu trei asemenea cuvinte ce constituie temelia operei: *dor*, *armonie*, *sfânt*. *Dorul*, de inspirație populară se contopește în operă cu cel mai profund eminescian cuvânt *armonie* realizând o confundare a sufletului cu lumea umană (ca în poezia „Dorința” iar cuvântul *sfânt* este „darul suprem făcut de Eminescu lumii, sacralizarea cuprinzând un evantai aproape exhaustiv al elementelor naturii și vieții”).

Leitmotivul operei eminesciene și arheul poetului este însă *luceafărul* care constituie, în viziunea lui George Popa, individualitatea onto-axiologică a poetului. Poeziile „La mormântul lui Aron Pumnul” („se stinse un luceafăr, se stinse o lumină”), „Apari să dai lumină” (postumă), „Scrisoarea a IV-a”, „Geniu pustiu”, „Odin și poetul” (postumă) și, desigur, „Luceafărul” sunt analizate, pe rând, de autor care descifrează cu eleganță mesajul eminescian: „*Luceafărul* este geniu, străinul în raport cu lumea umană”. Acel „alt regn ontic” căruia aparține geniu îl situează pe cel mai înalt rang axiologic în poemul „Luceafărul” în care este evidentă delimitarea lui Hyperion de onticitatea umană. *Luceafărul*, ca identitate spirituală a lui Eminescu a fost poezia însăși, cea care i-a asigurat „aripile zborului interior către acest sine profund transtemporal”.

Revenind la treptele spiritului hyperionic observăm că, în viziunea profesorului George Popa, treptele înseamnă, pe rând, transsubstanțierea hyperionică a lumii, transvaluarea hyperionică a temporalității și eliberarea dincolo de dincolo.

Luceafărul ca spațiu al absolutului sau transsubstanțierea hyperionică a lumii este un eseu despre spațiile fizice și sufletești care, aflate în permanentă mișcare, căutare, creionează diferite stări spirituale și ajung să separe sferile existențiale ale absolutului și contingentului.

George Popa identifică patru asemenea spații: spațiul sentimentului omenesc, spațiul ascensional al sentimentului, spațiul stelar și spațiul absolutului.

Spațiul sentimentului omenesc aparține muritorului, pajului Cătălin și este un spațiu strâmt („un ungher”, cum îl numește Eminescu), din punct de vedere fizic și sufletesc.

Fără angoase existențiale, „băiat din flori și de pripas”, „copil viclean de casă”, caracterizat prin pragmatism și ambiții mărunte este adept al iubirii carnale spre care o atrage pe Cătălina.

Spațiul ascensional este acela al Cătălinei, atrasă de ideal, de sferele superioare ale spiritului, într-o încercare de depășire a condiției sale umane. Eminescu face din Cătălina o punte virtuală între pământesc și ceresc. Luceafărul, pe de altă parte, se identifică cu spațiul stelar, „descendent pentru o vreme”, care tinde să reunească fizicul cu metafizicul. În fine, spațiul absolut este acela descris de zborul luceafărului către demiurg, un spațiu „construit din convulsii de lumină” în viziunea autorului eseului.

Frumusețea și unicitatea poemului este dată de fantastica contrapunere a acestor spații, de dialogul lor permanent, tensionat și luminat din diferite unghiuri.

Ridicarea spre cer a ochilor Cătălinei, ezitățile sale „pe mișcătoarele cărări”, dorința sa de a se contopi cu cosmicul într-un elan ascensional atrage „mișcarea coborâtoare a lui Hyperion”. Revărsarea de lumină din poemul eminescian are rol ontologic și axiologic, învâluind-o pe Cătălina într-o aură specială, transformând-o într-o „frumusețe de model stelar”. George Popa ne face să descoperim la Eminescu o fenomenologie originală în problema abordării spațiului dată de convertirea în spații lăuntrice a lumii din afară, iar în *Luceafărul* substanța de transfer este lumina.

George Popa identifică în dialogul dintre aceste spații mai multe trepte axiologice: o supravoltare a luminii astrale la apropierea *Luceafărului* de Cătălina, o încercare de coborâre în spațiul domestic, al omenescului (care sub aspect temporal este o „transcedere a timpului cotidian către un nou ritm, ... un alt nivel cosmic”), o chemare spre înălțimi, după ce Hyperion intuiește neputința dar și nefirescul coborârii sale. Fin cunoscător al picturii, autorul insistă asupra modului în care Eminescu a folosit culoarea pentru a sugera toate aceste tensiuni: albastru-galben („păr de aur moale/vănat giulgi”), alb-negru (contrast dramatic dintre „negrul giulgi - marmoreele brață”).

Zborul *Luceafărului* spre demiurg, spre „adâncurile cele mai insondabile ale conștiinței sale de făptură superioară” este văzut în contrast cu spațiul „liliputan” al pajului, pasaj minor în cadrul poemului, moment de pauză dar și de suspans în jocul tensionat al dorințelor ce dirijează celelalte două spații. Balansul Cătălinei între atracția pentru condiția sa muritoare și cea superioară a astrului creează un spațiu ambiguu care subliniază sfâșierea ființei omenesti între cele două niveluri ontologice. În fine, zborul *Luceafărului* spre demiurg este, în viziunea autorului „spațiul cel mai dinamic din câte au fost zugrăvite în poezia universală” și „metafora plastică a *dorului* unei ființe superioare” și marchează distincția și imposibila osmoză dintre teluric și ceresc.

În următorul eseu al cărții, transvaluarea hyperionică a temporalității, George Popa este preocupat de drama timpului exprimată în poemul „Luceafărul”. Autorul ne invită la o analiză mai subtilă a dihotomiilor contingent-absolut, realitate-idealitate, pământesc-ceresc, imanent-transcendent, efemer-etern etc. ce stau la baza interpretării filosofice a creației lui Eminescu.

Finitudinea lumii omenesti („cercul strâmt) versus „cereștii” (entitățile astrale nemuritoare dar și nefericite) formează, fără îndoială, antitetica poemului „Luceafărul”. George Popa „cântărește” cele două temporalități - umană și astrală - în economia poemului și vorbește despre „densi-

ficarea timpului” în două sensuri: acela al transformării sale în prezent etern și în folosirea de către Hyperion a temporalității omenești în scopul integrării în noua lume. Primul sens este evident, în viziunea autorului, în întâlnirea dintre Cătălina și Hyperion dar și în secvența finală în care Cătălina răspunde pajului). Cel de-al doilea este dat de dedublarea lui Hyperion, de sustragerea sa din eternitate și de intrarea în temporalitatea umană, pentru a participa la „viața universală, la iubire”, cu asumarea riscului pierderii nemuririi. George Popa interpretează magistral această dedublare ca schimbare a unui „nonconținut etern pentru un conținut pământesc dar extatic, concentrând într-însul o veșnicie multicoloră, de valoare diferită, dacă nu „superioară”, unei monotone, incolore veșnicii orizontale”.

Autorul ne invită să reflectăm asupra ideii de „impas al temporalității” la nivel conceptual sau ontologic în poemul „Luceafărul”. Pe de o parte, ar putea fi un impas datorat modului european de percepere a timpului ca o curgere heraclitiană, ireversibilă și, pe de altă parte, ca un impas al timpului însuși. Din perspectivă ontologică, nici timpul uman nici cel astral nu sunt, în mod absolut, satisfăcătoare. Efemeritatea agitației existențiale a omului, chiar încărcată de bucuria iubirii, a evenimentului, a comuniunii conduce la un nonsens din perspectiva valorilor eterne. La fel se întâmplă și cu liniaritatea onticității „cereștilor” în absența afectivității, a „vieții” și a istoriei proprii.

În viziunea lui George Popa, Eminescu încearcă, pentru ieșirea din acest impas, „sintetizarea celor două forme ontologice de timp”, ieșirea dintr-o veșnicie imuabilă către una în continuă mișcare, plină de viață și de dimensiuni umane, pentru ca „increatul să se îmbogățească cu întreaga coloratură a contingentului, păstrându-și, în același timp, durata fără de moarte”.

În ciuda imposibilității concilierii celor două temporalități, a schimbării lor destinice, poemul pare că reabilitează omenescul în raport cu transcendentul, dar creează, în același timp, o stare temporală nouă, o „veșnicie de tip uman”. Noutatea pe care hermeneutul George Popa o aduce se numește „timpul mitului”, adică răspântia la care se întâlnesc cele două temporalități. Numai acolo, ne asigură autorul și numai sub cataliza poeziei, se întâmplă miracolul transformării în prezent etern a vieții omenești.

Treapta cea mai de sus a cărții profesorului George Popa „eliberarea dincolo de dincolo” ne conduce spre o perspectivă cu totul nouă în cercetarea eminescologică: dorința lui Eminescu de a reface poemul „Luceafărul”.

Este, într-adevăr, „Luceafărul” un „poem neterminat”? George Popa aduce ca argument o notă de manuscris în care poetul vorbește despre modificare poemului și despre un final mult mai ridicat, à la Giordano Bruno. Cum potrivit concepției filosofice a acestuia, zborul intelectului celor rari este fără sfârșit, sinele eminescian ar fi intenționat să transgreseze atât „focul heraclitian, teluric”, cât și cel înghețat, astral și să atingă „eliberarea ultimă” (dincolo de orice sistem ontologic, dar și de neființă).

Logica interpretării lui G. Popa se sprijină, în același timp, pe cele mai avansate date științifice privitoare la existența, dincolo de lumea știută a unei „antilumi” ceea ce marchează intrarea metafizicii în știință. Prin urmare, Eminescu, în viziunea sa, atinge totala eliberare într-un spațiu în care se întâlnește cu marile intuiții ale umanității, grație unei conștiințe extramundane. Marea dramă a vieții poetului, sfârșirea permanentă între „eul intramundan și

sinele transmundan” îi deschide calea spre „transposibil”, spre acel „ne-unde” în care „Sinele se redă lui însuși”.

Poemul „Lume și geniu” semnat de George Popa și inclus în volum este o continuare imaginară a Luceafărului, în aceeași metrică. Pornind de la definiția geniului din „Povestea magului călător în stele” (entitate străină într-o lume străină) și de la ideea lui Giordano Bruno despre geniu ca „gând pur”, ca intelect în perpetuu zbor spre eliberare metafizică, autorul imaginează un dialog între Hyperion și Demiurg al cărui mesaj original este acela al existenței unei legi implacabile care scapă și creatorului și care stă la baza unei lumi perisabile. Zborului fără oprire al intelectului „eroic” al geniului i-ar reveni posibila eliberare. Frumusețea poemului însă nu poate fi descoperită decât prin lectură.

În eseu final, atașat ca addendum, intitulat „Luceafărul și Faust” autorul compară capodopera creației lui Goethe cu aceea a lui Eminescu. Izvoarele de inspirație (o legendă germană și basmul lui Kunisch), axiologia, sensul iubirii, focul și aspectul religios sunt avute în vedere în acest demers. Chiar dacă legendarul doctor Faust e „salvat” de Goethe de la infern după săvârșirea unor fapte bune, ideea de păcat în sens nelimitat este constant legată de natura umană. În poemul eminescian, prevalează ideea definirii geniului și a destinului său.

Sub aspectul structurii, autorul identifică în „Faust” o operă barocă, supraabundentă, axată pe triada experiențelor eului uman (aspirația spre iubire, spre frumusețe și putere) și „Luceafărul”, pe de altă parte, ca operă comparabilă cu o tragedie antică, solemnă, fără digresiuni și efecte secundare.

Din punct de vedere axiologic, purității spiritului hyperionic i se contrapune destinul „titanic” al lui Faust, însoțit de diversele forme ale păcatului creștin.

Iubirea carnală versus iubirea „cosmică” din cele două opere reflectă, în final, și aspectele religioase: omul adamic al lui Goethe, care, deși îl neagă pe Dumnezeu, va fi mântuit, urmând logica creștină, pe când în „Luceafărul”, în absența unor apeluri religioase, e vorba despre drama creației, despre sacralitatea iubirii ca „energie cosmică de refacere a Unului”.

Prin forța argumentului, a textului, prin trimiteri la creația universală autorul ne conduce către aceeași concluzie în ce privește capodopera eminesciană: de transcendență spirituală, de transtemporal, spre deosebire de Faust care a cucerit intratemporalitatea...

„Luceafărul. Treptele spiritului hyperionic”: o carte care, cu siguranță, va deveni un reper în cercetarea eminescologică. O carte care surprinde prin noutate. Sintagmele absolut originale „spiritul hyperionic”, „timp mitic”, „eliberarea dincolo de dincolo”, identificarea arheului eminescian, ideea originală privind convertirea în spații lăuntrice a lumii din afară, ideea poemului neterminat, continuarea imaginară, în metrica „Luceafărului” a unui dialog filosofic sunt dovezile unei profunde înțelegeri și interpretări a operei eminesciene pe care George Popa o plasează încă o dată în nemurire, redându-i-ne-o.

AURORA ȘTEF

[1] George Popa, LUCEAFARUL. Treptele spiritului hyperionic, Editura ARHIP ART, Sibiu, 2010.

[2] Autor al volumelor: *Spațiul poetic eminescian*, Junimea, 1982, *Prezentul etern eminescian*, Junimea, 1989, *Spiritul hyperionic sau sublimul eminescian*, Universitas XXL, 2003, *Libertatea metafizică eminesciană*, Timpul, 2005, deschideri metafizice în lirica eminesciană, *Floare albastră*, 2007, *Eminescu sau dincolo de absolut*, Princeps, 2010.

Resurecția poemului

Scrise în metru clasic sau dirijate de un ritm interior, versurile volumului *Poemul Phoenix*, apărut la Editura Nico, Tg. Mureș, în colecția Scriitori „Cetățeni de onoare ai Sărmașului” 2010, sunt, așa cum subtil sugerează titlul, sublimări ale liricii anterioare ale lui Nicolae Băciuț, ridicări în rang ale unor motive literare obsesive: fereastra, zidul sau originalul gerunziu *singurând*. Cu un discurs aproape incantatoriu (*Sărmaș*), vibrând în interogații retorice religioase (*Unde*), căutând să definească nedefinitul în poeme – aforism (*Lacrima*), poetul se deschide în fața lectorului ca într-o psihanalitică încercare de recuperare a sinelui răsfirat prin lume într-o poezie ce devine reflexivă tocmai prin introducerea autoreferențialității (*Cine sunt eu?*), prin continua căutare a identității pierdute (*Copacul din casă*, *Apă fără prund*) sau transformate în alteritate (*Câmp de maci*).

Datate și localizate cu acuratețe, poemele ce aparțin ultimilor cinci ani de frământări poetice (excepție face primul text, datat 29 noiembrie 2000), reconstituie, pe o hartă imaginară, peregrinările autorului: de la Sărmașu, București, Sinaia, Bazna, Toplița, Pănade, Blaj sau Cluj-Napoca, la Passau, Chișinău, Bonn sau Nürnberg, ce devin puncte de reper ce permit configurarea unei hărți a sentimentelor lovite de maladia incurabilă a temporalității, un jurnal al existenței sinusoidale a autorului. E, de fapt, o oscilație între plus-minus iubire, plus-minus credință, plus-minus dorință de a domina timpul sau de a accepta dominația acestuia.

Ars poetica, lirică religioasă, erotică, a temporalității tributare anotimpurilor, a acvaticului sau a thanatosului, creația lui Nicolae Băciuț e, prin multiplicarea infinită a asonanțelor din texte sau a unor armonii (de ce nu?) transcendente: sufletul poetului - sufletul lectorului, o polifonie a sentimentelor grave, dar și a celor ce trădează natura umană a unui poet născut sub fericitul semn al zodiei lui Pan. Metaforele care ascund neliniștea profundă a eului liric sunt subtil sugerate prin două sintagme centrale ale volumului „anotimp rățacit” (*Furtuni*)- *Anotimp pierdut*: „**Unde sunt,/ ce anotimp/ mă încape în sămânță,/mă ia-n ramură și fruct, /să-i fiu lacrimii ființă?**”

Par să subjughe volumul poemele care au, vizibil sau în subsidiar, element de referință timpului/ano-timpul. Stări, pretexte sau inedite moduri de corporalizare a iubitei, anotimpurile existenței poetice sugerează, paradoxal, atemporalitatea. Cu nenumărate fețe, timpul e dorință de uitare sau îndepărtare în *Odată ca niciodată*: „**odată erai cer,/dar nu-mi aduc aminte**”, e univers compensatoriu: „**Vino, primăvară,/nu te amâna,/eu sunt altă vară/pentru toamna ta**” (*Vino, primăvară*), e pictural, amintind de Pillat, în *Toamnă-n vii*. Configurând liric anotimpurile, poetul descoperă o paradoxală dimensiune a temporalității: spațialitatea. Iarna, vara, primăvara sau toamna sunt veritabile toposuri în care ființează poetul, acest „om subt anotimpuri”.

Diferite ca temă și tonalitate, dar având ca motiv central „iarna”, poemele *Singurând*, *Iarnă-n vară* și *Încă o vară*

conțin cheia care permite interpretarea celor două cupluri simbolice, eu liric-iubită, iarna-vara, ca amprente ale apolinicului și ale dionisiacului: „**Încă o vară/ pentru iarna noastră/ înc-o zăpadă/ pentru nisipu-ncins**”, „**ca iernii mele să-i fii vară**”. Gerunziu *Singurând* (ce dă titlu unui volum anterior al poetului), dincolo de muzicalitate și de ideea de perpetuum, e un superlativ construit cu ingeniozitate, amintind de cunoscutul vers bacovian : „singur, singur, singur”. În *Abandon, Iarna fără pleoape, Sfârșit de anotimp, Vamă albă*, iarna e schițată în metafore personificatoare, oferindu-i-se cu generozitatea haina umanului: „**mi-e iarna/ultima mireasă**”, „**iarna aceasta face riduri**”, „**iarna rămâne/fără de pleoape**”, „**Ninsoare bună, strânge-mă-n brațe/până când polii sunt la ecuator**”. Simbioza om - anotimp e când vizualizată „zăpadă pe lacrimi/lacrimi pe zăpadă” (*Moștenire*), când sugerată „**e încă iarnă/și la tine frig**”, când asumată: „**Sunt iarnă/ ești zăpada mea/din anotimpul/care ne-o urma**” (*E încă iarnă*) într-un poem al

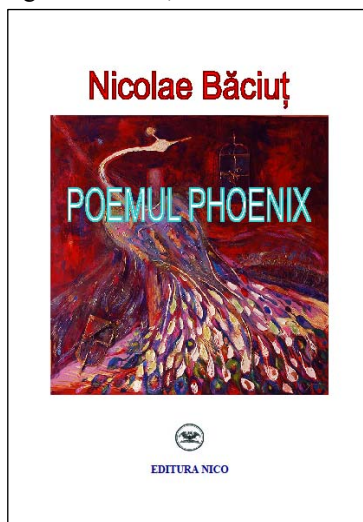
contrastelor, al negațiilor, al absenței: „**e încă iarnă**”, „**nu-i anotimp**”, „**niciun zid**”, „**nu-i nici un cer**”, „**nici tu nu ești**”.

Cuprinzându-i ființa, ca o iubită, vara e o explozie a senzorialității dionisiace, a vitalității care-i exacerbează simțurile: „**Miroase a vară,/până la nisip/aerul e ghilolină -/miroase a tine,/până la rugină**” (*Tărmuri*). Sub regimul sinesteziei e și poemul *Iarbă cu mirosul tău* în care e remarcabilă viziunea panteistă : „**Iarba se lipește de tine ca o ie,/Miroase a rouă și a pământ**”, „**Iarba crește la tine pe umeri,/ Miroase a poduri pe care mai trec**”.

Prezentă în două texte diametral opuse ca tip de lirism, toamna are reverberații pillatiene (*Toamnă-n vii*) sau postbacoviene, toamnă a diluviului exacerbat, disipat în ființă: „**Mă-ngrop în ploi,/ mă-ngrop în toamnă,/ prin pori o să-mi răsară nori -/ voi fi o arcă fără ape,/ din carne-o să-mi răsară flori**.” (*Nori de lacrimi*).

Poemele care valorifică motivul primăverii rețin atenția nu doar prin transfigurarea, deja obișnuită, a iubitei în anotimp sau în superba metaforă „pleoapă în primăvară”, ci prin metamorfozarea temporalității: *Pleoapă în primăvară*, *Numele primăverii* sau *Vino, primăvară* înlocuiesc uzitatul, suveranul prezent cu forme ale indicativului trecut (imperfect, perfect simplu sau perfect compus) sau viitor, cu imperativul sau conjunctivul, aproape inexistente în celelalte texte: „**Așteptam să se facă seară,/ așteptam peste tot să fii tu,/ așteptam să se facă primăvară/în zăpada/ce nu ne-ncăpu**”, „**de nu va veni/niciodată/ primăvara,/ voi continua s-o aștept,/ până când ninsoarea/ va fi seară,/ cu numele tău, primăvară!**”.

Poemele erotice se remarcă printr-o cuminenție juvenilă ce poate fi explicată prin înțelegerea superioară a iubirii, prin spaima celui care încă resimte pedeapsa păcatului primordial. Nu-i mai rămâne decât să-și clădească o iubire în definiții, ca pe-o Ană. Dacă în poemele *Somn*, *Între maluri* și *Fereastra de lacrimi*, e abia sugerată o posibilă apropiere, aproape irelevantă prin plasarea în planul oniric sau prin distanța impusă chiar prin titlu, în *Colț de stea*, *Ea, Iarbă cu mirosul tău*, *Lacrimă de cer*, *Pleoapă în*

primăvară, poetul încearcă o reconstruire a iubitei din imagini spiritualizate: ipostaza feminină e „lumină în ferești”, „duminică-ntr-o luni”, „raiul care vine/când e iadul n sărbătoare”, amintind de poemele blagiene. Prezență imaterială „Ea nici nu are trup/și parcă e de fum”, atemporală „ea parcă este ieri, ea parcă e acum”, iubita e o himerică ipostază lirică, avatar al Evei, simbol al mitului eternului feminin. Invadându-i universul, suprapunându-se vieții sau morții, dominând timpul, ea devine existență sublimă prin luciferica identificare cu Dumnezeu: „**Ea parcă-i tu,/ Ea parcă-s eu,/Cu ea viața-mi începu,/ De parcă-i Dumnezeu.**”

Scrise în registru popular, cu accente baladești sau apropiate prin fior de doină, poemele *Colț de stea*, *Descântec* și *Cuib de cuc* utilizează repetiția ca pe un potențator al imaginii artistice sau al sentimentului: „**Nu mă duc,/ nu mă mai duc,/lasă-mi cuibul meu/de cuc,/lasă-mi/ lacrima/ în iarbă/ și nisipul,/ să mă soarbă,/ lasă-mi vara,/ lasă-mi toamna,/ să-nverzească-n iarnă/ Doamna**”, „**Pasăre din colivie,/ Lasă-mi zborul numai mie,/Lasă-mi vântul/ Lasă-mi marea,/ Dă-mi cuvântul/ Lasă-mi zarea**”. Aceeași potențare se realizează fonic în poemul *Christ*, printr-un joc în care poetul implica titlul și primul vers: Christ – „Sunt trist”.

Efecte sonore se regăsesc și în poemele care valorifică motive acvaticе. Ploaia, marea (superb conturată în *Altă jumătate*), ochiul de apă, stropii devin *Lacrimă de cer*, iar mai apoi *Lacrima luminii*, *Lacrima lacrimii* sau *Umbra lacrimii*, blazoane ale universului liric.

Închinat lui Grigore Vieru, asemenea textului *Trecere*, *Lacrima lacrimii* e un poem în care, exacerbându-și voit simțurile, poetul reușește, grație suferinței, transcenderea. Moartea, pe care și-o asumă sobru, lipsit de patetism „**n-am altă moarte, /asta-i moartea mea**”, e o presimțire a apocalipsei, episodul escatologic înfiorând prin firescul cu care e îmbrăcat fiecare moment ce precede trecerea, extraordinară replică a episodului eminescian: „**Tot mai puțini, tot mai puțini,/ nici n-are cine număra,/zăpada e tot mai subțire,/nici n-o mai simt sub talpa mea,/ și cerul e tot mai aproape,/ albastrul cade pe pământ,/ cuvântul se retrage-n ape/ și lacrima ne e veșmânt./ Tot mai puțini, tot mai puțini,/pe malul Styxului vecini.**” (*Vecini*).

Psalm, rugă sau colind, poeme precum *Unde*, *Porunci*, *Rugă*, *Lerui Hristos* sau *Rohia* se remarcă prin diversitatea formulilor, a tonalității și a atmosferei. Căutarea unui Deus absconditus declanșează interogații retorice care amintesc de psalmii arghezieni : „**Unde ești, Doamne?! Nu ți-am văzut fața,/ ochiul tău nu și-a deschis pleoapa,/ cuvântul tău/ nu și-a despărțit literele/ ca o dumicătură,/ nu a despărțit viața de moarte,/ ziua de noapte,/ pe unu de șapte.**” Un crescendo al interogațiilor sfâșietoare apare în *Joia vinerii*: „**Unde ești, Doamne, cui m-ai lăsat**”, „**Care mi-e vina, unde ești, Doamne,/ cui să-i plătesc, cine mă iartă**”, „**Unde ești, Doamne, cine-mi urmează,/ lasă-mi copiii, lasă-mi iubita**”, culminând cu distihul final: „**Unde ești, Doamne, unde sunt eu –/ Cel care fără să plece sentoarce mereu !?**”. Purtând povara celor 10 porunci, poetul simte nevoia comunicării cu Dumnezeu în maniera care-i este cea mai apropiată, scrisul: „**Și m-am gândit să-ți scriu,/ de mai citești scrisori,/ să știi și despre mine/ că sunt, că nu mai sunt**” (*Porunci*). În *Rugă*, spiritul conștient de insuficiența viață, își cere eliberarea „**Am atâtea de făcut/ că nu-mi ajunge/ o viață**” Metaforele neliniștii

existențiale („**O sută de ani de război**”), a împăcării cu sine, a acceptării condiției după înțelegerea mersului lumii („**O sută de ani de pace**”) sunt împlinite prin simbolul privirii – cale spre divinitate: „**Lasă-mi privirea/ înapoi,/ca pe o urmă/ pe retine –/ să știi/ să mă întorc,/ la Tine.**”.

Frapantă e maniera în care poetul oferă unor motive profund creștine - al trădării, al vânzării, al celor doi tâlhari - conotații erotice: „**între noi/ e cineva/ care ne va vinde sentimentele,/ la preț de nimic,/ cineva va cumpăra/ păcatele noastre/ la preț de nimic**”. Departe de a fi blasfemic, poemul *Răstignire* transformă fiorul religios în fior erotic, augumentând semnificația gestului trădării.

În pofida diversității tematice și stilistice, volumul *Poemul Phoenix* e o încercare a poetului de a căuta sensul propriei existențe, al propriei renașteri prin fiecare poem, de a-și prinde esențele într-un „timp colivie” (*Sărmaș*). *Cine sunt eu?*, *Copacul din casă*, *Apă fără prund*, *În locul meu*, *Autoportret*, *Râu*, *Încă o viață*, *Curgere*, *Identitate* sau *despărțirea de trup* nu sunt altceva decât pași spre necesara resurrecție a eului liric și a celui biografic. Camuflându-și testamentul liric în spatele interogației existențiale *Cine sunt eu?*: „**Cine sunt eu,/ cine stinge lumina/ în urma mea,/ cine rupe cortina/ în fâșiile lungi/ ale nopții,/ cine preia ultimul/ cuvânt,/ ca pe o cheie,/ ca pe o ștafetă fără învingător?**”, confundându-se panteist cu „un copac din casă”, preschimbându-și trupul în râu sau despărțindu-se de trup „**Mă lepăd de trup/ca de haine uzate**”, cenzurându-și existența sau renunțând „**la cochilie**”, deși se simte condamnat la însingurare, poetul nu face decât să-și caute identitatea autentică, redefinindu-se ca „**lacrimă a lui Dumnezeu**”.

„**Ascuns /Și uitat în cuvinte**” (*Elegie mută*), poetul „**pe cuvinte pune șă**” (*Singurând*), se întreabă „**Cine adună/ în urma mea/ cuvinte neștiute încă**”, își lasă cuvântul urmașului să-l crească „**rămâne un cuvânt/ să-l crești și pentru mine,/ ca pe-un fiu/ ce nu-și găsește tată**” (*Să nu mă naști*), încearcă să definească poezia (*Definiții*), ajungând să se identifice cu propriul poem, asemenea „**profesorului de cuvinte**” care „**devine și el un poem**”, admirabilă ipostază a creatorului din *Început de alfabet*. Ars poetica sunt și textele *Poeme pierdute*, *Când pierzi*, *Poemul Phoenix*, *Taxe pe poeme*, în care sunt valorificate motive precum cel al manuscrisului pierdut sau al zborului (ce amintește de argheziana *Stihuri*). Atitudinea față de lector e ilustrată într-un emoționantul poem-confesiune *Închinare*: „**Sărut stânga, sărut dreapta/ care țin drept cruce cartea**”.

Autoreferențiale, susținând din umbră titlul *Poemul Phoenix* sunt și poemele care încheie volumul; moartea în *Nu-mi mai aduc aminte de mine* și renașterea prin poemul *Lección deschisă*, în care e simbolică reluarea imperativului „**Învață-mă**” sunt sugerate pe tot parcursul volumului prin motivele reiterate : somnul, umbra, pragul, treapta, scara, vama, timpul mort „**nu vor secundele să bată**” sau aflat într-o dublă, triplă închistare „**timpul din timp**” și „**ceas închis într-un ceas**”.

Poemul Phoenix e, pornind de la simbolicul titlu *Timpul din timp*, „**Poemul din/dintre poeme**”. Aici nu „**cerul s-a scurs în alt Olimp**”, ci poemele însele sunt Olimpul, sunt „**pline de lumină**”, căci aceasta e adevărata semnificație a toponimului.

CARMEN ARDELEAN

Să te comunici pe tine

„Nu-ți rămâne decât să te comunici pe tine în raport cu ceea ce vezi, străbați, auzi”. (Cornel Cotuțiu)

Scriitorului Cornel Cotuțiu îi place postura de publicist. Ea nu este doar un moment de respiro între scrierile sale în proză, fie nuvele, fie romane, fie antologii etc. Publicistica este pentru Cornel Cotuțiu o rație zilnică pe care o așterne pe monitorul calculatorului, hrănindu-și existența, „vitaminizându-și-o”, dându-și cu părerea sau luând atitudine față de ceea ce se petrece în realitatea românească contemporană.

Radiografia societății românești actuale se face cu o privire critică și ironică împrumutată de la Ion Luca Caragiale, constatând că „esențele maligne ale vremii sale s-au înțepenit în fibra noastră națională, sporind, evoluând doar nuanțele, detaliile”.

Nu întâmplător, profesorul Cornel Cotuțiu înlocuiește după 22 decembrie 1989 portretul lui Nicolae Ceaușescu, din cabinetul său de română, cu cel al lui Ion Luca Caragiale, propunându-le elevilor săi ca „Președinte de Onoare pe Veci al României”, pe marele dramaturg care „a bătut în cuie radiografia societății românești atât în proză, cât mai ales în dramaturgie”.

Întrucât realitatea românească prezentă oferă zi de zi un spectacol interesant și volumele de publicistică ale lui Cornel Cotuțiu sporesc numeric.

Articolele sale din cunoscuta rubrică „La noi”, din cotidianul „Răsunetul” și cele din ziarul „Mesagerul” și nu numai, constituie conținutul a două volume, cu același titlu, ultimul dintre ele apărând la editura „Eikon”(Cluj-Napoca) în 2010.

Publicistica unui prozator cunoscut este mai interesantă, mai atractivă, deoarece ea este îmbrăcată într-o haină narativă sau descriptivă care „trădează” mereu talentul autorului.

În cel de al doilea volum „La noi”, subîntitulat „adică pretutindeni”, Cornel Cotuțiu procedează antitetic, alternând expunerea aspectelor pozitive din realitatea românească cu cele negative, predominante.

Prezentului mic, întortochiat valoric și moral, publicistul îi opune chipurile unor „rebeli”, monahul de la Rohia, Nicolae Steinhardt, Anton Rațiu, colaboratorul lui Lucrețiu Pătrășcanu și Ioan Vălean, simpatizantul PNT, toți trei, deși trăitori „sub vremi” de năpastă comunistă, păstrându-și verticalitatea morală, rămânând „fortărețe” ale demnității.

După capitolul întâi, să-i zicem, de primă parte simbolică a eminescienei „Scrisoarea III”, următoarele câteva capitole sunt apropiate ca vehemență pamfletară și pornire satirică de cea de a doua parte a „Scrisorii III”. Acum radiografia realității românești contemporane este făcută fără menajamente. „În debaraua unor ani penibili de maimuțăreală democratică”, s-a clădit un „stat eşuat” în care cetățenii lui au ca deviză verbul „a fura”, mai degradant chiar și decât verbul specific epocii comuniste „a se descurca”, îndepărtat ca scop de cel „a răzbi”, reper

comportamental pentru perioada interbelică. Constituția a ajuns un fel de „hârtie igienică”, „mama demagogilor e tot timpul gravidă”, au apărut struțocămilele politice, gen C.V.Tudor și G. Becali, iar din „confortul minorităților printre măslinile mioritice” se nasc monștri în „putreda ciosvântă iredentistă numită autonomie”. Încântătoare este expunerea de motive a pamfletului „De ce eu îl iubesc pe C.V.Tudor”. Eliminând din „haznaua cu adulări” a lui C.V.

Tudor numele celor doi Ceaușești, creațiile lui imnice sunt un fel de autoelogiu, o expunere deșănțată a „egolatriei bolnave” a „tribunului”.

Nepăsarea contemporanilor față de memoria eroilor din decembrie 1989 este sugerată de descrierea spațiului unde cei care au îndrăznit atunci, au fost uciși („Eroi, ați muri din nou?”). Prezentarea topografiei unor străzi din Sibiu („La Sibiu, între Sofocle și igrasie”) este înviorată de evocarea unor personalități scriitoricești care și-au purtat pe aici pașii sau a unor instituții culturale care și-au avut sediile în acele locuri.

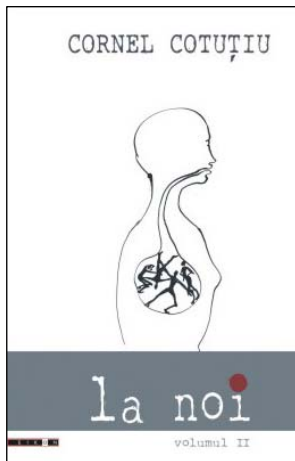
Se propune și un fel de igienă lingvistică. Cuvintele „obosite”: „deosebit”, „omagiu”, „tovarăș”, „patrie”, „partiotism” etc., din cauza utilizării lor nefirești în timpul comunismului sunt programate spre odihnă de ierbar, „așteptând o vreme românească în care rănilor trecutului bolșevic se vor fi uitat”.

Publicistul are de multe ori „reacții de arici” în fața tendințelor inevitabile ale globalizării, a modelor împrumutate și acceptate fără discernământ de către compatrioții săi: halloween-ul, invazia de cuvinte anglo-americe care „alimentează pofta de snobism, cosmopolitism și jargon a parveniților peste noapte și a tineretului bramburit”. Apar și semne revigorante. În Basarabia „se renunță la prenume slave”, în favoarea celor de origine latină.

Reforma învățământului românesc înseamnă mai mult o maimuțăreală terminologică și de noi practici pedagogice, o „încarcerare în dosare inutile” a unei mari cantități de hârtogăreală. Cornel Cotuțiu așează sub formă de versuri „actele” doveditoare ale unei comisii metodice dintr-o școală („Versuri libere pentru încarcerarea din dosarele inutile”). Citind „poezia” lui Cornel Cotuțiu, mai că o cred pe o directoare de școală care îmi mărturisea că, atunci când termină de elaborat câte o masivă tranșă de „hârtii doveditoare”, pe care i le solicită inspectoratul școlar, simte că are orgasm.

„Decorului de mucava al neputinței, imposturii, mediocrității, lenei, ipocriziei, falsității, demagogiei cronice care cangrenează România contemporană”, publicistul îi opune dăruirea până la sacrificiu a măicuțelor de la Casa „Sf. Iosif” din Odorheiu Secuiesc sau se retrage ca un romantic la Anieș, la „întâlnirea cu aerul”, cu sinceritatea și bunătatea oamenilor simpli de aici. Secvențele de pastel („Printre miresele toamnei”) invadează acum publicistica lui. Hiperbolizarea olfactivă este descrisă cu grandilocvență: „Peste Ardeal și Moldova aerul e îngreunat în zilele acestea de capcanele olfactive puse la cale de zacuscă”. Peregrinul prin spațiile rurale constată că „din eresuri au rămas resturi, iar din tradiții doar mirări... Folclorul a început să fie inventariat, spre muzeificare”.

Multe pagini ale volumului sunt adevărate reportaje („La Văltori”, „Drumul laptelui” etc.). Publicistica conține

uneori nararea unor întâmplări autobiografice („Între animale”), se prezintă cronici despre cărțile unor prieteni, pe unii dintre ei Cornel Cotuțiu portretizându-i admirabil: Lucian Valea, Sever Ursa, Ion Moise, Vasile Dâncu, Ioan Ilieș, Horia Bădescu, Teodor Tanco, Mircea Opriță, Icu Crăciun, Elena M. Cîmpan etc.

Abundă paginile de jurnal în care sunt descrise călătoriile sale europene sau americane. Cornel Cotuțiu este preocupat de soarta românilor din Republica Moldova, din Banatul sârbesc, din Maramureșul istoric, din Ungaria, din Canada, din SUA. Sunt aduși în prim-plan românii „de seamă” din acele locuri, perseverenți în păstrarea spiritualității românești, nu de multe ori, în condiții materiale și politice nu tocmai favorabile. Ori pe unde trece, publicistul lasă impresia că este bine documentat, dar plăcerile lui sunt „detaliile, bizareriile, mirările”. De aceea, jurnalele lui de călătorie nu plictisesc, sunt o lectură agreabilă. Nu lipsesc nici schimburile de amabilități: un interviu luat autorului de scriitoarea Doina Popa, trăitoare în SUA și Canada, prezentarea volumului „Veverița de pe Rue Noel”, de către Viorica Pop, care descifrează pertinent simbolistica titlului acestei cărți: „Prin personificare, veverița devine un alter ego al curiozității umane, o replică liniștitoare la agitația oamenilor, din diaspora în primul rând”.

Chiar și atunci când textul publicistic pare a nu fi interesant, Cornel Cotuțiu îl reanimă prin tehnica „finalului salvator”, articolul în cauză se autoiluminează, capătă un sens neașteptat („Deci, Marko Bela, ciocu mic”, „Despre Iulia”, „Cactusul meloman”).

Prozatorul este conștient că „ziaristul e formator de opinie”, adoră acest statut. Mi se pare nedrept cu năsăudenii pe care îi consideră puțin inventivi în texte narative sau poetice, alimentându-se dintr-un trecut literar și cultural efervescent.

În cazul refuzului înmormântării poetului Ioan Alexandru la Rohia („Am strania impresie că s-a săvârșit un fapt împotriva firii, a evidenței”), motivările propuse trec pe lângă scopul „ascuns” al hotărârii, aceea de a mai întări argumentarea neretrocedării mănăstirii Nicula, greco-catolicilor, proprietarii ei de drept.

Aprecierea activității de îndrumător teatral a trupei pe care o conduce profesoara Camelia Toma pare a fi o mică prefață la descrierea unei repetiții a unei piese de teatru montate de regizorul Andrei Șerban la Cluj-Napoca („Între macabru, obscen, și imposibilul limitei”), după noi cel mai reușit text al acestui volum de publicistică.

Fără să vrei, parcurgând paginile cărții, selectezi ziceri, sintagme, spuse, specifice lui Cornel Cotuțiu. Ele te încântă, „trădează” sintetic talentul scriitoricesc al celui care le-a scris: „una bucată maior”, „arșiță hormonală”, „avortoni xeroxați”, „edituri asmatică”, „indigestii corticale”, „nu are în tolbă decât liceul” „critică de damigeană”, „cronică de căprărie”, „fardul lingvistic”, „cisterna cu fecale innice” etc.

Textele lui Cornel Cotuțiu nu îți dau impresia că autorul lor aspiră la postura unui pedagog național căruia îi place să dea lecții tuturor. Articolele sale sunt o amabilă invitație pe aleea unor altor puncte de vedere, pe care le accepți sau nu, dar despre care nu poți spune că te-au plictisit.

ION RADU ZĂGREANU

Convorbiri despre valori

Ce se întâmplă cu valorile?

Este problema - cheie pe care o discută Raia Rogac în volumul de față, născut atât în intimitatea liniștitoare a bibliotecii, cât și în vâltoarea vieții dinafară – gravă, dramatică, colorat-existențială.

Personalități de seamă ale culturii din întreg spațiul românesc – or, acesta e cu frontiere mișcătoare – răspund, se îngrijorează, se distrag pe o clipă de la problemele cotidiene, de rutină, se cufundă în amintiri într-o retrospectivă biografico-documentară, își pun ei înșiși întrebări. Obiectivul numărul unu al dialogurilor este destinul valorilor într-o lume agitată, pusă, așa cum spune sociologul George Ritzer, sub semnul standardelor, canoanelor, modelelor, arhetipurilor.

Raia Rogac nu doar angajează în dialog spre a afla modul în care cei interogați gândesc statutul culturii și omului de cultură, ci spre a portretiza, a le fixa prezența lor sensibilă în contextul valorilor care se creează prin destin, lucrarea divină a inspirației, dar și prin lupta de zi cu zi împotriva obstacolelor, mentalității vechi, dezinteresului persoanelor sus-puse, opacității celor insensibili la bunurile spirituale.

Găsim adevărate spovedanii, profesii de credință, formulări de principii etice și estetice, *vademecum-uri* transcrise publicistic, atitudini justițiare (Ion Ungureanu, bunăoară, e convins că „numai spunând și afirmând adevărul, putem vedea lumina la capătul tunelului”).

Într-un cuvânt, Raia Rogac ne ajută să cunoaștem cu mult mai multe lucruri și din interior, din chiar forul lor sufletec, din „tainele” inimii, dar și din cele ale cugetului, despre oamenii de cultură – scriitori, pictori, cântăreți, profesori, editori etc.

Preocuparea ei pasionată pentru valori și pentru mai buna cunoaștere a celor care le creează este salutabilă și demnă de atenție, căci prin valori se va salva lumea.

Acad. MIHAI CIMPOI

(Raia Rogac, *Punți de suflet*, Editura Nico, 2011, în curs de apariție)

Pe urmele clasicilor?

Desigur că imaginea idilică și edulcorantă a țaranului român care „încai zburdă pe la sate”, nu mai este de multă vreme „un trend” care să-i ispitească cu adevărat pe scriitorii de astăzi. Ce să mai scrii astăzi pe urmele adânci, ca brazdele bine întoarse primăvara, lăsate de scriitorii care au acoperit o largă paletă de culori și nuanțe în zugrăvirea lumii satului românesc? Parcă nici moda de a-i prezenta în mod „mizerabilist” pe toți românii (sic), deci și pe țărani – vezi,

Doamne, fermierii – de astăzi, nu mai pare o ispită dintre cele mai... ispititoare. Pentru că țărani zilelor noastre par a fi purtătorii tuturor relelor lumii, încât te și întrebi unde ar mai găsi acum L. Blaga „spațiul mioritic” și unde ar mai vedea el „eternitatea” satului nostru. Lumea rurală s-a dezbărat iremediabil (și inevitabil?) de trăsăturile care știam noi că o caracterizau cândva. Se pare ne este foarte greu, dacă nu chiar imposibil, să acceptăm că sub ochii noștri se creează, zi de zi, un alt fel de folclor (manelizat, Doamne, iartă-ne!), o altă civilizație populară românească (una eminentamente în blugi și adidași, cu Nissanul în grajd în locul Joianei!). Sigur că această nouă (sic) civilizație populară nu va mai avea prea multe din trăsăturile celei vechi, ale arhicunoscutei civilizații populare românești oglindită cândva în studii monografice (vezi școala lui D. Gusti), în colecții de folclor (de la V. Alecsandri până la... *Calendarul* lui D. Lugal!) și, nu în ultimul rând în literatură (de la Anton Pan și Duiliu Zamfirescu până la L. Rebreanu și M. Preda). Unde mai este astăzi costumele populare autentice? Pe scenele mari și mici se perindă tot felul de „manechine” îmbrăcate în scilpicieri și culori dintre cele mai trăsute și la care nu s-au gândit niciodată țaranul român de altă dată. Dar nu putem face nimic împotriva unui curent aproape ideologic, căruia i se supun toți românii (?): profunzimea țaranului nostru, invocată de atâți cărturari români, trebuie, musai, să fie înlocuită cu expunerea, cu eschibiția, cu decorativul, cu kitschul în ultimă instanță (pentru puriști de bună seamă!). Oare nu acesta este folclorul, civilizația satului românesc ce va să fie azi-măine? Aceasta se creează, se naște sub ochii noștri. Că vrem, că nu vrem. Pe nevăzute și pe negândite aproape. Și-atunci cum să rămână literatura (tocmai ea!?) surdă și oarbă la chemările de sirenă ale acestei lumi „noi”.

Țaranul a fost, fără doar și poate, un subiect abordabil pentru mai toți scriitorii români, scriitorii din toate generațiile care s-au perindat în sus și-n jos prin canonul literaturii noastre tinere. Au făcut-o pentru că, cei mai mulți, proveneau tocmai din această lume, pentru că o știau și chiar o înțelegeau. Și ce putea fi mai lesne de trecut pe hârtie ca „dramele” din lumea ce le aparține sau le aparținuse cândva, suferințe la care se raportau, de care nu se puteau despărți niciodată. Dar îndărătul acestei aparente facilități a subiectului, țaranul român rămâne cel mai sigur motiv, cea mai bună rețetă ca să eșuezi. Estetic, *pour la bonne bouche*. Acolo unde unii scriitori au dat doar crochiuri, uneori

pastelate, ale adevăratului țaran român (G. Coșbuc, I. Slavici, D. Zamfirescu, I. Agârbiceanu, Pavel Dan și alții ca ei de ex.), acolo unde puțini au reușit cu adevărat, creând chiar un „canon” estetic al genului (L. Rebreanu, M. Preda),

a te întoarce la această lume poate fi o adevărată sinucidere literară (chiar și atunci când, din varii motive, tu mai aparții acestei lumi). Canonul de care vorbeam pare să-i oblige pe scriitorii care abordează satul nostru la adevărate poncife, tocmai din dorința de a-l urma cu orice chip. Rezultă un țaran care trăiește prin... delegație. Totalmente desprins de o lume reală căreia el îi aparține, personajul acesta nu are nimic cu lumea satului. Iar ca model

de literatură *fantasy* nu se susține decât dacă urmărim să realizăm, cu orice preț, un hibrid rizibil și penibil. Dacă încercăm *altceva*, evitând deci canonul, avem toate șansele să intrăm într-o fundătură greu de definit și de descris. Dar, și dacă reușim...

Un scriitor care se apropie de reușită în acest gen de literatură pare a fi Alexa Gavril Bâle, cu volumul său de proză scurtă *9 povestiri și alte vise*, Editura Grinta, Cluj Napoca, f.a.(noi bănuim a fi 2010). Autorul a mai publicat alte două volume de proză – pe lângă cele trei de poezie –, dar cum nu le avem la îndemână, nu ne putem pronunța asupra unei/unor trăsături definitorii pentru arta sa prozastică în timp și spațiu tipografic. Așa încât și dumneavoastră va trebui să vă mulțumiți cu prezentarea acestui volum, iar dacă ea vă va trezi interesul față de arta autorului, puteți încerca să dați de el în comuna Dănești, Maramureș.

Dacă titlul pare... comercial (sic), pentru noi el este enigmatic, ca să nu spunem că este inadecvat conținutului cuprins acolo între coperte. Dar cum nu e prima carte din această țară care are un titlu... în dodii (și noi am practicat chestia asta și zău dacă ne place ce-a ieșit!), trebuie s-o acceptăm ca atare. Sau să fie aici un (sub)înțeles atât de bine ascuns și care să ne fi scăpat? Asta pentru că în cuprinsul cărții sunt... cuprinse douăsprezece povestiri/proze! Dar aceasta nu-i un bai de luat în seamă! Dacă pe coperta IV poetul Ion Mureșan scrie că în aceste povestiri regăsim „un prozator din rasa maramureșenilor”, iată cum ne și găsim în plin... canon! (lăsând la o parte faptul, nesensizat – pe bună dreptate – de poet în cele doar câteva rânduri, că acei scriitori cu care-l compară pe Bâle aparțin unor reușite stilistice și tematice absolut diferite de cele ale autorului aici discutat). Că, așa cum se petrec lucrurile cu destui confrăți de certă valoare, avem și aici a face cu o cădere „pe alături de atenția critică”. Și aici îi dăm deplină dreptate poetului Mureșan, pentru că Bâle este un prozator autentic și inconfundabil. Or, numai aceste două trăsături ale scrisului său dacă le putem dovedi, deja avem a face cu un scriitor de luat în seamă de cititori, ba chiar și de critica literată. Și noi credem, din capul locului, că și unii și alții nu ar avea nimic de pierdut dacă ar lua în mână și ar citi cartea aceasta.

Cum scrie Al. Gv. Bâle? Din capul locului trebuie să spunem că aici avem a face cu o mână sigură de scriitor, de scriitor care știe ce vrea și cum vrea să scrie (micile scăpări

stilistice din unele propoziții sunt scuzabile, deși impardonabile). În fapt, stilul lui Bâle este perfect – nu ne ferim de termen – adecvat lumii satului, țăranilor de ieri și de astăzi. Fraza, ce spun eu fraza, că el scrie aproape exclusiv propoziții, este scurtă, rece, impersonală, colțuroasă așijderea lumii pe care o descrie. Deși, acestă-chichirezul!, fiecare pagină este plină de metafore și comparații absolut... poetice. Iar contrastul dintre lumea descrisă cu duritatea unui sculptor de cruci, adică lumea așazis vie și lumea din jur, surprinsă, chiar și atunci când ea pare a se mânia pe oameni, autorul o face cu o finețe de aurar, este cea mai reușită parte a artei sale scripturale. Pentru degustare câteva mostre: „tăcerea cenușie ascundea amănuntele vieții”, „foamea era mai crudă decât gloanțele și bombele”, „zăpezile târzii, curate, spală gândurile”, „găini harnice râcăie petele fără zăpadă din cimitir”, „gândurile târcoleau”, „vineri și sâmbătă s-a gândit mult”, „brumele ardeau creștetul otăvilor”, „pustiul țiuie pe horn”, „fierăria zdrăngănea să se urnească”, „orizontul părea un perete mângălit de un zugrav beat” etc.

Cum e țăranul lui Bâle? E un om necăjit, apăsător de vreme, fie că este vorba de vremea comunistă, cel mai adesea zugrăvită aici de autor, fie de vremurile noastre de astăzi. Sărac, dar mândru, alcoolic, dar muncind până când dă în brânci pentru te miri ce câștig, doar că, fără mari efuziuni romantice, el își caută liniștea și ocrotirea în natura din jur. E drept că el nu idilizează această natură, dar îi conferă puteri magice, răstălmăcind-o tocmai în acest sens, spre crearea de eresuri care să dăinuie și după moartea lui (vezi bătrânul vânător de vulturi imaginari sau șarpele, care în ordinea firească a demistificării la care omul recurge ca la o a doua sa natură, pentru a se apăra de lumea mirabilă pe care tocmai el a creat-o, devine un biet câine de pripas etc). Dar Bâle nu se lasă furat de aceste posibile căi de evadare din lumea ternă, cotidian apăsătoare, vreme care-l umilește și-l apasă inexorabil pe om. Ar fi un subiect parcă prea la îndemână pentru el. Frângând fraza în scurte propoziții, refuzând explicațiile faptelor omenești ce le descrie, refuzând descrierile inutile, autorul găsește tocmai în acest stil direct și simplu calea de a ni-l apropia pe țăranul său. Această sincopare a frazei contrastează frapant cu liniștea, cu aparenta nemișcare a lucrurilor și a destinelor la care el ne trimite mereu și mereu în scurtele fragmente ale cărții (tehnica *puzzle* să trăiască!). Și tocmai de aici se vede prăpastia dintre ideal și tern, banalul din care este făcută viața, chiar viața noastră. Așa că nu ne mai miră nimic – de fapt nici pe consătenii lui nu-i miră – din comportarea bătrânului care vrea să-și încheie viața împletind cel mai mare coș din nuiiele văzute vreodată de cineva la ei în sat. Această creație sisifică este aseasonată cu rememorarea tuturor lucrurilor, faptelor și oamenilor care i-au umplut viața bătrânului. Pentru că în lumea lui Bâle nu se întâmplă, aparent, nimic. Nimic spectaculos. Viețile oamenilor se târăsc precum vitele ostenite sau prea bătrâne către un final știut și care nu mai surprinde pe nimeni. Povestirile par a nu avea conflict și nici o anume finalitate.

Cât despre morală lor, ea rezultă doar în subsidiarul fiecărei fapte omenești, fără însă a fi o treabă căutată cu orice chip de autor. Autorul se mulțumește doar cu conflictul interior al fiecărui personaj. Și chestii de acest fel sunt peste măsură de multe, dar fără ca ele să obosească cititorul.

Ceea ce poate să obosească, sau chiar să-l facă pe cititor să renunțe la lectură, este limbajul. Bun cunoscător al satului maramureșean sau lăpușan, Bâle abuzează de termeni neaoși, de cuvinte ieșite de mult din uzul cotidian, chiar și din al sătenilor noștri, astăzi călători prin varii Europe. Poate că renunțând la acest limbaj s-ar pierde din farmecul prozelor, dar s-ar câștiga în alt loc (să nu uităm că o piedică în traducerea prozei românești este și acest tip de limbaj aproape intraductibil). Folosirea unor note explicative infrapaginale sau a unui dicționar la final n-ar fi fost fără folos, deși nu știu cât ar fi ajutat la păstrarea fluidității textului, a lecturii în ultimă instanță.

Despre construcția propriu-zisă a fiecărei povestiri sunt puține de spus. Dincolo de absența unui conflict major care să tulbure adânc atât personajele cât și pe cititor, dincolo de absența unui personaj anume (pe vremuri era tare la modă „personajul colectiv”, bată-l vina să-l bată!), rămâne zbaterea în gol a oamenilor pentru a supraviețui economic, religios, moral, uman în ultimă instanță. Personajele nu dau note celorlalți, nu impun precepte, nu trag concluzii filosofice adânci. Ele trăiesc, viețuiesc într-o devălmășie de trăiri și de fapte mărunte aglutinate într-o pastă groasă, unuroasă, lipicioasă și de care oamenii nu pot scăpa nici prin moarte (vezi secvența îngropăciunii femeii într-o zi de iarnă moale și umedă). Doar trecerea de la un fapt sau personaj la altele fac să se simtă ritmul ascuns al vieții acestor oameni. Aici, în această lume aproape înghețată, aproape moartă, spectaculosul nu încapă. Probabil că tocmai așa este viața celor mai mulți dintre semenii noștri, iar autorul are talentul de a ne-o arăta tocmai cum este. A-l acuza că inventează ni se pare riscant, câtă vreme autenticitatea, realismul acestor proze par desprinse dintr-un raport despre existență făcut de cineva înaintea lui Dumnezeu.

Din păcate, nici Bâle nu vrea să scape de anumite poncife literare. Cum altfel să explicăm prezența, și aici., a motivului căderii activiștilor comuniști în hăul demistificator și punitiv așa cum îl regăsim aici în inspectorul Tarabă prăbușindu-se beat între oile moarte și sfărtecate de câini și căderea secretarei de partid în buda școlii la Ioan Groșan (*Un om din est*)? La fel cum ni se par a fi și motivele privind conflictele religioase, prezența „ciripitorilor” în orice comunitate ș.a.

Ansamblul acestor proze face aici dovada sigură că ne aflăm în fața unui prozator care știe mână limba română și fraza – i-am reproșat limbajul prea doctoral atunci când el se apropie de lucruri care fac parte din meseria lui de medic veterinar sau de țăran bine școlit în ale agriculturii –, a unui scriitor care se poate impune în proză îndeosebi. Iar ca o senzație, ca o străfulgerare care m-a străpuns la finalul lecturii, aș putea zice că aici avem un adevărat roman și nu o înșiruire de proze mai mult sau mai puțin scurte. Eliminând titlurile, păstrând unitatea verbală și frazarea aspră, ruptă, ritmată și cum personajele tot revin – mai puțin în povestea despre Vuscan și minerit –, bulucindu-se în taină și pe tăcute prin faptele vieții satului, totul s-ar putea numi romanul satului românesc *for ever*. Dacă asta au grăit și au scris clasicii noștri și noi...

MARIAN NICOLAE TOMI

Tăcerea magilor

(Valentin MARICA, *Tăcerea magilor*, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2010)

Ai zice că nu se întâmplă nimic în pustiușul câmpiei! Ai zice că doar șoaptele înnăbușite ale zeului vânt își pot face auzite chemările. Până și ecoul ațipește în iarba, a căruia tandrețe clatină cerul.

Dar în câmpie se poate auzi deslușit Glasul pământului, vocea lui misterioasă și gravă. Pietrele nu stau locului, ele se mișcă după galbene licăriri de mirare, când focul ierbii ațipește la umbră.

Timpul își revendică drepturile deși pe platouri agreste el manifestă multă răbdare. Îngăduie pietrelor somnul, ierbii mirarea, oamenilor să se închipuie boabele de mărgan ale ploii, stropind obrazul brăzdat al țărânei. Până și lumina capătă alt chip, altă aură. Ea se reflectă în uimirea pietrei făcând să se nască visarea. Umbrele nu-și au locul. Plânsul e numaidecât zvântat în cuvintele care te iau pur și simplu de mână și-ți arată panerul cu pâine.

Și cum se mai nasc în câmpie zorii sub pleoape! Parcă-s de-acolo! Poezia câmpiei e neasemuită, ne asigu-ră Valentin Marica, îndemnându-ne s-o descoperim în tăcere, în adiere și în undu-irile grăului, în mranita doldora de vietăți minuscule care se hrănesc din țărâna îngrășată.

Un cetățean onorabil al acestor meleaguri, năsăudean, fiu al țărânei Sârmașului, Valentin Marica a rămas legat cu fire freactice de locurile care l-au zămislit cu câteva decenii în urmă. E martorul tuturor evenimentelor, trecându-le prin filtrul propriei sensibilități și redându-le oamenilor locului sub haină nouă. Sârmașul i-a fost la rându-i, martor credincios evoluției sale ca scriitor, ca redactor, reporter, ca om de cultură, ca păstrător al tradițiilor.

Aici, spune autorul, dimineața, lumina crapă de atâta blândețe. Oamenii au căpătat blândețea luminii: „Mă prinde de ochi înfinitul.../ Încă nu știu / să mă dezobișnuiesc de tine. / Trupul ieșit din scâncet / își desenează repaosul”. (*In nuce*).

Și tot aici, omul se apără cu o carte în mâini. Cartea îmbucură, dar poate să și doară, atunci când devine pentru om „ochiul de viață / pregătit de moarte”. (*Vadul, nicăieri...*). Nimeni nu se miră, pentru că: „Ziua cade în genunchi/ cu fața / spre murmurul apei. / Se-ntind / mâini răstignite, / din carte.../ peste tăcutul de parte, / rătăcind / printre arbori de vânt, / rătăcind / în mormânt”. (*Vadul, nicăieri... I*)

Din smocuri de iarbă, dimineața, se scutură cuvintele. Uneori cuvintele au lațul de gât și cerul e fără culoare. (*Vadul, nicăieri (II)-*), pragul se năruie și „Ochiul adumbrește strigătul / din taina Carului Mare”. (*Se năruie pragul...*)

Este ciudat cum acest poet care tinde „spre maluri care nu se surpă” simte adeseori cum i se năruie pragul. Care e pragul său? Pragul de intrare sau de ieșire, fiindcă pragul are două dimensiuni, două sensuri. Pragul de intrare în sine – năruit. Pragul de ieșire din sine – așisderea. Și omul se află suspendat, nehotărât, la jumătatea acestora. Cum să nu cauți un mal care nu se surpă? Acesta ar putea fi Cuvântul, Mâna lui Dumnezeu, ochiul care adumbrește strigătul, frunzele plutoare, trupul care se tânguie...

Mult mai curând s-ar părea că poetul stă tîntuit pe prag, la jumătatea drumului dintre intrare și ieșire. Orice pas e temerar. Nici înainte, nici înapoi. Ar putea aluneca, s-ar năruia la cea mai mică mișcare. Pereții sunt și ei plutitori precum plaurii.

Dar poetul are drept sprijinător Cuvântul. Pe el îl trimite înainte. Și doar când „Începe cuvântul să meargă/ descărcat de fluidul din stele” – poate să se avânte și el peste prag, pentru că: „Linia lui dreaptă / e magma sângerie / în tăcerea unei jertfe”. (*O altă răstignire*).

Puțini oameni sunt cei care poartă pe frunte ca o emblemă, aura sfântă a plaiului. Ea ține loc de însemn pentru oameni aleși, sortiți creației: „De-a curmezișul aducerii-aminte / tulbură chinul cuvântului” (*Statui*) – spune poetul aureolat de însemnul crucii trăgând peste geana zilei plânsul iertării. Nu e ușor să ții în echilibru perfect cumpăna dreptății. Dar, după exemplul cristic, omul întoarce și celălalt obraz, oferă și celălalt umăr pentru crucea apropielii. „Tăcerea magilor / adună zăpezi în cina nașterii / și la picioarele crucii” (*Tăcerea magilor*).

Un călător prin valea amintirilor, cu toiagul său de magnolii... El poartă cu sine în cuta odăjdiilor, „miezul de pâine / din câteva cuvinte”. (*Rostogolirea cercului*). E mult-puținul de-ajuns pentru marea trecere. De câte ori mișcă terezia cu degetul, „firul de iarbă / taie / osul nădejzii” (*Judecata de apoi*). Tremură

sub degete umbra apei. Se umple paharul cu lacrimi tremurânde în timp ce merindea-i ascunsă sub tăiș de secure. (*Judecata de apoi*). Dar cât de schimbător devine cuvântul!

Și iată, trupul femeii-simbol naște nemărginire. În râul părului ei se naște istoria. Iar în cununa de lauri de la sânul ei, bărbatul își află rugăciunea. Un trup născător de nemărginire ce scoate un sunet de harpă înainte de intrarea în înflorirea cerului.

Poetul adună relieve: rădăcinile, cununa de spini, buza fântânii, un ban ruginit, zăpada pitită-n altare, oasele albe de uitare, fășii de ceață și „singurul arbore / cu umbră / ce-a mai rămas în lume”. Dar toate acestea, cui trebuință? de vreme ce „Umărul / pe care a stat cuibul/ arde în vaier...” (*Capăt de vis*).

Truditorul nu are mâini de frământat strugurii pământului, ci doar de arătat cu mâna spre cer... (*Lângă cununa de spini*).

Doar mâna lui Dumnezeu împarte totul după dreaptă măsură. Iată ce vede poetul *Când cade curcubeul*: „Vidul are margini / peste care / se împarte ziua în iriși / mereu de altă culoare”. Măinile poetului aprind iarba în verdele rar al zăpezii din nămiaza privirii. El se așază noaptea sub sângele icoa-nei, acolo unde „somnul / se desface-n râuri” (*Fără duhul apelor*).

Mai multă umbră-n poemele lui decât lumină. Umbra tăcerilor, umbra amintirilor, umbra melcului, umbra gesturilor, umbra crucii mâinilor, prin care „trece un cerb / izgonit dintr-o dragoste” (*Cină târzie*).

Maluri surpate și umbre murmurânde... Și doar rareori, „Soarele se strecura prin malul întrebării” (*Scepticul Pyrrhon*).

În firide, stau gândurile supraetajate: „La rădăcina zidului, / copită de bour / apasă ochiul înecat în uimire. / Măinile se-ntind să ia apă / de sub călcăul / ce se-nvârte ca o rășniță / pe buza crăpată a cuibului uitat. / Se frâng cuvintele.../ Sub aripă de fluture / se tânguie mărturia sărutului”. (*Firide în octombrie*). Și peste toate acestea, câteva fulguinde tăceri care n-au învățat încă rostirea și plânsul spânzurat într-un ciulin din câmpie. Provizii de soare în târziu de noiembrie. Frigul visului devine țurture-n streșini. „Timpul / și-a pierdut degetul arătător. / Numai sub genele tale / șiroiește omătul din grâu, / când moartea fluturului de lampă / tremură / în cerc de nisip. / Răzimat / într-o / scândură căzută din cruce, / omul / numără / fulgerele cerului” (*Frigul visului*).

În pustiire, până să ningă, mor dropiile, o fântână se-ntoarce cu ochiul în jos iar gândul devine „osul deșertului”. (*Anotimpuri*). Poetul – „cumpănă...fără de fântâni” (*Osul deșertului*).

Și doar când „se imprimăvărează.../ Din pântecul tău crește ramul.” (*Cavernele ramului*).

În aburul înalt al ierbii, ramul înflorește și se răsfiră. „Numai cuvântul îi dă legănare” – spune Valentin Marica (**Anotimp în miniatură**). În laptele acestui cuvânt se regăsește poetul: „Până la os a ars lumânarea... / Sub poduri lungi de aburi, / tresărind lunii / își răsfiră salcia părului / până când / zorii / mă vor împresura / în laptele cuvântului, / regăsindu-mă / sub același edicul al ierbii.” (**Sub același edicul al ierbii**).

O altă măsură a spaimei poetice se prefigurează în umbra asfințitului în iluziile mersului în gol, când „pasul e mai mare / decât întinderea mâinii...Jocul se rupe în două”.

Pe puntea subțire dintre viață și moarte „Apa și malul își adună nămeții. / Peste creștetul lor se răsădește, / murmur, / pomul vieții.”

O nouă configurație a sinelui când picătura de mir se coace și „Ziua aceasta e fără gust de iască.../Pironit în veșnicia ta, / nu voi mai plânge în somn. / Mă naște din nou tăcerea. (**Piatra ungerii**). Boabele de grâu poartă în ele Chipul din Duh și se desfac în răspântii.

Ochiul neînduplecat consideră că vinovat e lutul și brațul cumpenei ce nu mai coboară, când „Duminica pune steaguri albe / pe gură de zori, / e loc de preamărire / în ninsori”.

Vers adânc împlântat în carnea, albă cândva, a memoriei... „Mireasmă sărată îmi înfășoară trupul. / Pământul nu mai e sterp. / Tâmpla e vie. / În braț port râul. / Prigoria își face cuibul în miere. / Acum, / turmele pot călca în iarba cea grasă / dintre cele mai netede cruci, / lăsându-și lâna de aur / peste stiletele dimineții”. (**Ziua fluturului alb**).

Poetul își rostește discursul cu jindul continuu al absenței care i s-a instalat de o vreme în suflet: „Mi-ai luat frunzele palmelor... / Cum să fiu amiază fără umbra lor? / Cum să fiu ploaie fără culcuș în suflet? / În mâinile tale, / manuscrisul despre constelația Casiopeea / se va frânge ca un aluat dospit / peste un semn al crucii. / Cheamă-mă să intru în cântecul tău, să am de unde curge în infinit.” (**Discursul la fereastră**).

El nu trebuie să-și mai caute cuvintele. Ele vin singure, se instalează peste tot umbrind tăcerile. **Revin aceleași cuvinte**: Motto: Cad orele / ca banii în mâinile orbilor / Revin aceleași cuvinte. / Cerul e o cămașă albă... / Aș putea s-o îmbrac / pentru când / voi intra în ochiul păsării. / Revin aceleași cuvinte. / Se înroșesc frunzele, / de parcă iar regele Dapix / și-ar trece sabia peste somnul lor. / Poate că acum pasărea / își începe cuib în Nirvana. / Voi putea tăia pâinea în două / înainte de răsăritul soarelui?”

Peste lumea „ingenuncheată într-o iluzie” – poetul vrea să așeze raiul „pe muchia unui cuvânt” (**Să vii**).

Revin în universul poetic râul, firul de nisip, ramul, crucea răsturnată de vânt,

păcatul original, somnul, trandafirul alb – însemnul purității, piatra, cumpăna alcătuită din mâini, motivul corăbiei și al lui Ulisse, zarea, muntele, sarea sângelui, cerul – omniprezent, rugăciunea, împreunarea mâinilor, rana, mărul, valul care se face cuvânt, cuvântul care se face val într-o continuă rostogolire, aerul care apasă umerii, gleznelor, părul de apă, tăcerea de stea, grăul, motiv al morții și al învierii, ochiul bobului de grâu, mărul căzând, aburul laptelui, mersul melcului, vidul, rugul arzând, pântecul zvâcnind, gura de fântână, cina, fructul oprit, strigătul arborelui, tremurul unei rădăcini, cununa de spini, înserarea, pasărea-liră, piatra pajurei, simbolul migdalului, singurătatea aerului, bobulele rozariului, albia de râu, umbra candeliei. Frăgezimea și vigoarea firului de iarbă care străpunge țărâna e o

temă predilectă. O altă temă e surprerea. Surparea malurilor, surprerea cărărilor, surprerea punctului cardinal, surprerea lichenilor sângelui. Mirarea este firul roșu care străbate platoul cuvintelor. Dar cel mai frecvent revine RANA și mâna-cumpănă.

„Albul mai poate fi cuvânt / între vâpăi de îndurare. / Se așază pământul la cină; / timpul murmură-n mirare. / Se face gândul prag / și mugure flământ, / în subsuoara arsă / a timpului / nătăng.” (**Minutare**).

Când se naște poemul, „stă viața / cu capul în mâini / peste cingătorile milei...” (**Anastasis**).

Versurile lui Valentin Marica au o dimensiune sacră aparte. Ele împrumută ceva din limbajul cultic, din frumusețea liturgiei cuvântului. Realismul mistic, sacral, este predominant în lirica multor poeți dar la Valentin Marica îmbracă o formă proprie. S-ar zice că scriind, oficiază un rit. „**În herbul firului de iarbă**: Batem / în lemnul verde al schitului cu rana vie / din pumnii genunchilor. / Ochii închiși / simt săgeata chivotului. / Mâinile tremură / în desprinderea lor de pe cruce... / Trec roți prin sângele inimii / spre subsuoara cu-vântului răstignit... / Strâng sub pleoapă / somnul sfinților, jinduind tăcerea icoanei. / În rama ei îmi măsoar creștetul.”

Și alt poem la fel de tulburător care invită la pioșenie: „**Innoptare** / Rugăciunea pune uitare-n cuvânt. / E veștejit irisul lumânării, / măr în deșert. / Peste ghizdul mâinilor împreunate / din turnul

schitului cad bulbi albi... / Bătăi de clopot / le vor legăna înflorirea. / Din tablele de legi de sub odăjdii, / versul acesta se va întinde / peste un basorelief al îndoielii. / Altfel, cum vom auzi bătaia ploii?”

E greu de acceptat faptul că uneori „Cuvântul nu mai duce nicăieri.” Dar aceasta se întâmplă doar într-o „**Amiază fără Iisus**”.

Cum vede poetul propria sa misiune? Iată: să te faci tu însuși cuvânt prin care să strigi, să te faci vas gol ca să poți fi umplut de miresme: „**Întâlnindu-ți slava... Puteam fi cuvântul prin care să te strig... / Puteam să fiu / păzitorul icoanei, Doamne, / mâna ce apără căldura candeliei / sau tăcerea untdelemnului... / Sunt vasul gol... / Peste ape s-a făcut curcubeu altcineva. / Prea târziu am băut vinul măslinilor. / Sunt numai țărână, / neamintindu-mi lacrima spicului.**”

La malul care nu se surpă, poetul vede cum: „**Înflorește lutul / când mâinile / îmbălsămează amintiri. / Du poezia în culcușul iepurelui... / Amurgul învinește / despuat de albușul cuvintelor.**” (**Început de țarm**).

Nimic imuabil. Până și timpul își schimbă forma în mormântul viu al trupului încorsetat ca într-o clepsidră din care sigur vor aluneca toate firele de nisip: „**Mormânt viu: În cănepiul lacrimiei / timpul își schimbă forma. / Nu mai are / deget arătător... / Moartea fluturului tremură / într-un cerc de nisip**”.

Un poem emblematic pentru întreaga lirică a acestui poet e **Pisanie**: “Coboară-ți palmele / pe frunze de acant; / vor fi punțile / pe care va aluneca gândul, / oul. / Vin melcii / să moară în mâinile mele... / Mă fac zare.”

Faptul că poetul se face zare pentru oameni, și din depărtări intră-n priviri, atât cât să le înroureze e de natură să arate profunzimea gândirii lui Valentin Marica. Zarea înseamnă și deschidere, orizont larg, spirit înalt, ascensiune, zbor, chemare, îndemn, mister, lacrimă. Zăriștea gândului se prelungește-n adâncuri, iar acolo dă lăstari drepti încolăciți pe lumină.

Cu toate arsenalurile pregătite pentru ieșirea din sine, tonul este grav, elegiac, patetic și totuși viguros, baritonal, aproape sumbru. Rareori se iluminează precum un cearcăn de noiembrie: „**Cearcăn de noiembrie** / Ultima întindere de mână / palisadă e rânii din amurg. / Peste trădarea de-o zi a luminii, / pasul tău e ornicul ce bate încet... / Întoarceți valul mâinii / înspre strigarea mărului. / Ochiul apei te lacrimizează...”

O imensă oboseală cuprinde paginile și lăncezește-n amurgul solemn, imperial. Până și apa se leapădă de val, iar „Peste umbra gândului / crucii i se desfac brațele”(Amurg) până „vine păianjenul lacrimiei / să traseze cercul...”

Foto: Nicolae Băciuț, Valentin Marica, Mihai Cimpoi, la Chișinău, 2010

Valentin Marica are meritul de a fi descoperit **Tâlcul crinului**: „În pârgul mâinii / e umbra Carului Mare / iertătoarea tăciunelui din spic / Fără somnul crinului / și legea stelei ce cade / cioplitorul în piatră / îi greșește zilei numele”.

Poetul visează (cum altfel? – toți poeții visează) – să vină o zi a ofrandei când totul va fi altfel decât până acum: „**Căutarea lacrimii**: Va cădea frunza de măr / peste aburul acestui asfințit. / Măinile de alabastru ale mulțimii / vor ridica nou-născutul, / Migdalul. / Vor arunca fărădelegea pe cer / să fie stea, / lacrima să dospească, / precum pâinea, / în toate ungherele. / Bobul scăpat din ciocul păsării / va răsări. / Firul de iarbă va tăia ispita. / Spre locul mărturisirii / se grăbește mulțimea. / Cine va mărturisi despre mine? / Cine va mărturisi / despre iarba ce arde / în miezul cuvântului / sub legănarea frunzei de măr? / Ultimul ales / aduce vârful dealului ca ofrandă”.

Peste teama omenirii poetul ridică râul și podul, cruce peste încheștarea brațelor. Dar podul poate fi alcătuit și din oameni, din mâinile lor strâns îmbrățișate a rugă. Pod de rugi peste lume... „**Latreia**: Îi dau numele de latreia / podului de peste apă / lucios ca dinții jivinelor, / încovoiat / când trece satul / cu mortul pe roți de lemn. / Râul și podul, / cruce / peste teama noastră, / peste încheștarea brațelor, / la cap cu o piatră mare și albă / pe care se înghesuie copiii / și păsările. / Se spune / că piatra aceea se va ridica la cer”.

Poetul e conștient că versurile sale nu pot schimba lumea, dar cel puțin o pot face suportabilă. El e încredințat că va veni un timp când se va naște alt cer, se va naște alt pământ, „sub pomul de turtă dulce / gliile de iarbă / sunt umerii tăi”. (**Pomul de turtă dulce**). Da, poetul poate reconstitui lumea din propriile sale cuvinte.

Poetul spune: „Sub văzul Tău, / prind iarba și polenul aerului... / Îmi intră cerul în oase / sub văzul Tău... / Acum știu unde e fructul oprit / și unde / se încarcă aripa / cu catapeteasma surășului / și unde / degetele se alungesc / să atingă miezul Golgotei.” (**Sub văzul Tău...**).

Întreagă lirica lui Valentin Marica degajă o tristețe structurală pe care o acoperă polenul aducerilor aminte. Nostalgie are ca suport pierderea, dispariția, absența, dar nu disperarea ci, împăcarea calmă cu gândul că într-o zi, va întâlni din nou persoanele scumpe într-un timp etern și într-un spațiu fără de margini. Până atunci își poartă blazonul durerii cu demnitatea omului care acceptă Voinea lui Dumnezeu.

CEZARINA ADAMESCU

DANSUL INOROGULUI

Elogiul Melanholiei

Apărută în ediție de lux la Editura «Semne», în primăvara anului 2010, cartea cu poeme domnești, pe care ne-o dăruiește poetul **Theodor Răpan**, este un mirific labirint prin care transcendența metaforei scapă din gravitatea a ceea ce am fost învățați să denumim „*timp fizic*”.

Învrăjbirea vorbelor, demolirea lor, - tot acel fastuos colorit al unui „*A fost odată ca niciodată*” - basm dublat de pojghița tot mai subțire de realitate, - cartea poartă colb de aur pe file. Povestea personalizată, mitul și ridicarea textului la rangul de Artă, - toate sunt doar detalii ale unui întreg prin care talentatul Poet umblă fără clintire, ca și cum *cotidianul* nici nu mai există.

Într-o perioadă în care literatura din colțuri diferite de lume se globalizează, se toacă și se realcătuiește într-un fel de „puzzle” metaforic, din ce în ce mai rar întâlnești poeți născuți, nu făcuți în paginile revistelor. **Theodor Răpan** ne demonstrează că a fi original este egal cu acea simplitate celebrată de cei aleși.

Poemele, în pereche, stratificate pe falii și în stiluri evident, voit diferite, stau ca domnițele din dedemulturi, în oglindă.

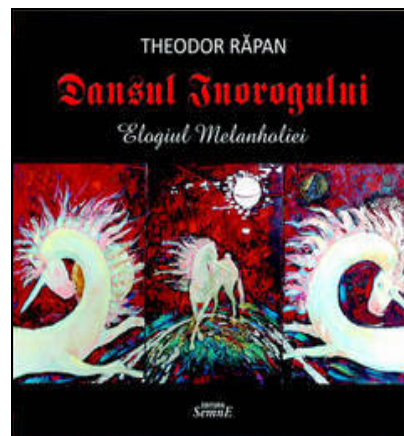
Dansul Inorogului nu este o carte care se cere citită pe peronul gării, nici în tramvai, nici când nu ai răgaz pentru clipa de taină. Este Cartea care are locul ei pe noptieră, de acolo unde o ridici și... în lumina difuză te lași dus cu mintea și inima într-o lume dispărută în spuma sidefurilor unui Răsărit prin care însuși Cantemir umblă pe vârful botinelor.

„**Cântul lui Teleor**” (Teleorman/Deliorman/ Pădurea Nebună) - text prefirat cu solzi smulși de pe cuvintele vechilor hrisoave - este un imn pentru Libertate, un exercițiu repetat dinaintea zilei în care autorul așază și Inorogul și Arlechinul în fața viitorului cărții sale. Povestea poate să înceapă!

Bine, rău, intrigă și frumusețe diafană, - paginile următoare mustesc de magie și miera vorbelor se decantează în sintagme pe care, pentru a le prinde înțelesul, trebuie să le citești o dată, de două ori, de câte ori simți că ți-e foame și sete de neînțelesuri. Eroii sunt ca și vii în codrul cel de frasin, sunt entități distincte, dar care își duc dansul laolaltă în hieroglife și arabescuri fantastice. Doar valorile umane, intangibile, rămân la locul lor, cum Soarele și Luna stau pe firmamentul Cerului fără teama de nimicnicie.

Prin Yggdrasil, codrul poemat, lupta pentru bine, frumos și pentru inima Arunei se dă pe viață și pe moarte, cavalește.

Un rătăcitor atemporal, un cheltuitor de frumuseți demult apuse - , autorul

cărții de față a plonjat în poveste, devine el însuși personaj, după cum glăsuiește: „**Pun 10 cărți din 22 toate! Porunca lor în mine mă străbate! Arcana mare sufletul cunoaște și doar lumina minții o împarte!**”

Vina de a simți plăcerea lumii este un capitol de carte de o dulce durere umană, zbaterea bărbatului îndrăgostit, între lumea reală și cea de dincolo de ceața imaginației devine o geografie a sufletului, chiar dacă uneori, **Theodor Răpan** ne plimbă pe sub un cer de stele reci.

Cu mască sau fără mască, iubirea își face jocul până la capăt! Într-un dans, ca și ritualic, prin poeme separate - sau unite între ele de ilustrația fabuloasă a **Aurorrei-Speranța Cernitu**, - **Theodor Răpan** duce firul basmului său până la capăt. Asistăm fără voie la o inițiere masculină la care participă martori, personaje mai mult sau mai puțin mitice.

Senzualitatea clipei, în care dragostea pare aproape lumească, este redată cu finețe, eleganță și în culori vioievodale.

O carte de duminică la amiază! O carte de artă și pentru care autorul, dar și ilustratorul merită toată admirația noastră!

Aruna - zeița cu degete trandafirii, Arlechinul și cărțile de tarot, cele câteva măști ale zeiței (femeii iubite), mirajul și cavalerul puternic... tot zeități și tristeți, Melanholia cu Daimonul care veghează creația însăși, - sunt tot atâtea motive pentru care autorul acestei cărți unice să ardă pe rugul primordial, să-și mistuiască patima de cavalier rătăcitor prin focul creației.

Lucrarea, ca un remember al **Epocii Luminilor**, un soi de dans al lebedei pe luciul părelnic de apă - așa mi se arată cartea cu poemele îngemănate peste pasta vopselurilor - carte pe care **Theodor Răpan** a adus-o ca pe un omagiu al cavalerismului vechi, într-o lume modernă, adică... bezmetică și totuși, frumoasă !

MELANIA CUC

Carte oprind clipa

Nu sunt mulți scriitorii care se exprimă (performant) în două spețe (scriiturale) diferite: Lucian Blaga fiind în poezie și filosofie eminent ar fi, după comentariul critic calificat, de planul al doilea în proză și teatru, V.Voiculescu e important deopotrivă în poezie și proză, aceasta din urmă, afirmă aceeași critică, nefiind totuși proza obiectivă, de tip, să zicem, stendhalian, ostilă adică ingerinței auctoriale, ci o lucrare subiectivă a spiritului. Nu cred, în același timp, că (spre a continua în treacăt cu exemplele) I.Agârbiceanu sau Pavel Dan să fi scris poezii, epicul și lirica se exclud, ne va avertiza estetica, spre a le împăca va trebui să inventezi, ca în postmodernitate, o poetică. Un romancier ca Liviu Rebreanu, la care absorbtia în ficțiune, cum s-ar exprima cineva, e fără de complicații afective, lăsând, de regulă, să vorbească nu noțiunea, ci latura automată a caracterelor, psihologia colectivă, ar fi scris, să spunem, credibil, adică expresiv, și în formulare lirică, unde esențială e imaginația, așa-zicând, mistică, viziunea ?

Exemplele, îndeobște ultimul, deși excepționale, nu sunt întâmplătoare, prilejuind considerațiilor de față o neașteptată deschidere, mai degrabă o justificare: este, oare, codleanul Iuliu Ionaș, autorul unui roman rebreanian, în stil va să zică masiv ardelenesc, **Cozmeștii** (la care se adaugă, formând cu neînsemnate derapaje tematice un ciclu epic, **Ocrina, Pustiitoarea noapte, Halucinantul dans și Împotriva destinului**) la măsura poetului cu același nume ?; este, apoi, liricul Iuliu Ionaș (autor al volumelor de versuri: **Balansul punții, Viorile vântului, Umbra durerii, Focul din nesomnul clipei, Speranță și vis**) la înălțimea romancierului ? – scriitorul, să subliniez aceasta, neîncălând aci defel canonul prozastic, adică narațiunea aceea lipsită de pătimirile vieții interioare nesupravegheate. Iată, fără de alte ocoluri, ce vreau să spun: Iuliu Ionaș, ca prozator remarcabil, însă (cum am amintit) între limitele ferme ale epicului canonic, este tot pe atâta un poet sensibil, cultivând adică liric nu idei ori observațiile din lumea înconjurătoare, dar plastica lor, zvonul de trecere, gama întinzându-se de la erotică și dorul poporan de loc (ori după părăsirea acestuia sub porunci și în condițiuni vitrege) la metafizică. Să ne oprim aici, avându-i înaintea stihurile, numai la lucrarea poetică a scriitorului – antologarea acesteia, ca în volumul de față (**Mai întâi și apoi**, Editura Pastel, Brașov, 2010), fiind menită îndeosebi a scutura de uitare cărțile livrate mai de demult, a le pune, apoi, încă o dată sub un ochi proaspăt al lecturii, a le supune din nou comentariului și judecății critice; a le controla, în fine, vitalitatea, a le da, cu alte cuvinte, o viață nouă.

În toate volumele de poezie ale lui Iuliu Ionaș (antologia recentă, iată, le reprezintă) ar precumpăni, la o iute privire, demonstrativul, explicația, firește și acestea destul de tensionate, întrucât o anume înfiorare le premerge; oricum poetul respinge fără drept de apel tenebrosul, agitația rea a lăuntruilor, lui nu-i este defel pe plac înfundarea, ca la mulți contemporani, în enigmistică sau în deliciile jocului, respinge sceneria futală și năzăririle ludice. În poezia erotică, adie o undă trubadurescă (au resimțit-o și alții), versurile apucă acum spre molatecia și susurul romanței. Când nota elegiacă e însă estompată prin așezarea peste strunele lăcrămoase a unui deget mai hotărât, sonul se asprește, nu va ieși așadar din acelea doar tânguirea, e și reflecțiunea aci, totuși tainic cantabilă, precum în modelul etern eminescian: „Eu pot să cred că Universul piere/Cum piere în văzduh o răsuflare/Și ca-ntr-o sfântă noapte de-nviere/Luna căzută-n mări nu mai răsare./Eu pot să cred că iarba nu-nverzește/Călcată de-o femeie neispită/Dar cine crede, cine profetește/Că poate fi femeie

neiuibită./Cât poartă-n ființa ei eternitatea/Și flacăra nestinsă, tot misterul./Și vraja lumii și imensitatea/Pe care nu le poartă decât cerul ?” (*Divinitate*). Și mai departe această scurtă „definiție”, în

stil blagian, abia simțit, ca o depărtare (unde va însă parcă îl auzim și pe Edm. Haraucourt): „Iubirile, oricare/nu sunt/precum clipele:/pași fără urme./Fiecare iubire/te moare puțin!/Cu știre, cu neștire” (*Iubirile*). Când și când, firește, apare și amorul pasional ce răvășește: „Nimic din tine nu-i făcut să piară;/Te dăruiești curată, devastând,/Răsolitoare ca un zvon de seară/Și pură ca o zbatere de gând./Ne-am istovit în dragoste păgână/Și am rămas o clipă visători;/Tu ești și cer și ochiul de fântână./Și patima de care poți să mori” (*Patimă*).

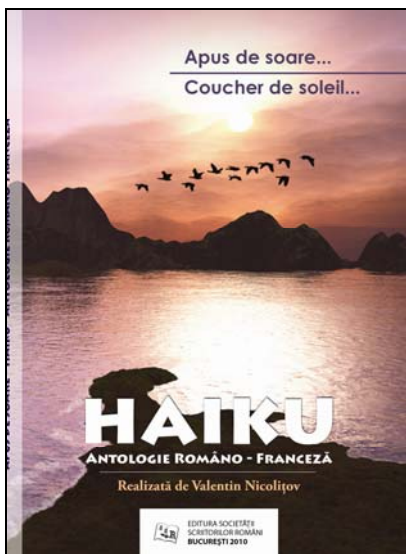
Ion Itu, unul dintre primii editori și comentatori ai scriitorului, a observat că, umbrind fondul duos nostalgic, ca și, însă mai rar, zarea bucolic virgiliană, partea cea mai bună a poeziei lui Iuliu Ionaș se află în zonele liricii reflexive,

unde versul e folosit ca formă de meditație – desigur, aș adăuga, o meditație care poetizează. Suntem aici, cu aceasta, pe teritoriul poeziei dorului de loc, al „toposului sfânt” și al „mitologiei lui eroice” care sunt „redeșteptate în evocări însuflețite, la înălțimea calendarului eroic național” (Ion Itu). Mai importantă mi se pare însă în această ordine la Iuliu Ionaș chemarea locului primordial – deopotrivă loc de naștere și al stingerii finale, glas neliniștit, e acolo clopotul ce va vesti trecerea și pierderea -, acum sunetul potrivit acestei chemări e neîndoios acela al doinei: „Mă cheamă doinele de-acasă/ Și-nvăluți fiori de sânge/Ca o făclie care plânge./Un strop de liniște nu-mi lasă./Mă cheamă doinele de-acasă/Când tremură din deal în vale/Întruchipări de dor și jale/Dintr-o iubire ne-nțeleasă./.../E o poruncă-n cer aleasă/Și risipită-n iarba verde:/Ca un refren ce nu se pierde,/Mă cheamă doinele de-acasă./Mă cheamă doinele de-acasă/Răscolitoare ca un șopot;/Tânguitoare ca un clopot./Un strop de liniște nu-mi lasă” (*Doinele Ciugudului de Jos*).

Partea cea mai rezistentă a liricii lui Iuliu Ionaș (antologia de față e împărțită în șase secțiuni, cu titluri ce marchează iscusit biografia autorului, biografia operei) e totuși, după priceperea mea, lirica (s-o numim convențional ca și alții) reflexivă. E o poezie, cum s-a mai observat, pansivă, o meditație, am amintit mai sus, îndreptată atât spre lume cât și către potrivnicile acesteia în raport cu insul izolat și singur, doritor totuși a-și regla petrecerea prin ființare, căderea, pe urmă, în necunoscutul de dincolo de aceasta. Identificarea între evenimentul viețuirii și sensurile ultime este o iluzie sau, ca la Hölderlin, numai o logodnă pasageră; momentul de grație al ființării în lume e repede trecător, relația cu plenitudinea ființei e numai amintire, melancolie, mereu ne vom confrunta cu limitele, cu clipa ce fuge. „Vă înșelați, prieteni” (rostește poetul; undeva, în urmă, un ecou din Lucian Blaga e din nou audibil). Așadar: „Vă înșelați, prieteni,/dacă socotiți că, de ceva vreme,/ Știind-neștiind, am pornit-o/spre locul neîntoarcerii./N-am timp pentru marea trecere/nici astăzi și nici prea curând/fiindcă nu mi-am început/plănuitele și nici isprăvit./Începutele treburi și mai ales/ fiindcă-mi displac trecerile./Neîndurătoarele treceri...” (*Trecerile*). Și încă – aci în primul plan fiind, iată echilibrul/dezechilibrul suflet-spiritului cu sinea și lucrarea sa, zidirea iluzorie în oglinzile timpului: „Între naștere și moarte e/miracol și sfântă magie/Și sigur, mai poate fi orice/neantul dar și veșnicie./ /Am încolțit ca bobul de grâu/sub greutatea pământului./cu neastâmpăr traversez un râu,/râul nesătul al timpului./În oglinzile lui tot zidesc/suind spre stele dar și căzând/însă, ca un lucefăr ceresc/ce se rostogolește arzând./Înainte ca Styxul să-l trec/între flăcări de maci îmi aștern./ne-mpăcat ziditor mă petrec/ferecat într-un strop de etern” (*Între flăcări de maci*).

A.I.BRUMARU

ANTOLOGII DE HAIKU

Când greierii tac... Ed.S.S.R,2010,
*Coucher de soleil...*Ed. S.S.R,
București, 2010

Orice nouă carte de haiku mă bucură, iar antologiile sunt prilejuri de fericite întâlniri cu bătrânii haijini, dacă ne gândim la cei *douăzeci de ani* de creație haiku, tanka, renga, adăugați la vârstele poetilor din anii '90....

La fel mă bucur să văd alăturându-se acestora, noi și noi tineri talentați, o dovadă în plus că creația de inspirație japoneză n-a fost un moft, n-a fost un val trecător!...

Nu voi face comentarii asupra noilor opinii despre modernizarea haiku-ului (vezi pagina 10 din prefața la *Coucher de soleil* – antologia româno-franceză, introducere semnată de realizatorul antologiei, scriitorul Valentin Nicolîțov, harnicul președinte al Societății Române de Haiku), mulțumindu-mă să citez doar acest îndemn al lui Matsuo Bashô: *Du-te la pin, dacă vrei să înveți despre pin!*...

Printr-un efort notabil, S.R.H. a reușit la un scurt interval de timp, să publice două antologii: *Când greierii tac...*, și *Coucher de soleil...*, amândouă la Editura Societății Scriitorilor Români, București, 2010.

Cea de-a doua carte este un eveniment în sensul că reunește 64 autori, 30 din Franța și ceilalți din România, fiecare cu un scurt C.V. . Alegerea fiecărui autor s-a făcut în funcție de valoarea creației, dar și de acordul său de a fi inclus în carte; din păcate din motive pe care nu le cunosc, unii autori români valoroși, lipsesc....

Poeții francezi sunt cunoscuți în România, prin participarea lor la concursurile organizate de revista *Haiku*, precum și la alte activități literare și artistice, (Martin și Simone Gabriel sunt fondatori ai C.E.P.A.L., și susținători ai revistei *Mil' Feuilles*). S-au făcut vizibile eforturi pentru realizarea unor traduceri cât mai bune, dar un poet cititor sau un cititor poet poate suplini prin imaginație inevitabilele scăderi ale unei traduceri (desigur e vorba de cei care cunosc ambele limbi).

Astfel, o dată în plus, spațiul francofon își demonstrează utilitatea prin apropierea valorilor culturale, a creatorilor de literatură, a celor care iubesc poezia, și care citind în două limbi fac nu doar un exercițiu lingvistic, dar și unul de critică literară, comparând forma, cuvântul cel mai fericit ales, cel mai expresiv...

Lipsa de bani a determinat apariția unui tiraj foarte limitat de exemplare, azi când presa de scandal, a celebrițărilor de-o zi ne inundă strada, casa, sufletele...

IULIAN DĂMĂCUȘ

ÎNTRER CER ȘI PĂMÂNT

Apărută la Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010, cartea de versuri „*Fărăme de cer*”, semnată de Ioan Chirilă, pune în fața ochilor cititorului un periplu interior, meandric, precum o altă „odisee” a unui alt Ulisse, peregrin prin timp și prin spații, în căutarea drumului de întoarcere spre Ithaca, împărăția atotstăpânitoare a sufletului nemuritor, încercuit de ore/hore, chemări, angoase, tăceri, silabe șoptite și taine de neatins...

Tărâm al transcendenței și al visării, precum o Cetate de eter care se

cere cucerită, „*Poezia// este coloana infinită/ a Spațiului celui care/ coboară – Scară/ pe care/ coboară/ în sufletul/lume cuvântul*” („*Joc – definiție*”, 29 octombrie 2008).

Prin poemele care zidesc aceste pagini, el, Poetul, autorul dialogului dintre Cer și Pământ, se regăsește astfel învăluit în faldurile regale ale Cuvântului, albastră pasăre trăitoare în văzduhul cuprinzător de îngeri nevăzuți. El știe ce macină Cerul, el aude ce șoptește Pământul, el freamătă ca o aripă zbuciumată între șuierături de vânt, neașteptate și antagonice, și vârtejuri de nisip stârnite de Duh în pustiurile nepătrunse ale gândului, atingând cu o lacrimă translucidă marginea de ocean zbuciumat a inimii omenești.

„*Zbaterea inimii/ Avară/ Ca o clătinare de frunză-n vânt,/ Un fior lung cât un gând,/ O întrebare care cerșește-un răspuns,/ Fie el și minciună.// Apoi o tresăltare ca un spasm central/ Ce aduce tirane nădușeli/ - Dumnezeule! -/ Toate mângheșuie-n plâns,/ De parcă în mine/ Din pușinul ce am avut/ Singur el a rămas,/ Obraznic, statornic/ Tiranizându-și sufletul bolnav.*” („****”)

Motiv gnostic, Gugula, gravitațională chemare, irumpe vulcanic și obsedant, prin carcasa ceasurilor însă-mânțate cu neliniști, ca o miriște năpădită de vântoase și ploii. Telurice trăiri, cu lucarne deschise spre Cer, poemele incită și ard magmatic-solar, angajându-se aparențial într-un joc de-a răsul-plânsul, ca un leagăn pecețluit de visare, ascunse lumi stârnindu-l meandric pe autor într-o uitare de sine, zămislitoare de vers...

Poetul poate fi glasul Cerului, cântându-și uimirea, ca om, în fața imensității divine. „*Era albastru// parcă de azur/ senin și strălucind din soare/ privit de ochi satisfăcuți/ și totuși, parcă-mpinși/ de căutare și mirare./ Culoarea-stavilă pe ochi/ în minte lasă ne-cumînecare/ și totuși/ mare fu strigarea./ inimii nestăvilite de culoare/ atunci când plâns-a zarea./ Ziceam că nu-i/ și totuși iată/ o lacrimă de-a Ta/ mi s-a oprit în barbă,/ Tată./ Focul minții s-a stins/ inima, cât un purice./ s-a lăsat și se lasă/ învăluită/ de veșmântul de lacrimi/ al Celui necuprins./ Nu mă doare,/ sunt fericit,/ deși, Tu, Doamne,/ iubirea Ta m-a învins.*” („*Lacrima Cer(u)lui*”)

Poetul, el – poetul, poate fi însă, în același timp, și glasul Pământului, kenotică lavă căzută din înalt, voce șoptită spre lauda lutului omenesc („Așteptând un telefon”, „Frig și ură”, „...” etc.).

Între Cer și Pământ se întinde mereu biruitoare puntea alchimică, de foc și de aur, ca o altă, înaltă scară, cu trepte sădite din lacrimi și trudă, virtuți și cerbicii, tăceri și lumini, silabe sonore și strigăte mute, dureri și umbre de jar ori flăcări de jad.

Binecunoscând și binecuvântând glasul Sinelui, al Cerului și al Pământului, Poetul migrează teandric între cele două fruntarii, ale Înaltului și ale Adâncului, două fațete ale aceleiași Realități unificate prin iubire: „Două urme de pași, // mă aplec să le văd, de-aproape/ mințe iscoditoare și inimă mioapă/ și ce crezi că era?/ Urma mea și a Lui/ erau ca și una și m-am cutremurat, / eu credeam că are o urmă/ cât un sat.../ S-a smerit din nou, S-a plecat/ iar acum/ a-nceput să umble prin sat/ și calcă în urmele celor/ care încă mai cred/ și nu L-au uitat.” – „***”...

Sau, altfel spus: „Nisipul// arde urma pașilor mei/ broboane de sudoare-mi aprind ochii/ și inima icnește neștiind/ dacă, acolo sus, Tu mă mai vrei./ Nisipul/ Ți-a astupat urmele/ nemiloasa cometă și-a împrăștiat cenușa/ în căușele lor/ și ochii mă dor/ și rană nu am/ decât pricinuirea inimii/ cuprinse de dor./ Nisipul se scurge/ din clepsidra pumnilor mei/ rămân mâini aprinse/ de jarul/ prin care Tu/ la Tine, curățindu-mă, vrei să mă iei./ Se scurge fiindul/ ca nisipu-n clepsidră/ se scurge trecând prin mine/ cu ei/ atunci când luminează din ochi/ îmi trimiți să Te văd/ căci Tu vii,/ Vie aprinsă de dor,/ să mă-mbeți de iubire/ și cu Tine în suflet/ nicicând să nu mor./ Căci se scurge nisipul dealului din noi/ cale să-i facem/ drept mergând cu iubirea prin voi/ către cel ce a zis:/ Să-l facem ca și pe Noi.” – „***”

Ființând astfel – *sui generis* – ca „individuație” (Carl Gustav Jung), omul inițiat în spiritualitate poate trece, prin procesul de sublimare, de la iubirea-eros și iubirea-philos, la iubirea-agape: „Te iubesc, Doamne!// și Tu știi că de aceea ard/ în zori de zi, din a Ta iubire/ și mă dor, de uitare, toate porțile ce le-am/ închis/ și care nu se mai văd/ nicidecum în zare,/ Te iubesc, Doamne, Te iubesc,/

deși, nu știu care mi-a zis/ că totul e abur și iluzie care/ te lasă târziu în agonică disperare./ dar eu Te știu/ că ești dincolo/ de suflarea zefirului care/ îmi răcorește arderea iubirilor mele.” – „Psalm”.

Cartea de versuri „Fărâme de cer” cuprinde o adevărată geneză între marginile ei, de parcă în fiecare clipă autorul ar șopti către sinele-i din adâncurile nesondate ale ființei: „mă paște primejdia fericirii...” („***”), „ploaia-n viața mea...” („***”), „ce boare de durere...” („***”), „mă doare pagina asta albă...” („***”), într-un crescendo ritualic de esențializare a trăirilor, incluzând în miezul devenirii, la scară cosmică, starea de început, a zorilor *Facerii*: „Când a făcut Dumnezeu pe om, // nici frunzele și nici El/ nu au trebuit să se scuture de praf, / sau să fie spălate de ploaia, / ploaia harului ce încunună/ cetina darului. De aceea când iei pâinea, / înțelege că, urmele ei/ se fac pe dinăuntru, și de aceea/ plângi pe dinafară, ca să ieși din seară/ și peste toți să răsară/ lumina urmelor lui/ prin bucuria ta.” („***”)

Cordeliană zbatere de fiu al Cerului, dramatic ancorat în telurice ierburi de cântec și vis, Poetul se naște clipă de clipă, același și altul mereu, în ieslea din sufletul vântului, îmbrățișând Pământul cu nostalgiile de inefabil văzduh, ca-ntr-o absolut indestructibilă *fata morgana*, torță aprinsă din silabele cuvântului „*excelsior!*”

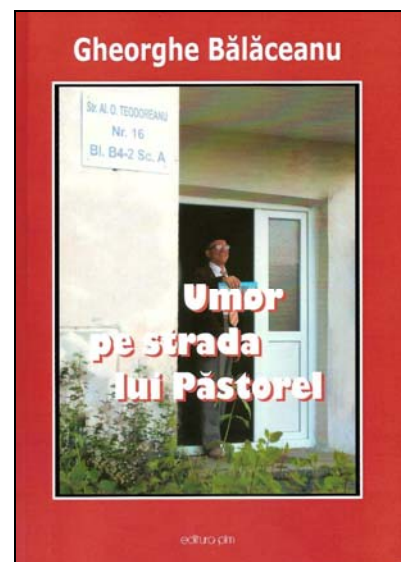
„Firesc ar fi fost să fie// peste tot/ întuneric, / dup-atât amar de păcătuire./ Chilia să fie cuprinsă și ea/ de frigul ce mijise abia/ la-nceputul iernii fiind./ Dar ea strălucea/ mai, de-ar fi fost/ și noaptea din ea/n-ar fi fost atât de lucitoare./ Priveam, mă miram, / dar umbrit, chiar de ea, / minunatu-m-am de nașterea/ ce veșnic printr-înșă/ tuturor strălucea./ Moșumi mogorogea și el ceva, / eu însă căutam îngerii, / și-abia/ într-un târziu, pe ulița plină ochi de troieni, / m-am întâlnit cu heruvimii cei cu ochi/ mulți/ și prin toți se vedea:/ troiță, troiță, / fir roșu de viță, / spic de primăvară, / foc alb și pară/ ce-mi învălură, / mări mă sfințiră/ să mă nască iară/ fiu de mâini făcut/ în grădina care-i făr-de-nceput/ unde spicul stoarce/ olul roș de vin, / fiu-n palma-i cupă/ nu fără suspin/ primeși/ revarsă în lume/ viul cel divin./ Străluce, străluce, / zâmbet/ Mamă dulce/ căci pe decuseară/ om veni noi

iară/ să strigăm la crucea/ căilor ce duc/ giulgiul capului/ fereastra/ a rămas împăturit/ pus deoparte/ mărturie/ pentru omul îndoit./ Giulgiul jos/ Fata vestește/ chipul spune ce e sus/ ieși în chip/ haide privește/ vezi/ a Înviat Iisus.” („*Paradoxul Nașterii*”)

Glas de Pământ și de Cer, el, Poetul, oscilează între cele două ipostaze, căutându-și identitatea obârșiei și a trăirilor, a zilei urmate de noapte și a nopții urmate de zi, pentru că el, Poetul, poate fi, nedezmințit, o forță a vijeliei celeste, ancorată în această neliniștitoare trepidație a Timpului, a Vieții, a Cuvântului...

PERSIDA RUGU

Vecinii lui Păstorel

După *Pilule contra devierilor de caracter*, inspiratul volum de epigrame publicat în 2009, Gheorghe Bălăceanu recidivează în „infracțiunile” sale epigramistice. Mobilul faptei rămâne și în *Umor pe strada lui Păstorel* (Editura Pim, 2010) o anume subminare a realității, a concretului, prin persiflarea bine dirijată pe care o permite acest gen literar. Autori de epigrame există destui în atât de ofertantul spațiu „carpato-danubiano-pontic”, până într-acolo încât pofta de rimă corozivă se stârnește pe nepusă masă în cele mai diferite împrejurări: așteptând tramvaiul, asistând la o plicticoasă lansare de carte, or reflectând asupra cutărei sau cutărei întâmplări cotidiene. Din păcate, adeseori, însă, a face epigrame a încetat să mai fie o artă a potrivirii gândului cu surâsul sprintar, transformându-se

mai degrabă într-un meșteșug al cuvintelor care sună în coadă, dar care nu transportă cantități semnificative de sens, or subtilitățile acelea savuroase ce fac deliciul unor asemenea catrene.

Din fericire pentru Iași și pentru breasla epigramaștilor autentici, Gheorghe Bălăceanu este unul din perturbatorii de forță ai realului, el tulburând cu dezinvoltură și, totuși, cu „ticăloasă” premeditare apele bălțite ale existenței noastre de fiecare zi. Spirit critic, înzestrat cu forță de profunzime a privirii lucrurilor, flexibil în idee și iute înțelegând șoaptele absurdului, Bălăceanu se aseamănă unui fotograf poznaș care răstălmăcește imagini în așa fel încât obține perspective surprinzătoare, cu totul inedite. În plus, posedă ceva destul de rar: inteligență speculativă, posibilitatea de a se erija în veritabil hermeneut al clipei și al faptei. Pusă în slujbe vindicative (vindecarea de prostie, vindecarea de opresiuni ale socialului, ale politicului, ale relei-voințe), această inteligență se solidifică în adevărate bijuterii lingvistice. Articulând melodios versurile, Bălăceanu procură mesajului un vehicul care nu ratează ținta. Producțiile sale devin delicioase hapuri terapeutice pe care dacă le înghiți, te simți, o vreme, protejat. E deja un nume în domeniu, creațiile sale fiind răsplătite cu diferite premii obținute la Festivaluri de gen din România. Nu doar râsul e vizat de autor, ci și meditația, îngândurarea, atenționarea asupra unor paliere ce presupun discernământ și rațiune. Fără a se preocupa de un amuzament „în sine”, epigramaștii ieșean mizează foarte mult pe efecte, pe dislocările la nivelul personalității receptorului, pe așchiile de ego care se desprind, scânteietor, la lectura unor catrene pe cât de diverse tematic, pe atât de unitare ca impact.

Volumul e structurat pe câteva secțiuni distincte: „Cu musca pe căciuli” (epigrame cu atingere oarecum generală, fie vizând tipologii precum „tinerimea modernă”, „Oportunistul”, „Don Juan întârziat”, fie subliniind tare vechi de când lumea precum mândria, infatuarea etc.), „Numai pentru cei aleși...” („victimele” fac parte prioritar din mediul politic, inși precum cel care „Interpelări pe teme șoc/ S-a angajat să facă/ Și-n toate, fără echivoc/ A reușit să tacă”, sau personaje sinistre, inutile, identifica-

bile în „Parlamentarii trag din greu/ Chiar prost dispuși sau obosiți,/ Nici liniște nu au mereu,/ Deci fiți atenți... să nu-i treziți”), „Dacă tot veni și criza” (subiect foarte la modă, de maxim interes, tratat cu măiestrie în epigrame precum: „Guvernanți, vă dau de știre/ Că din criză, garantat/ Cea mai sigură ieșire/ E ...pe unde ați intrat”), „Pă criteriile dă valoare” (accentele cad acum pe distorsionarea contemporană a sistemelor axiologice; un exemplu: „Cel cu cap, doar mâna-ntinde/ Și primește la picioare/ Ce nici n-ar putea pretinde:/ Sărăcie și uitare!”), „Viitorul: om vedea, demom trăi...” (o secțiunea ce ar putea fi lesne și ironic numită „tratat de futurologie”, exemplificabilă prin viziuni destul de pesimiste, precum: „În primăvara care vine,/ Cu sănătatea stau la fel:/ Pot demonstra la orișicine,/ Că n-am nimic ...în portofel”), „Comentând printre catrene” (mai tehnică oarecum, evocă unele intersecții dialogate cu confrăți băntuiți de aceeași sănătoasă maladie a epigramei, reliefaând spontaneitatea, inspirația fulgerătoare, rapiditatea de reacție a spadasinilor în versuri), „Și ceva de prin armată” (unde ești tu, moș Teacă, să te vezi oglindit în ipostaze precum aceasta: „Ascultă, leat! E criză-n țară!/ Belește ochii și de-o vezi,/ Chiar de ți-e mamă, soră, vară,/ Pe loc o iei și-o arestezi”), „Și la urmă, hai... cu noi” (adevărată *ars poetica* a epigramei, sau, altfel spus, o încercare reușită de a transforma epigrama în subiect; iată o mostră de acest fel: „Stând foarte bine pe picioare,/ Ea îți servește ca un hap./ Trei versuri dulci, amăgitoare/ Și-apoi îți dă cu poanta-n cap”).

O idee bună s-a dovedit îmbinarea umorului cu arta, volumul fiind ilustrat cu creațiile sculpturale ale autorului, asta pentru că, dacă nu se știe, Gheorghe Bălăceanu este, printre altele, și un sculptor de un rafinament surprinzător, dovadă în plus asupra supleții spiritului și înclinației naturale către frumos. În final, nu putem decât să medităm asupra titlului volumului, excelentă ipostaziere a unei coincidențe fericite (autorul locuiește pe strada ce poartă numele celebrului epigramaștii), dar și „autodenunț” al opțiunii pentru o plasare clară, simbolică: pe strada umorului, a sănătății morale, a epigramei...

CĂLIN CIOBOTARI

Cartea alcool

Poetul Ion Mureșan aduce, în pragul sărbătorilor de iarnă, volumul „Cartea alcool”, editat de Gavril Țarmure, la Charmides. Cartea este în registrul binecunoscut al poetului clujean, prezentând elemente literare de la modern la postmodern, de la versul clasic la poezia în proză. Ion Mureșan s-a afirmat prin puterea care i-o dă cuvântului în cele mai interesante analogii. O carte care pătrunde mult în adâncurile creației, dincolo de vers, descoperind un adevărat colind: „Lumea se leagănă-n/ leagănul cerului/ în fașă ne leagănă/ năprasnicul gerului/ gândul cel rău/ vaier și plângeri/ nu-n cap în aer/ de atâția îngeri”. În versuri sunt cuprinse pământul și cerul, luna și soarele, marea și munții, anotimpurile ce se zbat în fiecare zi: „Până la amiază de trei ori se face toamnă/ de trei ori se face primăvară/ de trei ori pleacă și vin păsările din țările calde”. „Numai Dumnezeu, în marea lui bunătate” știe să fie iertător, având grijă de „săracii alcoolici” cărora le aduce-n cale o cărciumă: „Și uneori cad în genunchi și-s ca niște litere/ scrise de un școlar stângaci”. Descoperim porțile Raiului, gândurile cele bune, frumusețea chipului uman în diverse condiții, alcoolicii fiind, de fapt, oamenii care încearcă să-și regăsească sufletul. Facerea lumii este descrisă atât de simplu și, în același timp, atât de filozofic: „Și a fost seară/ și a fost dimineață/ dar asta a fost de mult/ și o singură dată”. Poemele lui Ion Mureșan sunt invitate din cântecul sufletului care redescoperă sentimente netrăite decât într-o viață anterioară. Atunci când „Soarele e sus, iarba e putredă/ vremea e numai bună de cosit”, e

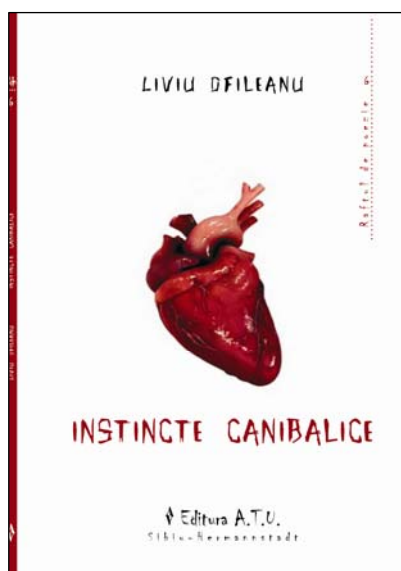
momentul prielnic pentru rugăciune: „Luminează, Doamne, cu lumină/ trupul sub lumină adunat/ șarpe, rob la aur în ruină./ întru văzul Tău, nelimitat!”. Când „Paharul se strânge ca un cerc de fier în jurul frunții” omul știe să revină la lumea reală, acolo unde dragostea își arată cele mai intime sentimente „într-un pat cu mămăruțe”. Poemul „Înviere” este un adevărat psalm dedicat divinității, descriind sentimentele ce-l năpădesc pe cruce pe Iisus: „Și un trup de abur a început să crească/ din piatră, ca ieșindu-ne din frunte/ furnici de foc peste furnici de rouă/ și El a fost, n-am umbră de-ndoială/ venind spre noi a zis doar „Pace vouă”/ iar cerul tremura ca o petală”. Când suntem pesimiști optimismul vine gândindu-ne tot la lucrurile negative: „E rău/ și doar speranța că mâine va fi și mai rău/ ne ține-n viață”.

Ion Mureșan aduce, prin acest volum, o poezie filozofală care înmugurește prin fiecare cuvânt problemele existențiale ale lumii: „Cu urechea între degetele înge- rașului/ plâng/ că întunericul rămâne singur”.

MENUȚ MAXIMINIAN

Instincte canibalice sau despre „antropofagia modernă” în scris

Apărut în octombrie 2010 la editura „A.T.U.” (Sibiu – Hermannstadt), volumul de versuri **Instincte canibalice**, de Liviu Ofileanu, poate constitui un eveniment literar, prin noutatea pe care o aduce, nu neapărat la nivel de limbaj – tributar, în mare măsură, postmodernismului – ci prin curajul de a aborda un subiect așa de controversat: antropofagia ca alegorie a scrisului care își devorează obiectul poetic și, în cele din urmă, îl devorează și pe cel care scrie. Dedicat soției autorului, volumul acesta este cel de-al doilea publicat de Liviu Ofileanu, după **Corigent la fericire**, volum apărut în 2003 la Editura „Emia” din Deva. Are 77 de pagini, textele fiind grupate în trei părți: **apocrife la cântecele lui j. alfred prufrock, camera surdă, antropofagia**. Pe coperta a patra, se află o prezentare realizată de poetul Mihai

Curtean, coordonatorul colecției „Raftul de poezie”, în care au mai fost publicate volumele: **Picătura de infinit**, de Ioan Barb, **Ochelarii mamei mari**, de Niu Herișanu, **Taxa pe viciu** (ediția a II-a) de Dan Herciu, **Sub via ființei plâng strugurii**, de Ioan Barb, **Camiku** (ediția a II-a), de Mihai Curtean. Fiecare dintre părțile volumului are câte un motto sugestiv, primele conținând versuri din poeme ale lui T. S. Eliot, iar ultimul, câteva rânduri din **Dubla flacără – dragoste și erotism**, de Ocatavia Paz.

Față de primul volum de versuri, se remarcă aici o schimbare de registru și de conținut, ceea ce e în acord cu dorința de a se veni cu subiecte noi, cu o îmbogățire a tehnicilor creatoare. Poemele păstrează aceeași structură, neîntinzându-se pe mai mult de o pagină, păstrându-și unitatea prin existența aceluiași fir narativ, încât toate „converg spre același deznodământ”, așa cum spune Mihai Curtean în prezentarea cărții. De remarcat, în mai toate poemele, e împletirea armonioasă a epicului cu pasaje lirice, cu digresiuni eseistice, cu aluzii culturale (astfel, sunt trimiteri la Kafka, Thomas Mann, Antonio Lobo Antunes, Octavio Paz, Pablo Neruda, Alberto Caeiro, Roger K. Danny, Biblie, Sigmund Freud, Nietzsche, E. A. Poe, Borges, muzica rock, muzica psihedelică, jazz, la personaje din filme etc.). Acest fapt ar putea permite încadrarea textelor în linia postmodernistă.

Pretextul demersului creator îl constituie, așa cum aflăm și din carte, și din prezentarea lui Mihai Curtean, viața scriitorului mexican canibal Josè Luis Calva Zepeda, care, în 2007,

„și-a pus capăt zilelor, spânzurându-se în celulă și lăsând în urmă un roman neterminat, din titlul căruia își ia inspirația această carte: „Instincte canibalice sau 12 zile”” (Mihai Curtean). Ceea ce mi se pare important de consemnat este faptul că, înafara unui narator care vorbește la persoana I, Josè Luis Calva Zepeda, devenit personaj principal în carte, o altă voce care transpare e aceea a unui eu poetic subtil camuflat în pielea personajului. Încă din primul poem al primei părți (mă refer la *îndrumar pentru scobitul în ceafă*), se vede asumarea acestei identități naratoriale: „a... era să uit... mă cheamă josè luis calva zepeda,/ însă numele meu nu spune nimic,/ e la fel de aiurea ca juliusz kramst sau roger k. danny;/ sunt profesor de literatură și locuiesc singur,/ împreună cu prietenii mei,/ devorați unul câte unul.” (p.9). În celelalte poeme ale primei părți, sunt amintite alte personaje ale cărții: unchiul Santiago; Alejandra, „o tipă mignonă”, „genul de păpușă barbie/ care execută un dans lasciv pentru câțiva pesos”, iubita poetului ce va sfârși devorată de acesta; soții Fernandez, nașii lui Zepeda, veniți din Guatemala în Mexic; Pablo de Monterrey etc. În celelalte două părți, în centru se află personajul-narator, alături de Alejandra, victima răzbunării monstruoase a lui Zepeda, găsită de către polițiști „jumătate în dulap/ și cealaltă în aragaz, gata de copt” (*foaia de jurnal confiscată*, p. 70).

Demn de remarcat e și faptul că autorul transpune în realitatea Mexicului din a doua jumătate a secolului al XX-lea propria sa realitate, a unei lumi în care „legea junglei” împiedică afirmarea valorii umane, ieșind la iveală „instinctele canibalice”, oameni care „se mănâncă” unul pe altul, și nu dintr-o dragoste creștinească sau părintească, așa cum ar putea reieși din exprimarea familiară: mănca-o-ar tata!” sau „mănca-l-ar mama!”. Iată un exemplu în acest sens din poemul *catedrală pe așful absent de la intrare*: „promovarea valorilor are loc/ după sigla partidului la putere,/ după manualul de comportament în clica literară./ cu sirene în buzunar./ cetățenii sunt continuu avertizați/ că noul sfârșit al lumii vine sub formă de amnezie.” (p. 50).

Într-un fel, așa cum remarcă și Mihai Curtean, Liviu Ofileanu „nu se grăbește să-l condamne (pe Zepeda,

n. n.), ci se grăbește să-l înțeleagă, aflându-se, din acest punct de vedere, sub zodia unui Dostoievski sau a unui Truman Capote”. Aș mai spune că, spre deosebire de Raskolnikov, personajul dostoievskian care evoluează de la dorința de fi „un Napoleon” la salvarea prin iubire, Zepeda nu e expiat decât după moarte, prin scrierea acesteia a lui Liviu Ofileanu, care, prin inserarea propriilor sale gânduri asupra lumii și a sensului existenței, se apropie, mai degrabă, de viziunea altor personaje dostoievskiene, celor angelice, Alioșa Karamazov sau prințul Mășkin.

Dincolo de subiectul acesta cu nuanțe de thriller, nu putem să nu avem în vedere latura umanistă a cărții, mai ales prin acele digresiuni lirice asupra condiției poetului și a poeziei sale, într-o viziune realistă, un fel de copie a modernității poetice de la sfârșit de secol XX și început de secol XXI. Sunt foarte multe asemenea pasaje în carte, și aici cred că este contribuția cu adevărat personală a lui Liviu Ofileanu, conturată deja din panseurile sale, în „Jurnal de eretic”, lucrare până acum nepublicată decât fragmentar prin reviste literare sau pe Internet. Un exemplu ar fi poezia *motive de trăit*, unde este reluat, într-un stil modern, motivul antic „a nu muri de tot”: „și cum unele întâmplări au loc la timp – moartea/ celui zidit între vorbe de duh va să fie crezută/(...) prin stearpa obediență/ poetul nu aduce mai aproape clipa liberării: întrucât moartea lui e însăși Poezia.” (p. 17); sau, un altul, poemul *calitatea de martor*, unde poezia trebuie să fie viață multiplicată la infinit: „dacă spui ceva de neuitat,/ ceva care să țină loc de mamă, de tată,/ să acopere spărtura din zid – să însoțească bătăile de tobă,/ taci și ascultă!/ fii măcar de dragul literaturii un pui de serenus zeitbloom”. (p. 20). Alteori, dimpotrivă, scrisul și eroismul sunt văzute ca alte mari iluzii în confruntarea cu moartea: „nu suportăm gândul/ că moartea e mai sigură decât lufthansa/ și frica de Ea ne umple zeci de pagini cu tribulații,/ ieșiri lamentabile în decor,/ atunci, avem iluzia că îi putem oferi morții o cauză,/ mobilul existenței noastre: un rol în revoluție,/ un protest eroic și o erată la imbecilitatea omului,/ satisfacția că nu ai murit ca un hamster/ îți mângâie sufletul asemenea rugăciunii.” (*gambitul damei*, p. 25).

Tot pe linia artei poetice, cu inserții autobiografice, se situează și poemul *metamorfoza – insecta captivă*, unde sarcasmul și aluzia culturală (la Kafka, la Roger K. Danny, la Alberto Caeiro) își găsesc din plin locul: „...parcă am mai spus asta pe undeva,/ ca într-un poem de roger k. danny sau alberto caeiro/ doar ca să vezi, stimate domn,/ cum ficțiunea e o realitate secundară/ îmi spune Dumnezeu: daniel, / ți-ajung un rând de haine și burduful cu apă,/ pacea din urma clopotelor spălată la râu de fetele muntelui./ dar lumea se descurcă și fără tine, măi omule,/ așa cum a început...” (p.36).

Un text care se poate spune că ar explica și dimensiunea alegorică a cărții e *pluralul substantivului gând – gândaci*, unde se văd iarăși semnele *Metamorfozei* kafkiene, reflexia asupra scrisului ca un „rețetar” în care „piperul” și alte ingrediente au existat dintotdeauna, numai combinația acestora poate da iluzia originalității: „re-denumirea simplă a lucrurilor arhiconoscute, catalogate în/ registre masive cu degete julite în șina dosarelor cu vieți reale/ și imaginare e antropofagia modernă; ghimpii noștri de/ trandafir sunt unghiile, glasul și textul./ piper, pune piper!” (p. 42).

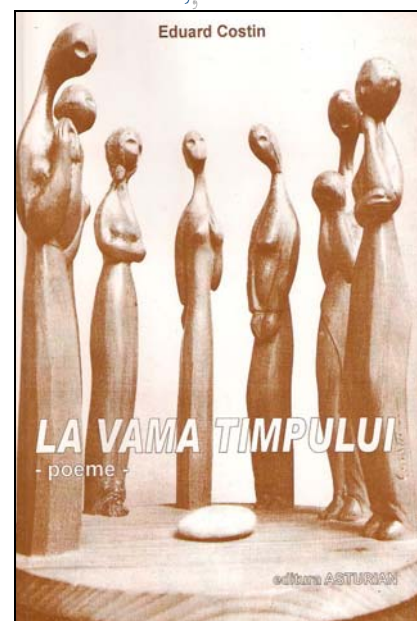
Ultimul text al volumului, *until death will depart us*, este un fel de retrospectivă înaintea gestului sinuciderii lui Zepeda. Narațiunea se împletește armonios, și aici, cu lirismul discursului, prezentându-se traumele personajului-narator, textul putând fi mai bine analizat prin mijloacele psihocriticii. Astfel se încheie „rotund” un volum de poezie prin care, după șapte ani, scrisul lui Liviu Ofileanu iese din carcera impusă de cenzura economică.

GEORGE PAȘA

Liviu Ovidiu Ștef, *Biserica cetate Saros*

EDUARD COSTIN sau măreția destinului

Încercând să fac o anliză pe textele poetului Eduard Costin, am avut surpriza de a nu reuși să-l alătur unui curent anume, unei școli sau grupări literare. Este, înainte de toate, o voce distinctă într-un peisaj împetrișat cu fel și fel de „aberații” literare, indiferent dacă numele lor pompos impresionează sau nu. Acest demers nu e, nici pe departe, o contestare a realizărilor predecesorilor, nicio diminuare a creației lor, nici nu se înscrie în vreo pornire nihilistă, poate are darul de a fi antiteza la creația lui Eduard Costin, poet de o sensibilitate aparte.

Evidența punerii în valoare a demersului poetic nu poate fi despărțită de vârsta respectabilă a autorului. Cu un debut de excepție, la 90 de ani, prefigura alte și alte apariții, bănuite a fi fost dosite, în sertare secrete, departe de indiscreția unor priviri curioase.

Spiciuind câteva frânturi din viața și experiența distinsului om de artă și cultură, nu se poate să nu amintesc faptul că este născut pe meleaguri vasluiene la 14 martie 1916. Destinul i-a purtat pașii către Ardeal, de care se va lega definitiv prin vocație și profesie, prin dăruire și talent. Clasele primare le urmează la Oradea, unde deprinde primele măsuri ale catrenelor și pășește cu timiditate spre tărâmul de taine ale poeziei. Era perioada de expansiune dar și de nelămurite dileme, înspre care dintre muze să opteze, ce să îmbrățișeze mai întâi poemul sau dalta.

În poemul „Hora ielelor” reiterează rolul ursitoarelor de la leagăn până la punctul fian: „Dansul celor șapte fete/ Ursitoare și cochete./ Pline de-țelesuri grele... Fără îndoială că poetul a avut parte, asemeni lui Michelangelo Buonaroti, de ursitoare, pe cât de darnice, pe atât de bune și minunate, împletind talentul de sculptor cu harul poetului dăruit cu har. Nu întâmplător, maestrul a excelat în sculptura cu tematică religioasă, având la activ peste 500 de piese și obiecte de cult.

„Am pornit cu pasul/ Moleșit de vlagă./ Tu rămâi în urmă. /Biată viață...dragă.” Versuri mai mult decât explicite, fără a fi nimic altceva decât o derogare de la mersul firesc al lucrurilor și o punere în pagină a parcursului atât de îndelungat al existenței maestrului. La cei aproape 95 de ani simplitatea și detașarea de cotidian este evidentă. Se simte măreția și superioritatea unui spirit neastâmpărat, pentru care volumul prezent, nu întâmplător se numește „La vama timpului”.

Maestrul, conștient că trebuie să de-a socoteală de ceea ce a făcut sau nu, de-a lungul timpului, se confesează fără rezerve, este „măhnit” și imparțial când e vorba de daruri și cuvinte. Sub semnul sacralității stau toate, trăirile și întâmplările iar „Domnul sfânt” le rânduieste pe toate.

IOAN ASTALUS

(Notă: Eduard Costin s-a stins din viață în 30 noiembrie 2010)

Biblia, Extraterestri și OZN-urile

Am auzit de curând sub formă de anecdotă, că un tânăr l-ar fi întrebat într-un fel sau altul, pe Sfântul Papă de la Roma, dacă există extraterestri? Iar răspunsul, spre surprinderea tânărului, ar fi fost: „Fiule, dacă există și ei sunt fiii lui Dumnezeu”.

Cărticica scriitorului Filip Cornel Domide, „Mistere, Mistere”, vine ca o materializare a unor obsesii ce căutau și ele răspuns, începând încă din clasa a șasea, de când terminase de citit Biblia. După cum ne mărturisește însăși autorul, pornind de la întrebările: „Cum arată Dumnezeu? Cum a putut face lumea în șase zile?” și încă multe altele, înmulțindu-se prin vreme, cele legate de relația Divinitate-omenire. Pe măsură ce pre-

gătirea materialist-științifică bazată pe date tehnice venea să-i completeze instruirea, răspunsurile celor din jur i se păreau abstracte și bizare, chiar și față de ceea ce citise în Biblie.

Ca moderator de radio ocupându-se de latura folclorică a zonei, întrebările copilăriei le purta vii într-un colț al sufletului, căutându-și din când în când parteneri de discuție și dezbateri. Avea acum ocazia să-i întâlnească pe acei bătrâni sfătoși, pe care și eu îi iubeam în copilăria mea pentru ironia fină, felul misterios în care știau să sădească în neliniștile sufletești, răbdarea desfacerii nodului și nu tăierea lui. Inhibarea sub duritatea disprețuitoare a cuvântului, ca și suprimarea sub tăișul sabiei ori lovitura armei, însemnând de multe ori, irosirea, legăturilor strânse de capetele unui nod și pierderea șirului. Rezultând din aceste manevre dihotomia dintre spiritual și material, dintre credință și știință, insinuându-se până la urmă ideea că una o încurcă sau o știrbește pe cealaltă. Scriitorul F.C. Domide dezghioacă și decantează metaforele biblice cu ajutorul cu-ceririlor moderne ale științei fără a le plasa pe poziții antagonice. **Mistere, Mistere** este o carte redactată cu oarecare evlavie față de religie, și cu respect față de știință, în care scriitorul analizează cu limpezime, fără a stârni orgolii pentru aruncarea mânușii. Așezându-se în unghiuri diferite față de cuvântul scris în Biblie, sub influența cunoștințelor actuale așa cum spuneam, aduce în dezbateri experiențele trăite de Adam, Avram, Enoh, Moise, Iona, Ilie, Ezechiel și încă multe alte aspecte; iar din când în când ne surprinde cu câte o întrebare cum ar fi: „Cine poate garanta că ceea ce facem noi astăzi nu se stochiază undeva, iar la un moment dat fiecare dintre noi să fie tras la răspundere pentru aceasta?” Ca apoi peste două pagini să spună: „...creierul nostru funcționează pe o anumită lungime de undă, care poate fi recepționată și localizată.” Mă gândesc aici la atitudinea onora dintre noi, care cred că păcatele se pot spăla mereu și mereu, ca o cămașă spovedită în mașina de spălat. Fără să observe, că repetatele spălări nu o mai pot înfrumuseța la un moment dat, dacă nu devenim ceva mai grijulii cu purtarea ei.

Această carte mă duce cu gândul la versurile poetului Lucian Blaga. Filozoful anticipând în versurile sale,

complexitatea lumii în care trăim atunci când scria: „Lumina altora / sugrumă vraja nepătrunsului ascuns/ în adâncimi de întuneric, / dar eu, / eu cu lumina mea sporesc a lumii taină – și tocmai cum cu razele ei albe luna / nu micșorează, ci tremurătoare / mărește și mai tare taina nopții, /așa îmbogățesc și eu întunecata zare / cu largi fiori de sfânt mister / și tot ce-i neînțeles se schimbă-n nentelesuri și mai mari /sub ochi mei –”. Tot astfel, F. C. Domide sporește taina istoriei omenirii adâncind misterul material-spiritual a lumii noastre.

RAVECA VLAȘIN

POVEȘTI PENTRU GEORGIANA

Adevarată doamnă a literelor românești, Cezarina Adamescu, poetă, prozatoare, eseistă și critic literar, dramaturg, redactor al mai multor prestigioase reviste din țară și din străinătate, prin volumul mare al scrierilor sale, peste 80 de volume publicate, respiră harul cuvântului scris. Dumnezeu i-a dat talanți și ea a înțeles care-i este menirea. Cu această zestre ea aduce bucurie tuturor celor care se apleacă asupra lecturii, indiferent unde se află pe scara anilor, a culturii, a pretențiilor de viață, oferindu-le scrieri în care și-a muiat pana în adâncul inimii.

Plămădită de Pronia Cerească din lumină, bunătate, înțelegere umană, delicatețe și candoare nu putea să rămână departe de universul copiilor și le-a închinat nenumărate cărți, așa cum e și cea intitulată „Povești pentru Georgiana” (Editura Sinteze, Galați, 2010) povestiri țesute „din soarele blând al iubirii, împărțitorul cel drept al fericirii”. (pag. 264). Sunt povestiri care ilustrează o bună cunoaștere a caracteristicilor vârstei micii copilării obținută desigur, pe baza unor îndelungate observații, a apropierii de ei cu dragoste, cu tact și înțelegere.

→

Cele 127 de povestiri scurte în proză rimată pentru copii de vârstă mică, nu pun accentul pe fapte și întâmplări ca de basm, ele sunt o succesiune de imagini care se cern prin puterea de înțelegere a copilului, sunt adevărate “învârtecușuri” de imagini, cu elemente și personaje de basm aduse la zi, ceea ce italienii numesc “aggiornamento”. Sunt, cu alte cuvinte, frânturi de povești vechi în haine prime-nite. Povestirile reprezintă forme concrete de împlinire a curiozităților specifice vârstei copilului care descoperă lumea, sunt prelungiri de meditație și de reflecție, îndemn la introspecție care pun amprenta pe cititor. Ele generează pentru multă vreme gânduri și trăiri care contribuie la formarea caracterului, dezvoltă calități psihice și posibilități intelectuale, îndeamnă copiii să meargă pe calea divinității. În același timp, sunt povestiri delicate ale miracolului copilăriei care ating sufletul cititorului și ne invită să ne întoarcem la lumea purității vârstei ingenuă, ca un fir-esc al vieții. Ne recrează iluzia propriilor noastre trăiri, a întrebărilor, răspunsurilor, descoperirilor din acel timp în care nu ajunseseam la certitudinile realității.

Zborul înaripat al imaginației copilăriei este relatat cu vervă de un copil care se prezintă asemenea copiilor bine educați, chiar din primele rânduri: “**STAȚI PUȚIN SĂ MĂ PREZINT: Da, eu sunt Georgiana Maria și am venit pe lume într-o zi sfântă din anul 2004: ziua Sfântului Gheorghe, purtătorul de biruință; îmi povestește mămică. Așa trebuia să fie. În dimineața respectivă ea (mama) trebuia să meargă la serviciu, însă eu aveam alt plan. Eram nerăbdătoare să mă bucur de venirea primăverii, am izbutit.**

Ce pitică eram, pozele îmi confirmă aceasta. Zâmbeam apoi băhoasă în căruciorul meu iar surioara Andreea îmi cânta mereu. Acum nu mai are loc de cântecele mele; la gradiniță am învățat cântecele, poezioare, am avut și roluri cu ocazia serbărilor organizate. La bunica am doi cățeluși, mă plimb cu bicicleta. Știu că tati și mami sunt cei care mă iubesc. Bunicul, pe când trăia, îmi spunea mereu: păpușă dragă. Am atâtea poze în care îl revăd alături de bunica, de sora mea, de mine... Uneori îmi este dor de el iar draga bunică mă alintă mereu. Am planuri multe de viitor, gradiniță, apoi școală, joacă, of și câte vor mai fi. Haideți mai bine cu mine în lumea mea, în lumea poveștilor...

Și mă semnez: Georgiana Maria”.

În final, fetița își ia rămas bun: “...dacă vom fi cuminți ne vom reîntâlni într-o viitoare carte a noastră; rămâneți buni la suflet, voi prietenii mei.

Aceeași, Georgiana Maria Botiș”

Fetița prin prisma căreia sunt relatate părerile despre lume și viață, se afla într-un neîntrerupt dialog despre multe și variate probleme de viață către care are ochii ațintiți și reușește admirabil să creeze

o punte între ea și cititori. “*Sunt bună de gură și amintirea mă fură. Mă duce pe cărări neumbrate, prin poveștile adevărate” (De-a pirații, pag.16).* “... v-am turnat o mie de gogorițe, de prin sarici și de prin torbe, să vă-mpodobesc cu cercei de vorbe. Să le prindeți la urechi, ca pe vișine, perechi. De prin cărți, din auzite, ia, înșir-te margarite!” (De-a artiștii, pag. 27). Fetița depășește încorsetarea timpului și a spațiului și ne plimbă în trecut, în viitor, în universul mic, dar și spre universul stelelor. Noutățile care abundă în preajma ei le explică celor de-o seamă cu ea într-un limbaj fermecător prin buna potrivire a cuvintelor simple de o deosebită claritate.

“*Bătu-l-ar norocul! Ventrilocol e o ființă peste puțină de descris. E o arătare de vis. Ciudată la prima vedere, care, călare pe-o lumânare, în timp ce mănâncă o turtă, vorbește din burtă”.* (Jocul de-a ventrilocol, pag.23)

Zborul înaripat al imaginației Georgiane ne oferă incantații ale unor trăiri care ocupă o pondere însemnată în acest volum. Din povestirile ei au dispărut agresivitățile, se îndepărtează de tiparul basmelor cunoscute. Lectura acestor “**povestiri cât se poate de fantastice**” ne transpune într-un climat ca o oază de lumină, de mare frumusețe a trăirilor și ne trimite cu gândul la lumea ca de basm, o lume cu rădăcini parcă afundate în vremuri străbune, dar și lumea noutăților tehnice.

Aceste povestiri îmi reamintesc de serile când îi spuneam povești nepoatei mele și înainte de a începe relatarea, cu glas cald mi se adresa: “Buni, te rog să nu îmi spui vreo poveste sperietoare. Nu vreau poveste ca aceea în care lupul mănâncă iezii și căprița îl arde pe lup, ori lupul să o înghită pe bunicuța și pe Scufița Roșie și vânătorul să omoare lupul. Vreau să-mi spui ceva frumos”. Astfel de povestiri sunt cele ale Georgiane.

“*Sfarmă Gânduri era o mașină care mergea pe o singură șină. Fără benzină sau motorină, fără gaz la macaz și fără ulei la motor. Dacă cineva insistă, pot spune că motor de tractor sau de vapor, nici nu există. Ea nu avea nici măcar roți, ci o traversă de patru-cinci coți care aluneca de-a lungul șinei subțiri. Nu pridi-deai să te miri când îi vedeai forma ciudată, ca o gărgăriță adevărată, puțin cam curbată, cu o înfățișare bizară din cale afară. Era vopsită în curcubeu încât mi-e greu să mă decid ce culoare îți lua ochii mai tare. Trebuie să vă spun că mașina era decapotabilă și purta totdeauna un bidon cu apă potabilă sub caroserie, capabilă să-ți fină de sete și uneori chiar să te îmbete, cu toate că era chioară-chioaruță și te lăsa în ploaie cam de căruță”.* (Sfarmă Gânduri, pag. 9)

Georgiana e un copil obișnuit, cu trăiri în dimensiuni proprii copilăriei, trăiri izvorâte din observațiile zilnice ale lumii înconjurătoare, o lume aparent simplă dar care cuprinde consistența vieții. Georgia-

na ne amintește de felul cum ne surprind copiii prin idei pline de ingeniozitate, cu profunzime introspectivă, cu fantezii în care recunoaștem firescul vieții.

“*Pur și simplu mă asurzește, iarba aceasta când crește! Bat-o vina, parcă ar vrea să întreacă lumina!*

Cum poate ea, la adică, dintr-o sămânță atât de mică să crească așa de voinică? Doar o furnică poate să-mi explice, se-nțelege, după ce lege se conduce și cum știe când trebuie neapărat să se usuce. O altă întrebare, deloc ușoară e, de unde știe dumneaei când trebuie să răsară? E-un mister, cum se îndreaptă singură cu creștetul către cer. Străpunge pământul dintr-o mișcare, să ajungă raza aceea de soare”. (De-a vrăjitoarele, pag.19)

Fetița știe să orânduiască întrebările, folosește cuvinte simple, dar cuceritoare prin prea-plinul de înțelesuri, cu însușiri prozodice sau creează cuvinte noi prin procedeul numit calchiere: “*Iacâtelea! Măcar în treacâtelea nu v-am spus despre jocul de-a joacâtelea. Dacă nu-l joci frumos, o să te doară sufletul până la os. Ori, până-l plăsele, păcatele mele. El se joacă în unul, în doi, sau în câți vreți voi”.* (De-a joacâtelea, pag.14). “*A fost odată un băiețel pe care-l che-ma SingurEl. Nu-l chema așa după botez, însă numele lui avea un chichirez. Îi plăcea singurătatea și, vă spun cu toată sinceritatea, căuta un locușor mai ferit, să rămână singur cu el. De aceea-i spunea SingurEl”.* (Povestea lui SingurEl, pag. 12).

Fantezia ei bogată este de-a dreptul debordantă în “**De-a leacul ori de-a berbeleacul**”.

“**Povești pentru Georgiana**” e o carte în care puritatea copilăriei este copleșitoare. Citită cu interes de oameni toate vârstele, cartea ne place fiindcă operează asupra inimii cititorilor, ne aduce liniște, calm. Prin înrăurirea emoțiilor trăite ne întoarcem la începuturile vieții noastre, mai aproape de felul cum ne-a zămislit Creatorul, până să cunoaștem umbrele păgânității. Citind-o, atracția ca un magnet către lumea copilăriei devine o forță de neînving. Ca pe orice operă literară valoroasă o văd înfruntând timpul înscriindu-se la loc de frunte în istoria literaturii române pentru copii, căci nu ne vine s-o lăsăm din mână până n-o terminăm și când am ajuns la ultima pagină, o mai răsfoim ușor mângâind-o cu aripa sufletului de copil care încă trăiește adânc în noi, promițând că n-o vom uita în bibliotecă.

ELENA BUICĂ

Toronto, 13 decembrie 2010

ELEGII DE IARNĂ

1.

O, iată-te în prag! Femeie-iarnă cu degete amorțite de Cântece! Asmute spre mine arc săgetat în centaurul Chiron, învățătorul de zei, prieten cu Herakles! Solstițiu divin, tropic al Capricornului, taci! Austrul privește zănatica mână cum scrie, cum scrie pe foi de opal și nimeni, dar nimeni nu îndrăznește neiosul să-l facă să tacă-n undrea. Crăiasă a Zăpezilor, vino mai aproape! Furtuni. Copaci smeriți. Doar făclieri de-o noapte. Întrupare a batrâneții nemeritate, înțelepciune rememorată pe zidul din mine, avarul! Copilărie, paradis al credinței pierdute, unde mi-ai ascuns tinerețea de ieri? În afara timpului viețuiesc, în afara secundeii mă las mistuit de-o șopârlă cu buze de viață arzândă. Cine să recunoască acest genocid inventat de Poet? Cine se mai înfrigurează la dulcea vipie în așteptare? Nedefinitul aripi plâsmuiește! Șindrilă despuiată și amară de-o cucuvea în somn! Bucurie a copiilor de chihlimbar, viilor, morților dinspre vaduri, ridicăți privirea spre mine! Veni-va un Moș Niculae, cel cu banul de aur în ghete, și-n semn de ispită toiagul iubirii va lăsa în dar! Vom și atunci, în dezordinea armonioasă a inimii noastre dacă am iubit suficient de mult ciocârlanii speranței! Abia atunci vom afla de popasul viețăș al candorii. Abia atunci vom privi la ghiocul din noi! Totul e scris penseseră în Marea Carte și Sfântul Mina, cel care de hoți ne ferește, în frescă Sfântul Luca ne va așeza. Pisanie dulce cu gust de mohor, decembrie plumburiu, părăsit în țărâna iubirii. Lumini și umbre, în sihăstrie-mi fuge inima...

2

Iarna n-o mistuie lupii și nici Cuvântul nu va hiberna! Lumina cerului negru în Socotra să plece, nu îngădui ca sturzul să cânte pe casa mea! Poezia nu e o insulă a fericirii, din vedica limbă a mai căzut o stea! E-atâta vis nevisat, e atâta speranță în lucruri încât incendiul privirii nu poate veni decât de sus, de pe creste! Lumina cerului negru apasă, totul pare din altă poveste. Dacă cineva nu

m-a văzut în oglinda sfiirii, să spună! Nu-i nimic, de cu toamnă eu am venit! În privirea martinilor gângurește presura, fă-mă, Doamne, prezent, nu mă du în trecut! Dar viața mea, cu moartea mea egală, se rătăcește pe un câmp de maci, spițelnicul cel mic mi-a arătat cum se-nțrețes splendorile-n păcate și-mpresurat de Orion, pleiade, rămân nevindecat. Un trandafir de sânge port în lacrimi, muzică fără sunet nu s-a inventat, în trupul greu de patimi duc păcatul de-a fi iscoada cerului înalt. Se face loc în mânăstirea vremii, la scaunul lui Dumnezeu nu-i nimeni, ciobanul cu oile trece: împăcat, împăcat, împăcat! Și verdictul zeiței Demeter se-aude: vinovat, vinovat, vinovat!

3.

În noaptea aceasta de iarnă, când tu ești vie de mine și-mi ningi cu ambrozie viața, când Daniil îl ține la ușă pe Domn, stau de vorbă cu capra Amaltheia și-mi spun: nu te-nfrupta, Poete, din acest corn al abundenței cu nemăsurare, nepentensul gândului doare! Sleiește apa Styxului și pune-l pe Caron, vâslașul tăcerii, să plângă de mine, de tine-n surpare! Nu îmi e teamă de Cerber, lătra-voi mai tare! Infernu-i departe, păcatul aproape! Și-n visul tău, definitiv, voi adăsta! Se scoală în picioare zeii sorții, în inserare mama-i dusă, se scoală de-ntristare sfinții veșteji, ah, gura mea picioarele-i sărută! Vom crește împreună doar agate, în ametist vom răsădi curajul, coralul roșu ne va feri de toate, de soartă rea, furtună și otravă. Pe diamant voi scrijeli un nume, griji și furii departe se vor duce, într-un smarald se-ascunde fericirea, eu sunt granatul răstignit pe cruce!

Liviu Ovidiu Ștef, *Cetatea Rupea*

Opalul îmi preschimbă sănătatea pe un potir cu vin bisericesc, precum culoarea ochiului, divinul, mă-nturnează-n candeli ce-ațipesc. Doar piatra lunii visul întărătă, rubinul învește rana mea, safirul crește-n camera ocultă, cerșește mir și glas de cucuvea. Nu dau nimic, topazul mă-nflorește, turcoazul plânge, fă-mă o cișmea! De-aceea-ți scriu acum, la miez de noapte: vreau să trăiesc, să mor și moartea ta!

4.

Ciută albă – iarna din mine, Hades visează, Persefona mă-ngână! Ninsoare pe gură, pe gură, pe gură și floarea tot albă, tot albă de nea. Fluturi negru și crudă arsură, aici, mai aproape de inima mea! Câtă înțelepciune, îmi spui, are corbul! Troiene de păsări îmi bat la fereastră, în flacăra vieții zăpada se-ascunde, călitate ispită sub briză albastră. Uneori mă ascund și eu în nimb de-ntristare, viclean de tine sorii amuțind, mă voi preface cu siguranță într-un roi de albine, am martor ispita și-un sobor îngeresc! Nu-i viscol lumina, nu-i nimeni în față, pe crugul sfiirii pășesc ca un șchiop, patine de gheață îmi fug pe sub gene, în apele minții se scaldă un mort. Vin sloiuri spre mine și poduri de șoapte mă prind la strâmtoare în zori de-mprumut, izvorul mirării se-ascunde în oase, când ție, iubito, mă dau neavut! Să creștem tăcerea la rugul cel mare, pe țigla rostirii arvuna-i un ort, viermele mărul nu înțelege, și când mor tot nu mor: sunt proscrisul poet, nomad fără cort!

5

Diadema ta de gheață – ce minune a firii! – dansează, dansează prin aerul mut! Prin fața mea trece vecia, cu carnea înflorită de miresmele timpului, cu sângele deraiat de iubire, cu venele grației tăiate-n văz-huh. Pe vârfuri, părul tău străbate troiene de dor, cu alintul fulguit în fantasmă. Nu mai pot să ascult

recviemul din ornic, nu mai am nici hrisovul dăltuit necuvânt. Suav, în saturnalii ninge tare, în Roma zeii se prenas pe-ascuns, juvenaliile se ntrec tot mai sfioase, Crăciunul vine, Doamne,-s fericit! Sufletul cârnii suspină în taină, adventul sfielnic se plimbă-n calești, într-un bob de tămâie Ajunul se-ascunde, în postul cel negru mă duc să mă-nving...

6

Dacă plânsul e sângele vârstelor, ce este atunci albul din privirea nopții? Pe sub pielea ta, ah, sosește ecoul, ca un tren ticsit de întristare, cu macazul inimii ascuns de-un acar beat de iubire, cu podul inimii fracturat și supus! Zăpada iscălește testamentul, e începutul risipire-n lut, cu țurțuri înhămați la dricul iernii, trag granița puternic spre sărut. A-dânc și galeș, ca încântarea însăși, rostesc: e rodnică viața, îmi place să cânt! Mai încolo de mine îmi trec senectutea cu îndurare: doar lumină și bucurie, senină împăcare! În aramă-că suspină mânzul, spăl mortul cu zăpadă neîncepută, intimitatea unui vers mă doare, dinții poftirilor mă-nving! De-atunci îmi beau absintul cu temeii, femeia poartă numele de femeie, azi dimineață mi-a sosit la ușă poștașul, nu știa cine sunt, răsu-cisem în broască de frică o cheie. La adresa aceea demult nu mai sunt, în slavonă dorm pe furate, în fiecare zi aștept să vii, untdelemnul din gânduri pășește pe ape...

7

În toamna trupului sosește iarna. Ca o vestală ești în mintea sorții. Nu mă doare moartea ce vine, căderea în sublim e crucea mea! Stau destrupat pe-o banchiză de sete, totdeauna mi-a plăcut să-mi înșel tinerețea, sângele bătrâneții visează cocoare, groparu-mi tocmește pe lacrimi tristețea. Și nu e nimeni să-mi strivească scrisa, penița s-a-nfundat de-atâta vis, toți morții trăiesc în iubirea de sine, de-aceea pe tine acum te slăvesc! Sunt fericit că n-am să știu sorocul, în toamna trupului sosește iarna, minunată este necunoșterea căii, străfulgerare – zbaterea celestă! Tencuiala inimii nu cade, ochii în genunchi se roagă-ntruna, sub măslini și vâsc te înzeiesc, în schimbul morții mele vreau Lumina...

8

Sunt într-o gară a vieții, fără acte și certificat de bună purtare! Ca două șine de cale ferată, inima mea și a ta – în tandem, cataclismul sublim! Dacă aș ști când înflorește magnolia, sufletul tău înmiresmat de dorul de mine, nu-i așa că ai tremura sub biserici săpate direct în ostroave de mirt? Da, sunt rătăcitul poet într-o gară pierdută la cărți, poemele mele aleargă costelive în lună, apropiați stăm unul ascuns în altul de frică, nu mai am ochi, nu mai am gură! Poduri de gheață gândul îndură, în țurțuri de lacrimi frumusețea se-ascunde, aștept cu mirare un tren ce nu mai sosește, gerul mă-nfruntă, promoroaca mă-njură! De setea de tine adorm pe o bancă, în chiciura vieții trandafirii veghează, nu am mânuși, nici fular, nici căciulă, în sângele meu Poezia burează. N-ai pâslari, nici cojoc, nici broboadă sub gând, mâna ta desenează o plajă, șemineul din mine asmute un foc, jărăticul vieții – trădată iscoadă! Sub brad e ascunsă tăcerea din noi, Bethleemul stelar înflorește, port strălucirea acestui poem, trenul din vis nu mai sosește...

9

Prietene de dincolo de ziduri, hai să-i spunem ei, încă o dată: „*Eu nu voi fi eu, moarte, până nu te vei uni cu viața mea, desăvârșindu-mă-ntru totul...*” Dar acum, singuratic în pragul acestui Crăciun viforos, la cumpăna dintre cantoane și ghirlande singaporene, mai am puțin de împlinit din drumul ce duce spre mâine! Ai din partea petuniilor julfa de lumină a sufletului și viața mea, unica de murit! Să vină, deci, colindătorii-n cete, nașterea Mântuitorului anunțând! În cele din urmă, sabia Sfântului Ștefan – primul martir pentru credința ploii, a pământului și a iubirii de omenire, nu și de oameni –, pios voi săruta!

Liviu Ov. Ștef, *Înainte de slujbă*

Sfințească-se umbra și gloria, mărire ta! Veniți, veniți de luați de la mine scutecele Domnului înmiresmate: nuci, roșcove, acadele și mere – pelinci dezrobite de vremea iernării. Lumânări de-ntunerice vor arde în mine, felinare de purpură-n pârg de crăiasă! În sobă voi arde biciușca trădării, pe blană de urs tinerețe voi soarbe! Pe o rază de soare, pe o noapte de lună fii minunea sfîirii, duhul bun în faptură. Cumplitul înghet se preface-n arsură, în iesle, pe paie, tăcerea mă-ndură! Păstori ai ispitei în somn mă veghează, magii sub pleoape își joacă destinul, Melchior, Gașpar, Baltazar mă încântă, în smirna veciei iubirea descântă! Pe pragul din stele Cuvântul se arată, cu pieptul deschis în deschisă furtună, cu tine scriu, cu tine mor de-odată, călăuză în noapte, mereu, mereu lumină: „*Eu nu voi fi eu, Moarte, până ce tu, la rându-ți, nu vei îmbrăca în oase palide sufletul meu!*” Ai vină? Am vină?...

10

Și bucuria mea, rotundă, netroienită, cu fața întoarsă spre corbul Atenei, cu aripile larg desfăcute spre stele ce mă despart de tine, în noaptea cea mai lungă a vieții mele de poet! Văd! Pe țărnul dumnezeirii Hristos mă-ntinerește, slava Sa, Pomul Vieții slujind. Lumina Lumii ești, Doamne, cum merele-n pom, cunoaștere mută, celestă robie de tine, de tine, naștere și nemurire avută! În bușteanul aprins în cămin domnește o stare a inimii, crudă poveste! Malurile din mine nu se mai unesc, fericit sunt de nașterea ta! În roșu și verde, trei zile vom arde împreună în vatră! Din iubirea fără sfârșit ți-am împletit cunună de brad și vâsc roditor. Niciun Moș Crăciun nu apare! La geamul din mine, rodii și inătoare poruncă! Ce Ignat divin! Ce plugușor în adâncul finței din lucruri, ce buhai zgomotos de-ntristare, cu Bădița Traian, cu Vicleimul ascuns, cu irozi fulguiți, strânși laolaltă într-un bulgăre de zăpadă. Sub mantia albă, strălucitoare de cântec, covoare albe și moi lingușesc iazul de oglindă al vieții! Ce frumoasă ești viață, cu mijlocul strâns în bete de dor! Îngerește-mă, Clipă, mai fă-mă odată Atotziditor!

THEODOR RĂPAN

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

Camee sub cheie. Istorie la secret

În 1966, cărturarul de 29 de ani, Mihai Gramatopol începea un strălucit doctorat în științe istorice cu o temă surprinzătoare, „Geme și camee din Colecția Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române“. Am calificat drept surprinzătoare această temă pentru că, în afară de Cameea Orghidan, toate cele 965 de piese ale colecției, un corpus impresionant chiar și pentru țările cu tradiție în achiziționarea și studierea „pietrelor gravate“, erau necunoscute, atât specialiștilor, cât și publicului pasionat de asemenea artefacte.

Propunând un astfel de doctorat, Mihai Gramatopol pășea pe calea unui dublu pionierat. Pe de o parte, își recupera obiectele de studiu, pe de altă parte, înscria această colecție veritabilă terra incognita (după cum o numește el însuși) pe harta tezaurilor românești.

Parcursul laborios, de unsprezece ani, al doctoratului susținut la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca, în 1977 (îndrumător profesor I.I. Russu), seamănă cu un adevărat roman detectivistic și are un început de thriller istoric, gen foarte la modă azi, în întreaga lume. Iată-l așa cum e relatat în volumul al II-lea al *Memoriilor* lui Mihai Gramatopol, „Gustul eternității“: „Instalarea mea la Cabinetul numismatic a fost tot de ordinul demonstrativ al desfășurării unei retorici cominatorii. Vianu [...] l-a pus (pe total nepregătitul șef al „departamentului“ n.n.) să deschidă seif-urile blindate și ignifuge unde erau păstrate (la secția de manuscrise) comorile Cabinetului numismatic. Stupoare, înăuntru era o dezordine și o mizerie de nedescris. Bijuterii antice, din Colecția Orghidan, atârnau de pe rafturi, din dulapuri, învelite în hârtie de ziar veche și ruptă. Pe jos, Vianu călca pe geme antice din aceeași colecție. În fine, nici vorbă de vreo evidență corectă, măcar contabilă, dacă nu științifică. [...] Dar mai înainte de toate, Cabinetul numismatic trebuia reconstituit fizic. Dulapurile Fichet cu monede, colecțiile Sturdza, Docan și alte donații făcute savantei instituții zăceau pe culoare și doar neștiința și dezinteresul pentru atare lucruri le-au păstrat intacte, nejefuite [...]. Lucram zile întregi la rând și grație canapelei semicirculare, nopțile nici nu mă mai duceam acasă: dormeam pe ea, numai pe partea dreaptă, căci altfel nici nu se putea“.

Tânărul cercetător a efectuat, manual, mulajele tuturor pieselor „în vederea fotografierii intaliilor, operații care [...] au cerut stăruință și răbdare pentru a obține cea mai bună amprentă posibilă“. Și, pentru a-și însuși cunoștințele necesare descrierii acestor intalii, Mihai Gramatopol a auzit un curs de mineralogie la Facultatea de Geologie-Geografie a Universității București. Apoi, a

creat o colecție ex nihilo: „Din seif-urile în care se păstra tezaurul Academiei, apărea fie un pachet învelit în ziar din care ieșea o podoabă antică, fie o cutiuță de metal antebelică pentru drageuri de tuse, pe jumătate deschisă, plină cu intalii și altele presărate în jur pe raft, fie o ponosită cutie de carton în care se afla un pachet inform ce conținea vreo podoabă modernă decorată cu pietre antice. Amintesc toate acestea pentru a accentua că tocmai alcătuirea catalogului colecției (pentru care nu am avut vreun registru al lui Orghidan ca bază, ci am dat eu însumi pieselor numere de inventar pe măsură ce-mi erau încredințate spre studiere) a constituit opera de specialitate cea mai însemnată care urmărea să deosebească ce e antic de ce e modern, ce e autentic de ce e fals, să periodizeze întregul material, să identifice iconografia și apartenența ei la un ciclu imagistic sau altul“.

În 1966, renumitul istoric și profesor Marcel Renard din Bruxelles, cu care Mihai Gramatopol a purtat o amplă corespondență, de decenii, l-a vizitat pe cercetătorul român la Cabinetul numismatic, unde acesta lucra de aproape trei ani. După ce a văzut colecția de „pietre gravate“ a Academiei, i-a

propus tânărului confrate s-o publice în prestigioasa serie de volume „Latomus“, unde a și apărut, în 1974, sub numărul 138, „Les pierres gravées du Cabinet numismatique de l'Académie Roumaine“. Cum afirma Mihai Gramatopol în amintirile-i memorii, „era cea mai mare colecție inedită de astfel de piese ce apărea în ultima sută de ani“. Când îl instala, în 1963, pe fostul lui student preferat (al lui, dar și al lui Aram Frenkian, deopotrivă) în funcția de cercetător la Cabinetul numismatic, Tudor Vianu insista asupra publicării colecției aflate, atunci, în degradingoladă. Insistența sa avea să-și dovedească utilitatea într-un proces de răsunet. Apariția „pietrelor gravate“ în „Collection Latomus“, volumul 138, sub semnătura lui Mihai Gramatopol a făcut ca amintita colecție să rămână în patrimoniul românesc.

Donația Orghidan avea două clauze pentru a putea rămâne definitiv în zestrea Academiei. Dacă nu erau îndeplinite, ea revenea donatorului sau urmașilor acestuia. Prima clauză: instituirea a două burse anuale în Occident, finanțate din fondurile valutare depuse în Elveția, în scopul studierii artefactelor. A doua: publicarea colecției.

Prima clauză a căzut, după ce Academia a devenit instituție de stat. Prevalându-se de actul de donație și prin intervenția Ministerului de Finanțe, statul român și-a însușit suma din Elveția, pe care a transferat-o la București.

MAREA CAMEE A ROMÂNIEI - MULAJ

Dacă nu se făcea dovada că a doua clauză a fost îndeplinită, urma scoaterea legatului Orghidan din posesia Academiei și a statului român și retrocedarea lui urmașilor, conform actului de donație și conform legilor americane, procesul fiind intentat peste Ocean.

Cursa contra cronometru pentru „descoperirea“ articolelor și studiilor publicate de Mihai Gramatopol, în țară și în străinătate, având ca obiect Colecția Orghidan, îmbină accentele de thriller cu acelea de epopee eroi-comică. Un guvern care pasează Academiei și președintelui ei din acea vreme, dr. chirurg Theodor Burghel, „plăcinta fierbinte“. Același avocat-numismat, șef al Cabinetului cu pricina, care nu știe nimic. Funcționari ai Băncii Naționale care își amintesc, totuși, că Mihai Gramatopol (atunci cercetător la Institutul de Istoria Artei) lucrase, împreună cu ei, la determinarea titlului aurului și a caratajului pietrelor prețioase montate în câteva bijuterii moderne din Colecția Orghidan. În fine, e găsit „împricinatul“, care merge la fișierul Bibliotecii Academiei și face dovada publicării cercetărilor sale.

Procesul a fost mutat la București și câștigat de statul român. Un doctorat laborios și un volum din celebra „Collection Latomus“ au făcut ca aproape o mie de piese inedite dintr-o fabuloasă colecție de „pietre gravate“ să rămână în proprietate românească. Dar nu l-a scutit pe acela ce, practic, recâștigase pentru tezaurul autohton Colecția Orghidan, să rămână, chiar din anul 1977, când și-a susținut, cu brio, amintitul doctorat, „fără serviciu“, după suprimarea Direcției Patrimoniului Cultural Național, vreme de 13 ani, și să-și facă, pe cont propriu, cercetările de reputat umanist. Trăind din drepturile de autor pe care le-a primit pentru cărțile publicate, până în 1990, când a fost repus în drepturi la Institutul de Istoria Artei. Cu devoțiune și profesionalism, doamna Viorica Gramatopol, reputat editor, a adăugat, recent, raftului de reeditări și publicări postume ale operei soțului ei, mult prea devreme plecat din această lume, în 1998, la doar 61 de ani, două noi volume: teza de doctorat a lui Mihai Gramatopol, „Geme și camee din colecția Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române“ și „Les pierres gravées du Cabinet numismatique de l'Académie Roumaine“, al 138-lea volum din „Collection Latomus“, unde, în 1974, cărturarul român prezenta străinătății impresionantul corpus inedit de „pietre gravate“.

Editura brașoveană Transilvania Expres s-a ridicat la înălțimea cerințelor unei asemenea spectaculoase întreprinderi și merită cu prisosință laude. Dacă doamna Viorica Gramatopol a putut să reproducă, în România, un volum al ultrasectivei Colecției Latomus, n-a reușit însă, după mai bine de jumătate de an de corespondențe, telefoane, faxuri, e-mail-uri, cereri, să primească avizul de a fotografia color, până la data intrării în tipografie, cele 965 de geme și camee, dispuse pe 47 de planșe. Cum spune domnia sa, „Pietrele, ținute cu îndârjire sub cheie (la Muzeul Național de Istorie a României-n.n.), reprezintă agate, ametisturi, cornaline, jaspuri, malahit verde, opal, perle, sardonix, smarald, culori, culori, culori“.... Imaginile lor au rămas tot alb-negru, „ca în 1964 – data memorabilă la care a început fotografierea“. Cât de spectaculoase ar fi fost „pietrele“ în imagini color, redată cu tehnica potrivită și cât de bine ar fi fost puse în evidență „resorturile“ mai intime ale materialului gliptic din colecția Academiei! S-ar fi văzut astfel eforturile cercetătorului

de a identifica, în ipostaze rare, portretele a șaisprezece împărați, împărătese ori oameni de stat romani din primele patru secole ale Imperiului. Ar fi fost înțeleasă mai aproape de adevăr inedita concluzie că „acei grylloi din colecție se încadrau în finalitățile caricaturii elenistico romane care sub influența egipteană „transformă figura umană caricaturizată într-un element decorativ“. Și ce impresie deosebită ar fi făcut asupra privitorului colierul de factură etruscă și alte podoabe născute din pasiunea cu care colecționarul, inginerul Constantin Orghidan, a comandat unor firme celebre în domeniu, între care Spink & Sons din Londra, montarea în bijuterii moderne a multora dintre intaliile și cameele sale.

În corespondența reprodușă la finalul volumului editat al *tezei de doctorat* a soțului ei, doamna Viorica Gramatopol și-a manifestat disponibilitatea de a suporta costurile fotografierii, precum și pe aceea de „a stabili de comun acord (cu conducerea MNIR-n.n.) cine va executa fotografiile“. N-a fost să fie.*

Singura imagine color a Marii Camee a României (Cameea Orghidan), fotografiată astfel în 2007 și reprodușă în volumul Mihai Gramatopol „Studia I“, e aproximativă ca realizare tehnică și ar fi necesitat un alt gen de iluminare, care să-i pună în valoare sardonixul, redat aici ca un fel de „pată“ brun roșcată. În vreme ce Marea Camee a Franței (Biblioteca Națională a Franței), Gemma Augustea (Kunsthistorisches Museum din Viena), Cameea Gonzaga (Muzeul Ermitaj din Sankt Petersburg) sau Vasul Farnese (Muzeul Arheologic Național din Napoli) sunt cunoscute și reproduse în întreaga lume (le reproduce și ediția din România a volumului, „Les pierres gravées...“, 2009, din „Collection Latomus“ precum și vol. Mihai Gramatopol, *Studia*, I, 2009), la București, spectaculoase geme și camee sunt ținute sub cheie ca istorie la secret.

După ce reproduce, în finalul argumentului de editor, un fragment elocvent din „Gustul eternității“, dându-i cuvântul lui Mihai Gramatopol: „Curios este că de-a lungul atâtor ani de contact intim cu antichități descoperite, publicate ori negociate, trecându-mi prin mână zeci de mii de astfel de piese, nu mi s-a trezit câtuși de puțin pasiunea colecționării lor. Nu mi-am făcut nici măcar o pereche de butoni din denari romani din argint de bună calitate. Prin anii '60, prețurile (cum s-a văzut) erau extrem de accesibile și oferta foarte mare și variată. Nici măcar fragmente semnificative de vase grecești pictate, care la Mangalia se aruncau în mare, nu m-au ispitit. Faptul că le aveam în mână și că le puteam studia făcea pentru mine trecutul deosebit de viu și real (subl. redact.) îl posedam integral mental, iar resturile lui fragmentare sau particulare i-ar fi distrus imaginea hologică“, editoarea îl citează pe Goethe: „Istoria o scrie fiecare generație în felul ei, adică în lumina experienței sale de viață“.

CORNELIA MARIA SAVU

*P.S. Din fericire, după îndelungi insistențe, *Gemele și cameele* s-au întors la Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române. În prezent se fotografiază color.

Viorica Gramatopol

„Audentes fortuna iuvat“ (Soarta îi ajută pe cei norocoși) Vergiliu, Eneida, X, 284.

Opinii PE URMELE CAUCONILOR

Reflecții pe marginea eseului cu același titlu apărut în volumul „Mărturiile Anamnezei” la Editura Paideia, București, 2004, sub semnătura domnului academician Alexandru Surdu.

Cauconii, aflăm încă de la Homer, erau de origine tracă și trăiau pe râul Kaukon în Kaukonía, care cuprindea regiunea Elis și părți din Ahaia și Arkadia. Ei ar fi migrat din nordul Peninsulei Balcanice pe la anul 1600 î.Chr. Pe cei rămași în vatra originară Ptolemeus (sec. II d.Chr.) îi va regăsi cu numele de **cauconensis** la nord de Dunăre printre triburile din Dacia, în Țara Bârsei și în împrejurimi, dar fără a trece de Carpații Răsăriteni.

Prin coroborarea informațiilor referitoare la teritoriul lor, **dacii cauconi** au trăit în sud-estul Transilvaniei, cuprinzând nu numai Țara Bârsei, ci și o parte din actualul județ Harghita, spre izvoarele Oltului, ca și părți din județele Buzău și Mureș (pag. 17). Tot în această zonă, Amianus Marcellinus (sec. IV) a consemnat existența unui ținut numit

Caucaland, iar mărturia unui soldat roman se referă la un munte *Caucas* de pe lângă râul Olt (pag. 22).

Ca urmare a faptului că reprezentau un vechi neam autohton atestat încă din Antichitatea îndepărtată, lingvistul german Jacob Grimm a considerat firesc să constate legătura dintre denumirile de **cauci**, **cauconi** și **Caucaland** pentru a le asocia acestora și denumirea de *Cogaion* cu conotația sa religioasă. Pe de altă parte, filologul german J. Wolff considera că și denumirea de **Kockel** cu variantele **Kukel** și **Kukula**, utilizate de sași pentru a desemna Târnavele, ar proveni din anticul *coca* sau *cuca*, înseamnă munte, cu mențiunea că cel mai important munte din zona Târnavelor se numește *Cogan*, cu variantele mai vechi *Cocan* sau *Chuchal*, ceea ce indică faptul că originea reală a acestor denumiri este hidronimul **Kukula**, menținut și astăzi în uz de secui.

Cine nu își știe trecutul nu este vrednic nici de prezent

Toate aceste asocieri dintre **toponime** și **etnonime**, puse de mult în evidență de savanții germani, conduc la concluzia că tribul dacic al **cauconilor** este unul și același cu neamul **sikuli**-lor, adică al **secuilor** care ocupă și astăzi același ținut și mai ales folosesc străvechea denumire de **Kükülö**. Numai în legătură cu acest hidronim ținutul lor a și purtat denumirea de **Ciculia**, iar locuitorii numele de **ciculi**, așa cum au consemnat călătorii străini. Dar numele de **ciculi** trece ușor la forma **siculi**, de unde și forma de **secui**.

Viteji, aïdoma cauconilor din Elis, **siculi dacici** și-au păstrat conștiința de autohtoni, mândri de faptul că erau stăpâni pe ținuturilor lor, ceea ce a impus recunoașterea demnității lor colective. Captați treptat în sfera de interes a

coroanei de la Buda, așa după cum arată și A.D. Xenopol în *Istoria românilor din Dacia Traiană* (ediția III, București, 1988, vol III, p. 224), ei au fost maghiarizați, prin mijloace din ce în ce mai dure, mai ales după anul 1848. Pentru a forța desprinderea lor definitivă de masa covârșitoare a autohtonilor din Ardeal, istoriografia timpului le-a atribuit diferite origini bizare, care se contrazic între ele și, ca atare, se anulează reciproc. În încercarea de a suplini lipsa oricăror dovezi care să ateste o pătrundere a lor în Ardeal, cum a fost cea a sașilor, intens susținută de coroana maghiară, istoricii au vehiculat și mai vehiculează diferite plăsmuiri referitoare la originea secuilor, oscilând penibil între a-i considera avari, gepizi, huni, pecenegi etc., deși ei sunt autohtoni, sunt membrii străvechiului neam dacic al cauconilor, primii care au dat nume locurilor pe care trăiesc. Ei au conservat până astăzi nu numai niște toponime de vârstă neolitică, ci serii toponimice de vârstă neolitică, uneori identice cu cele din zona Sibiu, ceea ce reprezintă o altă mare dovadă a faptului că sunt **băștinași**.

Recapitulând, va trebui să arătăm lumii întregi că cei numiți astăzi **secui** sau **siculi** sunt urmașii autohtonilor denumiți **cauconi** (a se citi **caucoli**), iar mai târziu **ciculi**, fiindcă au trăit și trăiesc pe văile râurilor denumite încă din Antichitate prin hidronimul autohton Kukula.

Având în vedere că maghiarizarea lor forțată echivalează cu imprescriptibilul genocid etnic, ne revine obligația ca, în numele adevărului, să facem necesara distincție maghiarizat-maghiar, mai ales în cazul secuilor, care începând cu Unio Trio Nationum s-au revendicat ca etnie de sine stătătoare distinctă de a ungarilor. I-am uitat și continuăm să îi uităm pe cei de o fire cu noi și soarta nu iartă. Din ignoranță și din comoditate operăm cu teorii de tip Roesler, deși adevărul istoric cu privire la secui se susține cu argumente:

1. Argumente geografice și toponimice, sistematizate în lucrările științifice ale lui Sabin Oprean (1928) și Coriolan Suci (1974). Vlăhița este numită în maghiară chiar Olah Falu, adică satul valahilor. Prezența lor sub numele de cauconi în sud-estul Transilvaniei este probată de harta lui Ptolemeu din secolul II, dar și de mărturiile unor călători străini ca Georg Reicherstorfer care, la 1527, îi numea ciculi, ca și de mărturiile lui Christian Schesaeus de la 1540 sau de ale lui Ferrante Capece din februarie 1584.

2. Argumente arheologice, având în vedere vestigiile bine reprezentate pentru toate epocile începând cu neoliticul. În ansamblul Daciei, Țara Secuilor se delimitează în mod natural prin particularitățile sale de relief, de climă și de resurse, iar aferent acestora, mărturiile arheologice o individualizează încă din protoistorie ca pe o adevărată punte peste Carpați între Dacia intra- și extracarpatică. →

Foto: **Liviu Ovidiu Ștef, Uliță din Seleușul Mic**

În acest context, așezările din Țara Secuilor au prosperat încă din Antichitate, susținând o concentrație demografică ridicată, mai ales prin importante resurse minerale (sare, fier, cupru, ape minerale etc.) de care au dispus mereu. (vezi și Viorica Crișan, *Dacii din estul Transilvaniei* etc.)

3. Argumente istorice, mai ales pentru a denunța legile de maghiarizare din anii 1842, 1879, 1883 și 1907, în temeiul cărora o bună parte din densa populație autohtonă a fost transformată, prin cele mai diferite forme de constrângere, în vorbitori de limbă maghiară. În jurnalul campaniei de pedepsire de la 1761, generalul von Buccow a notat pentru totdeauna că în cel mai maghiarizat scaun din secuime din 102 sate 99 erau locuite de români, așa cum arată istoricul dr. Mircea Dogaru în revista „Lumea” nr. 4 (108)/2002.

4. Argumente heraldice. Fiindcă, în sfârșit, s-au recunoscut siculi, deci ciculi autohtoni, și nu altceva, vor redescoperi din perspectiva continuității asumate că în momentul semnării tratatului UNIO TRIO NATIONUM aveau ca secui conștiința originii lor dacice, motiv pentru care s-au ilustrat în heraldică prin tandemul de semne dacice primordiale *soarele-luna*, tandem deseori regăsit în multe reprezentări antice ale dacilor, inclusiv pe tăblițele de plumb cu scriere dacică de la Sinaia (vezi ziarul „Gardianul” din 30 mai-4 iunie 2005). Aceeași pereche, **SOARELE-LUNA**, mai apare numai pe stemele de sorginte dacică ale Moldovei și ale Țării Românești și la nimeni altcineva în lume. De aici, lipsa oricăror îndoieli că și secuii au avut conștiința că aparțin neamului dacic. Orice altă explicație invocând asocieri cu probabilitate zero frizează ridicolul.

5. Argumente culturale. Simon de Keza ne spune limpede că secuii au împrumutat scrierea de la vlahi. Dar o scriere valahică de tip răboj, numită „*rovás irás*” și după maghiarizarea lor, nu se potrivea decât unui grai valahic și în niciun caz unui grai străin, care ar fi folosit limba și scrierea latină după modelul oferit la acea vreme de cancelaria regală de la Buda. Ilar este faptul că propaganda anti-românească a uitat de Simon de Keza pentru a pretinde că sintagma „*rovás irás*” ar defini o scriere adusă de prin Asia, deși chiar termenul de „*rovás*” indica originea sa valahică. Ca dovadă că este o străveche scriere românească, românii din Valea Timocului, cei care n-au avut legături cu secuii, folosesc și ei până astăzi termenul de „*răbu*”. Pe de altă parte, este remarcabil faptul că, odată cu parțiala lor maghiarizare, secuii au transpus și în varianta maghiară celebrele noastre balade, *Mășterul Manole* și *Miorița*, total inaderente unui spirit alogen, ca semn profund al faptului că secuii aparțin de matricea stilistică românească.

6. Argumente religioase. Gestul nostru de închinare a pâinii cu semnul crucii regăsit la secuii trecuți la calvinismul lipsit de cinstirea Sfintei Cruci este un alt indiciu al orginii lor ortodoxe. Aceeași origine ortodoxă o au și parastasele pe care le fac secuii la înmormântare. Ca mărturie tragică a deznaționalizării lor forțate, încă se văd, în mai multe locuri, dărâmurile unor vechi biserici ortodoxe, semn al comunităților de români maghiarizați în secuime. Despre grozăviile îndurate în perioada de maghiarizare forțată ne vorbește și monumentul de la Ciceu, consacrat celor două sute de secui uciși în zi de hram de către generalul de tristă amintire, care a mai bătut cu tunul

cam tot atâtea locașuri de cult ortodoxe, între care și mănăstirea lui Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus.

7. Argumente antroponimice, din lucrările științifice ale lui G. Popa-Lisseanu și ale lui I.I. Rusu (1986), și mai recent ale lui Ioan Ranca (1995) sau Ioan Drăgan (2000), care, pe baza documentelor de arhivă, dovedesc maghiarizarea familiilor românești prin nume ca Albu, Boér, Bokor (Bucur), Karácsony, Csipán (cioban în graiul aromânilor), Dán, Fogarasi, Kosztin, Lunguj, Lupuj, Mirtse, Moldván, Nyisztor, Oláh, Oltyán, Pászkuły, Ráduly, Sztojka, Szávuly, Sérbán, Zsunkuy (se citește Juncu) și multe, multe altele, ceea ce nu mai poate fi considerată o problemă a persoanelor respective, ci a națiunii române și a României, din moment ce astăzi liderii acestor autohtoni maghiarizați odată cu numele lor cer autonomie teritorială. Aceste nume dovedesc încă o dată că împotriva Neamului Românesc s-a practicat imprescriptibilul genocid etnic care nu poate servi de bază pentru pretențiile teritoriale numite autonomie.

8. Argumente sociologice. Lucrările bine documentate cu date culese din teren de Maria Cobianu-Băcanu (1998 și 2000), doctor în filozofie la Institutul de Sociologie al Academiei Române.

Este de la sine înțeles că, din cele opt grupe de argumente, chiar și numai o singură grupă este suficientă pentru a susține definitiv calitatea de autohtoni a secuilor ca trup din trupul țării, chiar dacă o bună parte au fost maghiarizați forțat de către defuncta putere imperială în mai multe etape bine cunoscute de istorie, dar și în perioada Diktatului.

Le-am menajat prin tăcere drama deznaționalizării ca mama cea adevărată din cunoscuta piesă de teatru *Cercul de cretă caucazian*, a lui Bertold Brecht. Nici acum nu vom proceda altfel, dar nu putem accepta sub nicio formă contrafacerea celor care, mânați de interese străine, practică intriga și minciuna spre continua hărțuire și în final dezagregarea României. O lege privind **protejarea** minorităților, oricare ar fi conținutul ei, obligă majoritatea să se subordoneze oricărui minoritar devenit astfel un **protejat**, fiindcă obține un statut preferențial, ceea ce este inadmisibil din moment ce într-o țară democratică legile sunt aceleași pentru toți.

În cazul minorității maghiarizate din România, situația se dovedește a fi foarte periculoasă prin faptul că au devenit masă de manevră pentru revizionismul mărturisit pe care îl implică incalificabila contestare a tratatului de pace semnat de toate părțile la Trianon.

Democrația nu poate servi ca umbrelă pentru niciunul din pașii pe care îi face revizionismul, tot așa după cum toleranța manifestată față de revizionism într-o lume a competiției acerbe echivalează cu sinuciderea. Pentru a supraviețui astăzi nu mai poți fi nici naiv, nici dezinformați, și nici credul, mai ales după ce doamna cancelar Angela Merkel a declarat recent că multiculturalismul nu a dat rezultatele așteptate (http://news.yahoo.com/s/afp/20101017/wl_afp/germanymuslimreligionimmigration) în Germania și că, pentru a evita apariția stărilor de tensiune, trebuie să se respecte limba țării și valorile creștine. Or, ceea ce e valabil pentru liniștea Germaniei e cu atât mai valabil pentru integritatea noastră.

19 noiembrie 2010

G. L. TELEOACĂ

DIN BUNĂVOINȚĂ CREȘTINĂ

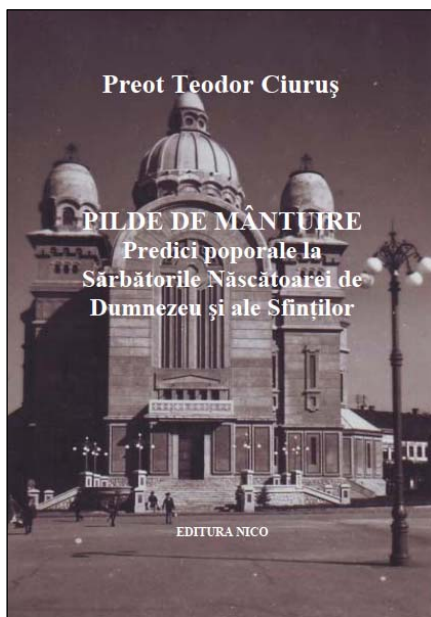
Cartea „Pilde de mântuire”, Editura Nico, 2010, este o reeditare a „predicilor populare la Sărbătorile Născătoarei de Dumnezeu și a Sfinților”, scrise de Preotul Teodor Ciuruș și apărute prima dată la Editura Episcopiei Ortodoxe, Cluj, în 1934. Această a II-a ediție îl are ca îngrijitor pe Protopopul de la Târgu-Mureș, Nicolae Gheorghe Șincan, ca editor, pe Nicolae Băciuș și ca ocrotitor, pe Î. P. S. Andrei, Arhiepiscop de Alba-Iulia. Cei trei semnează câte o *Prefață*, despre însemnătatea unei astfel de lucrări și despre personalitatea, pe nedrept uitată, a Preotului Teodor Ciuruș. Din acestea, am reținut că „sufletele mari trec prin lume fără să facă zgomot” (Î.P.S. Andrei), că „despre Părintele Teodor Ciuruș, pe care bunul Dumnezeu ni l-a trimis, nu se poate vorbi decât într-o ținută foarte înaltă, cu admirație, emoție și cu un profund respect” (Protopop, pr. Gheorghe Nicolae Șincan) și că „readucerea în prezent a „Pilde(lor) de mântuire” (...) nu e doar o simplă punere în circulație a unei opere, ci și luminarea unei biografii jertfelnice, pilduitoare, în toată discreția și modestia sa” (Nicolae Băciuș).

Preotul Teodor Ciuruș, devenit om de cultură, adevărat învățător pentru creștini, exemplu de viață, de respect, de iubire și de trăire, s-a născut în ținuturile Bistriței, în satul Dumbrăvița, la 14 decembrie 1902, a urmat Liceul Grăniceresc la Năsăud, a făcut apoi studii teologice la Sibiu, la Cluj și la Cernăuți, fiind hirotonit la Parohia Rusu Bărgăului, județul Bistrița-Năsăud. Aici, adună material documentar pentru o monografie a Protopopiatului Bistrița, pe care nu reușește, din cauza condițiilor vitrege, să o realizeze. Apoi, a fost Consilier la Vicariatul din Alba Iulia, Protopop la Târgu-Mureș, preot la Brașov, de unde se pensionează. Moare la 11 septembrie 1979, la Blaj, aflându-se în grija unui fiu de-al său.

„Pilde(le) de mântuire” au fost aprobate de Veneratul Consiliu Eparhial Ortodox Român din Cluj, cu Nr. 1140, din 1934, și văd lumina tiparului în același an, când Teodor Ciuruș era preot la Rusu Bărgăului, ceea ce înseamnă că Predicile cuprinse în carte au fost rostite și oamenilor din biserica satului amintit. Autorul închină, după cum spune, „acest mănunchi de cuvântări iubitei mele mame Irina, pentru dragostea părintească și credința strămoșească ce mi-a sădit în suflet, drept recunoștință”.

Cartea conține douăzeci de Predici, gândite și frumos construite, pentru Sărbătorile dintr-un an. Am spicuit câteva idei, drept sâmbure de înțelepciune din bogăția de „pilde”, prin care și noi ne putem mântui: la Anul Nou: „măreția zilei ne îndeamnă să coborâm în adâncul inimii”, la Sfântul Vasile: „căutăm ca la izvorul tuturor gândurilor și faptelor noastre să avem curățenia sufletului”, la Soborul Sfântului Ioan Botezătorul: „așa cum Răsăritul soarelui este vestit de Luceafărul luminos al dimineții, și acest prooroc a fost lăsat de Dumnezeu să arate lumii pe Hristos”, la Sfinții Mari Ierarhi Vasile, Grigore și Ioan: „precum orice ființă nu poate viețui fără lumină, așa și sufletul nu poate să aibă fericire în afară de Dumnezeu”, la Sfinții patruzeci de Mucenici: „Sfinții fac podoaba bisericii, întocmai ca stelele pe bolta cerului”, la Buna Vestire: „adu-ți aminte să te bucuri de sănătate”, la Sfântul Gheorghe: „a ajunge să luptăm cu tot ce năzuiește spre păcat, ne trebuie arma bărbăției creștine”, la Sfinții Împărați Constantin și Elena: „tu, creștine, până când vrei să trăiești în zadar?”, la Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul:

„faptele bune ale tale vor vorbi despre Hristos, așa cum lumina dă strălucire lucrurilor din casă, fără niciun zgomot”, la Sfinții Apostoli Petru și Pavel: „nimic nu prețuiește mai mult ca sufletul”, la Sfântul Prooroc Ilie: „rugăciunea este o

vorbire cu Dumnezeu”, la Adormirea Născătoarei de Dumnezeu: „precum nu găsești în spini struguri sau în ciulini smochine, așa nu vei afla la părinți răi copii buni și cinstitori”, la Taierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul: „nu statornicie în fapte și hotărâri păcătoase, ci în bine și dreptate”, la Nașterea Născătoarei de Dumnezeu: „precum suntem născuți trupește să fim născuți și sufletește”, la Prea Cuvioasa Paraschiva: „lăsați să vorbească glasul inimii”, la Sfântul Dumitru: „un om care se încrede numai în lumea aceasta este lipsit de fericire”, la Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril: „în afară de lumea văzută, Dumnezeu a făcut și o lume nevăzută, îngerii și sufletul omului”, la Intrarea în Biserică a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu: „în biserică, sufletul este îndemnat la rugăciune, așa cum cărbunii împrăștiți de pe vatră dacă sunt adunați la un loc

ard cu putere și încălzesc în jurul lor”, la Sfântul Nicolae: „biserica ne pune în față chipuri vii” și la Sfântul Arhidiacon Ștefan: „să învățăm ce este iubirea și cum să o urmăm”.

Fiecare Predică, spusă din ușa Altarului, este ca o Predoslovie de altădată, cu același ecou în inima celui ce ascultă sau citește, Preotul Teodor Ciuruș, înscriindu-se în linia autorilor de scrieri creștine, inițiată de cărturarii Ivireanul, Varlaam, Dosoftei, din literatura veche, continuând, cu har și inspirație, activitatea de învățători spirituali susținută, pe altarul literelor, de Vasile Voiculescu și Ion Agârbiceanu. Textele creștine au formule de adresare, care-i apropie pe oameni în jurul ideilor propuse, ca-ntr-un basm a cărui schelărie este susținută, din loc în loc, cu „Iubiți creștini!”, „Fraților!”, „Iubiților mei fii sufletești!” sau „Frați creștini!” dar care au la sfârșit, drept acoperiș, același „Amin”, călăuzitor, ocrotitor, linișțitor.

Preotul Teodor Ciuruș se remarcă prin duhul blândei, prin înțelegere a problemelor, prin cunoaștere a sufletului supus greșelii, încununat de bucurie. Din scrierile sale, transpare cultura pe care o are, informațiile istorice pe care le posedă și dăruirea cu care le transmite, convingător, într-un inegalabil stil, bazat pe oralitate. La toate acestea, se adaugă, pentru a completa portretul unui preot scriitor, multele imagini pe care le creează, cu prospețime, dând impresia de spontaneitate, comparațiile pe care le stăpânește, tonul blând, iertător, cu accent pe formarea de caractere, pe cultivarea bisericii din noi.

La acea vreme, când în case nu se găsea decât Sfânta Scriptură, preotul Teodor Ciuruș își înțelege menirea lui de „a ilumina”, de a face școală în biserică, de a contribui la educarea unei generații, acceptând povara ce i-a fost dat s-o ducă „de-a fi mijlocitor între Dumnezeu și oameni”.

„Pilde de mântuire” este o carte care nu înlocuiește predicile din biserici, dar care le completează, cu înțelepciune, fiind modele pentru alte interpretări de azi ale Sărbătorilor, fiind chiar o altă originală „Carte a Sfinților”.

ELENA M. CÎMPAN

550 de ani de învățământ german la Reghin

(III)

În paranteză, trebuie spus că începând cu anul 1922 în loc de Reghinul Săsesc se va folosi numai denumirea de Reghin. În 1929, școala de fete se atașează gimnaziului, un fapt logic, deoarece de la începutul anilor 20 fetele puteau frecventa gimnaziul. Începând cu anii 30 ai secolului trecut, pătrund printre sași primele idei naziste, ceea ce va genera o serie de frământări politice, spărgând tradiționala lor solidaritate. Sub presiunea tot mai mare a Berlinului, este destituit episcopul evanghelic Viktor Glondys, un eveniment nemaipomenit în istoria seculară a bisericii. Naziștii preiau toată puterea social-culturală prin Grupul Etnic German. În școli, apar deja teme al ideologiei naziste. Cedarea Ardealului de nord constituie nu numai pentru români un eveniment deosebit, ci și pentru sași: ei sunt despărțiți pentru prima dată în istoria lor, trăind acum în două state diferite. Perioada 1940 – 1944 (Transilvania era sub ocupație horthistă, n.red.) e una de mari frământări etnice și sociale în Ardealul de nord: acte de răzbunare împotriva populației românești în unele localități, ghetoizarea și deportarea evreilor. Ghetoul din Reghin s-a aflat la ieșirea din oraș spre Dedrad, lângă fosta fabrică de cărămidă, în câmpul liber. Aici au fost adunați peste 4.000 de evrei, femei și copii, din Reghin și alte părți, ținându-i în condiții inumane. Mulți au murit în urma foamei și a situației igienice deplorabile. Cei rămași în viață au fost deportați în lagărele de exterminare naziste. Puțini au scăpat cu viață. Reghinul pierde astfel o etnie care a lăsat amprente marcante în urbe. Mii de tineri sași sunt înrolați în armata germană, foarte mulți dintre ei vor rămâne pe câmpurile de luptă.

Deoarece în toată Ungaria nu se afla nicio școală pedagogică germană, se va înființa una în 1940, la Reghin. Pentru copiii veniți din toată Ungaria, se amenajează un internat pentru fete pe strada Obere Mühlgasse, actuala strada Rândunelelor. Pentru aceasta, biserica evanghelică va cumpăra casa doctorului Lurtz, fosta casă Schobel Sepp. Băieții sunt cazați în clădirea orfelinatului evanghelic din Schobelgasse (azi Pictor Grigorescu, unde a fost instalată și casa de educație pentru băieți "Stephan Ludwig Roth". Această clădire, construită printr-o donație, a fost supradimensionată, deoarece au existat foarte puțini copii germani orfani, de care nu se îngrijea nimeni. (Dr. Nicoară a închiriat clădirea între 1923 - 1930 și a instalat aici spitalul lui). Școala pedagogică a funcționat în clădirea Gimnaziului Evanghelic sub conducerea directorului Johann Traugott Schwab, o personalitate originară din Reghin. J.T. Schwab a urmat primele clase în școlile din orașul natal, a obținut bacalaureatul la Sighișoara, după care studiază istoria și geografia la Cluj, Berlin și Leipzig. Din 1919, este profesor la Gimnaziul evanghelic din Reghin. Prin examene susținute la București, obține în 1923 calificarea de a preda limba română ca obiect de studiu, precum și a istoriei și geografiei României tot în limba română. Între 1931- 1944 va fi directorul tuturor instituțiilor școlare evanghelice din Reghin. În această perioadă au funcționat la gimnaziu profesorii Georg Benesch, dr. Martin Massier, Hans Rosler, Gustav Weltzer, Erwin Landt. La școala pedagogică activează cadrele didactice: Emmarie Fromm, Karl Gellner, Gerhardt Kelp, Erwin Landt, Hedwig Malcher, Eugen Walter.

Anul 1944, este un an de răscruce pentru toți etnicii germani din România, inclusiv pentru cei din nordul Transilvaniei. După apropierea frontului de răsărit și după întoarcerea armelor armatei române împotriva Germaniei, la

23 august 1944, etnicii germani din nordul Transilvaniei sunt evacuați, pentru a fi protejați de răzbunarea armatei roșii. Unii, puțini, au rămas, cu urmări nefaste: *cinci* persoane au fost omorâte, *nouă* s-au sinucis și una a murit de foame. Evacuarea Reghinului și împrejurimilor începe la 11 septembrie. O coloană lungă de care și căruțe se îndreaptă spre Bistrița. Alții pleacă cu trenul sau cu camioanele armatei germane. Abia în noiembrie ajung în Austria și ținutul Boemiei. În această situație, cu totul neobișnuită, profesorii Traugott Schwab, Gerhardt Kelp și Gustav Weltzer organizează învățământul pentru copiii evacuați, fiind nevoiți, în urma acțiunilor de război, să schimbe deseori localitatea. Se îngrijesc de acești copii, până când aceștia vor fi regăsiți de părinții sau de rudele lor. După trecerea frontului, populația germană este făcută, în totalitatea ei, răspunzătoare de toate urmările războiului. Este o culpabilizare colectivă. Se instituie o stare de teroare împotriva lor, sunt supuși unor lungi serii de persecuții și discriminări.

În ianuarie 1945, sunt deportați peste 70.000 de etnici germani, cu vârsta la femei 18 - 30 ani, la bărbați între 17 - 45 ani – fiind duși la muncă silnică în Uniunea Sovietică, mai ales în minele de cărbuni din Ucraina. Sunt nevoiți să muncească foarte greu, sunt înfometaji, supuși unor condiții deplorabile. 14.000 mor în aceste lagăre de groază. Aceste triste evenimente sunt readuse în amintirea lumii de către scriitoarea Herta Müller, originară din Banat, în romanul ei *Atemschaukel*, care i-a adus distincția supremă, adică premiul Nobel pentru literatură în 2009. Romanul se bazează pe relatările poetului Oskar Pastior - sas originar din Sibiu - care a supraviețuit acestui infern, și care, la rândul său, este laureat al premiului "Büchner", cea mai mare distincție literară din Germania.

Prin reforma agrară a guvernului Groza din 23 martie 1945, are loc exproprierea totală a etnicilor germani: "...proprietățile agrare și de orice fel, împreună cu toate bunurile agricole, cu toate instalațiile gospodărești și cu întreg inventarul, viu și mort, ce formează proprietatea cetățeanului". Așa suna decizia de desproprietărire. În cursul unei vizite a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la începutul anului 1946 la Moscova, în vederea pregătirii alegerilor din același an, acesta propune lui Stalin expulzarea tuturor etnicilor germani din România. Stalin refuză, pe motiv că această măsură ar fi dificilă de executat după război. El propune, în schimb, abrogarea tuturor drepturilor civile ale acestei etnii, fapt care a fost, după întoarcerea lui Gheorghiu-Dej, repede realizat, după cum rezultă dintr-un document recent descoperit și publicat de Dorin Dobrinu în revista "Memoria" nr. 1/ 2010.

O parte din drepturile civile sunt redobândite după 1950,

anul când încep să se întoarcă și cei care au scăpat cu viață din lagărele sovietice. În urma acestor măsuri, populația germană își pierde orice încredere în statul român și va căuta, în fel și chip, să-l părăsească. Ocazia mare se ivește în 1990, când sașii părăsesc în masă România.

Să ne întoarcem la cei evacuați din nordul Transilvaniei: calvarul acestora încă nu se sfârșise. Ajunși din urmă de armata sovietică, cei care nu au reușit să treacă în sectorul american sunt nevoiți să se întoarcă.

HANS GANESCH

Foto: Liviu Ștef, Biserica cetate Bazna

ÎN CUVINTE ȘI LINII

Se dedică memoriei lui I. Peltz, născut la 12 februarie 1899,
și a Tiei Peltz, născută la 30 ianuarie 1923.

La cumpăna a două veacuri, al XIX-lea și al XX-lea, la câteva minute de mers pe jos din Calea Victoriei prin Lipscani ori Smârdan sau cu tramvaiul ce pornește din Piața Sfântul Gheorghe, se deschide o altă cale, un cartier atât de diferit de lumea strălucitoare a Podului Mogoșoaiei: Calea Văcărești.¹⁾

Urcând vreo zece metri din strada Patriei (unde fusese pe vremuri Pușcăria sau Carcera), plină de dughenele de haine vechi, se intră într-o lume nouă: cartierul evreiesc. Se poate ajunge și prin strada Carol (fostă Ulița Franțuzească – aici aflându-se consulatul francez, fostă Ulița Ișlicarilor, viitoare 30 Decembrie), prin Ulița Nemțească (Smârdan), prin Ulița Ovreească. Dar primul drum este de preferat, căci trece prin fața Templului celui Mare (Coral), zidit și gospodărit în chip modern, cu totul altfel decât micile lăcașuri de rugăciuni din cartier, și apoi pe lângă Taica Lazăr care a adunat toate ghetetele vechi din lume, acoperind fațadele dughenelor, printre pantaloni, fuste, haine, tunici, corsete, ciorapi, batiste.

Pe stânga, Calea Văcărești se deschide – așa cum stă bine poporului cărții – cu faimoasa *Vechea Anquarie Pinath – casă proprie de încredere – fondată la 1878*. În vitrină atârnă o pereche de bretele alături de un tales, o duzină de cărțuli de rugăcini ebraice și peste ele *Minunile sfântului Anton și Iancu Jianu, părintele săracilor*. Și un anunț: în Fundătura Făurari se închiriază convenabil un pat, alături de un afiș care invită la serata de gală organizată de *Societatea Croitorilor De Damă* în sala *Pomul verde – ținuta de rigoare*.

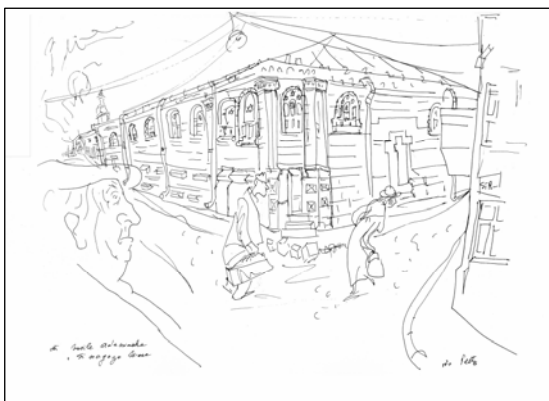
Pe partea dreaptă, venind dinspre Lipscani, o cafenea de curând deschisă, o lună redevine bodegă, altă lună atelier de *instalații tehnice* și alta e închiriată unei ghicitoare în palmă.

La nr. 1, hala vechiturilor sau, cum arată firma, *Hala de antichități și mobile de ocazie – 1 Calea Văcărești 1*, dărâmată în 1932, seamănă cu Hala Traian de azi: lungă de 50 de pași, înaltă de șapte metri, vopsită în roșu. Adăpostește boxe, în care negustorii au înghesuit tot felul de mărfuri: lângă o mobilă de nuc odihnește o colecție de mărci marocane, alături de viori și țambale stau culcate statuete îngălbenite și ghetete cu elastic, păsări de toate

neamurile, cărți, bastoane, șireturi de ghetete, farfurii, gulere, dulapuri, amestec spăimântător de artă și grotesc.

Peste drum, la bodega lui Haimovici, și berea și vinul și gustările sunt cușer. De altfel, și pe Dudești, la *Peștele cu solzi*, și la *Lupu roșu*, ca și în toate cârciumile cartierului.

Pe dreapta și pe stânga străzii se înșiră prăvălii mici, cu femeii slabe în dosul rafturilor încărcate cu măsururi ieșite la soare, băcării etalându-și în vitrină sărmanele lor *delicatese*, cârciumii cu băieți moțâind pe scaune, un

cinematograf cu afișul aproape șters de ploii și de vreme, ateliere de croitorie, de pălării – o firmă cu un joben uriaș pe un cap minuscul.

La tot pasul, găsești cârnățării și măcelării: *Măcelăria Malbin – supravegherea Somrei Hadas, Măcelărie și tăiere de păsări, proprietatea congregațiunii Templului Coral, Păstrămăria și găște îndopate La Bianovici, idem frații Pistner, cârnățării spaniole, grătar la Calman și la Srul, la Nicu cel Bun, la Petrică Neagu*.

Printre băcării, cea mai selectă de pe strada Traian e băcănia lui Rahmil, în care singurul vânzător, Idu Chiorul, e de o bună dispoziție contagioasă, invitându-și clienții pe

muzica romanței la modă în cartier *Idl mit dein Fidl (Idl cu vioara)*. Nu-i de lepădat nici băcănia lui Goldenberg, lângă hala de vechituri.

Pe Traian, chiar în gura străzii, se întinde un loc viran, după care dai de un fel de han în care locuiesc cizmari și croitori, studenți din îndepărtate târguri dorohoiene, spălători de vase la marile restaurante, cerșetori. Alături de hanuri mizere, se înșiră căsuțe cu intrarea la stradă, fiecare cu câteva trepte – mici prăvălii de coloniale, sticlărie, un atelier fotografic, o săliță de dans, în fund o școală, o cârnățarie. La nr. 19, un gang se cascadează negru, diform, *ca un înalt gâtlej fantastic*²⁾. Pe trotuarul casei – o bragagerie ținută de un albanez care locuiește o lună în București și unsprezece în munți, undeva prin Macedonia. Alte curți triste. Alte case, acestea cu balcon, *ca o gălcă cu zăbrele galbene sub gușa acoperișurilor* care încep imediat deasupra.³⁾

În ceainării (să amintim câteva: *Adevărata Ceainărie Comercială, Ceainăria la Regele David, Ceainăria la David cel Bun, Ceainăria la Streit, caracatiță de fum și sudoare, uriașă, lată și sufocând, scundă, cu mesele claie peste grămadă și înghesuiala consumatorilor de șase ceasuri un ceai*).⁴⁾

Cafeneaua *La David cel bun* are două săli, în cea mare se adună lume de tot felul, în sala mică vin

oameni aleși: meseriași, funcționari, care se simt legați unul de celălalt printr-o mare plăcere de a discuta chestiuni înalte. Tot aici se joacă biliard și se acordă premii.⁵⁾

Cartierul este împânzit de lăcașuri de rugăciuni în care *Dumnezeu ia loc alături de evlavioși în banca aproape putredă de ani*⁶⁾: la câțiva pași de Calea Văcărești, cum intri prin Fundătura Sticlarilor, strivită între două temple impozante, unul alături – Fraterna – , celălalt peste drum – Unirea Sfântă (devenit apoi muzeu evreiesc), se ridică sinagoga *Avram Berl Zisu*, fondată în 1865, cu doi ani înainte de Templul Coral (cea mai veche clădire de sinagogă ortodoxă din București). Pe strada Legistatorului, *turtită între un perete și niște uluci jupuite de râia timpului*⁷⁾, mai dai de o mică sinagogă. Mai e și templul *Baron M. de Hirsch* (fondat cam în primul deceniu al secolului al XX-lea).

Și, desigur, undeva, prin Dudești, *Crucea de piatră* – casa *fetelor*, fără de care imaginea acestui univers n-ar fi completă: o clădire pătrată, de-o șchioapă, în jurul căreia se întinde o fâșie pustie de pământ ca un *nobody land* ce o desparte de restul cartierului, izolând-o ca pe o ființă ciumată.

Calea Văcărești (doar până la *Lemetru*), Calea Dudești (până la școala Ciocanu), străzile Traian și Raion, Bradului și Câmpoduci, Olteni și Mircea Vodă, Făurari și Dobroteasa, Căuzași și Trinității, Vulturi și Colonel Orero, Cantemir și Labirint și parte din Nerva Traian delimitează un perimetru în care de decenii își duc traiul o lume mizeră, de nimeni cunoscută, atât de aproape, și totuși atât de departe de restul orașului. O insulă izolată, în care viermuiește o faună umană pestriță: precupețe, cheflii, cerșetori, vânzători ambulănți, actori ratați, cămătări, vagabonzi, doctori, schilozii, prostituate. O lume *mâncată de molii*, ascunsă cunoașterii, dar care, odată adusă în lumina reflectoarelor, a suscitât interesul, a stârnit curiozitatea, a șocat. A făcut concurență celeilalte căi, *Calea Victoriei*, și a intrat în conștiința cititorilor alături de numele creatorului ei spiritual. O lume care s-ar fi șters definitiv din conștiința bucureștenilor de nu ar fi existat **I. Peltz**. Și dacă, prin desenele ei, **Tia Peltz** nu le-ar fi permanentizat pe retina colectivă, transpunând în linii și forme ghetoul bucureștean fixat în cuvinte de părintele ei. O sinteză unică în cultura română de care ne aducem aminte din ce în ce mai rar.

Note

1) Reconstituire din romanele lui I. Peltz, precum și din evocarea lui Marius Mircu, *Romanul unui romancier – I. Peltz*, în **Revista cultului mozaic**, nr. 249, 15 martie 1971, pp. 6-7.

2) Cicerone Theodorescu, *Cu I. Peltz pe Calea Văcărești*, în **Reporter**, an I, nr. 3, 20 decembrie 1933, p. 5, reprodus în *Romanul românesc în interviuri*, pp. 715-721.

3) ibidem

4) ibidem

5) Florin Mugur, *Stăpânul casei*, în **Viața românească**, nr. 33, octombrie 1980.

6) I. Peltz, *Calea Văcărești*.

7) ibidem

RODICA LĂZĂRESCU

Ochean întors Părintele Rafail

În dimineața zilei de 10 septembrie 2010, plecam de la prитоarea noastră gazdă printre pietrele și gropile drumului pe care plouase toată noaptea; îmi aduceam aminte cu drag ce-mi zicea bădia Mihai, fratele mic al tatălui meu,

când i-am găsit dormind la ora 6; cică ei se scoală când răsare soarele, iar soarele la ei răsare după ce urcă în vârful muntelui din fața casei, adică în jurul orei 8. Asta da viață, îmi zisei.

Munții mi se păreau ca și cum s-ar fi descărcat peste ei, tone de albastru prusiac în care s-au mai aruncat niște tușe de carmin cu mult roșu de Veneția, dând din când în când tente de ocru în amestec cu verde crom. Această tonalitate de culoare pe care o vedeam cu ochii și o simțeam cu mintea, s-a oprit peste brazii și mestecenii argintii, ca și cum și ei ar fi fost fardați de toate culorile flamande, dând peisajului o estetică plastică și nicidecum minimalizarea cerului mohorât, în care-și lansau melodiile, undele de soare.

Nu parcursesem mare distanță și pantofii se bucurau pe dinăuntru de răcoarea apei. Mai aruncam câte o privire plină de recunoștință spre casa prитоare care a rămas în urmă și, odată cu ea, am realizat că eram lipsiți - pe moment - de ce a produs civilizația în domeniul mijloacelor de transport, care prin felul lor de a circula, nevrozează călătorii.

Acestei lumi stresate, i-am închis temporar porțile, pătrunzând pe alt tărâm, unde noi ne bazăm pe propriile noastre forțe de deplasare, cea a mersului pe jos, reglementându-ne viteza după pofta inimii. Singuri - eu, mătușa Maria și moș Toader, urcam un drum de munte, pășind într-o lume ce cândva, demult, a fost a dacilor liberi ce credeau în nemurirea sufletului, iar poluarea naturii și a spiritului uman, n-a atins aceste strămoșești meleaguri.

Priveam cu încântare și voluptate la tot ce mă înconjura, la frumusețea aspră, austeră a stâncilor de piatră gri-cenușie, a pădurii policrome, la adâncimea cerului ce avea o nuanță, la un moment dat, asemănătoare cerului ce acoperea Dunărea mea dragă. Urcam drumul anevoios, ce părea ca nu-i pentru oameni, căci de peste o oră nu întâlnisem pe nimeni, am simțit că stomacul trebuie să fie alimentat. Moș Toader, zărind un bolovan zdravăn pe marginea drumului, ne-am așezat și, pentru că în geanta noastră nu se găsea decât colacul de la parastas, ne-am înfruptat din el.

În timp ce ne pregăteam de plecare, vedem un om coborând drumul; l-am întrebat dacă drumul are numai urcuș și dacă mai este mult până-n sat. Ne-a răspuns că mai sunt vreo 3 km, iar drumul urcă, însă este și oblu. După micul popas, am plecat la drum, trecând pe lângă casele aflate la mare distanță între ele. Puținii oameni întâlniți se uitau la noi ca la niște extraterestri; semn că la ei veneau puțini vizitatori. →→→

Ora 9; mare bucurie! În sfârșit, am ajuns. Deși ni s-a părut că suntem în mijlocul satului, am văzut câteva case la mari distanțe. Biserica era sus pe deal, din lemn, cu turla foarte înaltă, spărgând cerul.

Ca să ajungi acolo, trebuia să urci pe serpentine. Eram departe când am văzut un preot urcând pieptiș panta abruptă, să ajungă cât mai repede la biserică. Cineva ne-a zis că este părintele Rafail și se grăbește să fie la slujba de la ora 10.

Oare ce forță a aranjat totul încât anevoiosul nostru drum să fie la intrarea în biserică în care slujea omul pe care-l căuta uncheșul meu?

Greu de înțeles, poate că Cel de Sus, văzând prin câte am trecut s-a îndurat de noi, în special de mine, neînvățată cu astfel de drumuri de munte, îndeplinindu-mi dorința.

Așa am constatat că tot efortul meu depus de-a ajunge aici, n-a însemnat nimic în raport cu toata tihna, mulțumirea și relaxarea interioară, generate de bucuria reîntâlnirii, o bucurie duhovnicească, greu de tălmăcit în cuvinte puține. Mi-am amintit că în ziua de 20 mai 1993, dânsul a vizitat Brăila, onorând cu prezența sa pe artistul-plastic Vespasian Lungu la expoziția personală "Șoapta acuarelei", deschisă la Galeriile de Artă, însoțit fiind de P.S. Casian Gălățeanul, zăbovind mai mult în fața celor două portrete ale tatălui său, aflate în expoziție. Atunci mi s-a născut ideea de a-l mai asculta măcar... neștiind niciodată unde și când anume.

Icoanele pe sticlă, nu prea multe, maramele specifice locului confereau interiorului o sobrietate impunătoare.

Slujba săvârșită de preotul Rafail, ajutat de doi tineri călugări, a durat două ore. Două ore de neuitat: rostirea slujbei cu vocea blândă, abia perceptibilă, într-o curată limbă românească, mângâia sufletele celor prezenți.

După terminarea slujbei, părintele Rafail, în fața Sfântului Altar, cu vocea blândă, vibrând de emoție, a spus că ziua de 10 mai are pentru dânsul o semnificație deosebită, e o mare sărbătoare, s-a împlinit un an de când a revenit în țară, unde a fost primit cu multă dragoste, de cel întâlnit și se simte în România mai ca acasă.

După slujbă, am fost invitați la masă prin uncheșul meu, apropiat al părintelui Rafail, unde ofranda adusă, colacul - care nu mai era întreg - adus de la parastasul tatălui său, ce avusese loc la Păltiniș, i-a produs o mare bucurie, împărțindu-l frățeste mesenilor. Ne-a spus că nu a fost la parastas, pentru că nu participă la parastase oficiale.

Atmosfera sărbătorească, grație părintelui Rafail și a mesei îmbelșugate, a determinat pe cei prezenți - stimulați și de modestia părintelui - să pună diverse întrebări. Răspunsurile tămăduitoare curgeau ca dintr-un izvor de apă limpede. Ascultându-l, mi-am zis că pentru dânsul cultura și credința în Dumnezeu formează un tot. Cei prezenți l-ar fi ascultat la nesfârșit; deși oboseala i se citea

pe față, zâmbetul din priviri nu i-a dispărut. Profitând de faptul că toți au plecat la treburile lor, am ieșit în grădina din jurul bisericii cu gândul la cele discutate la întrebările uncheșului meu, impresionată fiind de blândețea și smerenia acestui om al jertfelniciei, al iubirii de Dumnezeu și oameni, hotărându-se să trăiască întru Domnul la o mănăstire, devenind monah.

Departe de tată, s-a decis să rămână la Mănăstirea "Sfântul Ioan Botezătorul", singura mănăstire ortodoxă din Anglia, unde convețuiesc ca la Muntele Athos, călugări din mai multe țări ale Europei. Unul dintre aceștia este și starețul Sfintei Mănăstiri, Sofroni, care e licențiat și în artele plastice, fost ucenic credincios al Cuviosului Siluan. Părintele Sofroni ajuns la vârsta senectuții (98 de ani), îl are

azi ucenic pe ieromonahul Rafail Noica. Uncheșul meu, răspunzând bucuros la invitația părintelui Rafail, de a face o plimbare împreună, au străbătut în pas domol, o pajiște, discutând

Seara ne-am adunat cu toții la cină, unde buna dispoziție se citea pe fețele tuturor, așteptând să mai aflăm noutăți de la părintele Rafail. După cină, părintele

Rafail a spus că are de scris toată noaptea, pentru a trimite a doua zi dimineață corespondența prin cineva la București, iar de acolo la mănăstirea din Anglia.

În camera noastră, ce ne-a fost oferită spre odihnă, rememorăm evenimentele petrecute în timpul zilei. L-am întrebat pe unchiul meu ce tot au discutat în timpul mersului pe pajiștea verde.

Este imposibil să-mi amintesc ce am mai discutat, mi-a răspuns uncheșul meu... Știu că m-a rugat să-i povestesc despre tatăl său pe care nu prea l-a cunoscut, fiind departe geografic unul de celalalt. I-am povestit cu plăcere, însă îi mai strecuram câte o întrebare, să mai aflu câte ceva despre dânsul... Mi-a spus că s-a retras în aceste locuri greu accesibile, pentru a continua să scrie în mare liniște. O carte este bună de tipar, iar altele, așteaptă a fi traduse... traducerea fiind o problemă. Printre alte discuții, au fost acelea ale corespondenței sporadice dintre dânsul și tatăl său. Îmi spunea că de multe ori, intervalul dintre misive depășea cu mult un an... însă nimeni nu se supăra. Mi-am amintit că într-o seară, la Păltiniș, zise uncheșul meu, tatăl său, Constantin Noica, mi-a spus că nu-l deranjează puținătatea scrisorilor primite de la Răzvan. ... "Ce-și mai poate dori un tată, când știe că fiul său drag are tot ce-i trebuie și este fericit?"

CONSTANȚA ABĂLAȘEI - DONOSĂ

Foto: Părintele Rafail Noica și Nicolae Băciuț, în Pustiul Iudeei, 12 mai 2006

Dialoguri despre CONSTANTIN NOICA, cu Alexandra Wilson-Noica (I)

Am pierdut noțiunea de timp, de spațiu; sunt parcă pe o insulă spirituală, descălțata de urma terestră. Câteva miresme îmi amintesc de toamnă.

Din cerul solzos, lenevit, pântecos, câțiva pescăruși îmi trimit semnale cifrate. În acest decor, în această zi anume creată apropiierilor, am lansat ideea unor convorbiri cu doamna Alexandra Wilson-Noica, pe care eu le-aș numi...

Pași spre comoara din suflet

*„Viața se petrece în salturi, ca pe front;
fii pregătit să înfrunți greutățile exterioare
cu un bun și activ echilibru interior”.*

Constantin Noica

-Stimată doamnă Alexandra Wilson-Noica, pentru cei care nu au citit cartea de memorii scrisă de d-voastră, vă rog să ne spuneți câte ceva despre originile părinților d-voastră și modul în care s-au cunoscut:

– Părinții mei s-au cunoscut din copilărie. Mama locuia în Sinaia, cu părinții ei. Tatăl ei era englez și mama sașă și ei aveau un hotel numit *Vila Carola*, după bunica mea – acest nume se mai vedea încrustat pe vilă în '95, prima dată când m-am întors în țară după 40 de ani de la plecare. Tatăl meu venea acolo, la munte, cu părinții lui, în vacanță – mama și tata s-au cunoscut de atunci, când erau copii de vreo 10 ani. Au rămas prieteni buni toată viața, în ciuda suferințelor prin care au trecut.

– Cum a fost copilăria d-voastră? Unde v-ați născut și care sunt primele amintiri care vă vin în minte atunci când vă gândiți la tatăl d-voastră?

– Sunt născută în Brașov, fiindcă mama și tata locuiau atunci în Sinaia. Prima amintire ține de treptele de la casa din Sinaia! Aveam vreo doi-trei ani și, bineînțeles, totul părea enorm. Casa de care vorbesc este *Vila Wendy*, construită pentru mama de părinții ei și care are numele mamei mele scrisă de ea pe un perete, fiind clădită chiar în fața Vilei Carola. Aici am locuit întâi până au venit comuniștii, după care ne-am mutat la Chiriac, unde tata avea o moșie de la părinții lui. Nu-mi amintesc nimic din timpul când tata era lângă noi, fiindcă el a fost trimis în domiciliu forțat pe când eu aveam vreo patru ani. Copilăria mea mi s-a părut normală, că nu știam altceva. Am amintiri de vizite, la bunica mea paternă, și de familie, venind la Chiriac, dar mai ales de la Andronache, lângă București, unde ne-am stabilit până am venit în Anglia.

– Deși au divorțat de formă, din scrisorile trimise de C. Noica cercului de prieteni reiese că se gândea tot timpul la familie, la copii. Cum vă amintiți acea perioadă, de după divorțul părinților?

– Divorțul nu ne-a afectat, întâi fiindcă nu-mi dădeam seama că așa au făcut, (decât mai târziu, când am înțeles și de ce) și, în al doilea rând, deoarece am fost întotdeauna iubită și am acceptat situația ca pe ceva “normal”, timp în care părinții mei au rămas cu o

prietenie remarcabilă. Faptul că îi scriam lui tata și îl vedeam mereu în vacanțele de vară m-a ajutat să am amintirile despre care am scris.

– Orice copil își visează într-un anume fel viitorul. Care erau visele d-voastră în copilărie, înainte de a părăsi România?

– În 1950, bunicii materni mai locuiau cu noi, la Andronache. În acel an ei au reușit să plece în Anglia, pe pașaportul englez al bunicului. Aveau 70 și ceva de ani, erau în vârstă când au plecat. Așteptam cu nerăbdare scrisorile bunicii și mă uitam la timbrul englezesc cu regina Elisabeta. Și visam... Îmi ziceam: Ce frumoasă și ce fericită este că-i liberă! Începusem să-mi dau seama că noi trăiam într-o țară unde multe lucruri nu se permiteau și unde ne era frică de toate. Visam la o libertate despre care citeam numai în basme sau despre care ne șoptea mama, știind că nu trebuie să vorbim de așa ceva. Mă durea că nu puteam fi cu tata în fiecare zi.

– Cum v-a schimbat venirea în Anglia acele vise ale copilăriei?

– Amândoi părinții ne șopteau despre cum o să fie într-o zi când vom ajunge în Anglia, ceva ce pentru mine era un vis pe care mi-l făuream prin ochii unui copil plin de idei romantice. Când am sosit la Londra, unde visele bineînțeles s-au schimbat, căci au devenit realitate, iar locurile de care ne vorbea mama le vedeam cu proprii ochi, chiar dacă trăiam numai într-o cameră și aveam foarte puțin bani, nu am fost deloc dezamăgită, deoarece o vedeam pe mama ușurată, ca și cum s-ar fi lepădat de o haină de fier. Încercam să simt ce înseamnă să fii liber.

Ecoul trecutului

„Aspirați către o idee, într-o zi va da roade.”

Constantin Noica

– Sosirea în Anglia a reprezentat practic o desprindere de trecut. Ce ecou a lăsat în sufletul d-voastră acele momente când împreună cu mama, și cu fratele, Răzvan, începeați o nouă viață?

– Desprinderea de trecut a fost dureroasă, dar și însoțită de speranțe. În sufletul meu erau mereu prezente, ca un ecou, vorbele și fața lui tata, pădurea vizavi de casa de la Andronache, vizitele la Câmpulung cu tata, familia de acolo și tristețea că nu știam dacă o să-l mai vedem vreodată pe tata. Visam, erau și mai sunt momente de neuitat legate de momentul respectiv, precum acelea pe care le-am descris în cartea mea.

– Credeți că viața a fost aspră cu d-voastră, că v-a răpit cumva tinerețea?

– Prin iubirea, dedicația, ocrotirea și marele sacrificiu făcut de părinții noștri pentru noi, nu am simțit viața așa de aspră, cum într-adevar era. Trăiam comoara speranței pe care ne-o dădeau ei. Tinerețea mea este împărțită în două, înainte de 11 ani și după 11 ani. Cea de dinainte are multe nuanțe, aceasta fiind trăită în timpul lui Stalin, când restricțiile impuse de infernalul regim al comunismului trebuiau înghițite în fiecare zi, la școală și afară din casă.

Numai faptul că părinții noștri ne-au dat posibilitatea de a crește cât de normal în casă este cauza amintirilor frumoase și nu am simțit că tinerețea mea de atunci a fost total răpită. Singurul lucru pe care l-am regretat a fost faptul că nu am putut să cresc cu tata lângă mine.

– *Iradiați o lumină și o seninătate care exprimă o pace sufletească aproape îngerească. Cum de vi s-a reșezat atât de frumos sufletul, ce v-a ajutat în momentele de mari încercări prin care ați trecut?*

– Ce să spun... Eu sunt cum sunt prin iubirea și integritatea părinților mei. Credința în Dumnezeu, încurajată din copilărie, desigur, m-a ajutat în momentele cele mai grele din viață.

– *Însuși tatăl d-voastră, marele filozof, era de un optimism desăvârșit. Cum v-a influențat pe d-voastră acest lucru în viață?*

– Mi-am trăit copilăria petrecută cu tata în vacanțele de vară în optimismul lui. El avea întotdeauna un răspuns bun, nimic nu era imposibil de făcut pentru mine și sigur că prin iubirea lui m-a influențat să cresc uitându-mă mai mult la lumina vieții și potențialul de a face bine, învățând astfel să descopăr mai mult sensul meu în viață.

– *Ce anume a ajutat-o pe mama d-voastră să-și continue viața aici, în Anglia, renunțând la a se recăsători?*

– Mama a avut o viață plină înainte de comunism. Avea multe interese, cultură, muzică, artă, ski și era de o natură pozitivă și plină de umor. Mama și tata au avut o mare prietenie pe care și-au păstrat-o de-a lungul vieții lor. N-a mai vrut să intre într-o altă căsătorie. A suferit prea mult.

Mirajul revederilor

„În avion, în drum spre Londra, m-au podidit lacrimile; trăiam realul. Aveam să întâlnesc ființele reale din cuprinsul vieții mele și în fața lor eu însumi trebuia să fiu o ființă reală”.

Constantin Noica

– *La cât timp după venirea în Anglia l-ați reîntâlnit pe tatăl d-voastră?*

– Prima dată când l-am revăzut pe tata a fost în Mai 1972, fiind după 17 ani și când locuiam în Edinburgh. Copiii mei erau foarte mici aveau numai 2, 3, 4 și 5 ani.

– *Vă rog să ne povestiți puțin despre omul de zi cu zi, despre preocupările sale firești, despre felul în care se interesa Noica privitor la viața d-voastră aici în Anglia.*

– Primul lucru pe care tata mi l-a spus este că nu vrea să ne plictisească cu filosofia lui. Vroia să trăiască cu noi și cu copiii mei zi de zi, făcând lucrurile normale, sculându-se, mâncând, ieșind la cumpărături, vizitând prieteni, ocupându-se cu lecțiile de școală ale Anitei, care începuse deja școala în Edinburgh. Julia, Brian și Angela erau încă acasă și el se distra cu ei. Toate îl interesau. Mai târziu, când a venit a treia și ultima oară la noi, copiii mei erau tineri adolescenți de 14, 15, 16 și 17 ani. S-a arătat foarte interesat de felul în care se dezvoltă și vroia să știe ce gândeau, cum vedeau viitorul lor, ce vroiau să facă în viață. Totdeauna când venea în Anglia era fericit să trăiască viața fără schimbări, așa cum ne-o desfășuram noi, zi de zi. Sigur că filosofia lui, care era parte

integrantă din el, se simțea în felul în care ne vorbea și ne sfătuia cu așa mare drag și fericire.

– *Vă transmitea filozoful Noica din preocupările lui, din frământările lui? Discuta cu d-voastră despre cercul de prieteni, despre situația care era în România?*

– Niciodată nu am știut cât de mult a suferit tata. Oricând îl vedeam era drăguț, senin și iubitor. Prin cărți citite și scrise după decesul lui am văzut ce mult a suferit. Asta m-a întristat foarte mult, dar mi-am dat seama ce multă demnitate avea iubitul meu tată. Când venea în Anglia nu prea vorbea de prietenii de acolo, numai puțin despre familie, fiindcă era prea ocupat cu viața noastră. De tinerii din România ne spunea cu tristețe că nu au libertatea ca să învețe ce vor.

– *Vă povestea despre perioada în care a fost închis? Despre chinurile la care a fost supus?*

– Despre perioada din închisoare nu a vorbit cu mine, poate cu mama, dar totuși puțin. Din cartea lui „*Rugați-vă pentru fratele Alexandru*”, am mai aflat ceva. Mi-a spus într-o zi că o să scrie o carte pentru noi, despre aceasta fiind vorba. Mama a tradus-o în engleză, dar nu a fost încă publicată. Poate într-o zi o să găsim o casă de editura aici care ar fi interesată. Tata nu ne-a spus niciodată despre chinurile pe care le-a suferit în închisoare, numai prin cărțile altora am descoperit ce mult a suferit.

– *Cu mama d-voastră discuta despre astfel de probleme? Sau cu fratele Răzvan, respectiv cu părintele Rafail?*

– Cu mama discuta despre prietenii lor și mai mult pe teme culturale, ea nu a știut exact câte a suferit el. Deși, probabil, își dădea seama, dar nu l-a întrebat niciodată. Cu fratele meu Răzvan vorbea îndelung despre chestiuni spirituale, încercând să-l descopere astfel pe părintele Rafail și să înțeleagă de ce a devenit călugăr.

– *Referitor la fratele d-voastră, cum a luat hotărârea de a se dedica vieții de monah? Vă amintiți ce părere avea tatăl d-voastră despre acest lucru?*

– Tata a fost cam dezamăgit la început, când a auzit că fiul lui a renunțat la cariera academică. Dar, mai târziu și mai ales când s-au întâlnit și au vorbit împreună, tata s-a liniștit. Fratele meu era la Paris, unde studia ca să intre la universitatea de medicină. Vroia să se facă doctor, însă și-a regăsit ortodoxia într-o biserică românească la Paris, a simțit că Maica Domnului îl cheamă să-și regândească viața. Când a ajuns la mănăstirea din Essex, toate întrebările și frământările sale au încetat, realizând că trebuie să urmeze neapărat o viață de monah.

– *Puteți să ne spuneți de câte ori v-ați revăzut tatăl? Venea și stătea cu d-voastră?*

– Pe tata l-am văzut de trei ori în Anglia, întotdeauna stătea cu noi vreo trei săptămâni. Ultima dată, ne-am întâlnit la Paris, unde m-am dus special să-l văd și am stat amândoi la casa unei mătușe.

– *Copiii d-voastră își mai amintesc de el?*

– Din fericire, copiii mei, toți patru, își amintesc de bunicul lor cu mare dragoste și mai ales din perioada când locuiam în Devon, în 1983, când ei erau adolescenți.

CARMEN TANIA GRIGORE

(Din cartea *Pași spre comoara din suflet*, Editura Lorilav, Buzău, 2010.)

PRINTRE MIRACOLE

Miroase a sindrofie
și a rebeliune
pe viață
printre miracole
un orb începe
să vadă
în spațiile libere
ale unei vechi utopii
în semnele crescute
odată cu iarba
în suburbiile
toamnelor târzii

Înainte și înapoi
stau pavăză
ucenicii vrăjitori
împinși în fața sfiiciunii
de o mână desprinsă
din trepte ce duc
la comori
din conuri de brad
de pe crengile
cu clopoței
și alte ustensile.

ÎNTRE NUME ȘI SENS

Din relativitate
vă scriu
dintre nume și sens
cu pana muiață
în cerneala
legilor fragile

iarba verde
a spiritului tânăr
e încă o distanță
la orizontul pânzei
între tandrețe și ură
ca-n orice gravură

cărările sunt pase
exersate
printre reflexe
ce ne dau pe mâna
autodefinirilor
pentru vraja întâlnirilor
în fața brazilor :
sfinți în devenire.

ÎNTR-O VEGHE

Orice referire la codru
se face
cu capul plecat
sunt cel ce stă în calea
măcelărilor
într-o veghe
a viului des exprimat

am un timp de uitat
viața ca o dimineață

pe câmpiile letale
pentru acomodarea
tijelor
de păpădie
cu suferințele
planetare.

DIN ÎNTÂMLARE

Toate inimile
s-au dus la culcare
ele țin de o ordine
a sporului prin ființă
în calea lor stau legile înguste
în care încap toate sferile negre
devenite cornute
cu multe continente
de întristare

cu un om de beton
pe care-l port în propria-mi
suferință
mai mult din întâmplare
caut prin parcuri un loc
de ascuns știri incendiare
și eventual un adăpost
cu neon

sunt aici în fiecare atom
pe pupilele mele încinse
este loc de întors
trenuri de călători
și marfare.

NOAPTEA POEMELOR ALBASTRE

Ochii : două feștile
în noaptea ultimului vers
noaptea asta de mărirea
unei pastile
dusă cu de-a sila din gâtlejul
teamei de a fi
(din dezechilibratele
oase)
la stern :
aici energia-i de șapte
carate

întuneric și lumină
ia-ți cerneala de pe buze
și fă din ea un acoperiș
de poeme albastre
clipa asta a prăbușirii
îmi amintește
că spre dimineață
gândul fiarei
va fi învins în poticnire.

SEARA PERCEPȚIILOR

Da, sângele ce ajunge
la creier

este primul cititor
al textelor mele
despre tine
desfășurate în rame
cu corăbii
ele călătoresc
prin absorbție
în sfere perfecte
din bibliotecii virtuale

e seara percepțiilor
senzitive
valuri ratate de pașii
nesiguri
rostiri viitoare
sunt văzute cu cagula
pe față
în topul furtunii.

SUFLETE DE VEGHE

Atât de aproape
de soare
razele vin razele pleacă
prin autodefinire
pentru mereu altă viață
un țel unic chiar și în
încordare
apă sare pământ
îngerul pădurii e verde
aripile lui treze
străine de păcat
suflete de veghe
sunt aceste două viori
creierul meu din file
de poveste
e un amurg saturat
de culoare.

ÎN AMBELE SENSURI

Adorm în lumina primită
în jgeaburi noi
cu acest trup de neon
de biruit moartea
moartea ca o acomodare
cu șirul de nașteri ratate
în zgomotul coasei ascuțite
cu o bucată de piatră
carnasieră

în scrumul ultimei tale
țigări
avem porții egale
o disperare ne pudrează
fața
și iarăși moartea
controlând circulația
ambelor sensuri
(sicriile verticale
sunt pentru cei ce mor
în picioare).

LIVIU POPESCU

Arborele-lalea

Am intrat în curtea Liceului Silvic din Timișoara... veneam direct de la tribunal, de la procesul de partaj. Rugasem taximetristul să mă lase la poarta de intrare în curtea școlii. Așa mai aveam de parcurs 200-300 de metri până la intrarea în clădirea principală, cea cu birourile directorilor. Plouase. Aerul e curat la liziera pădurii. Simțeam cum îmi intră în plămâni, scoțând din trupul meu încordat emoțiile zilei.

“Ați ajuns?” mă întâmpină un tânăr domn. Nici nu-l văzusem. Răsărise lângă mine. Venea... din iarba udă. Îmi părea cunoscut... nu știu de unde... dar sigur l-am mai văzut. Ochii-i mari reflectau cerul care se însenina sub zâmbetul lui. Avea în palme o crenguță din **arborele-lalea**, un copac minunat și rar, care se afla chiar în fața clădirii centrale. Mi-o oferise. Povestea despre acești copaci. Atunci mi-i arătase... erau

mai mulți. Mă adăpostisem la atâtea activități sub umbra lor, dar habar n-aveam că dincolo de răcoarea reconfortantă, din toiul verii, erau atât de speciali. Îmi venea să râd. Se udase pe pantofi și pe pantaloni, până la genunchi, în iarba necosită încă. Ar fi putut la fel de bine să-mi explice toate astea și de pe alee, mă gândeam.

“Veniți să puneți mâna pe trunchiul lui!”. Și m-am dus... am intrat în iarba udă și am început să râd. Râdeam tare... râdeam în hohote, de nu mă mai puteam opri. Râdeam cu lacrimi. Era momentul de decompresie... toți nervii de la tribunal se revărsau în iarba „tipului cu povestea”.

„Dați-mi mâna, să vă arăt ceva...” Ne-am prins de mâini, ca doi copii când se joacă, și am cuprins în brațe copacul. “Vedeți, ne-ar mai trebui încă vreo 2-3 oameni ca să-l îmbrățișăm!” Râdeam în continuare... dar mai estompat. Mâna lui caldă și fermă mă curemurase... mi-am lipit capul de trunchiul secular. Directoarea liceului își savura cafeaua la geam, așteptându-mă. Aveau o reclamație. Trebuia să dau răspunsul... ”până mâine”.

“Vreți să vă arăt pepiniera mea?”

„De ce nu?” Udă eram și eu acum... până la genunchi. Directoarea mă văzuse ca sunt ajunsă. Oricum întârziaseam. Ce relevanță mai aveau câteva minute? Am ieșit din iarbă, cu laleaua... din arbore, în brațe. Era superbă. Model viu de hermafroditism, îmi ziceam.

Gingășia florii și forța arborelui.

Undeva, în spatele liceului, pe un teren-școală în miniatură, domnul cel vorbăreț făcuse suplimentar, pentru elevii lui, o pepinieră.

“Știți, eu am făcut studii de teologie, dar pădurea m-a chemat cu aceeași putere. Aici sunt angajat ca inginer silvic, dar merg și la o Școală de duminică, pentru tineri.”

E catolic sau protestant, mi-am zis. Noi, ortodocșii, deși avem un cadru legal în școli, îi fugărim pe copii cu note rele și calitative dezastruoase. Îi pierdem de sub nasul nostru.

“Doamna Inspectoare, se poate? Eu vă aștept cu cafeluța și dumneavoastră vă jucați?”

Ups! Mi-am luat urechiala, mai în glumă, mai în serios, directoarea avea dreptate. Eram deja după orele de program. Ea stătea ca pe spini. Avea de scos copilul de la grădiniță.

“V-am așteptat, din respect. O să vă dea toate informațiile necesare directorul adjunct.”

“E bine și așa! Dar unde e noul adjunct?” Îl știam doar după nume.

“Asta-i culmea! Vă amuzați de o jumătate de oră împreună...”

Am înlemnit. Chiar nu voiam să-mi cunosc noii directori... așa. Treaba era însă consumată.

Mi-am luat rămas-bun de la d-na directoare, care-și lăsase mașina pornită... și am reintrat în pielea inspectorului.

La plecare, am cerut permisiunea să sun

după un taxi.

“Nu vă faceți probleme! Vă duc eu!” se oferi amabil d-nul director adjunct.

“Duminică, mi-ați face o mare bucurie dacă ați veni la noi la biserică. E serbarea copiilor.”

...și m-am dus. Era prima dată când pășeam într-o biserică de altă confesiune. Am crescut într-un sat în care lupta dintre ortodocși și penticostali (mai puțin incisivă cu bapțiștii) e de necurmat.

Biserica **Elim** din Timișoara e o experiență pe care nu o uiți niciodată. Nu prin măreția clădirii, ci prin puterea rugăciunii oamenilor ei. Eram complet derutată. Nu știam la ce să mă uit: la cor, la orchestră, la chipurile oamenilor (mi-am găsit o mulțime de colegi, elevi, foști elevi), la monitoare, la pastori. Niciodată nu mi-am pus problema de unde-și au energia și frumusețea sufletului. Am făcut cunoștință cu o sumedenie de oameni.

La un moment dat, însoțitorul meu apără în față, printre cei care organizau în acea zi rugăciunea.

În ceea ce spunea îmi auzisem spus numele... nu știam ce se întâmplă... apoi toți se ridicară în picioare... și se rugau... se rugau **și** pentru mine...” ca Dumnezeu să îplinească ceea ce noi nu putem”.

Eram total copleșită. Am auzit în jurul meu, în rugăciunile personale, atâtea lucruri frumoase, câte nu auzisem în toata viața mea. Îmi era rușine că nu mă pot concentra în rugăciune... mă simțem risipită pe buzele lor.

“Fă-mă, Doamne, **un arbore-lalea**, în dragostea pentru Tine!”

CORINA-LUCIA COSTEA

Foto: Liviu Ovidiu Ștef, *Biserica din Dealu Frumos*

LIBERTATEA CUVÂNTULUI

ciorditor universal
acceptat: scot la mezat
Calea Lactee

celor interesați - le las adresa
atlantică - celor dezinteresați
ghilotina fiscală - și
Muntele de Pietate

*

păsările explică - într-una și inutil -
cum de
există totul - așa cum
există

s-au săturat și copacii să le asculte -
și le trimit - din
ramură-n ramură - până-n fundul
pădurii: din păcate
libertatea cuvântului - aici
e reală

METABOLISMUL VOSTRU-I IUDA

metabolismul vostru-i Iuda
și fierbeți cobre-n loc de duh
să pângăriți - asta vi-i truda
iar excrementul vi-i văzduh

s-a făcut ceasul de amiază
cutreier de apocalipse:
pun botniță la orice piață
exasperat - corcesc eclipse

pe toți eu v-am redus la riduri
la țurțuri grei de nebunie
m-am umilit slugă la viduri
crimele-n vis îmi sunt simbrie

trec zilnic cu picioru-oceane
sting sori și galaxii pe unghii
ce mi-au rămas - decât maidane
pe care zilnic să mă-njunghii?

NEVĂZUT INOROG

iubito - sunt mai serios decât un
infarct
nu te invit la bal - ci în Siberii :
numai ghețarii perpetui mai pot
potoli - cât de cât - telegarii
ce-mi iau - ceas cu ceas - pe copite
ființa

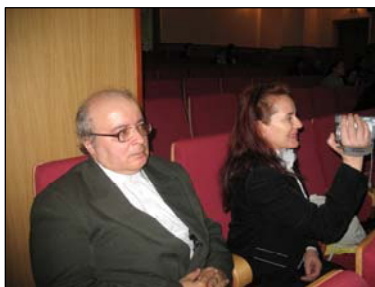
*

nu am ce-arăta - nici ce vinde
iubesc - nevăzut inorog:
n-am sabie - aur - nici minte -
eu stau în genunchi și mă rog...

îți cânt monarhii de colinde
renunț la privirea spre cer:
dispreț și capricii sticlindel -
răspunsu-ți - iubito-i doar ger

nebun - sunt nebun să mai sper
că eu - cel strivit de copite
în ochii reginei iubite
n-aș fi doar în plus un mâner

priviți cum se scurg în canale
aripe de înger - șiroaie
icoanele-s goană de zoaie
madonele - crime carnale

sunt gol și sunt orb și sunt pradă
toți sclavii stârniți mă sfășie:
iubirea n-a fost decât nadă -
pretext ca Hristos să nu-nvie

și ea a rămas statuară
pe cheiul plecării spre Styx:
în jurul ei ceața-i de ceară -
cuțitul mă privește fix

GRAIUL-GRAALUL

bătrâne Doamne - între - întunecate
crengurile Tale - îmi caut
inima

dintre ele - un roș
Măr cade: din el se
înfruptă popoarele - și de-atunci
grăiesc neamurile singurul grai cu-
nvățare
al Tău: sfințenia

e atâta negrăită
Lumină - clocotindă tăcere -
așteptare rămasă
îngerilor - în frunzișul din care
spre omenirea-nsărăcită dezlegatu-s-
au - în sfârșit
glorioase - Rădăcinile Izvorâte-ale
Graifului-Graalului

SUNT REGII LUMII STRÂNȘI LA JUDECATĂ...

sunt regii lumii strânși la Judecată,

îngenuncheați sub clopote de cer ;
El nu-i un vis: e Trăsnet și e Tată!
...s-a șters cotlonul lașului: „eu
pier”...

în nemurire surghiuniți - cenușă
venit-a-acei „acum” de necrezut:
căci spre Hristos - doar lamura e ușă!
...acum - fericite-i cel ce-a fost durut!

n-ai un' să-mpingi nici după cin' te-
ascunde:
privirea Lui te arde - te pătrunde -
iar împărății neamurilor toate

se zvârcolesc în pulberi preadeșarte...
smerenia nu-i mască de o seară:
nu-ți jupoi viața? - 'geaba cauți
Scară!

RISIPĂ INUTILĂ

risipă inutilă - de
linii - contururi - de voci - de
mișcări

ținta finală: o tăcere insidioasă
monotonă - de vată
grețos îmbibată - în
cloroform

ce părere are
sufletul - despre tot acest
aranjament?
...cine-l
întreabă?!

acum - toți sunt grăbiți cu
urgente - formalitățile

SITUAȚIA LA ZI...

din papagali și pești, elfi din norvegiei
se-aleg, să fie demni de tot disprețul;
târfele dau, solemn, mâna cu regii,
pentru-a-și fixa imaginea și prețul!

palate coapte au, ca sâmbur, Slinul -
la Turma Lumii-i Măscărici păstorul;
și magi și parlagii fonfăie-aminul:
corciri de neamuri nasc - Aligatorul.

luminii vii-i se termină mosorul,
temple vădesc tăria de scapeți,
zeul se vinde pe cât ia actorul -

tolba din soare-i goală de săgeți...
...și-n târgul scârnav, e-astronomic
scorul
celor ce-s răstigniți, pe rând, Poeți...

ADRIAN BOTEZ

August, 2010. Te gândești la chiftele marinate. Credeai că ați înnebunit marea sau voi, frații. Chiar nu mai vreau să-mi dau seama, prea târziu per comedie, plânsul copiilor (dar parcă marea?) Vedem ce iese, cititorule care, se zice, nu mai există, ca și mine.

Cum vedea mănăstirea, scria pomelnicul, întâi uitații de la cea dinainte. Se interioriza ca bețivul în cârciumă. Pagina cealaltă, liră. Vedem cine mai întreabă. Eram la spital. Piațeta în potcoavă neagră se deplasează pe apă sub pescăruși.

Mă plăcuse maică-ta, taică-tău, că nu publică teatrul femeii, și așa ni se lasă copii de literatură. Nici diabetul nu-l voi duce până la capăt, dar romanele. Nebun la azil, de mă saluta „cu respect”, securist, pușcărie, alcoolism, bătut nevasta.

Dă ordine prin formal training. Dacă avea studii superioare nu mai era împușcat. Intelectualii sunt niște elemente consultative. Surzii n-au înțeles niciodată un film românesc, doar rusești și americane. Numai Rollsuri și Packarduri. Fumam hașiș, fumam havane.

Dărâmi ce ridică dușmanul de un sânge. Fidelitate clădită pe trădare. Urmele ne înconjoară, ne sufocă, ne acoperă lumina. Hope and perseverance. Savaot al oștilor. Nu-ți bate faza. Se mai întâmplă să ne trezim împușcați de vreun idiot.

A dispărut sicriul cu trupul fără deget al sfântului Nicodim, isishast, tâlmaci de cuvinte, bărbat literat, orator și cu viața sfântă, conducător ce strălucea ca un luceafăr de dimineață de virtuțile duhovnicești, rugătorul domniei mele, zugrăvit în Cozia (Nucet pe Olt).

Literatura mea e plină de tine. Irina că tu, alcool, nu, că nu eram robust ca Nichita sau Mazilescu, să duci, Lovinescu, d-le Dinulescu, părinții mi-au dat un trup excepțional și eu mi-am bătut joc de el. Jurnalul 87-88, întâmplat politehnic. Să-l ascuți nu poți. Ce emite sunt falsuri.

Roessler, Roller. Les vieux bandes. Ficțiunea transcrierii selective, în colaj, cu amestecul reversibil al anilor, sintagmelor. Muma cu fata conversează, Victor se uită la fabricarea de țigăne, eu nu am ce face. Ce literatură să mă mai aștepte, când de-o viață m-am împotmolit în dicteu?

Caietele mele ermetizează aparent suprarealist realități represive ale supraviețuirii ghetto. Acum, c-a pus absurdul ochii pe noi. G din triumphi înseamnă Geometrie și nu God. Nu uita că rușii nu vorbește în dodii. Mai mulți uciși decât numărul recensământului. Parandărăt.

Calvin recognized the power of music. Hymns of his own composition, e.g. Old Hundreth. Winston Churchill, Daphne du Maurier, Wilhelm von Humboldt, Henry IV, Lavrence Olivier, Paul Ricoeur, F. D. Roosevelt. Les guenon de Hus. Profitocrați.

Liana trăiește la Calvin, în Elveția, de-l pomenește pe Voltaire, are o moarte a lui Fellini, a fost bărbat în altă viață în Australia, de unde vin, scoate morți din Gange, revine după 20 de ani din Durenmat între isihăștii andrucoviceni pe care-i frecventase trei ani.

Medicul voia o piesă Paula și Teodor, o dragoste, te-ai fi asteptat, să se atașeze, în special de Mazilu, nicio legătură, ar fi fost o treabă, delicată, pentru el nu e deosebire mare între Cehov și Baranga, nu construcție, nu scriitură, bancuri răsuflete. Trebuie scrisă piesa, la urma urmei.

Caietelor nu le-oi da de fund viața asta. La cules de coada șoricelului. Rat, șobolan de raft, Anna, roasă de el, amorul lor arhetipal. Poezii-morfină, gutui-colind în geam. Diferența între xenofobia clasică și reacția diversă față de imigranți.

Voiam să-i scriu lui Sebastian să-și facă story-ul ultimilor patru ani, gen Saul's Fall de Garcia Henessy, critical fiction, în căutarea propriei spiritualități. Nu tot ce e de la natură e sănătos. Unele obolesc și fac rău, elimină radicalii liberi din sistemul nervos.

Recunoaștere secundă, fiind iar în situația de a invita. Generalul s-a stabilit de trei ani în Ruda pe Ulița Iepureștilor în casa lui Burtică. Fata zice și de un doctor. Se lansează cartea lui Kalam, tradusă de Sofineț, prefătată de Baconchi.

Septembrie. Cine mișcă nu mai mișcă. Maniere, remaniere. Lustrat, spânzurat de lustră. Nație de subsol cu probleme la colivie. Iei o armă și

faci un gest de disperare cu oameni inteligenți, nu cu toate gutuile. Ultimul la coadă să tremure din noadă. Fură și praful de pe ficus.

Mi-a rămas caietul albastru deschis la paginile scrise de Mări, tot îi văd caligrafia dreaptă, înaltă, ce-o fi vrând să spună peste anecdota aspiratorului cu furtun al doctorului? Să ne gândim la ea? A murit de ziua ei și a intrării în Uniunea Europeană, la spitalul Sfântul Ioan. Mi-am tot făcut de lucru, de depresie, a nu trece, a nu transcrie - n-o fi de acord, îmi cere copyright? Să fi fost doctorul de vreo vină la finișul ei, inevitabil? Tot își făcuse rost de băutură și la reanimare. Plata-i refuzase țigara de pe urmă, tot sperând că s-o ridica. În anecdota, doctorul îi explica fetei că părul pubian îi crescuse natural, și nu e blestemată, uite și lui, vai, el e și mai blestemat, i-a crescut și furtunul aspiratorului. Nimfomană și bețivă, fără tată, tot doctor. Să dau de pomană un aspirator? I-ai dat tu ceașca Anei, de nu-i plăcuse Nanei, ele se cam ciondăneau, de se acceptaseră crescute, a noastră înțelegând-o în păcat pe a credincioasei. Ce flori să-i duc Ilincăi la concert?

Snobilime blestemată, pizdă de polițistă futută de un hoț. Izlaz, spumă galbenă pe Olt-Dunăre, fum galben, ai băgat degetul în Dunăre, nor de grauri, bancuri de pești, cormorani lanț, egrete, pescăruși, spuma asta oribilă, chimică, scoici verzi, Turnu minuscul, v-ați mai ajuns la Seaca.

Comic laur depresiei împrejmuindu-mă ardei verde, kilograme, roșu tot iute, pian seara povestind liberul anilor, lasă-mă nu mă lăsa, nu mai e deschis albastrul la tânăra murită, că și Chopin își compusese ale două concerte la 20 de ani.

GEORGE ANCA

Foto: Liviu Ovidiu Ștef, După slujbă

Vânătoare

I

Tată,
Iată izvorul unde se-adapă
Numai cerbii.
Ah, ce-mbietoare adâncuri!
Și mă aplec și beau.
Nu, strigă tata, nu, nu, nu!
Dar prea târziu...
De-abia desprins de prapurele stâncii
vai, devenisem cerbul,
cerbul ce băntuia prin visul tatii
în nopți de rătăcirii și nenoroc,
vai, cerbul ce urma să moară...
Mă-ntorc
de-abia-l aud pe tata:
”Iartă-mă, tu, copile”
și mă luă la ochi.

II

Slobod bumerangul
din mâna dibace
sfârtecă cerul.
Ecoul țipătului dedus
sărută zăpezile ierbii
ca un animal
ce-agonizează.
Fântânile-și tulbură irișii
cu fierberea sângelui
pe mâinile
în formă de cruce
între foame și sete.

III

Mirare multiplicată pe tulpinile
ghintuite
liniștea păsării
colivia traiectoriilor nescrise
aerul poate fi o urnă
pentru incinerarea gândului pierdut
și nepăsarea alicăi.

IV

Trepte de lună carbonizate
se așteaptă mugurii.
Pădurea își strânge eventaiul
pentru reprezentarea nocturnă.
Lacrimi de meteorit în cădere
de-abia mai respiră licuricii.
Scutură-ți fruntea de somnul
privighetorii,
de undeva căprioara ne-a somat
redându-ne chipul
din ochii-i reci, stelari.

V

Cerul
Plumbii descărcați în pripă
Piatra însângerată și amurgul
Chipul vânătorului în propriile-i
lacrimi.

VI

Abia
atingătoare piatra râului
pleoapele
trase peste nouri
femeia
care înșeală cu amurgul.

VII

Stiletul orb
în golul dintre noi
cu vârful
pendulând o inimă
scânteii ale cântecului nespus
prăvălite osiile atomilor
vor căuta echilibrul ardeii
în arterele deznădăcinate.

VIII

Pădurea pare acum mai blândă
cerul își picură lumina
pe frunze
abia sprijinindu-se
pe ramuri fragile.
Ochii izvoarelor ard
cristalinul orelor
și
între plopi se țes
hamace de liniște.
Îndrăgostiții doar,
haotice cupluri de forțe
își contopesc răsuflarea.
Dar clima nu suferă
același soare
îmbujorat de gesturi
își ascunde cu stângăcie
petele.

IX

Da, am fost gonit în codrii
în noaptea aceea când luna înghețase
și câinii luaseră cu asalt
și cerul

Geo CONSTANTINESCU

Născut în 1956 în comuna Bălcești, județul Vâlcea. Absolvent al Facultății de Filologie din Cluj-Napoca în 1982. Gazetar, lector al Facultății de Litere a Universității din Craiova, secția spaniolă. A publicat volumele de critică și istorie literară: *El modernismo en la narrativa breve de Gabriel Miró*, Ed. Aius, Craiova, 2000, *Nuvela, permanentă a epicului*, Ed. Universitaria, Craiova, 2004 și *Poesía española del siglo XX*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 2009.

și pământul.
Eram vânător și-asistam cu plăcere
la carnajul sălbatic.
Înșurubam în dorință lacrimile
și-mi afundam în blănuri umede, moi
cizma mustind de sudoarea goanei
nebune,
nebune,
și sânge,
și noroi,
dar nu știu cum pădurea
își decanta copacii
în aerul mai laș,
arma-mi căzuse înspre tâmpile
și goana creștea după mine,
în mine
ca un ciclon
al morții.
Oamenii mă urmau urlând
agitând peste tâmpile-mi
toiege lungi, sunătoare...
Mă prăbușeam sub pașii lor
efemeră statuie de vorbe...
Dar vânătoarea trecea peste mine
ca o liniște mai profundă.

GEO CONSTANTINESCU

**Foto: Liviu Ividiu Ștef, Biserica
cetate Cristian**

Gramatica lui Robert

Robert cultivă o gramatică proprie, cu fraze lungi și întortocheate, trosnind din toate încheieturile, gâlgând de exclamații intercalate, presărată cu expresii ieșite din tipar. La propriu și la figurat.

Dacă-i trimit un mesaj scurt de aducere la cunoștință că mă internez de urgență în spital, răspunsul lui „spontan” vine rapid, ca o cascadă: „Frate, îmi pare tare rău că ești bolnav!”

Până aici e bine, dar ce vine după aceea e de-a dreptul flamboyant. Ceva cam în genul „Dar cum te știi pe tine inventiv, nu m-aș mira să nu fie doar un tertip din partea ta, ca să ne mai vizitezi odată – că doar știi că stăm doar la un pas de spital – și bag mâna în foc că ți-a fost dor de noi, mai ales că, ocupați cum suntem cu, vai, anostele „teme de viață” care ne înghit ca niște caracatițe hrăpărețe, arareori ne-a fost dat să povestim și noi în liniște despre ce ne doare cu adevărat, drept pentru care vezi ce faci și ți-am fi îndatorați dacă ne-ai suna degrabă, deîndată ce afli diagnosticul, ca să nu stăm ca pe ace, gândindu-ne la tine!”

În ce privește gânditul la alții, să-mi fie cu iertare, dar la așa context nu-mi prea vine să cred. Nu tu „ce te doare?” „De când?” „Unde?” Nici urmă de „însănătoșire grabnică!” Sau „te putem ajuta cu ceva?” Ești tentat să crezi că, pentru Robert, semnele de întrebare nu s-au inventat. Fals! Le uzează cu mare plăcere, dar cu alte ocazii. În speță, când vrea să intre cu tine în vorbă. Indiferent de temă, asta nu e important. De pildă, insistă adesea să-i povestești ce mai faci, concret.

Ca să-i astupi gura, te înduri într-o bună zi să-i descrii viața ta. La o adică, de ce nu? De vreme ce nu știi exact ce anume îl interesează pe el, îi scrii despre toate: mâncare, sporturi preferate, emisiuni la televizor, cărți. Prompt vine răspunsul, învăluit în fraze lungi și lucioase. Saltă pe ecran parantezele, virgulele și punctele de suspensie, doldora de tâlc subliminal. Abia la a treia citire te dumirești vag ce vor să spună. E momentul în care începi să intuiești că nici el nu știe exact ce vrea să zică. Dar zice, neîntreput.

Iar tu citești, simți cum te pișcă pe piele efortul lui disperat de a te impresiona cu orice preț. Robert e convins că-i guști sintaxa cu gura căscată și că abia aștepti să-i răspunzi. În realitate, ai prefera să-l muști, pentru că iar te obligă să descifrezi vobletele trivialităților lui fără noimă și să-i compui în chinuri un răspuns civilizat. Ca să-ți poate trimite el înapoi o replică șmecheroasă, într-un crescendo hiperbolic.

Plăcerea cu care scrie e mai tare decât el. O trăsătură comună marilor literați. De aceea, Robert, scrie. Orice, oricui, nu numai ție. E plin de satisfacția de a cultiva cu tine ritualul secret, complicitatea gusturilor sofisticate. Compune devălmășit, cufundat în transă. Cam ca Michelangelo când sculpa. Doar ca Robert nu se îndură să și corecteze.

Succint, se scuză la final că n-a avut vreme să pună virgulele la locul lor; de fapt nici nu e sigur că ar fi capabil să scrie „normal”. În schimb, pune la punct fără încetare; cu punctul se împacă bine, dar numai pentru că îl rezervă ... interlocutorului. Stilul lui haotic e

dovada unei creativități debordante. Ar fi un sacrilegiu să-i arunci scrisorile la coș. Mai bine le stochezi în taină; poate – cine știe? – într-o bună zi va deveni celebru.

Ca răspuns la mesajul tău de „cum îmi mai merge”, primești un „catalog de sfaturi” căruia nu-i mai lipsește decât punctajul. Consternat și buimăcit, afli că viața ta nu e decât o formă de organizare menită să-i confirme lui Robert justetea propriilor sale convingeri: elanul cu care te dedici dereticatului e o formă binevenită de a-ți pune ordine în minte și în viață; cursul de dans, pe care îl frecventezi împreună cu partenerul, are menirea să vă sudeze cuplul; cartea pe care o citești îți va deschide noi orizonturi în plan profesional; dieta vegetariană e o bună ocazie de a medita asupra drepturilor animalelor și, în general, asupra teoriei buneii conviețuirii dintre specii; refuzul companiei de asigurări de a-ți plăti daunele după ce ți-au spart hoții mașina sunt un îndem la acțiune, trebuie să adopți o atitudine politică, să militezi pentru interpretarea corectă a democrației. Iar faptul că te plângi de dureri de abdomen, de un an încoace, dovedește că ești un smiorcăit, exact ca tata.

În cazul în care vrei să aprofundezi vreuna din temele date, Robert îți stă la dispoziție și se oferă cu generozitate să te ajute. E o mare bucurie pentru el că ai răspuns, punând bazele unei comunicări ritmice, reale. Speră și de aici înainte într-o adâncire a relațiilor, drept pentru care te pune și el în temă cu proiectele sale actuale: se gândește să lucreze mai puțin, eventual să treacă la jumătate de normă, să se reprofileze pe o meserie mai actuală – ceva de gen fizioterapie, sport pentru vârsta a treia sau consulting turistic – chiar dacă recunoaște „modest” că a colecționat deja mult prea multe diplome și calificări. Dar n-ar fi păcat să nu transmită mai departe măcar experiența sa în yoga, de vreme ce a ajuns să reziste zece minute stând în cap? Și ce dacă, aș completa eu? Who cares?

Primul impuls după citirea „răspunsului în proză” este să-i scrii o ripostă usturătoare, criticând gramatica lui monotona, cu subiect veșnic la persoana întâi, singular. Până acum am reușit să-mi reprim dorința de a-i comunica furia pe care mi-o provoacă stilul său jovial de a sufoca sinceritatea. Un cuvânt ar putea răni ireparabil, așa că mai bine tac.

Îl las să se amăgească, mândru de performanța sa recentă. Pasămite că a inoculat substanță în schimbul de impresii care face flotări, conjugându-se anevoie între noi. După o pauză de tăcere, mă va bombarda cu o nouă epistolă, plină de semne de întrebare. Reproșul cum că nu mai dau niciun semn de viață va fi ideea sa principală. Vinovată, voi cădea, invariabil, din nou, în capcana interesului său simulat și îi voi răspunde, cu bună credință. Deși știu bine că mai bine nu.

Mă bate gândul să-i scriu cu caractere chirilice. Poate doar așa va înțelege cât de istovitoare e punctuația lui patetică, de personaj cu pâlpii la urechi, dar fără timpiane.

Robert se citește ca un roman de pierdut timpul, pe care îl uiți după ce l-ai închis. Prea multe complemente directe și indirecte. Vocativul cam disperat, acuzativul didactic. Nu-i de mirare că sfârșește undeva între două paranteze, ca o notă de notă de subsol pe care mai nimeni n-o mai consultă. Îl suspectez de multe singurății, clipe de solitudine impuse ... circumstanțial (de timp, de loc, de mod). Parcă-l văd acum, sigur că nu-l vede nimeni, tentat să-și pună numele între ghilimele.

**GABRIELA CĂLUȚIU
SONNENBERG**

Benissa, octombrie 2010

Foto: Liviu Ovidiu Ștef, Biserica cetate Saschiz

Dumnezeu să te-ajungă

Povârnișul e lung și urcușul e greu,
Vremuirea e clipă să ajungi
Dumnezeu.

Dumnezeu să te-ajungă să Ți fii pe
aproape
Când din mână toiagul va fi gata să-l
scape

Și atunci să te-aprinzi pe colinele
vrerii
Șubrezirea să-I rezemi pe toiagul
puterii.

N-o să fii niciodată împrășcat pentru
plânsu-ți
Ce-a scornit disperarea de-a rămâne
tu însuși.

Iau din zare și din prund

Ia așează-Te-ntr-o rână
Să vezi, Tată, cum mă joc –
Iau din rouă și din foc
Pentru capul de țărână,

Fur din zare și din prund
Și-n vedere-i pun cicoare,
Iar din Tine rup și-ascund
Un copac, un miez, și-o floare.

Și să-mi spui dacă greșesc
Din țărână ori din apă,
Că Tu pui ceva-n lumină
Să nu văd și mie-mi scapă.

Vino, vino și-ai să vezi

Vino, Doamne, ca să vezi
Cum de pe sprâncene verzi,
Pe țâpligile din văz,
Se-nșir boabe de ovăz,

Iar din spinii rodiei,
De pe tâmplă în tăcere,
Picură chiar în vedere
Îndrăzneala zodiei.

Și sub pleoapele albastre,
Sarea aspră dintre nopți
Scrie patimile noastre
Pe șindrila de la porți...

Vino, Doamne, să-Ți arăt
Încâlceala dindărăt –
Urisitori s-o aibă-n furcă
Și nu știu dac-o descurcă...

Poate patima și timpul
Și calea ce face schimbul.

Pe-nserat, cu stropii uzi

Plouă, Doamne, cu stropi uzi
Coapsele să i le-ascunzi
În rochița cu boboci,
Ochii dacă Ți-I întorci.

Plouă, Doamne, pe-nserat
Și să scuturi stelele
Că eu intru în păcat
Și-Ți dezleg obielele.

Doamne, spune ce gând ai

Spune, Doamne, ce gând ai
Dacă răului mă dai,
Spune de ce-ai început
Să Te joci seara în lut
Și n-ai început în zori
Să mă ferești de răcori...

Spune-mi dacă ai de gând
Să nu-mi suflă în cuvânt
Și-n răcori să-ngropi năduful
Când și-arată spinii pufului,
Când e ziuă și se-ncepe
Și eu nu Te pot pricepe...

Aș pricepe dar n-am timp
Că se cer multe la schimb;
Le-a prins seara încurcate
Și nu le mai văd pe toate.

Îmi scapă când le aleg

Doamne, fă-mă șervețel
Să-ngenunchi seara pe el,
Să-Ți pun lacrimile-n flori
Până-n revărsat de zori,
Când Te-aș vrea un curcubeu
Să-mi țeș păru-n focul Tău,
În ștergar furat de zare
Care vindecă și doare.

Fă-mă, Doamne, scăunel
Să m-așez ziua pe el,
Fruntea-n palme să-mi slobod,
Gândurile să-Ți deznod,
Să ghicesc în rostogol
Cât mai este din ocol,
Să fiu liniște-n suspin
Dac-o fi rămas puțin;

Că trec multe și sunt grele
Pe sub vederile mele
Și îmi scapă când alerg
Să le prind și să le leg
În fire de curcubeu –
Rostul meu în rostul Tău.

Și sunt grele și sunt multe
Pentru ochi și pentru frunte

Și se-nșiră când le-ndes
În pânza pe care-o țeș.

Doamne, ajută-mă, și-n zori,
Vei purta laibăr cu flori.

Într-un borangic subțire

Dă-mi, Doamne, răgaz pe prund
Gândurile să le-ascund
Într-un borangic subțire
Ca să poată să respire
De la taina porților,
Până-n drumul hoților.

Și să nu se vadă clar
Nici în umbră de mărar,
Nici în spaima duhului
Prins în mreaja stufului,

Când în fum și pocăință
Îmi sucește coroniță
Din ce-a fost și este-n Fire
Într-un borangic subțire.

Și renunță la sandale

Doamne, dă-mi pietre cumiști,
Să le macin între dinți
Când stă timpul într-o rână,
Iar Tu cauți în țărână
Și-n nisip ca să mă iei,
Să umblu-n papucii Tăi –
Peste creasta valurilor,
Spre verdeața malurilor
Din adâncul frânt în apă
Ce se-ascunde pe sub pleoapă...

Și când nu se mai ascunde
Se revărsă și pătrunde
Glasul slobod și mișos
De-ngenunche sfinții jos
Și renunță la sandale
Și umblă-n tălpile goale.

N-are gură ca să strige

Fă-mă, Doamne, mai ușor
Și dă-mi aripi ca să zbor
Să prion din ochii tăi
Când îngrop adânc în văi

Zarea ce se picură
Pentru vreo nimicură...

În nisip și în cicoare,
În tăcerea care doare,
În gândul care atinge
Ce n-are gură să strige.

DUMITRU TOMA

Indicii jurnalistice

Interviu cu Prof. Univ. Dr. Ilie Rad

Doctor în filologie, cercetător în cadrul Departamentului de Jurnalistică al Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, profesorul **Ilie Rad** este cunoscut ca un specialist remarcabil în domeniul științelor informării și comunicării.

Ilie Rad (n. la 18 februarie 1955, Nandra/ Luduş, jud. Mureș) este absolvent al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1979). Doctor în filologie (1998), profesor (din 2003) la Catedra de Jurnalism a Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Șef al Catedrei de Jurnalism (2001-2007; cancelar al facultății: 1996-2000; 2007 / prezent). Conducător de doctorat (din 2009). A îngrijit și prefațat ediția Horia Bottea, *Game și pendulări* (1980). Colaborator, cu peste o sută de articole, la monumentalul *Dicționar al scriitorilor români* (coordonat de M. Zăciu, M. Papahagi și A. Sasu, vol. I-IV, 2001-2005), la *Dicționarul esențial al literaturii române* (2001), la *Dicționarul general al literaturii române* (vol. I-V, 2004-2009), la *Encyclopedia of the World's Minorities* (SUA, 2005, cu un eseu despre România), la *Encyclopedia of the Developing World* (SUA, 2005, cu un eseu despre Republica Moldova

A tipărit următoarele volume: *Peregrin prin Europa. File de jurnal: Viena, Praga, Varșovia, Budapesta*. Cuvânt înainte de Constantin Ciopraga, membru al Academiei Române (1998); *Memorialistica de război în cultura română* (1999); *Stilistică și mass-media*. Prefață de prof. univ. dr. G. Gruică (1999); *Aron Pumnul*. Prefață de V. Fanache (2002); *La un ceai cu Ștefan J. Fay* (2003); Geo Bogza. *Rânduri către tineri scriitori ardeleni*. (Scrisori și telegrame trimise de Geo Bogza lui Teofil Răchiteanu, Ilie Rad și Viorel Mureșan, în anii 1973-1991). O carte gândită și realizată de Ilie Rad (2003); *De la Moscova la New York*. Note de drum din Federația Rusă și fragmente de jurnal american. Prefață de

Mircea Popa (2005); *Cum se scrie un text științific*, Editura Polirom, Iași, 2008; *Incursiuni în istoria presei românești*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2009; *De amicitia. Scrisori de la Ștefan J. Fay*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2009. A inițiat și organizat (în colaborare cu colegii de catedră) nouă simpozioane naționale de jurnalism, unele cu participare internațională, ale căror lucrări le-a editat și/sau prefațat: *Curenți și tendințe în jurnalismul contemporan* (2003); *Schimbări în Europa, schimbări în mass-media* (2004); *Jurnalismul cultural în actualitate* (2005), *Secvențe din istoria presei românești* (2007); *Stil și limbaj în mass-media din România* (2007), *Forme ale manipulării opiniei publice* (2007); *Limba de lemn în presă – ieri și azi* (2008); *Jurnalismul românesc din exil și diaspora* (2009); *Documentarea în jurnalim* (2010). Alte ediții: Edgar Papu, *Interviuri* (în colab., 2005); Cella Serghi, *Interviuri* (în colab., 2005); Constantin Ciopraga, *Interviuri* (în colab.).

Este președintele Asociației Române de Istorie a Presei, membru al Uniunii Scriitorilor, membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști, membru al Asociației Române de Literatură Comparată, membru corespondent al Academiei Româno-Americane etc.

Domnia sa a publicat peste 200 de articole de critică și istorie literară, diferite recenzii, reportaje și interviuri, care au apărut în reviste de cultură precum: *Viața Românească*, *Steaua*, *Tribuna*, *Academica*, *Excelsior*, *Reporter*, *Familia*, *România literară*, *Orizont*, *Renașterea*, *Ateneu*, *Apostrof*, *Ephemerides*, *Glusul Bucovinei*, *Cultura Creștină*, *Limba și literatura română* ...

Rezultatele cercetărilor sale pot fi urmărite și în publicații din străinătate. Spre exemplu, a tipărit cinci studii în publicația americană *Perspectives in Higher Education Reform*, tot aici îi apare eseu: *America Before and After September 11 Through the Eyes of a Romanian Journalist*.

Lucrările semnate și coordonate de Ilie Rad se adresează studenților și jurnaliștilor profesioniști care vor să își

îndeplinească cu succes misiunea de a informa. Ele sunt destinate, în egală măsură, inițiatorilor în arta cuvântului care opresc timpul pentru a pluti pe valul tentațiilor jurnalistice.

*

Liliana Moldovan: Vom începe dialogul nostru cu o discuție legată de specificul lecturii. Cititul e definit ca instrument hotărâtor de cunoaștere și inițiere, ca mijloc de primenire sufletească și intelectuală. Din perspectiva teoriilor actuale, vă rog să faceți o scurtă analiză a lecturii privite ca formă specifică de comunicare umană.

Ilie Rad: Cu riscul de a vă dezamăgi, nu voi face o analiză a lecturii din perspectiva teoriilor actuale. În primul rând, că nu cunosc foarte bine aceste teorii, care

nu intră în sfera mea de preocupări. Decât să citesc o carte de teorie despre lectură, prefer să citesc o carte pur și simplu!

Există mulți intelectuali care vorbesc astăzi despre moartea lecturii, despre dispariția cărții, a ziarelor tipărite etc. Dați-mi voie să fiu mai optimist la acest capitol. Cartea și ziarul tipărit nu vor dispărea, oricât de mare va fi concurența internetului. Când a apărut filmul și televiziunea, s-a spus că acestea vor duce la moartea teatrului! E adevărat că filmul a făcut o mare concurență teatrului, dar acesta nu a dispărut! Văd că sălile teatrelor sunt în continuare pline, inclusiv cu foarte mulți tineri. Vibrația umană, emoțiile unui actor pe scenă, reacția sălii etc. – sunt lucruri care nu pot trece de pe scenă pe ecran. Sunt convins că în, în viitor, se vor organiza campanii de genul „O săptămână fără internet”, după cum am văzut ceva similar în cazul televiziunii. Ați auzit de vreo campanie de genul „O săptămână fără lectură?” Nu, și nici nu veți auzi! Cred că actul lecturii face parte din condiția noastră umană. Pe vremuri, când nu se inventase scrisul, oamenii practicau „cititul în stele”, care era tot o formă a lecturii, chiar dacă una de nivel primar! Lectura nu este doar o formă de cunoaștere a lumii, de dezlegare a misterelor acesteia, ci și o formă de cunoaștere de sine, de autocunoaștere. Citind, ne raportăm la o lume întreagă, indiferent de timp și spațiu! Sunt convins că ați citit poezia lui Tudor Arghezi, „**Ex libris**”, din volumul **Cuvinte potrivite** (1927), pe care îmi permit să v-o reamintesc: „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris./ Încet gândită, gingaș cumpănită./ Ești ca o floare, anume înflorită/ Mâinilor mele, care te-au deschis./ Ești ca vioara, singură, ce cântă/ Iubirea toată pe un fir de păr/ Și paginile tale, adevăr./ S-au tipărit cu litera cea sfântă./ Un om de sânge ia din pisc noroi/ Și zămislește marea lui fantomă/ De reverie, umbră și aromă./ Și o pogoară vie printre noi./ Dar jertfa lui zadarnică se pare./ Pe cât e ghiersul cărții de frumos./ Carte iubită, fără de folos./ Tu nu răspunzi la nicio întrebare.” (Cf. Tudor Arghezi, **Versuri**, vol. I. Ediție și postfață de G. Pienescu. Cu o prefață de Ion Caraion, Editura Cartea Românească, București, 1980, p. 36).

Și ca să încheiem această scurtă digresiune pe marginea beneficiilor lecturii, să amintim și cuvintele lui Miron Costin: „*Nu iaste alta și mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă decât cetitul cărților.*”

- Dacă parcurgem bibliografia cărților și articolelor științifice publicate de dumneavoastră, a volumelor de specialitate, pe care le-ați coordonat, observăm că presa românească nu mai are secrete pentru domnia voastră. Mai mult, studiile și articolele publicate în reviste din țară și din străinătate dezvăluie un teoretician desăvârșit și un pedagog priceput. Din punctul de vedere al specialistului, spuneți-ne, care este esența jurnalismului românesc, prin ce se disting producțiile publicistice din România față de cele din Europa contemporană ?

- Îmi puneți o întrebare foarte grea, care necesită un răspuns amplu și complex, dar la care voi încerca să răspund cât mai concis.

Jurnalismul românesc se distinge de jurnalismul european și de cel american prin câteva particularități specifice.

În primul rând, noi nu putem încă separa **informația** de **opinie**. Sunt mai mulți factori care au contribuit la această stare de fapt. E vorba, în primul rând, de întâmplarea că primele publicații românești (mă refer la **Curierul românesc**, al lui Eliade Rădulescu, la **Albina românească**, tipărită de Gheorghe Asachi - ambele apărute în 1829 -, apoi la **Gazeta de Transilvania**, a lui George Barițiu, pornită în 1838) au fost făcute de niște scriitori, adică de oameni care lucrau nu numai cu faptele concrete, palpabile, ci și cu metaforele, cu imaginația, cu fantezia. Jurnalismul românesc s-a apropiat din start de literatură, mai mult decât în alte țări. Contextul politico-istoric în care s-a format statul român a făcut ca presa să fie obligată să își asume nu numai **informarea** cetățenilor, ci și **educarea** lor într-un anumit spirit: susținerea revoluției pașoptiste, apoi a Unirii din 1859, a Războiului de independență din 1877, apoi a Marii Uniri etc. Au venit apoi cele patru dictaturi (regală - a lui Carol al II-lea, legionară, antonesciană și, cea mai lungă, dictatura comunistă). Presa din toate aceste perioade istorice a fost obligată nu numai să **informeze**, ci și să **formeze** (să formeze «bunul român», omul nou etc.). Or, toate aceste presiuni exercitate asupra presei nu au rămas fără efecte pe termen lung.

În al doilea rând, nu uitați că noi suntem nație latină, adică pasională, implicată afectiv în tot ce facem. Psihologia noastră, ca popor, constituie un amalgam de calități și defecte, care, până la urmă, cum spune și Adrian Marino, în **Viața unui om singur**, ne-a ajutat să supraviețuim vicisitudinilor istoriei. Vreau să spun că, de pildă, la noi totul este politizat. Mircea Eliade, care chiar cunoștea istoria, cultura, religia și mentalitatea atâtor popoare, spune undeva că nu cunoaște un alt popor care să facă atât de multă politică precum poporul român. Or, cine face multă politică, simte nevoia să se exprime. Iar această exprimare se folosește de canalul mediatic. Așa se face că noi avem o presă extraordinar de bogată, comparativ cu presa altor popoare, tocmai datorită temperamentului nostru latin. Prietenul meu, Marian Petcu, de la Universitatea din București, a publicat recent un studiu în care arăta că, anul trecut, în țara noastră au apărut 2.090 de noi publicații, pe lângă cele circa 2.400 apărute în 2008. Asta înseamnă că, în anul 2009, este posibil să fi fost editate peste 4.500 de periodice... Adăugați alte câteva mii, apărute în primele două decenii postdecembriste. La o populație de doar douăzeci de milioane, cifra care rezultă de aici este exagerat de mare. Dar trebuie să mai fac o precizare: multe din aceste titluri au fost publicații efemere, adică au apărut în tiraje mici și în numere puține, după cum era jocul politic sau modul de manifestare a crizei financiare.

O altă trăsătură a unei părți a presei românești contemporane este **superficialitatea în documentare**. Publicăm orice, difuzăm orice, numai să ne crească tirajul, respectiv audiența, Ratingul - zeul tutelar al mass-media contemporane.

În fine, aș mai adăuga ceva, care are legătură cu trăsătura menționată mai sus: **agramatismul** multor publicații. Monitorizările făcute periodic de către Consiliul Național al Audiovizualului arată că stăm încă destul de prost la acest capitol. Se scrie, se publică

foarte mult (am în vedere și audiovizualul), ceea ce înseamnă că se și greșește foarte mult. Iar românii au, ca orice popor mic, o anumită sensibilitate când este vorba de limba lor maternă, datorită faptului că limba a fost, de-a lungul secolelor, unul din factorii care le-au menținut identitatea lor națională. De aceea, emisiuni precum „Cronica cărcotașilor” sau altele cu acest profil au un mare succes la public. Eu am, la facultatea la care lucrez, un curs intitulat **Stilistică și mass-media** și le spun studenților că atunci vom atinge idealul ca jurnaliști, când aceste emisiuni vor sucomba, vor falimenta, din lipsă de materiale. Or, din păcate, emisiunile de care vorbesc sunt alimentate tot mai generos, din zi în zi.

În fine, cred că presa românească se mai caracterizează și printr-un **subiectivism exagerat**, rezultând din cauzele expuse mai sus. În timpul conflictului din insulele Malvine, BBC-ul, care este un post de televiziune britanic, după cum știți, nu a folosit niciodată, în știrile și reportajele transmise de pe teatrul de operațiuni, expresia «trupele noastre», ci «trupele britanice». Un asemenea caz de obiectivitate este total exclus în presa românească!

-Evocați, vă rog, câteva din reperele semnificative din istoria presei românești!

- În anul 2008 am publicat o carte, **Incursiuni în istoria presei românești**. Așadar, cunosc bine toate momentele importante din istoria presei românești. Spre deosebire de alte istorii similare, periodizate după diverse criterii, eu am ales criteriul **factorului politic**, pe considerentul că acesta a determinat toate orientările presei, de la începuturi până astăzi.

Primul moment cu adevărat fascinant se leagă de încercările multe și repetate ale unor români clarvăzători de a avea o presă și în limba română, cum aveau toate națiunile civilizate ale Europei. Dar acest fapt nu a fost posibil din rațiuni politice.

În **Revista română de istorie a presei**, al cărei director sunt, am publicat un studiu, intitulat **Precursorii presei românești**, în care am arătat toate zbatările pentru crearea presei în limba română, eveniment care a avut loc cu peste 200 de ani întârziere, fața de apariția ziarelor în statele Europei occidentale. Astfel, la 17 mai 1605, la Anver (Țările de Jos) a apărut, în contextul războiului olandez-spaniol, publicația săptămânală **Nieuwe Antwerpsche Tijdinghe (Știrile recente din Anvers)**. În 1609, la Strasbourg apare săptămânalul **Aviso – Relation oder Zeitung**. În fine, în același an, tot în Germania, apărea hebdomadarul **Aviso, Relation oder Zeitung**, în orașul Wolfenbüttel. În anii următori, apar ziare în marile orașe europene: Berlin – 1617; Londra – 1622; Paris – 1631; Florența – 1636; Roma – 1640; Viena 1703, întârzierea crescând pe măsură ce ne apropiem de estul european: la Sankt Petersburg, orașul rusesc cel mai occidental, presa apare abia în 1703.

Am arătat acolo încercările unor oameni luminați pentru a scoate ziare românești: Ioan Molnar Piuariu (1789), Paul Iorgovici (1793), Petru Barth (1795), Alexie Lazaru (1814), Teodor Racoc (1817), Zaharia Carcalechi (1821)

și aventura a doi studenți români, pentru a scoate **Fama Lipschii pentru Dacia** (1827).

Despre ultima publicație, vreau să vă spun câteva cuvinte, fiindcă momentul a fost cu adevărat semnificativ pentru istoria presei românești.

Într-un articol semnat de Barițiu în **Gazeta de Transilvania** și citat de Ilarie Chendi în lucrarea **Începuturile ziaristicii noastre** (1900), ctitorul presei transilvane scria că “guvernul de atunci (al Valahiei, n. I.R.), deși național de la 1823, nu se simțea tare de a putea da de la sine voie de publicat gazete române – aceia trimiseră pe un bărbat tânăr la Lipsca cu cheltuială, ca să poată da început la o gazetă și așa se născu **Fama Lipschii**, cel dintâi jurnal român, care însă dură foarte scurt, pentru că, din nenorocire, muncitorul redactor a murit”.

Acel “bărbat tânăr” din Valahia, care a plecat la Leipzig (Lipsca) se numea Ioan Mihail C. Rosetti. Aici s-a întâlnit cu un alt student român, din Moldova, Anastasie I. Lascăr (fiul negustorului Ionița Lascăr din Focșani și staroste al ținutului Putna, pe timpul domnitorului Ioniță Sandu Sturza), care va deveni unchi al scriitorului Duiliu Zamfirescu. După ce Rosetti a procurat literele chirilice, inexistente atunci în Saxonia, cei doi au reușit să scoată săptămânalul **Fama Lipschii**, în iunie 1827. Mai întâi, după moda vremii, ei au lansat o **Înștiințare**, considerată de Xenopol “un fel de proclamație către

poporul moldovenesc” (din fericire, această **Înștiințare** s-a păstrat alipită la sfârșitul colecției revistei Albina românească pe anul 1931, colecția T.T. Burada). Atât **Înștiințarea**, cât și articolul programatic al publicației, **Iubitorilor de muze cetitori** (ambele semnate de Rosetti), sunt pătrunse de idei iluministe, exprimând încrederea în cultură, dragostea de patrie și de limba națională. După ce au apărut primele numere, Rosetti l-a rugat pe Wilhelm Christoph Leonhard Gerhard (1780-1858), negustor și scriitor, un apropiat al lui Goethe, să îi trimită titanului de la Weimar primele numere din acest ziar “beletristic”. Octav Păun, care are meritul de a fi descoperit, în arhiva de la Weimar, primele trei numere din **Fama Lipschii**, a identificat și scrisoarea lui Gerhard către Goethe, în care îl prezintă pe Rosetti ca o “personalitate interesantă, cu preocupări multilaterale (student la medicină, student la drept, la belle-arte, editor, reformator al ortografiei românești, agent comercial la Târgul de la Lipsca”).

În 1966, la 160 de ani de la apariția săptămânalului **Fama Lipschii**, cercetătoarea Marina Cristea a descoperit numărul 7 al acestei publicații, în arhiva Muzeului Brukenthal din Sibiu, publicând un articol în acest sens, în **Gazeta literară**. **Fama** însemna “veste răspândită printre oameni, despre cineva sau despre ceva”. În limba română, denumirea veche a orașului Leipzig era “Lipsca”, iar locuitorii erau numiți “lipscani” (strada Lipscani din **București**, renumită pentru comerțul care se face aici, se numește așa datorită comercianților din Leipzig, care obișnuiau să-și vândă mărfurile pe strada respectivă).

Așa cum spuneam, publicația a apărut cu sprijinul financiar al unor boieri din Muntenia, în frunte cu Dinicu Golescu, care, cu ocazia călătoriilor prin Europa, făcute mai devreme, în 1824 și înainte, își va fi dat seama de importanța presei în viața unei națiuni. Cei care au avut inițiativa tipării acestei publicații în exil au înțeles că în spațiul locuit majoritar de români nu s-ar fi permis apariția unei publicații românești, după cum rezultă și din cele spuse anterior de Barițiu.

E interesant că **Înștiințarea** are pe frontispiciu titlul **Fama Lipschii pentru Dația**, dar numărul 1 este fără adaosul “pentru Dația”. De la numărul 2 se revine la titlul inițial, complet. Amănuntul nu este lipsit de semnificație, pentru că adaosul “pentru Dația” avea o conotație politică puternică, iar aceasta ar fi putut crea probleme la difuzarea săptămânalului în principatele Române. Oricum, **Fama Lipschii pentru Dația** sugerează, cu mult înaintea **Daciei literare** a lui Kogălniceanu, ideea unității politice a tuturor românilor. Fiecare număr are ca logo o femeie înconjurată de raze și nori, care are în mână dreaptă un pergament pe care scrie: “Primiți precum primim”, deviză foarte interesantă, menită a sugera faptul că foaia nu se voia decât o curea de transmisie între realitate și publicul cititor, iar în stânga, avea o trompetă, simbol al veștii, al noutății. Probabil că ziarul (care nu va fi avut un tiraj mai mare de 150-200 de exemplare) a fost trimis și în țară, cu chervanalele care făceau comerț la Lipsca sau va fi fost adus de cei doi redactori, când reveneau în vacanțe de la studii.

Din păcate, aventura revuistică a celor doi studenți a luat sfârșit în martie 1828, când Rosetti moare.

Al doilea moment semnificativ este cel ivit la sfârșitul Primului Război Mondial. În 1918, România și-a văzut împlinit visul ei de secole – anume ca toți românii să trăiască între granițele aceluiași stat. Marea Unire (care a însemnat mărirea teritoriului românesc și a numărului de români trăitori în granițele aceluiași stat) a declanșat energii creatoare excepționale, care s-au repercutat inclusiv în domeniul presei. Au apărut acum publicații de mare ținută (Revista Fundațiilor Regale, revistele avangardiste, spre exemplu), care au lansat scriitori și jurnaliști excepționali (Geo Bogza, F. Brunea-Fox, Marius Mircu, N.D. Cocea și mulți alții).

În fine, aș evoca și momentul decembrie 1989, care a venit după 60 de ani de dictaturi de diverse culori, an care a fost și el descătușător de energii și pasiuni creatoare. Din păcate, foarte repede, s-a dovedit că presa românească (sau o parte a acesteia) nu a știut totdeauna ce să facă cu libertatea de exprimare cucerită prin sânge. Libertatea nu a fost dublată și de **responsabilitate**, ceea ce mi se pare foarte grav.

-Se poate vorbi de măiestrie în cazul profesiei de jurnalist? Are această meserie idolii ei?

- Eu spun că meseria de jurnalist se află la granița dintre **știință** și **artă**! Ea trebuie să îmbine rigoarea cu fantezia, spiritul creator al artistului cu disciplina omului de știință. Mulți spun că jurnalismul înseamnă doar talent, care nu se poate preda și învăța în școli. Ar însemna să

atribuim jurnalistului doar calități strict literare, care, într-adevăr nu se pot preda în școli de literatură (faimoasa Școală de Literatură “Mihai Eminescu”, de la noi, creată după model sovietic, a fost un lamentabil eșec). Partea științifică a profesiei de jurnalist impune ca acesta să se profesionalizeze în mediul academic, nu direct în redacții. Care medic intră în sala de operații fără să fi urmat înainte o facultate de profil? Desigur, jurnalistul poate intra într-o redacție direct, fără sudii de specialitate, uneori chiar fără niciun fel de studii. Dar asupra producțiilor sale jurnalistice (știri, interviuri, reportaje etc.) aș avea foarte multe obiecții.

Dacă are profesia idoli? Evident. Primul este Mihai Eminescu, omul care a “mâncat jurnalismul pe pâine”, cum s-ar spune cu o expresie de actualitate, mai ales în perioada în care a fost redactor la ziarul **Timpul**. Al doilea este Caragiale, de o scrupulozitate jurnalistică ieșită din comun (știți că adesea telefona de la Berlin, unde se autoexilase, pentru a solicita modificarea unei...virgule!). Tudor Vianu, care nu a fost jurnalist propriu-zis, dar a activat mult pe tărâmul jurnalismului literar, venea de la Belgrad, unde era ambasador, la Biblioteca Academiei Române, pentru a verifica ...un citat! Aceste două ultime cazuri, chiar dacă ar ține de legendă, ar merita inventate, pentru frumusețea lor pilduitoare!

- Dacă în epocile anterioare creațiile presei erau percepute ca discursuri estetice și erau cuprinse în sfera produselor literare, astăzi accentul se pune nu atât pe valoarea literară, cât pe utilitatea mesajului jurnalistic, pe caracterul exploziv al știrilor prezentate, pe capacitatea jurnalistului de a atrage atenția, de a șoca. Considerați că mai există o șansă de revenire la valorile durabile ale literaturii publicistice?

- Spuneam, la începutul dialogului nostru, că începuturile jurnalismului românesc au fost puternic marcate de vectorul **literar**, datorită faptului că primii noștri jurnaliști au fost și scriitori. Pe măsură ce presa noastră s-a maturizat, apele au început să se despartă, în sensul că jurnalismul s-a separat tot mai mult de literatură, ajungând la o relativă autonomie, nu numai a speciilor ca atare – știre, reportaj, interviu, cronică etc. -, ci și din punct de vedere lingvistic. Idealul presei este să informeze, adică să transmită doar **informații**, nu și **opinii**, după cum vă spuneam mai înainte. Deziderat greu de atins. De altfel, am văzut în SUA, de unde ne vine acest impertativ, că oamenii s-au saturat de știrile seci. Ei vor și o poveste în jurul lor, ajungându-se la **jurnalismul literar**! După cum vedeți, totul este în mișcare și transformare. Cred că marele pericol al jurnalismului actual nu constă în faptul că s-a îndepărtat de literatură, ci că s-a orientat spre senzationalismul aducător de ratind și tiraje. Apariția internetului pune jurnalismul clasic în fața unor noi provocări, care vizează responsabilitatea cuvântului transmis, implicațiile etice ale actului jurnalistic, rigoarea documentării etc.

Scriitorul Matei Vișniec, care trăiește la Paris, a publicat recent un incitant eseu, **După comunism, jurnalism**, în care atrăgea serios atenția asupra consecințelor pe care le are masificarea jurnalismului. «La sfârșitul anului 2007 - spune scriitorul -, când Grecia era confruntată cu incendii de păduri catastrofale, un prezentator al canalului de televiziune francez privat TF1, cel mai vizionat din Franța, anunța difuzarea unui reportaj despre această dramă și își cerea scuze pentru proasta calitate a sunetului și a imaginii. La prima vedere, această frază pare anodină. Și totuși ea are o semnificație enormă. Pentru că prezentatorul respectiv era sincer: el servea mașina mediatică și îi părea rău că imaginile cu oameni disperăți, cu familii ruinate, cu fețe în lacrimi nu erau mai clare, mai profesioniste. Îi părea rău că nu se auzeau mai clar plânsetele copiilor și ale femeilor. Pentru industria mondială a informației, cea care dă tonul pe planetă, profesionismul înseamnă în ziua de astăzi o înaltă cotă de acuratețe în prezentarea unor subiecte senzaționale, care să producă o mare emoție. Din scuzele respectivului prezentator putem deduce că și altele de acest gen sunt posibile. Da, mașina mediatică începe să se simtă vinovată atunci când nu are *imagini tari* și *subiecte senzaționale* la îndemână, prezentate cât mai *frumos*, cât mai *spectaculos*, cât mai emoționant cu putință.» Cred că merită să reflectăm la aceste observații. Într-o piesă a aceluiași scriitor, **Paparazzi**, există o secvență în care un ziarist, în goana lui după senzațional, are «norocul» de a găsi un sac în care se zbătea un om cu călușul în gură. Jurnalistul respectiv dezleagă sacul, îi scoate prizonierului călușul din gură, pentru a-i lua un scurt interviu, după care îi pune călușul la loc și leagă sacul la gură, sub motiv că jurnalistul nu trebuie să se implice, ci doar să relateze!

-Jurnalismul s-a instalat rapid în mediul on-line și promite să se mențină în acest spațiu mulți ani de acum înainte. Ce efecte va produce această smulgere a produselor jurnalistice din spațiul tradițional și propulsarea lor în mediul virtual?

- Fenomenul de care vorbiți este cât se poate de real, cu consecințe greu de prevăzut pe termen lung. Internetul este ca o sabie cu două tăișuri : are foarte multe beneficii, dar și serioase dezavantaje! Sunt unul dintre cei care cred în viitorul presei scrise, oricât ar fi aceasta concurențată de mediul on-line. Va fi atât de multă informație în mediul on-line, încât vom deveni prizonierii acesteia, dacă nu vom ști să o preluăm selectiv. Memoria noastră culturală va avea apoi mult de suferit. Ce rămâne în urma unui jurnalist exclusiv virtual? Nici măcar praful și pulberea, în cazul în care site-ul pe care sunt postate articolele sale este șters sau distrus. Mediul virtual dă posibilitatea exprimării, sub rezerva anonimatului, a tuturor frustrărilor, a sentimentelor de ură inimaginabilă de care este capabilă o persoană. O doctorandă de-a mea, pe care o prețuiesc foarte mult, zicea că citește comentariile de pe unele forumuri pentru a vedea dacă crește sau scade numărul « scelerăților » din această țară! Iată unde am ajuns!

-Cu rapiditate se schimbă și contextele paradigmatic, comunicarea mass-media apărând ca un domeniu de cercetare extrem de «vivace». Care sunt chestiunile «la modă» pe teritoriul jurnalismului contemporan? Care sunt ultimele tendințe în mediul jurnalistice occidental?

- Într-adevăr, paradigmele comunicării mediatice sunt într-o rapidă și profundă schimbare. Domeniul comunicării apare ca un domeniu extrem de fertil, de «vivace», cum spuneți Dvs., pentru cercetători. Ocultată în spațiul românesc timp de mai multe decenii (datorită dictaturilor pe care le-am trăit), cum spuneam înainte, comunicarea își cere azi drepturile. Având în vedere că ne aflăm în plină epocă a globalizării, este greu să mai facem distincții, din acest punct de vedere, între chestiunile «la modă» ale jurnalismului occidental și ale celui românesc. Masificarea, tabloidizarea, goana după senzațional sunt trăsături pe care le întâlnim pretutindeni. Este apoi această întrepătrundere dintre print și on-line, dintre cuvânt și imagine. Ca domeniu de cercetare, în spațiul românesc științele comunicării reprezintă un domeniu de dată recentă, care se bucură de un mare interes, mai ales din partea cercetătorilor tineri. Eu însumi conduc, la facultatea noastră, o școală doctorală de științe ale comunicării, care, deși se află doar în anul al II-lea de funcționare, se bucură de un foarte mare succes. Noi avem de recuperat, în regim de urgență, câteva forme de manifestare a comunicării, cum ar fi: comunicarea interpersonală și interetnică, politică, vizuală, organizațională etc.

-Un subiect de mare actualitate este cel al «jurnalismului participativ». La ce se referă acest nou curent?

- Nu știu dacă «jurnalismul participativ» este chiar un curent jurnalistice, poate încă nu a dispus de timpul necesar pentru a se cristaliza ca atare, dar de o tendință în acest sens putem vorbi, în mod evident. El a apărut ca urmare a nevoii individului de a se exprima, pe de o parte, iar pe de alta, din nevoia instituțiilor mediatice de a relaționa cu cititorii, ascultătorii sau telespectatorii, cu toate consecințele care decurg de aici. Mă refer la faptul că reacțiile acestor participanți la actul jurnalistice nu pot fi întotdeauna controlate, mai ales în cazul intervențiilor care au loc în direct, în cadrul emisiunilor interactive de radio și TV. De aici numeroase scandaluri, demisii, divorțuri, dezvăluiri în direct etc. Dar se instalează, în contrapondere, și rabatul corespunzător al actului jurnalistice, sub aspect etic, deontologic, lingvistic etc. Să nu uităm apoi forumurile de dezbateri, care nu se înscriu întotdeauna în sfera normalității și a responsabilității, ci devin, cum spuneam, tribune de manifestare a urii (Cristian Tudor Popescu a scris o carte interesantă plecând de la acest aspect, intitulată **Libertatea urii**).

-Cum rezolvă reprezentanții mass-media raportul dintre cerere și ofertă pe piața românească? Un reporter de valoare ține cont de preferințele publicului sau preferă știrile de calitate, admirabile prin integritatea și utilitatea informațiilor oferite și prin eleganța stilistică folosită?

- Este o întrebare pe care o dezbaterem frecvent cu studenții de la facultățile de jurnalism, cu participanții la diferite simpozioane, conferințe etc. Având în vedere că marea majoritate a instituțiilor mediatice se află într-un regim concurențial (cu excepția Radioului și a Televiziunii publice), acestea sunt supuse unei presiuni extraordinare din partea concurenței. Am avut, de pildă, la facultate, invitați de la PRO TV și Antena 1, două posturi concurente.

I-am întrebat: De ce dați știri cu crime, violențe, violuri etc.? Răspunsul a fost: Fiindcă asta cere publicul! Dacă nu dăm așa ceva, ne scade audiența, care înseamnă implicit scăderea contractelor de publicitate.

Această presiune asupra instituțiilor mediatice se repercutează apoi asupra jurnaliștilor înșiși, care sunt obligați să țină cont de preferințele publicului. În orice clipă, consumatorul de presă are și alternative, poate schimba ziarul sau canalul de televiziune. Dar nu o face totdeauna, decât în declarații. Sunt mulți intelectuali, mai ales, care spun că nu citesc «Click», «Libertatea», «Atac la persoană» sau alte publicații de acest fel, care declară că nu se uită la OTV, dar, în practică, lucrurile nu stau așa. Probabil că există în ființa umană o zonă care este atrasă de senzational, de viața intimă a personalităților și a vedetelor, zonă pe care nu toți și-o pot stăpâni și controla. Apoi, să nu uităm că jurnaliștii sunt și ei oameni, cu nevoi specifice tuturor semenilor (dorința de îmbogățire, de glorie, de recunoaștere publică etc.). Așa a fost și în timpul instaurării diverselor dictaturi. Probabil că ați urmărit dezbaterile dintre Gabriel Liiceanu și Herta Müller, recenta laureată a Premiului Nobel pentru literatură, de la Ateneul Român, care a pus întrebarea: Ce au făcut intelectuali români pentru a se opune dictaturii comuniste, apoi celei ceaușiste? Vă spun eu ce au făcut: au «pactizat» cu dușmanul (cu foarte puține excepții), în grade mai mult sau mai puțin grave. La cursul meu de istorie a presei, le spun mereu studenților cât de

importantă este componenta umană în acțiunile politice și în judecarea faptelor istorice.

Am să vă dau doar câteva exemple. Alexandru Macedonski a fost un înverșunat adversar al regelui Carol I. De ce? Poetul credea că tatăl său, colonelul care, la 24 ianuarie 1959, a organizat masele populare venite în Dealul Mitropoliei, pentru a impune dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor, nu a murit de moarte bună, în 1863, ci a fost «ajutat» puțin. Savantul B.P. Hasdeu a fost și el un înverșunat ziarist antidinastic. După ce regele Carol I, sfătuit de cei din jur, i-a acordat acestuia un substanțial premiu în bani, pentru **Istoria critică**, Hasdeu a scris că domnitorul Carol I se poate compara cu Ștefan cel Mare, devenind apoi un înfocat și sincer «carlist»! Regele Mihai I-a arestat, la 23 august 1944, pe mareșalul Ion Antonescu din înalte rațiuni de stat, evident. Dar tânărul rege nu putea uita că Antonescu a fost cel care l-a obligat pe tatăl său, regele Carol al II-lea, în împrejurările dramatice din toamna anului 1940, să abdice și să plece din țară, ca un fugar! Tudor Arghezi s-a dat pe brazda comuniștilor când autoritățile comuniste i-au redus inclusiv porția de alimente și de zahăr pentru cei doi copii ai săi etc., etc.

Așa că, și în cazul jurnaliștilor, sunt valabile cuvintele lui Miron Costin: «Nu este omul peste vreme, ci bietul om supt vremuri!».

A consemnat LILIANA MOLDOVAN

De-semne

GÂNDURI DE LA MARGINEA LUMII

A fost o vreme când împodobit cu putreziciunea semenilor mei am pornit-o către deșertul cu duhori de lux, căutând tămăduirea în cataclismele neprihănitelor slăbiciuni ale primei zile de după POTOP.

Îmi zornăiau gândurile asemenea nisipurilor printre oseminte și-n dezordinea lumii lutul mi-era o amforă pe umerii singurei stele ce atârna în abisul vecerniei ca un temnicer devastat de iluzia ispitelor.

Am înțeles că lumea e o lehză căreia avorturile i-au scurs sângele cald, saliva și sudoarea. O auzeam vâitându-se, la lumina lămpii de seară, iar agonia ei semăna a rebeliune morală. Aceasta era, în fapt, rodirea existențială sub care ne desăvârșeam sensul gramaticii.

Și mi-am adus aminte de mama cum mă îmbiserica în fiecă dimineață când, supusă de mizeria socială, se umplea de dulceața deznădejzii sfînșindu-se în eternitatea casei, ce purta în ea tot satul.

Nu s-a schimbat nimic!

Încă bolnavi și găunoși, avem genunchii decapitați de tăcerea pietrelor cu care ne hulim visele, avem buzele dospite-n licoarea cucutei ce ne-a ros rugăciunile... Și-am devenit vite. Aceeași putreziciune devenită ofrandă senală pe catargul corăbiei ce ne duce spre inevitabilul POTOP.

Am meditat îndelung asupra sensului unei lumi mai bune. Ea nu ia ființă decât în copiii nenăscuți și în rostul lucrurilor împlinite. În cuminecarea Ta, Doamne, căci de nu ne-ai fi ziuă, restriștea din cucuvea, cu siguranță ne-ar destrupa... Ne-ar destrupa...

DESPRE MINE

M-am uitat în mine și am simțit lutul, poate orgolios, poate melancolic, prelingându-se înspre cer, ca într-o rebeliune a necuprinsului. Căci sunt asemenea orașului cu noaptea la gură, unde gândurile mărșăluiesc pe trotuare de păreri, iar singurătatea are sângele-n gât.

Nu mă parcurge nimeni, simțurile zornăie pe claviatura plictisului, în timp ce dinapoia mea, zilele-și aruncă spinarea pe fereastră.

Am răstignit mirarea într-o eclipsă de lună și-am evadat înspre arhipelagul dezmățului meu, ce ridică zvonuri de insule abandonate, cu mirosuri de cataclisme.

Printre clipele mele își trec copacii libertatea, folosindu-se de trecutul lor ca de-o priveliște mărginită de rana frunzelor cuibărite în uitare, ca-ntr-un pirat reflux.

Numai rădăcina contează. Fiindcă ea leagă diversitatea în unitate, suprimă imperiile și leagă oamenii într-un templu, singurătatea devenind, în acest fel, un fruct al sufletului infirm.

Oare sunt singur? Trăiesc într-o lume ce nu aparține lucrurilor, ci sensului lucrurilor. Iată pentru ce mă înspăimântă mai tare suferința tăcută decât aceea care strigă.

Fiindcă ea este un viciu al sufletului și nu o rană a trupului.

Nu cumva am devenit un eveniment sprijinit în bărbia istoriei, mărturisit în ceremonialul inevitabilului ceasornic ce măsoară Destrămarea?

GEORGE BACIU

Noi catrene din Valea Vinului

Vocea

Sublimă Insuflare! Din tot ce-n mine-i viu tu ești cea mai aproape, și infinit departe. Tu-mi dăruiești Cuvântul, eu Vocea ți-o transcriu.

Nicicând n-am să-ți văd chipul, doar noii zori în carte.

Bună Vestire

Din ce adânc mă cauți, sublimă Auroră ? Îmi dai semn din Preludiu? Cu-ntâiul verb ești soră?

Și dacă-am fost menitul primind Buna Vestire, în ce mai pur altunde voi duce-o la-mplinire ?

Vindecare

Un cântec începusem pe când eram în Tine și m-ai trimis în lume - din verb sus învățat, să dau alt chip Ființei din rânile divine, Preludiu să ți-l dăru de moarte vindecat.

Alesul

Un gând din nesfârșire spre multe minți aleargă -

Ci-n cioburi de cuvinte alt zbor o să se spargă. Ei însă verb rostește din care mii de gânduri În frunțile de-o seamă trezește rânduri-rânduri.

Nașterea zeilor

Plutesc prin intermunda aceleași întrebări. Citescu-le doar aștrii și se aprind mai tare. Cei rari primesc răspunsuri. Din ele se nasc zei. Mereu mai sus, mai alții - muți, de absență grei.

Ascunsul Scris

Iubim, sfințim și-un sens vrem să dăm zilei. Se face însă prea devreme seară. Cum, Doamne, completezi nescrisul filei ? O să-l citim - întorși a doua oară ?

Sărutul veșniciei

Covor de gânduri valea, covor de stele-n deal: eteru-i astă seară mai mult decât real și invocată-i magic eternitatea. Mută, ea smulge vremii clipa și fruntea i-o sărută.

Cuvântul

Poeții scot rostirea din ceasul cel de rând, din sânu-i zei și inimi mai puri să reînvie. De-au izbutit - uimirea celor aleși o știe și-nscris în neuitarea veciei - un cuvânt.

Verbul firii

Ce transparentă-i firea, iar văzul ce opac ! Cât de gângav ni-i graiul, și ce rostire pură au munții și au aștrii pe-nalt albastrul lac!-

Noiane de-ntrebare - cât de tăcut le-ndură!

Cifrul de Dincolo

Tu, tainic Înafară, tu, Dincolo - ce-abisuri ecou-și poartă-n mine, ce chemătoare stele ? Ți descifrezi ascunsul în gândurile mele și-n cânt schimbi - din vecie, nerăbdătoare scrisuri ?

Schimb de rouă

Cu geana gladiolei schimb am făcut de rouă, Cu tremurul luminii din a-nserării geană. Și am să fac dincolo, din alt tărâm de rană, Schimb de-ntrebări tăcute cu-abisurile două.

Sunetul harfei

Oricare cale-i oarbă. Te rătăcești prin hău. La tine poți ajunge pe aripi doar, de cânt. Purtat pe unda harfei ajungi la Dumnezeu Și o aceeași strună vă-mbină-n câte sunt.

Circuitul durerii

În Unul suferință era neînceputul Că-n forme se sfâșie și-n mii de lumi se-mparte. Dar cei aleși vor vieții să-i dea sens și menire. Durerea mișcă ciclul *ajun-viață-moarte*.

Ascunsa datorie

Din ce capriciu Zeul în hău ne-a aruncat și-apoi, de ce oglinda și-o sfarmă ne-ncetat ? Mai cert devine astfel prin sfărmițos contrast ? Plătește-o datorie neantului cel cast ?

Marele zar

O faptă-a Întâmplării a fost ivirea lumii. Capriciul ei se joacă de-a viu și de-a pieire. Dar cei aleși vor vieții să-i dea sens și menire, Zei modelând și îngeri din alchimia spumii...

Bogație

În moarte-i fericirea, dincolo-i veșnicia Și-acolo-n sfântă slavă o să-ntâlnim pe zei. Dar nu spune Scriptura și nici Teologia

Că noi vom fi cu-o viață mult mai bogăți ca ei.

Lăuntricul Ascuns

Te-ascunzi de viață fiindcă e impură ? E moartea marea punte către Tine ? Tot lucrul ți-e oglindă sau armură ? Cât de adânc te-afunzi de mine-n mine ?

Divinul suflu

Ecoul vocii Tale e suflul orhideii Și-al gândului Tău suflu e fiecare munte. Pe drumul către mine tu ești sublima punte. Te recunoști în suflul eteric al Ideii ?

Lectura

Solemn, în miez de noapte, albastrelor țării am auzit Inelul *Luceafărul* citindu-l. Veneau tot alți luceferi să-și primenească gândul cu-a fratelui poveste - și lacrimau vecii.

Extaz

Când *tu* și *eu* se-neacă în pura încântare, Dispar pământ și ceruri, și văz și-auz și gând. Pătrunsă de ea însăși e o străfulgerare Ce nu știe de sine și-n totu-n jur arzând.

Exotica Floare

Grădinile Ideii cultivă-le mereu. Lumini sădește, caste, din pulbere de stele. Pământul dând în flăcări, va răsări din ele Și floarea cea mai rară, cerească - Dumnezeu.

Duioșie

Privirea ta să fie un imn de duioșie, Atingerea de mână - arcușul pe vioară. Cuvintele să sune pe buze melodie. Sărutul tău să ardă mereu ca-ntâia oară.

Constelația lacrimilor

Pleoape, inimi, stele - suavă îmbinare. O taină le menește cu-aceeași lacrimare Și-aceleși zbor ce cade - în ce gol sau străfire, Spre a le da cu aur, foc și cleștar culoare ?

Întoarcerea în Unul

Sunt veșnicii de-o clipă în fulgerări de gând Și într-un vers cu aripi eterul despiciând. Pe Tu și Eu iubirea îi soarbe-n pur extaz Și moartea lor de-o clipă în Unu-și ia răgaz.

Menire

Cu litere de flăcări mi-am scris a Vieții Carte. Trăit-am sus pe creste extazul pur de-a fi. Și dacă-am fost și jertfă, eonul meu va scri cu slove de văpaie, în Domnul, mai departe.

GEORGE POPA

Foto: Liviu Ovidiu Ștef, *Biserica cetate Șura Mare*

”Ambalaj pentru suflet” - O formă emblematică de lumină albă fracturată în permanență de negrul strălucitor al nopții și al morții.

Xilogravuri, xilogravuri-obiect, xilogravuri-carte, xilogravuri-instalație, xilogravuri-performance(1985-2010)

Povestea ”Ambalajelor pentru suflet” nu se poate desfășura în câteva rânduri. Desigur o voi sintetiza la sfârșitul acestei scrieri pentru a putea, tehnic, să fie folosită pentru viitorul catalog al Bienalei internaționale de gravură experimentală din 20 noiembrie 2010, deschisă într-un loc în care toamna înfrumusețează viața vizitatorilor, Palatul Mogoșoiaia, București.

Nu mai aveam locuință dintr-un motiv (privat) sau altul ; eram cumva fără identitate (1987), astfel că atelierul din Gh. Lazăr nr.4, situat la etajul ultim într-o clădire istorică îmi era pe moment și o austeră locuință. Un popas pentru nopțile neliniștite și nesigure.

Intr-o noapte de început de vară, am deschis larg fereastra. O fereastră imensă cât un perete de o frumusețe monumentală rară. Ea a fost ecranul luminos pe care îmi proiectam lucrările, cele imaginative sau cele concrete dar și speranțele, dincolo de celelalte ziduri menite să mă strângă într-un cerc de foc, sufocându-mă adeseori.

Am auzit în acea noapte glasul vuit al tatălui meu, venind dinspre cealaltă lume. Fâlfâit de aripi ! Mirare, miracol, uimire. Lumină, noaptea... orele 12.Tocmai simțeam nevoia să strâng în brațe xilogravurile, energii descătușate în mâinile fierbinți, cu imprimările strânse între palme. Le-am strivit întinderile! Le-am scos din mape, din tuburi, din rame, ceremonios însă, ritualic. Le-am coborât de pe pereți. Prea multă maiestate în xilogravurile monumentale, parcă prea multa umbră. O proiecție consistentă și persistentă a umbrei în emblematicile gravuri cu siluetă vag umană în ineriorul cărora fierbea microcosmosul. Elemente mici, câmpuri magnetice de semne, infinitați, densități de puncte rămase în suspensie sau agățate de o pată neagră autoritară. Trebuia turnat conținutul într-o albie nouă, adâncită în timp. Gravasem enorm, ani buni cu zile negre și nopți albe. O lume captivă, închisă, în care privirea se îneca de la hotarul Estului spre cel al Vestului, de la hotarul Nordului spre cel al Sudului. Aceste xilogravuri desfășurate pe o verticală prelungită atipic pentru dimensiunile unei gravuri, raportate la punctele cardinale, răstigneau omul supradimensionat virtual pe întreaga întindere a lumii. Vizionar, nu? Perfect pentru toposul-corporal rămas fără lumină, rămas fără mișcare...fără vid. □i toate acestea impuse de principiul albului și negrului pentru care optasem de la începutul carierei mele de gravor. O dihotomie prea severă.

În noaptea aceea am văzut ciclul de „Ambalaje pentru suflet” ca pe niște umbre ale umbrei omului. Umbra absorbea universul, timpul. Multă încremenire !

Simțeam că am nevoie de aer, „dați-mi aer”,...Ce binecuvântare îmi mângâia fruntea așezată pe prevaz...aproape în adormire? Umbra albă murmura atârnată ca o dâră de lumină lăcrimând. Eu înotam în ghemotoacele de gravuri și sfori ce urmau a fi înfașurate spiralat tot în fâșii de gravuri. Accidental, pe alocuri, stropi de albastru din cer și picături de roșu din sangvinul uman (din hârtii, desigur). Venele construiau corsetul acestor obiecte, ”ambalaje” sau ”coconi” vitalizați de o inimă imaginată, de un suflet imponderabil pe care nu-l puteam surprinde dematerializând contextul.

El, sufletul rătăcitor, avea nevoie de un ”ambalaj”, de un loc, de o casă, de un templu. Această umbră (xilogravura antropomorfă bidimensională) însetată de semne grafice și tensiuni magnetice devine, prin structura ei, epiderma obiectelor antropomorfe tridimensionale. O copie a inciziei, o scanare. Devenirea lor este acum palpabilă, tactilă mărinzind puterea de impresionare și comunicare cu privitorul nedumerit, tot mai întrebător.

Cum s-ar fi putut măsura, lectura, limbajul grafic al artistului aplecat ani în șir asupra planșetei din lemn de tei gravată cu urme adânci alveolare întocmai unui pământ ridat de secetă sau întocmai unui obraz brăzdat de vreme? Hârtia nu se lasă modelată în volume detaliat-variate, surprinzătoare, este, însă, prin atingere *mimosasensitivă*. Ea este vie. Se supune agresiunii, suferința ei în urma acestui proces fiind prețul metamorfozei, al schimbării, al disfuncției artistice față de funcția tradițională. Am umplut cu ea golurile care altă dată ar fi fost definite prin depersonalizare și ne semnificare ca fiind simple suprafețe, pete, întinderi... acum densități ale materiei însăși.

Xilogravura imprimată legic într-un număr de exemplare agresată devine materie (*mater-materia* gravurii) prin volumetrie, creând involuntar o falsă carnație a unor trupuri reinventate însă de o plasticitate organică seducătoare.

Un ochi lucid (fie el și cel secătuit de lacrimi) te obligă la o sinteză, la o întoarcere la formele arhetipale.

Xilogravura atât de străveche trebuia să coboare de pe perete în intimitatea spațiului atelierului, a străzii, a galeriilor, a muzeelor. Trebuia să respire. Trebuia să conviețuiască, ca un „ambalaj pentru suflet”, ca un „corp însemnat”, oferit privirii spectatorului, nu numai ca un mit, ci ca o realitate palpabilă. O altă poziționare în spațiu, o întrupare, locuire în propriul trup, un *habitas*, o înlocuire, o coabitare. Un demers, o retrospectivă și o prospectivă.

Asocierea culturală cu mumiile egiptene e cultural coplesitoare, limbajul meu plastic este însă contemporan, reținerea ideii corpului ca obiect de artă fiind legitimată prin gestul meu artistic de ”a cita”, de a aduce în memorie perisabilul cu durabilitate, ca valoare artistică, semantică și ideatică. Imensa încărcătură imagistică a mumiilor egiptene, a căror corporalitate și monumentalitate au cucerit spațiile muzeistice ale lumii, m-a determinat să fiu perseverentă în a verticaliza în chip oriental xilogravurile devenite ulterior obiecte antropomorfe. Mai târziu ele au fost poziționate pe scaune, au stat ghemuite,

aducându-le în stare de meditație dar și de neputință, aducându-le în cotidian, cu riscul demitizării lor. O introvertire ce avea să degaje mister în jurul lor.

Aceste atitudini încorsetate în monolitul hârtiei moi, calde, legată cu sfori de cânepă, urmărind construcția și traiectoria utopic-anatomistă, deloc importantă a determinat ca mesajul meu să fie cel al alienării omului (devastatoarea formă de supraviețuire limitativă) construind din propriul corp, propria raclă.

O carte antropomorfă închisă cu plurivalente semne grafice imprimate manual de pe monumentalele plăci de lemn gravat în timp și pentru timp. Aceste semne adânci, alveolare, sunt replici ale desenului gravat în placa de lemn de tei, ca o cicatrice. Rolurile s-au inversat: xilogravurile bidimensionale au devenit umbre ale obiectelor xilo-antropomorfe, menite să creeze spectacole mute pe o scenă a timpului ireversibil. Acele instalații ale căror relaționări cu publicul fac din mesajul lor un apel la memorare și re-memorare, dar mai ales fac apel la meditație, reinstaurează în același timp un gen artistic agreat de lumea contemporană, deloc practicat în lumea experimentului în gravură până atunci (1985).

Scriitoare din Franța

Detalii din democrația (in)culturii

Revista „VATRA VECHE”, publicată (și gândită) de un împământenit iubitor al valorilor culturale române, scriitorul Nicolae Băciuț. Dialoguri, poeme, poezia ca speranță, generație și creație, duioșii patriarhale, paharul poetului, poeme, starea prozei... Iată că tematica, succint prezentată de mine, pentru că nu ea face subiectul analizei, dar incită la discuții, este mai mult decât generoasă! Dacă vrem să extindem coloratura noastră istoricească, trebuie să crucificăm cuvântul „vatră”, ce se pare că este de sorginte antideluviană, pentru că pleacă de la Ion Budai Deleanu, Gheorghe Șincai și ceilalți latiniști ai noștri, care schițau, în linii (in)suficiente, renașterea la români, tocmai la acest popor izvorător de latinătate ce s-a sălbăticit sufocat de hoardele de derbedei-invadatori ai Historiei. Huni, tătari, turci, hungari și câți or mai fi fost ne-au tot cotonogit de câte ori au avut chef, pentru că, atunci când i-am cerut ajutorul occidentului, el, Occidentul, nu s-a lăsat până când nu i-a tăiat capul lui Mihai Viteazul la Mănăștur! Aista-i (sic!) adevărul crud și în curul gol! Și, între timp, ne-am și mane(be)lit! Ce se întâmplă (în acele timpuri) în Occidentul decadent și (in)decent?

Am descoperit la Puși Dinulescu («Gașca și diavolul, despre istoria bolnavă a domnului Manolescu») scriitor real, adevărat, pur, talentat, remarcabil, o frază uluitoare: «(...) Manolescu nu face niciodată rabat la dușmănie. Pe unul care l-a înjurat îl condamnă la neființă, la ignorare totală.» Eu aici mă agăț de frază, nu îl agasez pe Nicolae Manolescu (din motive personale și subiective!).

Vă dați seama că, în felul acesta, prin ignorare absolută, pot fi departajați scriitorii de curte de orfevierii care au bătut nestematele pe coroana lui Harun Al Rașid? Pentru umorul lui subtil și pentru dezinvoltura cu care o incită pe Sheherazada (sau ea pe el?) să-i tot povestească, parcă la nesfârșit... și ce altceva este, oare, literatura, dacă nu o poveste? Sau suportul pe care se derulează ea, literatura... Mă rog, sunt alții mai deștepti ca (decât) mine, îi las pe ei să (dis)cearnă prioritățile rațiunii lipsite de rațiune. Eu am alte drumuri pe care cred (sper) că nu voi apuca niciodată să le mă(năș)tur-esc!

Fascinant pentru clipa pe care o trăim mi se pare a fi dialogul dintre Dan Mucenic și Nicolae Băciuț: «Copilăria de azi respinge povestea...», la care Nicolae Băciuț răspunde: «Ofertele calculatorului pot confiscă alte orizonturi ale copilăriei...» - Eu pot să vă pun două întrebări: 1. Ați citit «Albă ca zăpada»? și 2. «Ce film ați văzut acum trei zile, două zile, o zi... la TV»? Să crăp dacă nu am paralizat de stupeoare când mi-am pus singur întrebarea asta și, ca să nu mă luați de «neica nime, ia piciorul de pe mine» (vorba lui Ion Gheorghe), vă mărturisesc că nu am televizor! Nu am televizor la mine în camera unde scriu, citesc, dorm, fumez și fabulez, izolat de restul familiei care dispune de câte un televizor pe fiecare perete. Și nu am curajul să vă spun câți pereți are casa asta, pentru că nu i-am numărat. Încă nu a început recensământul pereților vilelor de pe țărmul Atlanticului, zona Nantes, Pays de la Loire.

Și, ca să mă credeți, ia citiți aici:
-Comment t'appelles-tu ?
-Je m'appelle Blanche-Neige,
répondit-elle.
-Comment es-tu venue jusqu'à nous ?

A venit timpul ca, la Paris (2006), scriitoarea Jeanine Baude, ținând în mâini creioane moi colorate, așezată în genunchi pe covorul gravat și imprimat al „Ambalajului pentru suflet” (75 x 266 m), să compună, să scrie pe marginea alb-gălbui a dublei xilogravuri imprimate manual pe hârtie japoneză, ceea ce o inspira acest câmp de investigație al semnelor gravurii, fatalmente întunecat de ideea morții și a reflectării sale în apele tulburi în care roșul este tulburat de fuziunea negrului cu apusul soarelui.

Measajul literar-artistic generalizant, circuite cu cel imagistic, determină opera de artă să circule și să poposească cândva și undeva în timpul etern. Ea devine (acest „Ambalaj pentru suflet”) o insulă într-o mare necunoscută deasupra căreia sufletul rătăcitor își caută locul. Umbra ca anatomie utopică a devenit umbră albă, o urmă pe dedesubtul „Ambalajelor pentru suflet”, în pământ și în același timp pe deasupra, în cer, cuprinzând lumea în conturul său sub formă de OM. O forma emblematică de lumină albă fracturată în permanență de negrul strălucitor al nopții și al morții.

SUZANA FÂNTÂNARIU

8 noiembrie 2010, Timișoara

-Elle leur raconta que sa belle-mère avait voulu la faire tuer, mais que le chasseur lui avait laissé la vie sauve et qu'elle avait ensuite couru tout le jour jusqu'à ce qu'elle trouvât cette petite maison. Les nains lui dirent:

- Si tu veux t'occuper de notre ménage, faire à manger, faire les lits, laver, coudre et tricoter, si tu tiens tout en ordre et en propreté, tu pourras rester avec nous et tu ne manqueras de rien.

Lelia Mossora are versuri remarcabile: «Jumătatea ta de măr / Sunt eu / sărut și durere / dor și parfum de santal /prelingându-se spre / infinit». Eu aș fi scris aici «la infinit», dar eu nu sunt poet, ca să simt reverberația cuvintelor. Lelia Mossora este o poetă remarcabilă! M-a neliniștit, însă, ceva în revistă: interpretarea pe care o dă scriitorul George Filip, român emigrat în Canada, (i)epocii de aur! «...comunismul a produs o imbecilizare în masă!» aflându-ne noi, cititorii, la «Înapoi, la viitor» (ce frumos!). Nu-i chiar așa, domnule Filip, pentru că noi am fost «comunismul». În vremurile ălea, se traducea în draci din mai toți marii scriitori ai Umanității. Matale ai citit broșurica lui A. P. CEHOV, apărută în «Cartea rusă», «Majurul Prișibeev»? Ai citit Dos Pasos? «Război și pace»? «Armata de cavalerie»? Ce ai citit, «Doctor Jivago»? Ia întrebă-l pe delicatul poet Mircea Dinescu ce mai face doctorul.

Felicitări, Nicolae Băciuț. Cu scriitorii de talia dumitale s-a scris Istoria literaturii române.

Ioan LILĂ

**Miercuri, 28 iulie 2010,
St-Gilles-Croix-de-Vie, France**

Revista Nouă, 7-8 (65-66)2010

Lennie zâmbește din nou

de multe ori mă trezesc că
nu mă mai încap tăcerea pur și
simplu nu mai intră pe mine ba
chiar se chinuie să iasă pe
undeva și
să se scalde într-o apă mai rece.

așa a fost la școală odată
n-am mai știut ce să spun
visam la toate cărțile necitite
începusem
să rânjesc ca o măgăriță
împielită și aveam doar
crezul greierilor în buzunar
îmi venea să înghit creta că
tot plănuisem să încerc absolut,
absolut orice
dar nu m-am ales decât cu
alexandra, ai niște mâini tare
reci
și eu nici măcar nu eram așa de
sinceră.

și alteori mă trezesc cu miros de
pat nefăcut în nări are ceva
dintr-un
zâmbet de iepuraș - asta
m-a făcut și pe mine să zâmbesc
recunosc dar
tot nu mă ajută cu nimic în
treaba asta cu paturile
le simt înghesuite în mine în
viscere și așa vrea să le dau
boschetarilor
am încercat am încercat încă
încerc.

totuși, mă oprește de fiecare dată
un ceas, cred, în sfârșit, nu
știu face tic tac tic deci
bănuiesc că-i un ceas îmi vine să
iau în brațe
toată alfalfa de pe lume și să
arunc cu
ea cât pot de aproape.

astăzi m-am hotărât am să
iau cei 400 de \$ și am să-i
arunc în șanțul în care a spus
George. o să fie
mândru că mi-am amintit, o
să fie mândru, da.

o să mă simtă așa de aproape,
aproape înăuntrul lui ca și cum
niciodată nu i-ar fi plăcut
femeile.

plec. nu îmi iau nimic, plec și-
mi fac un cuib
din cozi de șoareci.
15 iulie 2010

Umbra

Priviți-o.
Priviți-o cum stă pe bancă
și bea din sticla ei verde
la două minute
câte-o gură de lapte.

Priviți-o
cum stă pe spate
zâmbindu-le norilor
și prin ochii ei gonesc
blocuri și străzi -
un tânăr mușuroi.

Priviți-o
cum stă și citește
o filă la două minute,
Dostoievski probabil
și ceasu-i se zbate
pe mână zadarnic.

Priviți-o!
Priviți-o cum tâmpă zâmbește,
ochii și-i-nchide
și-și pune șepcuța
pe creștet.

Priviți-o...
Priviți-o la soare cum geme,
Cu mâna pe lună,
cum mușcă din ele,
(cireșele coapte),
cu gura-i roșcată
de suflet.

Scurtă proezie despre sasha

(25 mai 2010)

dacă mi-aș duce zilnic hainele la
spălătorie așa băga puțin
piper, o lingură de sos de roșii
și 21 de grame de hașiș în
loc de de-
tergent

aș aștepta vreo oră și un pic
cât se zgândăresc acolo

și mi-aș mușca buza încontinuu
de ca și cum ar fi cine
știe ce plăcere. alexandra, dar
tu ai buzele subțiri, îmi zic
cu voce tare și de obicei e de
ajuns să mă fac să-mi țin gura

le-aș scoate apoi pe rând
șosetele
pantalonii
etc/
și aș plăti cu virgulele pe care nu
le-
am folosit niciodată
la nimic nici
măcar la machiaj

aș râde în sinea mea că
ar fi primul lucru cel puțin
nebunesc
făcut de mine vreodată
le-aș duce mamei să le vadă și i-
aș
spune uite mamă am spălat
hainele hai dă-mi
un pupic și fii drăguță cu mine
azi
n-am avut o zi prea bună

și ea m-ar întreba ce am mâncat/

///

am cules cele mai frumoase flori
de
ziua ta dar
le-am uitat acum doi ani
într-un copac în care n-am urcat
niciodată
sau ceva gen/

am fugit să prind autobuzul cu
picioarele mele de mătă în
carouri am
alergat până când tendoanele
mele
au început să miroasă a gumă
de mestecat
și eu păream mai focoasă.
aveam chiar și genele mai lungi.
l-am prins, l-am prins de roți și
l-am luat
în buzunar/

atunci m-am decis că pe mine
mă
cheamă sașa și că zâmbesc prea
mult pentru
fericirea mea și că

viața ar fi perfectă dacă...///

ALEXANDRA ONOFREI

...S-A MAI STINS, MULT PRA
GRABNIC, O FĂCLIE A
NEAMULUI ROMÂNESC...
-in memoriam GABRIEL
STĂNESCU -

...Duminică, 21 noiembrie 2010, la București, s-a mai stins, mult prea grabnic, o făclie a Neamului Românesc: GABRIEL STĂNESCU – om de vastă și rafinată cultură, scriitor, editor, publicist de marcă, manager extrem de energic și, în primul rând, om de mare curaj și cu un caracter puternic. Cu crezuri neclintite – întru creștinismul ortodox. Probabil, efortul de a se bate, într-una, cu o lume împotriva strămbătății căreia lupta încă din tinerețe (cu nădejdea că, dacă nu el, măcar generațiile ce vor veni, vedea-vor

lumina izbăvirii, prin re-îndumnezeire, a Neamului Românesc și a Lumii Umane de pe Terra!...) - l-a frânt...Dintr-odată, fulgerător, ca pe stejarii multisecolari!

...Nu avea decât 59 de ani. Se născuse la București, în 1951. Era Licențiat al Facultății de Filosofie, Universitatea București, 1977. Doctor în filosofie, în 2002, cu teza: *Particularități etno-culturale ale românilor americani. Contribuții la studiul comparativ al etnosului românesc*. A debutat la revista ieșană *Cronica*, în 1969. Era membru al Uniunii Scriitorilor din România. În 1983, a fondat, alături de Ștefan Damian și Sergiu Ștefănescu, cenaclul *Universitas*, sub conducerea dlui profesor Mircea Martin. Fondator al revistei-**blazon de onoare și demnitate românească**, *Origini* (revistă cu un conținut hotărât de dreapta – un conținut elevat, atât ideatic, cât și estetic) – dar și al revistei *Caietele Internaționale de Poezie!!!* - ...și director al unei prestigioase edituri (cu răsunet nu doar românesc, nu doar american, ci internațional: **Criterion Publishing**).

...După 1990, Gabriel Stănescu a emigrat în SUA, revenind în România după mai mulți ani de exil. A condus și o revistă româno-americană de cultură: *Romanian Roots*. Prin această revistă și prin tot ce-a făcut, din punct de vedere cultural, în SUA, GABRIEL STĂNESCU S-A DOVEDIT UN CU MULT MAI BUN ȘI AUTENTIC AMBASADOR AL CULTURII ROMÂNEȘTI, AL VALORILOR TRADIȚIONALE ȘI DE DUH ROMÂNEȘTI, DECÂT AMBASADORII NUMIȚI OFICIAL, DE LA PALATUL COTROCENI/BUCUREȘTI...și înfinit mai luminos, sincer și util Neamului nostru, decât “șefi /responsabili” (IRESPONSABILI!)...aculturali, trădători de neam, cum este “șeful” I.C.R., dl Horia Roman Patapievici (de fapt, directorul onorific al I.C.R. este dl președinte al României, Traian Băsescu...!!!)... - trădător “patapievicesc” care a devenit blasfemiator de frunte, ca autor al “*expozițiilor cu cântec*” (...cea cu zwastica de pe “posteriorul” poneiului roz și cu “erecțiile necontrolate” ale, cică, Neamului Românesc!!!...cea din SUA, firește...) - și, apoi, cea de la Bochum/Germania: “*Omagiu lui Iuda*”...!!! Că Neamul care a fost “*întâi creștin, și apoi român*”, cum zice Nichifor Crainic, despre noi, cei creștinați de Întâiul Chemat, Apostolul Andrei... - da, noi... noi lui Iuda ne închinăm, iar nu Lumii Lumii-HRISTOS!!! Și ne mai mirăm de bătaia Lui Dumnezeu...

...Practic, GABRIEL STĂNESCU “facea naveta”, de câteva ori pe an, între România (unde avea familia...și toate dorurile Duhului!) - și S.U.A., unde-și împlinea, cu o conștiincozitate martirică, misiunea culturală, întru recunoașterea DEPLIN DESLUȘITĂ a Vocii Neamului Cultural Românesc, în simfonia vocilor Corului Neamurilor de Duh ale Pământului!

...Cărțile lui Gabriel Stănescu, publicate la diverse edituri: *Exerciții de apărare pasivă*, Ed. Albatros, 1984; *Împotriva metodei*, Ed. Albatros, 1991; *America! America!*, Ed. Euphorion, 1994; *Sfârșitul care începe*, Ed. Panteon, 1996; *Stress*, Ed. Helicon, 1998; *Identitatea neantului*, Colecția Poezi optzeciști, Ed. Axa, 1998; *Manuscrisul unei veri fierbinți*, Editura Muzeul Literaturii Române, 2008.

Cărțile lui Gabriel Stănescu, publicate la Editura sa, **Criterion Publishing**: *Peisaj cu memorie*, *Poeme haiku memory landscape*, 1996; *Unde am fugit de acasă?*, 2001; *Pentru o definiție a specificului*, 2006; *Curajul de a sfida moartea. Convorbiri cu Mircea Nicolau*, 2007; *Day after night; O speranță numită Mayflower*, 2008; *Ultimele dialoguri cu Petre Țuțea*, 2008; *Dumnezeul lui Borges - poeme* (ediție bilingvă), 2009; *Jurnal în căutarea poeziei; Mircea Eliade, în conștiința contemporanilor săi din exil; Aventura culturii românești în America*, 2010...

... Destul de recent, prin 2007, a apărut ANTOLOGIA DE POEZIE A DIASPOREI ROMÂNEȘTI DIN AMERICA (lucrare excelentă, calitativ! – și exprimând un viguros punct de vedere al culturii poetice românești, ajunse pe tărâmul “*modelului democrației mondiale*” – SUA...) : „*Timpul – Rană Sângerândă. Poezii români în Lumea Nouă*”, volum apărut la Editura „*Criterion Publishing*”...Antologatorii volumului: Ștefan Stoescu și Gabriel Stănescu.

...L-am cunoscut, întâi, indirect, prin unchiul meu, profesorul universitar și oratorul creștin Constantin Em. Bucescu, alături de care a ținut, prin toată țara, dar și în străinătate, pentru români (cu lacrimi în ochi...) din diaspora cea necăjită..., sute de conferințe fierbinți și inspirate, închinată acelei miraculoase mișcări de renaștere națională și, deci, ortodoxistă, a tineretului român interbelic – Mișcarea Legionară, cunoscută și sub numele de conferințe Terra și, implicit, a României) de *Legiunea Sfântului Arhangel Mihail*.

...Apoi, l-am cunoscut și direct, la Tecuci: era o lansare de carte a unui prieten comun, acum vreo 4-5 ani (și, văzându-mi cele câteva cărți publicate, mi-a și propus nu doar să colaborez la revista lui dragă, cu care se mândrea, precum cu un blazon nobiliar, autentic și boreal de străvechi – *Origini* – ci s-a oferit să-mi publice și o carte...mai greu publicabilă, de vreo editură, în aceste vremi de dictatură anti-național/globalistă, drapată greșos sub faldurii...“*democrației liberale*”) – ...apoi, ne-am re-întâlnit pe Internet, de sute de ori (până chiar acum două săptămâni!)...și, în cele din urmă, la Târgul de Carte din București/*Bookfest*, de acum 2 ani (...printre alți scriitori, îmi lansa și mie o carte scoasă de editura sa, la standul său relativ mic, dar extrem de bine pus în valoare și de frecventat, în cele 5 zile de expunere, de către sute și mii de împătimitii ai cărții-care-nu-minte!).

...Anul acesta, omul de rafinată cultură Gabriel Stănescu mi-a acordat, prin fundația revistei sale, *Origini*, **Premiul pentru Publicistică**... Îi rămân profund recunoscător...în eternitate!

...Era un om extrem de deschis, fără fașoane și cu o mobilitate intelectuală absolut remarcabilă: prindea ideile, sugestiile... din zbor, ca un destoinic Vânător al Văzduhului Celui Tare, al Duhului Dumnezeiesc. În același timp, însă, era extrem de meticulos, chiar acribios, când era vorba de scoaterea unei cărți: dacă nu ieșea cum era el convins că e frumos și e bine – întorcea cartea și pe corectorii și pe tehnoredactorii ei, fie și de zece de ori într-o zi! Niciun rabat de la calitate! - fie ea calitate morală sau estetică!!!

...Dumnezeu să-ți odihnească sufletul tău generos, harnic întru ale Cerului și atât de luminos, GABRIEL STĂNESCU! Fie ca însăși “editarea” (cu “*toate drepturile rezervate Editorului Ceres*”) Cărții Noii Creații Dumnezeiești/a Noului Ierusalim

ioanic, de după Sfârșitul lumii ticăloșite de acum - să-ți fie incredințată ție... - fie, smerit scriitor și editor al cărților despre și pentru Credință și Omenie, aici, pe Pământ – și la fel de credincios slujitor al Lui Dumnezeu, “Supremul Editor al Lumii”! – ...lumea NU în “formatul” actual...ci ...”**ÎN FORMATUL EI CEL DINTÂI ȘI DESĂVÂRȘIT, PARADISIAC**”!!!

PROF. DR. ADRIAN BOTEZ

Foto:Liviu Ovidiu Ștef,Pictorul și muza

Citirea culorilor

Artistul plastic Mihai Țăruș e un magician care știe să traducă în imagini stări și sentimente. Le fixează de parcă ar exclama: Carpe diem! Fără o baghetă fermecată, doar cu ajutorul închipuirii și al culorilor pe care le adună din infinitul imaculat ca pe niște fire invizibile, urzind din ele cu ajutorul celor mai simple unelte pânze impresionabile. Am încercat de ani de zile, de când îl cunosc, să-l citesc. Nu e simplu, deși s-ar părea că se joacă frumos de-a pictura. Un joc de copil, dar taina acestui joc depășind-o pe cea a atomului. Așa se zice. Dar, de fapt, miracolul creației ca o joacă misterioasă ne ademenește imaginația. Însă, e cu totul altceva să fii filozof în pictură. Acesta e Mihai Țăruș. Adună timpul în pânze (prin seria *Timp comprimat*), apoi îl cercetează ca un bijutier printr-un obiectiv care vede până și cuminența (sfințită) sau starea (de blestem!) a pietrei, a nisipului, dar și cea de turbulență imprimată a apei, reproducând acest mister – de la trecut la viitor, trecându-l astfel, într-un balansoar, peste realitatea disperată a prezentului, hăt în ziua cea de mâine. Sau, dacă totuși staționează la prezent, o face pentru a dezgoli fața parfumată a zilei trăite (apropro de Cannes-parfum). Îmbălsămată chiar și de culoarea parfumului sau de starea de spirit marcată printr-o aură bifurcată de vicii omenești, dar și îmblânzită de rugile insistente ale puținilor nebuni îndrăgostiți de lumea dispersată (separată!) în plinătate de sublim și bolnavă, totodată, de surâs luciferic. O lume situată între lumini și umbre! În esență, o încorsetare din care izbucnește culoarea ca o sevă, ca un șuvoi vulcanic dezlănțuit din infinitul mistic. Căci toate au culoare! Iar culorile au și ele dreptul la viață. Precum fiecare om. Până și lucrurile emană printr-un cod antropologic, existențial, o lumină, o aureolă care le aparține. Altfel zis, și culorile își au menirea, misiunea de-a se implanta spre a căpăta un rost, o vizualizare „personalizată”. Astfel pot fi văzute, auzite, sesizate și admirate (*Floarea soarelui*). Culorile sunt razele nevăzute ale unei baghete miraculoase pe care marii artiști o împrumută de la copii. O fură uneori, pentru că vrăjile se fură, iar copiii sunt aceia care dețin (stăpânesc!) acest miracol într-un mod firesc, inconștient. Numai că pot pierde harul de magician (și majoritatea îl și pierd), în cazul când nu le este depistat sau încurajat la momentul declanșării acestuia. Mihai Țăruș e un copil adult, un evadat din universul infantilului genial (copilăria!), care însă nu și-a uitat acolo bagheta magică. O poartă cu sine oriunde ar fi – la Chișinău, unde poapsește pentru a nu uita de unde se trage, pentru a

coborî înălțându-se totodată pe arborele pe cât de viguros, pe atât și de fragil al acestui neam. Apoi, se deplasează într-un alt spațiu mult prea străin, departe, ca de acolo din orașul mai zis cândva și „leagănul revoluției”, cea care a întors lumea pe dos, apropro de Mark Chagall și lucrarea sa „Lenin”. Aici e locul unde a învățat a discerne tainele, dar și banalitățile mirene.

La Sankt-Petersburg, bănuiesc, Mihai Țăruș se uită prin același obiectiv, care însă e mai altfel, mai temperat, fapt care-l face să mediteze reliefând fața adevărată a lucrurilor. Impact conștientizat la distanța dorului de Acasă.

Lucrările lui Mihai Țăruș nu sunt doar pentru a face să tresară inima vânătorilor de imagini oferite pe gratis (mă refer la lucrările expuse în toamna trecută la Chișinău). Mesajul lor e ca un stimulent, un instigator de stări pregnante (în acest sens, deosebite de celelalte mi-au rămas în memorie pânzele: *Autoportret*, *Ecrane marine*, *Mixaj*...). De fapt, te uiți la pânzele lucrate de acest pictor, încercând să ghicești, totuși, mesajul or, dacă nu dorești să citești mai mult, te oprești cu senzația de mirare care persistă. În schimb, dacă încerci să-ți arunci privirea în oglinda reverber a sufletului (cea care vede vibrația interioară a creatorului, reflectând oarecum și propria-ți curiozitate), observi ceva neverosimil: în lucrare se reflectă chipul fără mască al trăirilor, al emoțiilor neatrinse de prozaism. Fără a exagera, mărturisesc că mi-ar face plăcere să meditez având în preajmă, bunăoară, lucrările: *Mașinăria Vivaldi*, *Ecrane marine*, *Cannes-parfum*, *Coforma 1, 2, 3* (culoare-formă), *Crinii*... Niciuna dintre aceste pânze nu are nevoie de comentarii, precum nici de linii în plus sau de culori sfidătoare, impozante, care la un moment devin obositoare.

Mihai Țăruș, prin creațiile sale, oferă tocmai ceea ce cauți în această lume alertată (și bolnavă de platitudine) într-o îmblânzi o stare sau a o trezi pe-o alta. Artistul pare a lucra înlăuntrul său, unde se simte bine și nu are nevoie de laborator. Pentru că și culorile îi sunt împrumutate din ceea ce se întâmplă cu noi, în noi, în fiecare clipă, toată viața. Numai că nu vedem, nu auzim. Ne prefacem a nu fi prezenți la toate. De asta și există, dincolo de cuvinte, arta picturii și cea a sunetelor?! Așa îl văd, așa l-am descoperit eu pe artistul plastic Mihai Țăruș...

CLAUDIA PARTOLE

Foto: Mihai Țăruș, *Crin, semn, Primăvară*

Prietenii mei, internautii

MAGDALENA CHIRILOV,
sculptor, pictor, poet, prozator...

Călătorie prin lumea uitării

Când noaptea se culcă și ziua se trezește leneșă, îmi așez atentă inima într-un borcan și o ascund printre rufe în dulap. Vreau să văd lumea, dar nu vreau să fiu vulnerabilă, ce este în jurul meu să nu-mi atingă sufletul. Încui.

les în lume, văd, aud, miros.
Înăuntru nu simt nimic, un zâmbet, o lacrimă, imagini uitate într-un album cu paginile rupte, smulse și arse, aruncate la marginea drumului.

Culorile au dispărut, totul este fără culoare, totul este gri, deasupra mea plutesc fulgi cenușii ca după o explozie nucleară. Oamenii merg țepeni cu ochii goi, fețele, măști vopsite cu un creion știrb, marionete fără suflet. Fiecare duce în mână un borcan, într-unul, văd o piatră strâmbă, mică și fără luci, altul are în borcan o rădăcină uscată, rânjește prin sticlă ca printr-o lupă. Pe lângă mine trece o femeie, șuvițele de păr se adună sub barbă, în borcan văd o piele zbârcită, duce de mână o fetiță care are în borcan un pufuleț firav. După colț, doi ochi de foc privesc prin zid cu un zâmbet lacom. Știu că este uitarea care-i înghite pe toți.

Strada se derulează ca un covor gri, praful se ridică la fiecare pas spre un cer inexistent, copacii au frunzele din plastic murdar, lumina nu reușește să aducă culorile într-o lume uitată.

Întorc capul, oamenii merg înapoi, viitorul este la capătul celălalt. În spatele meu dispare trecutul, strada începe la picioarele mele dar nu pot înainta, merg înapoi, și nu reușesc să ajung la timp!...trecutul mă împinge înapoi, totul se repetă în spatele meu!

Inima din borcan,

Artista, între mamă și fratele ei

printre rufe, oare voi mai avea nevoie de ea vreodată?- și, dacă o uit acolo, se va usca, se va transforma cândva în piatră?

Un gând, un șarpe viclean îmi șoptește dulce: - ce faci la capătul străzii?

Undeva la capătul străzii, acolo unde cerul a dispărut, unde speranțele adunate mușuroaie stau și așteaptă, mă izbesc de un

zid construit din vise, moale și umed, plin de lacrimi. Vreau să trec prin zid dar vreau să las șarpele în lumea uitării, numai partea cu speranțe să treacă spre lumină.

Șarpele nu știe!!! Mă furișez spre zid, pe ascuns mângâi cheia atârnată de lanț la gât. Bag capul și umerii în visurile lumii, dar șarpele trece primul și mă așteaptă, rânjind de partea cealaltă.

Cheia dulapului, știam!, o scot, o răsucesc în ceață. Văd inima pulsând printre rufe. Întind mâna, șarpele strigă disperat... prea târziu... am regăsit-o!

Văd, aud și, dintr-o dată, totul capătă culoare, miros pomii din culisele deznădejdiei.

M-am trezit. Prin fereastra deschisă, flori roz de cireși flutură prin cameră și-și așază rochițele înfoiate pe covor.

MAGDALENA CHIRILOV,
Berlin, Germania
Decembrie 2009

Pagină de

MARIANA CRISTESCU

Foto: Magdalena Chirilov - Recunoaștere

PAMFLETE

Prima scrisoare franco-afonă : *Speranța moare la timpul "Futur"*

Pentru că „fărășoara” continuă să fie guvernată de aproape trei sferturi de veac în favoarea succesivelor suprastructuri statale, dar mereu împotriva poporului, iată încă o (de)generație care a propti-o pe te miri unde... Aninat sau bine „pământat” în noile realitățile, nu trăiești de fapt cu mult mai bine decât ai fi făcut-o acasă. Însă, poți spera că „ăia mici” ai tăi vor avea măcar dreptul să conjuge și existențial Viitorul, iar nu numai la școală,... chiar dacă pe aici timpului viitor îi spune „Futur”!

Și luându-te cu una, cu alta, cu alții și cu altele, „Vine o vamă, vine o vreme” (vorba poetului) când, ascultând la *RTL Matin* la rubrica dedicată marilor aniversați din ziua respectivă, te lovește fulgerător *amocul*, dimpreună cu *fundaxia* și *boala lui Calache*... Ay! Ay! Și deodată îți aduci aminte că anul acesta implinești prin „străinătățuri” o vârstă rotundă la care e obligatoriu să „schimbi prefixul”. Și, indiferent că ești leat cu Paul Mc Cartney sau Eminem, cu Coluche sau Medeea Marinescu, intri într-o îngrijorătoare fibrilație existențială. Văzând tu cum, pe măsura trecerii timpului, întrebările sunt tot mai multe, iar răspunsurile tot mai răzlețite și firave, te lovește o „nostalgie” cum numai noi ca latini cu o fibră slavă putem dezvolta. Și unde să poți stinge un astfel de sentiment sfâșietor? Ori pe aici, într-o stare cu *slabe urme de sânge în alcool*, sau în țară, la originea vectorului care te-a proiectat *aiurea în tramvai* (ul strasbourghez). Cum, însă prin Occident, *nema* țuică, pălincă, horincă, tescovină, turț, ori mastică, o iei piepțit și te hotărăști să treci acest prag acasă la Românică...

Zis și făcut, chiar dacă de fapt e nevoie de multă abilitate ca să pui la cale o astfel de expediție solitară, așa, în afara sezoanelor de concediu! Mai întâi, că nu trebuie să-ți îngrijorezi prea mult „jumătatea” franceză, apoi trebuie să le înșiri copiilor voștri un pretext legat de o poveste de familie din îndepărtata *Roumanie* (ei se vor bucura de fapt că rămân de capul lor!), trebuie să-l faci pe patron să creadă că, acordându-ți așa, netam-nesam, o săptămână de concediu, te-a păcălit cu vacanța de la vară, trebuie să-ți iei prin internet un bilet *low-cost* la *airoplan* și abia apoi să-i anunți pe cei din țară de întoarcerea fiului/fiicei care, deși risipitor/risipitoare, vine cu cadouri și *euroi* purcoi (a nu se citi „pour quoi”). În consecință, la sosirea ta va fi tăiat vițelul cel gras crescut *bio* pe tăpșanul din spatele bojdeucii cu termopane a bunicilor. Și țin-te apoi zaiafet la bloc cu rudele de până la a noua spiță după taica Niță, de nici nu observi lacrima din ochiul mamei care vrea să știe dacă „ăia mici” ai tăi mai vorbesc românește...

Și, când ți-e lumea mai dragă și aștepti invitații la prânz... Făsss! Se ia apa. O fi vreo intervenție în vecini, o fisură la conducta principală sau vreo problemă la stația de decantare cauzată de debitului unei viituri... Ei, acolo câteva ore nu-i o tragedie, chiar dacă e penibil, așa că o să se folosească parțial apa destinată chefului pe post de apă menajeră. Numai că a doua zi, în loc de duș, ți se oferă explicația că, de fapt, distribuitorul de apă a debransat de la conducta din stradă toate blocurile din cartier, pentru că există câțiva rău-platnici cu datorii imense în asociația voastră de locatari! Mai întâi, scuturi din cap și pui faptul că nu te cuplezi cu realitatea locală din cauza mahmurelii. Apoi, afli (de fapt re-înveți) o realitate anapoda cu care ai pierdut contactul, țara părându-ți din depărtare idilică și... epurată de mizeriile zilnice.

Rădăcina absurdului coboară în anii când cartierele de blocuri au fost proiectate în spiritul colectivismului comunistoid și al unui Big Brother care să poată supraveghea și controla tot, inclusiv furnizarea la grămadă de apă rece și caldă, gaz, agent termic, curent electric și chiar... de crăpelniță! Dacă din vremea

comunismului se renunțase la curentul electric plătit la paușal, trecându-se la contorizare, totuși „lovi-luția” din decembrie '89 ne-a surprins ca prizonieri ai unei distribuții comuniste de utilități, situație care se pare că a convenit tuturor guvernelor postdecembriste. Distribuția centralizată (fie ea de apă potabilă, caldă sau agent termic) creează o inepuizabilă „vacă de muls”, consumatorul fiind lăsat la mâna furnizorului monopolist în ceea ce privește calitatea slabă și prețul mare al (de)serviciilor furnizate. În plus, o astfel de activitate creează întreprinderi care constituie mari trofee pentru recompensarea clientelei politice a fiecărei majorități parlamentare. Pe de altă

parte, din rațiuni de populism îngust, aceleași majorități nu au dorit implementarea unei legislații clare ce să permită debransarea răilor-platnici, dar au acordat constant nevoiașilor, ca un fel de mită electorală, ajutoare pentru plata încălzirii pe timp de iarnă. S-a preferat deci soluția colectivistă, conform căreia, dacă se acumulau prea multe datorii la o Asociație de locatari din cauza unora ce nu puteau sau nu voiau să plătească, era debransat tot cartierul. Adică, era afectată tocmai marea majoritate a celor cu plata la zi, urmând ca aceștia să se ciorovăiască cu vecinii vinovați și să-i convingă „tovărășește”, ca-n „vremurile bune de altă dată”, să-și plătească obligațiile sau să

aștepte un an-doi, până când Justiția să bage în seamă plângerile Asociației de locatari... În acest timp, prestatorul stătea liniștit, așteptând să-i cadă „para mălăiață”, își acorda beneficii grase din măririle succesive de zeci și sute de procente a prețului gigacaloriei și nu investea nimic pentru a crea un sistem individualizat de distribuție. Desigur, nimeni nu îl deranja de la nivel superior, pentru că doar de acolo se distribuiau resursele naturale interne ieftine către întreprinderile clientelei politice, publicul trebuind să plătească aceste resurse la unele din cele mai mari prețuri de import din Europa. La o astfel de perversiune a clasei politice și a faliților ei manageriali, cetățeanul a încercat să se apere prin valul de debransări de la centralele de cartier și de introducere cu mari sacrificii a celor de apartament, de scară, ori a repartitoarelor... E vorba desigur de cei care au putut, târâș-grăpiș, să facă acest efort financiar. Restul „boborului” de la... „bloace” a rămas să înghețe peste iarnă prin apartamente precum niște *Homo troglodytes* ai neoglaciatului din perioada... încălzirii globale, mai ales după ce marile centrale de cartier au intrat masiv în faliment și din lipsă de clienți. Măsuri hotărâte pentru contracararea acestui proces de prăbușire a nivelului de (supra)viațuire par a nu se lua, desigur, mai mult din cauze... tehnice. Ceea ce se uită însă e că el are „meritul” de a ne menține neabătut pe primele locuri în UE la toate bolile mizeriei, în special la TBC (pe seama scăderii acestui indice făcându-se mare tam-tam la admiterea noastră în UE)...

Numai că nimeni nu s-a gândit că ofensiva împotriva cetățeanului va ajunge până acolo încât – tot din cauza datoriilor nesoluționate și cu riscul izbucnirii unor epidemii devastatoare – să se oprească local până și apa potabilă, românii fiind transformați în pseudo-beduini ce cară bidoane de plastic pe la izvoarele din împrejurimi!

În fața unui astfel de „cadou” al democrației noastre „originale”, nu-ți rămâne decât să te întorci rapid ”a la maison”, unde poți vedea fără ca nimeni să moară de sete (nici măcar speranța!) pe adevărații descendenți ai beduinilor... Dar acesta, nu înainte să-ți ștergi la plecare și praful de pe încălțări, desigur dacă ai ceva apă la îndemână cu care să-ți umezești batista... Dacă nu, sunt bune și lacrimile de adio!

HYDRA N.T.

Foto: Liviu Ioan Ștef, *Biserica cetate din Axentze Sever*

REÎNTOARCEREA ÎN ITHACA

AUGUSTIN BUZURA ȘI MARAMUREȘUL

Afla-te la a treia ediție, Colocviile interjudețene de literatură română, organizate sub egida Inspectoratului Școlar Județean Maramureș, a Universității de Nord Baia Mare, a Casei Corpului Didactic Maramureș și a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, au reunit peste 100 de oameni de cultură din județele Maramureș, Cluj, Satu Mare și Sălaj. Generoasă și incitantă, tema propusă dezbaterii a fost **Psihologism și problematică morală în opera lui Augustin Buzura**, intervențiile participanților dovedind o profundă cunoaștere a operei marelui prozator maramureșean.

Coordonată și prezidată de inspectorul școlar de specialitate Valentina Todoran și de prof. univ. dr. George Achim, manifestarea desfășurată în 8 decembrie 2010 l-a avut ca invitat de onoare pe distinsul Augustin Buzura care, vădit emoționat, s-a remarcat prin proverbiale modestie specifică marilor spirite. Revenirea în locurile natale a fost, de altfel, prilejuită și de alte două evenimente care l-au avut ca protagonist: acordarea titlului de Doctor Honoris Causa de către Universitatea de Nord Baia Mare și lansarea celui mai recent volum al autorului – *A trăi, a scrie*, editura Limes, Cluj-Napoca, prezentat chiar de editorul de carte, cunoscutul Mircea Petean, însoțit de Vasile Igna, fostul director al editurii Dacia. Admirabilul laudatio l-a determinat pe directorul revistei „Nord literar”, prof. univ. dr. Gheorghe Glodeanu, să intervină și să afirme spiritual, voit apreciativ la adresa cărții lui Buzura, că e pentru prima dată când discursul editorului Mircea Petean nu reușește să egaleze valoarea volumului pe care îl prezintă.

Amintind, prin structura titlului, de volumul lui Matei Călinescu *A citi, a reciti*, volumul îngrijit de Angela Martin respectă, așa cum afirma editorul, structura gândită de autor, alăturând interviurilor acordate în perioada 1988-2009 și publicate în presa literară și câteva texte care nu fac doar să întregescă autobiografia (literară și nu numai), mai mult sau mai puțin cunoscută, ci oferă informații esențiale înțelegerii, receptării adecvate, complete a operei prin incizia realizată asupra procesului de creație, prin atenta privire la microscop a travaliului scriitoricesc, a actului creației. *Pseudojurnal, Din culisele cenzurii, Recurs la memorie: Fețele tăcerii, Capcanele candorii: Vocile nopții sau Simple mărturisiri* sunt câteva dintre titlurile care trădează nota confesivă specifică volumului.

Emoționantele evocări ale celor care i-au fost aproape de-a lungul vremii, maramureșeni și clujeni deopotrivă, o inedită donație de carte a unui vechi prieten al prozatorului, care a dat citire dedicației acordate de scriitor în urmă cu peste 40 de ani, au declanșat emoționante memorii, confesiuni ale invitatului de

onoare care, cu un regret nedisimulat, afirma că s-ar bucura să audă cuvintele care s-au rostit la această manifestare și din gura colegilor de breaslă. Păstrând un ton moderat în evocarea adevăratei odisee pe care a trăit-o „și înainte și după”, în dubla ipostază de om și scriitor, Buzura a lăsat impresia unui Don Quijote a cărui unică victorie e Literatura pe care, s-o recunoaștem, știe să o scrie cum puțini mai știu să o facă.

La fel de valoroasă ca intervenția distinsului Augustin Buzura ni s-a părut doar promisiunea directorului Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, Teodor Ardelean, de a iniția, în cadrul instituției pe care o conduce, o secție de cercetare a operei lui Augustin Buzura ca dovadă a realei aprecieri și, mai presus de aceasta, ca datorie de onoare. A fost, poate, elementul care a dat evenimentului aura necesară, iar auditoriului sentimentul că a luat parte la un eveniment complet.

CARMEN ARDELEAN

CULTUR'ALL

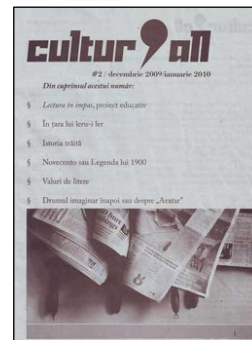
În luna noiembrie 2010, la Turda a fost lansată o nouă publicație culturală: **Cultur'all**.

Revista se distribuie gratuit în Transilvania, iar lansarea ei la Turda a fost meritul turdenilor implicați în proiect. „Dacă ne uităm pe hartă, Turda este inima Transilvaniei și sperăm ca în continuare să rămânem inima revistei” – a afirmat Dana Deac, secretarul de redacție al noii publicații.

Editată în 12 pagini color (Grațian Cormoș – redactor-șef, Cristina Marțiș – redactor-șef adjunct, Dana Deac – secretar de redacție, Răzvan-Călin Țabrea – design), revista este considerată un proiect „ambitios, curajos, chiar nebunesc” pe piața media, cu atât mai mult cu cât ne aflăm într-o perioadă de criză, însă secretarul de redacție ne asigură că „revista nu va dispărea după referendum, nici după alegerile locale, parlamentare, prezidențiale etc., ci se dorește a fi o publicație a celor ce au un cuvânt de spus, indiferent de regim sau condițiile meteorologice”.

Primul număr al revistei cuprinde rubrici precum: Biblioteca secolului XXI – anchetă; Valuri de litere; Herta și spiritul Banatului; Haznaua cu scribi; Europenizarea, între mit și realitate; Cronică de carte.

CRISTINA-PARASCHIVA MARȚIȘ

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche” GENUL EPISTOLAR

Tocmai ma întrebam dacă aseară ați primit articolul. Am promis aseară...Și am trimis. IatăREVISTA... de bună dimineață. A scrie FELICITĂRI mi se pare formal...Luna trecută a apărut pe la jumătate luna...Pot spune că am și început să citesc...(....) Ilustrația...nota zece!! Poate că mie nu-mi place CURIERUL...decât dacă ar apărea în ...altă revistă. Îmi permit să scriu toate acestea, întrucât faceți o muncă absolut uluitoare.

Alexandru Jurcan

Domnule Jurcan,

Vă mulțumesc pentru gânduri și vă apreciez sinceritatea. În privința *Curierului*, nici mie nu-mi place, dar am de clarificat niște lucruri. Știți că *Vatra veche* a apărut tocmai ca reacție a rușii celeilalte *Vetre* de cititori. Am spus că voi merge pe transparentă, voi crea un dialog cu cititorii, pentru a argumenta că nu ne aflăm în treabă de dragul de a ne afla în treabă, că revista are cititori, unii chiar foarte atenți și chiar foarte exigenți. E un feed back de care mai e încă nevoie, apoi, firește, voi renunța la *Curier*. Sau, oricum, îl voi mai restrânge.

Toate cele bune,

N. Băciuț

Iată un schimb epistolar care mă obligă, într-un fel, să vin cu niște explicații. Deși corespondenții s-au obișnuit cu ideea că schimbul nostru epistolar e la vedere, că nu e nimic de ascuns, că nu există niciun fel de aranjamente. Am plecat la drum cu acest *Curier*, omeneste preocupat să cuantific audiența, interesul pentru noua publicație pe care-am inițiat-o și care își caută cititori.

Surpriza a fost ca reacțiile, cu mici excepții, să fie favorabile revistei, ceea ce mi-a dat curaj, încredere. Nu pot decât să le mulțumesc celor care, timp de doi ani, au făcut ca revista să se așeze pe un orizont al receptării, să-și aibă colaboratori și cititori statornici.

Pe de altă parte, am vrut să încurajez genul epistolar și să nu las să se piardă în neantul „internaut” ceea ce se întâmplă dincolo de cortină, în culisele vieții literare, ale acestei publicații.

Nu vreau să las în seama posterității, dacă va fi ceva de capul ei, să recupereze și să publice scrisori/emailuri cândva. Nu am comandat laude, nu am trunchiat scrisori, acolo unde nu intram în rezonanță cu opiniile corespondenților. Am suprimat doar acele pasaje care erau strict personale și nu erau în legătură cu *Vatra veche*.

Voi continua să public scrisorile colaboratorilor și cititorilor. Cei care nu doresc acest lucru nu trebuie decât să-mi semnaleze „confidențialitatea”!

Să ne fie Anul Nou bun, „să scriem bine!”.

NICOLAE BĂCIUȚ

Vă rog să acceptați mulțumirile mele sincere pentru distinsa dv. amabilitate și pentru promptitudinea cu care îmi trimiteți prin Email revista "Vatra Veche". Am apreciat întotdeauna substanța revistei și condițiile grafice în care aceasta apare, precum și periodicitatea fără de cusur a aparițiilor. Totuși, pe lângă atâta informație serioasă, s-ar impune (măcar din când în când) - și o pagină de umor, așa cum de altfel revista a mai găzduit. Pentru că și umorul (bine, rău?) - e tot literatură.

Cu toată considerația,

V.Vajoga

Într-adevăr lectura a fost nu numai plăcută ci și instructivă. Drept care, vă mulțumesc din inimă. Cu toată stima și prețuirea,

M.B.B.

Dragă Băciuțule,

Dumnezeu te-o fi lăsat la VATRA, dar te tine combatant zdravăn și activ. Are cu tine un program special și poate tocmai de aceea *Vatra veche* nu se învechește de loc, ci e tot mai proaspătă și viguroasă.

O meriți și te meriți.

Talentul tău și forța ta de a coagula valori să te ajute și de aici înainte! Să-ți dea Dumnezeu multă sănătate și multă dragoste. Muzele să nu-ți

dea pace și banii să curgă spre tine măcar atât cât trebuie ca să scoți reviste frumoase și cărți bune.

La Mulți Ani, Băciuțule al nost'!

Daniel Drăgan

Felicitări, Domnule Nicolae Băciuț,

Am primit numărul recent al revistei *Vatra Veche* și cu bucurie mărturisesc că, citind-o, am avut senzația că mă aflu într-o casă cu numeroase uși și ferestre și mai multe, care o fac încăpătoare și primitoare pe măsura merindelor spirituale alese pe care le oferă.

Încă o dată felicitări și să vă țină Dumnezeu în mână pentru a asigura și pe mai departe apariția revistei.

Cu sinceră admirație,

Ion Nete

Bună ziua, Dl. Constantin Severin,

Ca să pot viziona lucrările Dv., am parcurs întreaga revistă, care este o publicație cuprinzătoare, temeinică, interesantă (puteți să-mi trimiteți și numere viitoare), iar lucrările Dumneavoastră în *trend*, ca să mă exprim așa....., adică atât realizate din p.d.v artistic, dar și cu o tematică *desprăfuită* cu această ocazie - tabu până ceva vreme în urmă, (și reactualizată) la care adăugăm și momentul fericit *întâmpnat* (ales), în

pragul sărbătorilor creștine, mult așteptate de toată lumea. Drept urmare, *Felicitări!*, iar cu ocazia *Marii Sărbători a Nașterii Mântuitorului, Anului Nou, La mulți ani! cu sănătate și succese pe mai departe!*

Varvara M.Măneanu

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Am reușit, prin Adobe, să instalez *Vatra Veche*.

Vă mulțumesc mult și vă felicit încă o dată pentru ținuta de înaltă intelctualitate a revistei.

George Popa

Domnule Nicolae Băciuț,

Intre mail-ul recent și acest P.S. am făcut o pauză de respirație ca să-mi revin din uimirea provocată de mirabilul mod rezonant al marilor spirite. Pentru că, citind în *Vatra Veche* nr.12/2010, "Vino, frate Mihai, vino, căci fără tine sunt străin", m-a dus imediat cu gândul la acel "Dragă Emil", cu care își începe Țutea o scrisoare către Cioran, rugându-l să primească camera de lângă Cișmigiu: "Acum, insistă bunatatea din Țutea, când perspectiva morții mă preocupă mai mult ca altădată, revin cu aceeași rugămintă, pentru a avea și tu, când te vei fi întorcând la București, un acoperiș."

Iată cum o chemare de suflet "Vino, frate Mihai..." ne reînvie în minte o rugămintă-n dăruire "Dragă Emile...pentru a avea și tu ...un acoperiș". Cu bucurie și, aflându-ne în prag de sărbători, vă doresc să aveți parte numai de împliniri. La Mulți Ani, Dvoastră și revistei.

Ion Nete

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Am primit revista și vă mulțumesc foarte mult! Poate că îndrăzneala e cam mare, dar, m-ar bucura dacă în unul din numerele următoare - bineînțeles, numai în cazul că ar merita - ați avea bunăvoința și timpul necesar să mă fericitiți și pe mine cu o cronică la măcar unul din cele două volume, care sper să vă facă plăcere să le citiți. Dacă nu, uitați ce-am îndrăznit să vă rog.

Cu deosebită stimă,

Gh. Bălăceanu

Saludos maestro,

Mulțumim pentru lectură. Excelent numărul 12. Există posibilități pentru abonamente? Dacă da, anunța-mă cum? Salutări tuturor cunoștințelor frumosului oraș,

Geo

Merci pentru acest număr excepțional unde văd mulți prieteni publicați !

Cu prietenie,

Angela Nache Mamier

Dragă Nicolae Băciuț,

Îți mulțumesc frumos atât pentru apariția cronicii la cartea mea, cât și la cartea Dorinei Brândușa Landen.

Te anunț că, între timp, cartea mea MEMORIA FAPTELOR a luat premiulUSR pentru Publicistică literară.

Dacă vrei, te rog să trimiți și tu pentru *Ardealul literar*, un material, fiindcă acum am început să lucrez la tehnoredactarea lui și după sărbători îl vom tipări.

Îți doresc sănătate și numai bine și, alături de cei dragi, să-ți fie sărbătorile înconunate cu liniște și bucurie cerească.

Cu prietenie,

Mariana Pândaru Bârgău

Tare multumim, dragă Nicolae!
Buna, mi-a plăcut ca și celelalte.
Vai de tine, probabil ca ești workoholic sau?

M.

M-a bucurat că ai luat din Burgundii, mai ales că lansarea a fost super! Îți voi trimite niște poze făcute de unul de altul. Sunt însă de dinainte cu o problemă de sănătate (...) Așa că am puțin timp liber, la căldură, și scriu la roman și triez cărțile acelea multe. Hai trimite-mi te rog prin poștă - rev 11-12, nu mai plecăm de acasă până prin final de ian. Mara vine din Anglia în vacanță și îți dai seama că vrea să stea numai acasă. Acolo e atâta zapadă, că nu mai vrea zapadă. Pentru următoarea revistă poți lua din Rahova, am ajuns la capitolul 25, acum am aproape gata 26, 27....evident trebuie să le corectezi... gramatical, virgule etc., eu asta am uitat în 25 de ani.

Cu drag,

Anni

Stimate Domnule Băciuf,
Vă mulțumesc pentru revistă; articolele interesante și - multe cu caracter didactic - mi-a făcut multă plăcere în timpul lecturii. Tematica mixtă oferă cititorilor cu interese variate posibilități multiple cu caracter informativ.

Succes și pe mai departe.

Cu stimă,

dr. Hans Dama
Anschrift, Wien

Vatra e bine să fie veche!

Daniel Corbu

Mulțumesc mult! Lectura ne răsfață, ca de obicei. Numai bine și să ningă bucurii în iarna care ne așteaptă...

Cu deosebită prețuire, aceeași,

Gabriela

Vă mulțumesc mult pentru minunata revistă *Vatra veche*!

Keep up the good work - s-ar zice pe aici.

Cu stimă,

Alexandru Cetățeanu

Stimate domnule Băciuf,
Vă mulțumesc mult pentru numerele anterioare ale *Vetrei* vechi. Vă rămân recunoscător și pentru nr. 10, pe care-l aștept. Cu aceeași stimă și considerație.

I. Ilaș

Stimate Nicolae Băciuf!
Mi-ați trimis și mie revista *Vatra Veche* nr. 1 a.c., pe care am citit-o cu multă plăcere, am găsit multe materiale deosebit de interesante, fapt pentru care vă mulțumesc, deși cu mare întârziere. Dacă mai aveți și numerele următoare, Vă rog foarte mult să-mi trimiteți ceva și mie în același mod, pe adresa electronică. Vă mulțumesc anticipat.
Cu respect,

Dumitru Băluță,

Brașov.

Mult stimat redactor-șef Nicolae Băciuf,
Vă felicit cu ocazia Sărbătorilor, dorindu-vă Crăciun fericit, un An Nou mai bun, sănătate și multă inspirație la realizarea revistei *Vatra Veche*, pe care aveți generozitatea să mi-o trimiteți regulat pe net și pe care o aștept cu emoție de fiecare dată, ca pe o pâine caldă, aceasta fiind o oază de veritabilă românitate.

La Mulți Ani, maestre!

Dumitru Băluță,

(basarabean de la Chișinău, stabilit la Brașov)

Stimate Domnule Băciuf,

Mulțumiri din inimă pentru noua și frumoasa *Vatra veche*. M-am delectat și am învățat din nou câte ceva. Este o legătură relaxantă cu patria sfâșiată de Bloguri, cuibulețe și găști. Interesantă încercarea de "reactualizare" a lui Labiș, din a cărui "școală de poezie" au provenit mulți "făuritori de imnuri", unii geniali, dar foarte trecători...Cronica Doamnei Adamescu mi-a dăruit câteva fragmente strălucitoare din poezia Marianeii Cristescu!

Vă doresc din suflet, D-voastră și colaboratorilor acestei publicații deosebite, un Crăciun frumos, liniștit și sănătate!

C. Dimovici

Cunoștințe din USA și Germania mă întreabă cum ar putea citi *Vatra veche* pe internet!

Vă mulțumesc, *Vatra veche* este o revistă bună, importantă, impresionează. Foarte bun interviul cu Adrian Păunescu.

Teșu Solomovici

Domnule Băciuf,

Vă mulțumesc pentru acest DAR de Moș Nicolae, se pare ca ați sărbătorit Ziua dvs. prin muncă. Este un număr ff frumos, grafic dar și ca prezență a unor scriitori valoroși și pe care eu îi citesc întodeauna cu interes dar și cu mare drag. Vă doresc Sărbători fericite și putere de muncă pe mai departe. Vă aștept în burg când aveți drum. Toate cele bune domanei Codruța.

Cu bine, pe curând,

Melania

Domnule Nicolae Băciuf,

Lectura a fost cu adevărat plăcută. Vă mulțumesc pentru încorporarea, în acest număr de sfârșit de an, a articolului scriitorului I. Lilă.

SĂRBĂTORI FERICITE !

Adrian Erbiceanu

Domnule NICOLAE BĂCIUF!

Vă mulțumesc pentru revista *Vatra veche* pe care o citesc cu mare plăcere. Revin la unele articole. Bunaoară, interviul cu Mihai Sin (!!!), de asemenea, eseul *Turnul de fildeş*, din recentul număr. Vă sunt recunoscătoare pentru faptul că mi-ați publicat interviul (realizat de R.Rogac). E ceva să te audă și cititorul din întreg arealul românesc. Acum, mi-am propus să vă expediez și eu câte ceva. Un portret al unui artist plastic, modern, din spațiul basarabean, care este cunoscut și în țară, dar și în multe alte spații. Poate vă interesează și ceea ce s-a întâmplat la un festival de poezie din Macedonia...

Vă urez inspirație! Cu prietenie,

Claudia Partole

P.S. Vă expediez printr-un alt mesaj lucrările lui Mihai T.

Mulțumiri pentru revistă. Mai interesantă și mai cuprinzătoare.

Sper să reușesc a vă trimite câteva poezii.

Cu sincer respect...

George Tei

Vă mulțumim pentru revistă. Am citit-o cu bucurie.

La caseta redacției am găsit adresa poștală, așa că avem plăcerea să vă trimitem mintenaș cel mai recent număr al revistei "Orient latin", pe care o edităm, din 1993, în Timișoara. Cu salutări cordiale, redactor-șef

Ilie Chelariu

Stimate Nicolae Băciuf,

Ai un eseu-tabletă despre Creangă și Eminescu, pentru luna dec. Bietul Creangă, singur, singur ca adevărații scriitori din țara noastră și din timpul nostru, îl cheamă cu plânset pe Eminescu să vină la Iași, "vino, frate Mihai..." Noi trebuie să ne rugăm de cei de Dincolo, căci Bucureștiul e cam pustiu...

Eu, care țin ff. mult la nume, numele este ontosul omului, abia acum l-am privit pe al tău mai atent. Și Nicolae, sfânt,...uite, care se apropie cu Moșii... timp, vreme, împărțiri de vreme, cu daruri pentru cei mici și cuminți, dar și pentru necuminți... Dar, Băciuf... de la un generic, Baci peste mioare, suflete, nu-l știi pe om, dar trebuie să-l respecti când îi întâlnești și i te adresezi... Poartă cu el multe cunoștințe ordonate întru înțelepciune, totdeauna i te adresezi să afli ceva, sa te îndrume; i te adresezi când ești într-o răscruce, încercătură, rătăcire, el te poate scoate la lumină... Cuvântul este și puțin îndulcit, pari să fii fiul Moșului, coborât din munte, sau, după ce îl însoțești ceva drum, îi poți spune, Băciuf... Tu, că este numele tău, trebuie să știi mai mult și mult mai multe despre el. Numele e codul genetic al omului.

La mulți ani, de Sf. Nicolae! Să le dai poame tuturor ardelenilor și românilor cu inimă de copil, acelora cuminți care nu dau cu pietre în Popul România.

Velea

Stimate domnule Băciuf Nicolae,

Vă mulțumesc pentru punctualitatea cu care mă țineți la curent cu aparițiile lunare ale revistei. O găsesc foarte interesantă și instructivă. Îmi permit, în acest context, să vă trimit un material scris de poetul și scriitorul Ioan Lilă, despre volumul meu de poeme în limba franceză **La fontaine de ce siècle**, material destinat revistei on-line "Carte și arte" a Maestrului Corneliu LEU. Articolul a apărut, cu mai multe luni în urmă, în format electronic. Mi-ar face plăcere, dacă spațiul vă permite, să-l reluați și în revista dumneavoastră. Am aprobarea autorului.

Cu mulțumiri, al dumneavoastră,

Adrian Erbiceanu

Bună seara!

Vă mulțumesc pentru revistă. Ca de fiecare dată, o aștept cu nerăbdare, ca flămândul pe o pâine caldă.

Ovidiu Pojar

Buna ziua, Domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru trimiterea revistei *Vatra Veche* și vă felicit înnoit pentru reușită! Conținutul este atât de dens încât, după cum vedeți, durează o vreme până o citesc. Pentru că, realmente, o citesc pe îndelete. Nu-mi face plăcere doar s-o răsfoiesc în grabă. Primesc multe publicații pe care le parcurg cu multă plăcere, dar *Vatra Veche* este cea pe care o aștept cu cel mai mult interes.

Fidelă de pe acum, vă transmit și materialele scrise de mine mai recent și vă asigur de data aceasta că sunt în premieră (adică nu le-a mai citit nimeni până acum, ca să nu existe confuzii). Nu știu dacă veți găsi ceva demn de a fi publicat, dar vă asigur că m-aș simți deosebit de onorată. Este o plăcere să mă aflu printre colaboratorii Dumneavoastră. Vă doresc în continuare succes și aștept următoarele numere din revista îndrăgită.

Cu prietenie și deosebită considerație, rămân a Dumneavoastră, aceeași

Gabriela Căluțiu Sonnenberg

Stimate Domnule Redactor-Şef Nicolae Băciuț,

O revistă care-ți diminuează consistent rația de somn într-o noapte și așa destul de zbuciumată după plecarea în ETERNITATE, într-o atât de frumoasă zi de toamnă, a Poetului și Omului ADRIAN PĂUNESCU ("un Rembrandt rătăcit între impresioniști", cum inspirat îl numește Cleopatra Lorințiu în tableta de pe prima pagină a ultimului număr) este una care va avea (ori trebuie s-o ajutăm să aibă) viață lungă. Una la care se stă la coadă pentru publicare, cu atât mai mult. Cu toate pânzele sus!

În ceea ce privește cele două minunate cărți ale și despre Dumneavoastră, *Gândul care unește* și *Vamă pe valoarea adăugată*, pot spune fără teama de a greși, că nu-ți lasă timp de respirație. Se cer citite și recitate. Felicitări sincere!

Vă retrimite materialul despre cartea prof.univ.dr.Ion Berghia, în speranța că-i va veni rândul în numărul următor.

Cu cele mai alese gânduri,
prof. Vasile Flutur

Membri al US din România, Filiala Iași

Stimatul meu Domn,

Vă mulțumesc pentru publicarea cronicii semnată de Mircea Goga.

Cum aş putea să-i mulțumesc ? Aveți vreo adresă de a domniei sale?

Cu stimă,

Andrei Fischof

Un număr frumos și echilibrat, incitant și calmant în egală măsură, estetică evanescentă armonizată cu patriotism sublim. Felicitări, domnule Nicolae Băciuț!

Irina Iorga

Domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru ultimul număr al revistei (admirabil, asemenea celorlalte) și pentru generozitatea de a accepta pentru numărul din decembrie articolul *Poezii sălăjeni la noi acasă*. De ceva vreme sunt colaborator la *Caiete Silvane* și, printr-un fericit concurs de împrejurări, prin bunăvoința și recomandarea doamnei Lăzărescu, și la *Pro Saeculum*. Sper într-o colaborare cât mai îndelungată și mai rodnică. Vă atașez și o fotografie, după cum ați solicitat.

Cu deosebit respect,

prof. drd. Carmen Ardelean

Maestre, îți mulțumesc pentru revistă, o să mă căznesc să parcurg fără grabă, cu osteneala novicei ce încearcă să-și umple un gol al sufletului, poate regăsindu-se în multele arderi ale atâtor iubitori de cuvânt. Cu stimă și în același timp cu uimire că te-ai gândit să mă incluzi și pe mine în rândul celor privilegiați.

Luca

Felicitari pentru ultimul numar al revistei! Îmi permit o curiozitate: publicația dv. este cumva cotate B sau B+ ?

Cu tot respectul pentru calitatea și varietatea materialelor din fiecare număr,

Anca Cazacu

Mulțumesc mult, felicitări pentru cărți, pentru toată activitatea vie, neobosită în slujirea culturii române. Viață lungă și izbânzi.

Victoria Milescu

Mulțumesc pentru revistă. Am citit doar câteva pagini deocamdată și țin să vă felicit. Este cu mult peste alte reviste de profil din țară.

Cu stimă,

Sorin Olariu

Vă mulțumesc de bucuria unei lecturi consistente!

Cu prețuire,

Carmen T. Grigore

Mult stimat NICOLAE BĂCIUȚ,

Vă mulțumim mult pentru introducerea cronicii de carte în pagina 25 a revistei literare "Vatra veche", nr. 11, a.c.! Spuneți-mi, vă rog, cum aş putea ajunge în posesia a 5 (cinci) numere de revistă, să dau autorului cronicii, care nu este în țară deocamdată, precum și pentru biblioteca mea personală...?? Se poate transmite revista prin poșta clasică, într-un pachet, contra ramburs, eventual? Aș vrea să transmit un exemplar și autorului cărții de versuri, despre care se vorbește în cronică respectivă (prin filiala Uniunii Scriitorilor de aici)...

Rămânând în așteptarea răspunsului Domniei Voastre, vă salut cu toată recunoștința, prețuirea și considerațiunea,

Persida Rugu.

Distins redactor Băciuț Nicolae,

Încântător!... Admirabilă revistă!!!!. Vă mulțumesc din suflet că mi-ați trimis-o. Am o mare rugămintă, fiindcă i-am fost apropiat marelui om de cultură Artur Silvestri, vă trimit un poem pe care i l-am dedicat în semn de prețuire. Dacă-l considerați bun și merită să fie publicat în paginile prestigioasei reviste "VATRA VECHE" a domniei voastre, aş fi extraordinar de mulțumit, ar fi un mic obol de dragoste pe care i-l păstrez OMULUI de înaltă omenie, patriarhul literaturii române contemporane.

Cu stimă și prețuire,

Compozitor și scriitor **Marin Voican-Ghioroiu.**

Draga Domnule Director Băciuț!

Nu demult, când mi-am deschis căsuța poștală, am constatat cu mare bucurie că a sosit REVISTA! Pot să vă mărturisesc, cu toată sinceritatea, că ultimele zile de...așteptare au fost aproape...insuportabile! După ce am răsfoit-o rapid, mă și grăbesc să vă scriu, să Vă mulțumesc pentru acest minunat cadou! Sunt foarte mulțumit de aspectul revistei, de picturile publicate și vă mulțumesc, în special pentru faptul că mi-ați publicat integral cuvintele! Este o mare onoare pentru mine! Abia aștept ca să mă pot delecta și cu versiunea tipărită!

Cu profundă recunoștință și mii de mulțumiri,

Iby Casoni

Mulțumesc pentru revista care de un timp bun îmi deschide inima și casa. Am vrut să vă mărturisesc (până acum nu am îndrăznit și îmi cer iertare pentru îndrăzneală), dorința mea de a cânta la o seară de muzică și poezie organizată de dumneavoastră sau o altă activitate culturală.

Cu aceeași prețuire,

Vasile Gondoci

Vă mulțumesc pentru revistă, chiar dacă nu întotdeauna primesc forma scrisă, recunoștința există. Doresc viață lungă revistei și mult succes celor care o realizează. Atașez un textuleț, poate ... cine știe...

Cu respect,

Ioan Mugurel Sasu

Felicitări, mulțumesc,

Nichita Danilov

Mi-ați făcut o onoare la rangul căreia nici după moarte nu mă voi putea ridica. Vă mulțumesc și sper ca acest gest să fie de ajutor proiectului Cititor de Proză. Dumnezeu să vă ajute prin puterea lui!

P.S. Revista are și un site ? Oricum, dacă aş avea sigla revistei aş putea-o ataşa la parteneriatul proiectului pe pagina principală a rețelei E-manuel

D-le Băciuț,

După cum vedeți, dl. Emanuel Pope are numai mulțumiri pentru onoarea de a fi apărut în *Vatra Veche* interviul cu d-sa. Poate îl puteți ajuta/lămuri cu amănuntele ce le cere - site-ul *Vetrei vechi*, sigla.

Cu prețuire,

Monica Mureșan

Vă mulțumesc și vă felicit, ca de fiecare dată, pentru valoroasa Dumneavoastră publicație.

Cristian Zăinescu,

fost deputat de (din) Iași

DOMNULE NICOLAE BĂCIUȚ,

Mulțumesc pentru că mă onorați trimițându-mi revista VATRA VECHIE. E o revista de cultură interesantă și serioasă. Tocmai de aceea aș dori să public în revistă. Vă trimit proză și versuri. Dacă ceea ce am scris are valoare, atunci poate publicați. Mulțumesc.

Cu sinceritate,

George Baciu

Uitându-mă la înmormântarea POETULUI, am primit revista dumneavoastră; nu știu cum îl consideră alții (fiecare gândește cum vrea), însă eu îl văd, pe drept, alături de Eminescu și de toți marii români.

Vă mulțumesc pentru revistă!

Mihai Știrbu

Regăsesc (și în acest număr al revistei), nume dragi mie - și aici nu țin cont de vârsta lor. Pare-se că "Vatra Veche" reușește ceea ce publicațiile culturale de la București nu reușesc: crearea unei grupări literar-culturale fără opreliștile cu care ne-au obișnuit. Vă sunt alături,

Ștefan Doru Dăncuș

Vă mulțumesc. Am trimis și eu câteva poezii. Înțeleg că nu le-ați publicat pentru că nu au corespuns standardului de calitate. Aș putea să vă trimit mai bine un articol?

Cu stimă,

Prof. Daniela Năstase

Iubite Poet,

Mulțumesc foarte mult pentru bunăvoința de a fi publicat materiale trimise. Îți rămân îndatorat și îți doresc, pe lângă sănătate, alte numere de revistă, la fel de reușite.

Cu sinceră, neconvențională, prețuire și grație,

Ion Cristofor

Mulțumesc mult pentru revistă! Duminica aceasta începe f.f. bine.

Gh. Șincan

Stimate Domnule Băciuț,

Mii de mulțumiri pentru carte! Am citit-o pe nerăsuflăte și ieri am mai "răsfoit-o", m-am adâncit în mesajele ascunse... Felicitări! Este o reușită! Este oglinda unei creații culturale titanice, care reflectă compact o perioadă din istoria României. Când ați avut timp și de unde luați puterea să fiți prezent, omniprezent, în multiple activități culturale? Când dormiți? Volumul caracterizează un scriitor de mare erudiție, multilateral și de înalt calibrul intelectual.

Amintiți adevăruri arzătoare și cumplit de actuale: "cititul e o meserie la fel de grea ca și scrisul", "poetul e trist ca o flăcără", "cred că, cel mult autorii se citesc între ei", "poetul e fragil", scrieți "de mână", ceea ce pentru "unii", azi, este obsolent... Chiar acum am primit "Vatra veche" 11 și am "răsfoit-o" (pentru început). Interviu cu Mihai Sin mă întristează, îmi aduce aminte de nopțile pe care le petreceam cu Guga, Culcer și Sin în diferite "locașuri de cultură" și de timpurile când Guga ne suporta toată noaptea, "gustând" doar apă, deoarece era în "cură" (1972-1974).

Încă odată, mii de mulțumiri! Cu stimă,

Dimovici

Mulțumesc foarte mult pentru materialele trimise. Foarte interesante și necesare. Aș dori, dacă m-ați putea ajuta să intru în legătură cu prof. Mirela Corina Chindea, de la *Millenium*. Succes și putere pe mai departe. Important că ați introdus și fenomenul liric japonez prin articolul lui Dămăcuș. O zi bună,

Laura Văceanu

Dragă Nicolae, sunt Ștefan Mitroi. Vreau să-ți multumesc pentru efortul de a-mi trimite revista, dar, mai ales, pentru revistă. Faceți un lucru frumos acolo la Tg. Mureș. Mi-ar plăcea să pot colabora și eu câteodată la revista pe care o conduceți. Cu inima, se vede clar asta, chiar și de aici, de la București. Până atunci însă, ajută-mă cu o adresă și un număr de telefon. Vreau să-ți trimit niște cărți și, uneori, de ce nu?, să te sun. Cu prietenie și gânduri bune,

Ștefan Mitroi

Dragă Nae,

Îți transmit mulțumirile lui Ștefan Doru Dăncuș. Cel tâziu joi (09.12.2010) îți voi transmite necesarul de reviste pentru Brașov, inclusiv restanțele de luna trecută (cele returnate). Și numărul acesta este unul de excepție, iar Brumarul a invadat "Vatra veche". Peste o săptămână îți voi trimite și eu o cronică la cartea "Obiecte pierdute" a lui Răzvan Ionescu, profesor la Universitatea Națională de Teatru și Film "I.L. Caragiale" din București.

Te îmbrățișez,

Eugen

Dragă Nicule,

Am primit cel mai nou număr din Vatra Adevărată, îți mulțumesc și îți doresc putere s-o duci mai departe, la fel, elegant. La Mulți Ani!

Constantin Mustață

REMARCĂ POETICĂ

Poetul are un statut
Statornicit de-o veșnicie:
El scrie când nu-i cunoscut,
Și-i cunoscut când nu mai scrie.

IARNA LA ȚARĂ

Bătrânii nu-și mai află locul,
Fiind de-o vreme singurei.
Cum n-au nici cu ce-aprinde focul,
Se ceartă până sar scânteii.

NU PEA SE VÂND CĂRȚILE

Când plin cu cărți e magazinul,
Doar la un lucru mă gândesc:
Or fi și cărțile ca vinul...
Sunt bune când se învechesc!

„PE DUNĂRE DE-AR CURGE VIN”

Din vin sadea să-i fie valul,
De-ar fi așa minuni cerești,
S-ar termina urgent canalul
Din Dunăre spre București!

OMUL

Se vede clar, ca-ntr-o prefață,
Nu face-un lucru înțelept:
Aleargă după bani o viață,
Să-i aibă în final pe piept!

ROMÂNIE, MÂNDRĂ FLOARE

O floare este țara toată,
Un trandafir sau o lealea,
Iar unii spun că e mușcată...
Văzând câți au mușcat din ea.

LA VÂRSTA A TREIA

Dai sănătății-nțaietate,
Ești copt ca bobul dintr-un spic,
E vârsta când le știi pe toate,
Dar nu poți face mai nimic.

DE REVELION (după ciorba de potroace)

Fumul gros inundă casa,
Curge vinul în pahare
Și, de la un timp, doar masa
Se mai ține pe picioare.

LUNA MARTIE

E luna când s-agită norii,
S-adună ciutele în cete,
Vin rândunele, cocorii
Și berzele în sat. La fete.

UNUI ȘOFER

Circulând în mare vervă,
Ghinionul nu-i exclus:
Ai o roată de rezervă,
Însă n-ai și-o viață-n plus!

EPITAF 1

Când moartea crudă și stupidă
M-o face lut, pământ gălbui,
Din el să faceți cărămidă,
Să cadă-n capul știu eu cui!

EPITAF 2

Statuia mea pe roib călare
S-o amplasați în gura văii,
Dar nu o dăltuiți în sare
C-or năvăli pe ea lingăii!

VASILE LARCO

PICTURA LUI LIVIU ȘTEF

Expoziția lui Liviu Ovidiu Ștef, „Satul săsesc”, e un adevărat eveniment cultural, ale cărui particularități includ atât ineditul cât și originalul. Pentru că Liviu Ovidiu Ștef expune în două registre – unul pe simeze și altul între copertile de album.

Nu e o întâmplare această formulă culturală, pentru că Liviu Ovidiu Ștef se află pentru a doua oară în această ipostază. El a mai realizat o expoziție, „Biserici de lemn din județul Mureș”, pe care a prezentat-o, simultan și într-un album de artă. Avem de a face, de fapt, cu un program cultural, care va continua cu Sighișoara, în dimensiunea sa medievală.

E un demers aparte în fenomenul plastic mureșean, ceea ce face Liviu Ovidiu Ștef, unul asumat cu responsabilitate și entuziasm. Cu frenezie, aș putea spune. Cu un dinamism care nu trădează în vreun fel vârsta artistului, care s-a angajat în acest proiect cu elan tineresc.

„Satul săsesc” e, pentru Liviu Ovidiu Ștef, și un reper istoric, dar și un spațiu al melancoliei și al nostalgiei. Perspectiva abordării sale are și accente sociologice, dar și atitudinale. Pentru că, evaluând, starea „satului săsesc”, pictorul, surprinzând arhitectura nu doar în măreția sa ci și în decăderea ei, trage un semnal de alarmă. El recuperează satul, prin mijloacele sale plastice, în arhaicitatea sa,

reclamând responsabilitate în a conserva emblemele trecutului.

Liviu Ovidiu Ștef face o selecție în prezentarea sa. El alege satul săsesc în dimensiunea sa arhitecturală și în cea etnofolclorică. Cetățile săsești și portul săsesc sunt cele mai semnificative simboluri asupra cărora se oprește ca să definească un univers care, după secole de înflorire, își pierde nu doar strălucirea, ci, pe alocuri și urmele. Liviu Ovidiu Ștef, peisagist și portretist al satului săsesc, reține atât spectaculosul arhitectural cât și simplitatea și austeritatea geometriilor.

Peisajele lui Liviu Ovidiu Ștef au o particularitate: rigoarea liniei construcțiilor – bisericii sau case – e însoțită de pierderea conturilor naturii. Se patinează și formele și culorile, în planuri care nu se juxtapun, ci devin consubstanțiale. Mai există încă o trăsătură definitorie a acestor peisaje: ele sunt depopulate. Prezența umană este rară, nerelevantă, decât atunci când accentul se pune pe ea, arhitectura fiind doar fundal. Pictorul preferă să trateze figura umană indistinct, nu atât pentru expresivitatea sa, cât pentru preocuparea pentru scoaterea ei în evidență prin vestimentație. Iar vestimentația devine ea însăși temă a picturii, în termenii în care ea dă un plus de identitate, de distincție etnofolclorică. Interesant mai e și faptul că satul săsesc, în viziunea lui Liviu Ovidiu Ștef, nu e văzut în dimensiunea cotidiană, ci în cea de sărbătoare. Paradoxal, sasul, recunoscut prin hărnicia sa, nu-l interesează pe pictor decât

indirect, pentru că toate construcțiile prezentate ce sunt altceva decât consecința unei temeinicii gospodărești?

Nici anotimpul „satului săsesc” în pictura lui Liviu Ovidiu Ștef nu este foarte bine definit. Oricum, natura își restricționează spectaculosul, pentru a putea să rămână în prim plan specificul valorii viețuirii umane. Un amestec de toamnă-iarnă-primăvară-vară vrea să sugereze tonul patetic al pierderii vitalității unei civilizații.

Expoziția lui Liviu Ovidiu Ștef poate fi privită și ca un document. Prin limbaj plastic, pictorul depune mărturie într-un dosar care pledează pentru salvarea unei specificități, a unei lumi.

Există în acest univers pe care îl cuprinde în dimensiunile sale istorice și culturale mult lirism, într-o orchestrație simfonică, de altfel notă care definește tot traseul picturii lui Liviu Ovidiu Ștef.

Expoziția, spuneam, parcă neaccepându-și limitele comunicării, coboară într-un album de artă. Un album realizat în condiții grafice de excepție, sub atenta gestionare a artistului.

Evenimentul plastic și editorial care-l are ca protagonist pe Liviu Ovidiu Ștef este o provocare pentru ceea ce înseamnă fenomenul plastic care gravitează în jurul Asociației Artiștilor Plastici Mureș. Pentru că el demonstrează că nu există granițe ale condiției artistului, că există doar valoare sau nonvaloare.

NICOLAE BĂCIUȚ

La închiderea ediției Primele poeme de An Nou

SINGURĂTATE

Ci..., umbra-ți slujește
cu șoapte dulci, din verbul
înstelat

al sinei, și-al tăcerii

nicicând cuvântul nu-ți va
sta povară
cinstind aceste legi
necuvântate

din humă întrupa-se-vor
aievea
eresuri, doar, lumitelor
bucate

și,-așa, înămețiți de nopți
durate

singurătății care ne
cuvântă
pecetlui-vom, cu iubire,
țărnel
ce ne-a purtat în lamura
luminii.

EUGEN AXINTE

31 decembrie 2010 / 01
ianuarie 2011

BRAȘOV

ANUL ACESTA

anul acesta
ca o inimă
împărțită în patru

anul acesta -
un cerc
în care ne numărăm
pe rând, ca-ntr-un joc

anul acesta
ca un măr singur
frumos, rotund,
în felii egale

anul acesta
ca o bancnotă
schimbată la cursul
oficial stabilit

anul acesta
ca un ceas
cu cifre puține,
clare, de referință

anul acesta
în sferturi prezent,
sfert la rându-i din întreg

anul acesta -
miez și coajă

anul acesta
atât de așteptat,
de comparat și disputat

anul acesta
de foc, de apă,
de pământ, de aer
și de iarbă

anul acesta
ca o inimă
cu vechi anotimpuri

anul acesta -
din el plecăm
și-n el ne-ntoarcem

acest an
ce bate...

I. I. '11

ELENA M. CÎMPAN

PREMIILE REVISTEI "VATRA VECHE" PENTRU CĂRȚI PUBLICATE DE SCRIITORI MUREȘENI ÎN 2010

POEZIE

Lazăr Lădariu, *Bucurie simplă*
Valentin Marica, *Tăcerea magilor*
Răzvan Ducan, *100 Cele mai frumoase poezii*
Sorina Bloj, *Asaltul timpulul*
Darie Ducan, *Aprilie aseptc*
Mircea Dorin Istrate, *Podul*
Debut
Marius Pașcan, *Uncia de vise*
Ana Fazakas, *Picătură de vină*

PROZĂ

Ioan Butiurcă, *Din tolba cu amintiri. Povestiri adevărate*
Debut:

Marcel Dumitrescu, *Revoluția pentru voi, copii!*
Lucian Dumbravă, *Povestiri în alb și negru*
Ioan Torpan, *Două generații, roman*

CRITICĂ LITERARĂ

Lazăr Lădariu, *Plăcuta zăbavă*
CRITICĂ LITERARĂ DESPRE AUTORI MUREȘENI
Cezarina Adamescu, *Spre maluri care nu se surpă*
Cezarina Adamescu, *Cultura omului, omul culturii – Nicolae Băciuț*
Cezarina Adamescu, *Pezia boemiei, boemia poeziei – Nicolae Băciuț*
Elena M. Cîmpan, *Gândul care unește*

TEATRU:

Ion Fiscuteanu, *La mulți ani, maestre!*

PUBLICISTICĂ

Valentin Marica, *Conjugarea verdelui*

ANTOLOGII

Spuză de stele, Antologie a Cenaclului „N.D.Cocca – Anotimpuri”, Sighișoara

MEMORII

Ioan Butiurcă, *Destăinuiri*

ISTORIE

Lazăr Lădariu, Mariana Cristescu, *Pentru credință, neam și țară (ASTRA meleagurilor mureșene)*
Prof. Simion Bui, *Biserica și societate românească în Reghin și împrejurimi 1890-1918*
Ioan Eugen Man, *Târgu-Mureș, Istorie urbană, perioada interbelică*, (vol. III)
Vasile Netea, *Memorii*

MONOGRAFII

Aurelia Lazăr, *Comuna Lunca, Repere monografice*
Ilie Gh. Opreș, *Emanuela Cristina Pui, Mariana T. Opreș, Emilia A. Opreș, Sângeorgiu de Mureș*, Monografie
Mihai Tomșa, *Oglinda unui sat de la poalele Călimanilor: Râpa de jos*

CARTE RELIGIOASĂ

Teodor Ciuruș, *Pilde de mântuire*, reeditare Prot. pr. Gh. N. Șincan

Ilie Bucur, *1001 Cugetări*

CARTE ȘCOLARĂ

Cornelia Jinga Hetrea, *Și în vacanță sunt elev*, caiet
Lilioara Bogdan, Anuța Costea, Carmen Mihaela Dâmbean, *Micii școlari și serbările lor*
Sorina Sav - coord. general, *Educația rutieră a copiilor, educație pentru viață*

CARTE PENTRU COPII

Cornelia Jinga Hetrea, *Mărul și Luna Buna*

LITERATURA COPILOR

In căutarea prințului, Floare de cireș, V
Drumul spre Țara Florilor, Floare de cireș, VI
Biblioteca vie. Antologie Floare de cireș, VII-VIII
Delia Torpan, *Muguri de lumină*, culegere de texte ale elevilor
Lucia Lupșa, coord. *Al cincilea anotimp*, Antologie literară

CARTE DE ARTĂ

Vasile Mureșan, Ilarie Opreș, Naste Marcel, *Anuar 2009*
Ilie Opreș, Vasile Mureșan, *Teodor Moraru*, album

Marius Pașcan, Lazăr Lădariu, Nicolae Băciuț

Nicolae Băciuț, Gheorghe Nicolae Șincan

Lazăr Lădariu, Nicolae Băciuț

Nicolae Băciuț, Valentin Marica

OCHIUL CICLOPULUI

Marea Camee a României. Cameea Orghidan

ADELA ȘI ADEL

De la căsătoria lor au trecut trei ani. În fiecare decembrie, la data de 14, Adel își duce soția în vreo stațiune colorată, găsește un hotel de lux și se răsfață amândoi până a doua zi. Se înțelege: flori, cadouri, cină la restaurant, promisiuni de granit.

Director de onoare
MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I.Brumaru, Mariana Chețan, Elena M. Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Răzvan Ducan, Eugen Evu, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Mihaela Malea Stroe,

Cum trec anii ... e din nou decembrie și Adela freamătă de nerăbdarea călătoriei. Adel nu se dezmente și alege un oraș montan, pudrat cu zăpezi ușoare. Cina la restaurantul hotelului freamătă de bunătați multicolore, udate cu șampanie franțuzească. Patul matrimonial strălucește în nuanțe albastrii, iar baia are aburi de sidef. Adel stinge veioza, după ce s-a dezbrăcat complet, ușor masat cu câteva picături de Paco Rabane. Vocea Adelei se naște straniu în întunericul proaspăt:

- Să știi, Adel, că ... nu te mai iubesc. Am un iubit ... iartă-mă, dacă poți ...

Adel aprinde lumina. Se îmbracă tacticos. Își ia lucrurile. Mașina îl așteaptă în parcarea hotelului. Demaraj hotărât. Șosea. Șosele. Păduri. Ceață. Noapte. Ajunge la apartamentul lor. Apucă furios poza Adelei, o rupe bucăți și o aruncă într-un bol. Toarnă oțet. Amestecă. Își pune un pahar cu whisky. Își taie unghiile de la picioare. Adoarme.

PĂTURA

Zice că îl cheamă Men ... În compartiment suntem doar noi doi. Băiatul bea vârtos bere – de fapt (zice el) – împlinește aproape 30 de ani. A lucrat în Germania, și-a făcut tatuaj pe gât cu zodia balanței, l-a părăsit nevasta, nu-și poate vedea copilul din cauza unei restricții ...

- La început (îmi spune Men) timpul meu era pentru Domnul și pentru familia mea. Îmi iubeam nevasta. Chiar ea recunoștea, răsfațându-mă: „Ești ca o pătură pentru mine, Men!”. Pe băiețel l-am botezat Alexandru, înțelegeți. Scris separat, adică Alex Andru. Într-o zi mi-am dat seama că nevasta mea făcea trotuarul. Cine n-o cunoștea, încerca să o cucerească. Ori poate că toți știau de la început că e o târfă, numai că sunt unii care sar gardul și atunci când poarta e deschisă ... Beți cu mine?

Am refuzat. Mi s-a făcut somn. Când am ajuns la destinație, Men se clătina. Pe peronul gării mă aștepta soția mea. Deodată îi citesc pe față o spaimă căruntă. Men o palmuiește:

- Aici erai, târfă notorie ??!

Am scăpat valiza din mână. Un câine speriat a țâșnit sub trenul umed.

ALEXANDRU JURCAN

Liliana Moldovan, Marcel Naste,
Gheorghe Șincan

Corespondenți : Bianca Osnaga, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Victor Știr, Claudia Șatravca, Raia Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischhof (Israel), Ovidiu Ivancu (India), Alexandru Jurcan, Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2011 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

